

**БЪЛГАРСКАТА ДРАМА
ИЗВЪН КАНОНА**

ТОМ II

**Библейската грама
Пьеси**

Публикацията е резултат от извършено изследване по проект BG05M2OP001–1.001–0001 Изграждане и развитие на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“ (Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, приоритетна ос 1 „Научни изследвания и технологично развитие“).

This publication is the result of a survey conducted within the project BG05M2OP001–1.001–0001 Establishment and Development of “Heritage BG” Centre of Excellence (Operational Program “Science and Education for Intelligent Growth”, priority Axis 1 “Research and technological development”)

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

НАСЛЕДСТВО БГ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ЛИТЕРАТУРА

БЪЛГАРСКАТА ДРАМА
ИЗВЪН КАНОНА

ТОМ II

Библейската драма
Пьесу

Съставители
МАРИЕТА ИВАНОВА-ГИРГИНОВА
ЕЛИЗАРИЯ РУСКОВА

София, 2023

© Мариета Иванова-Гиргинова, Елизария Рускова, съставителство, следговор, бележки, 2023

© Аделина Германова, Елизария Рускова, изготвили „Речник на редки и остарели думи и изрази“, 2023

© Мариета Иванова-Гиргинова, Елизария Рускова, изготвили „Речник на библейски герои, топоси и реалии“

Научен консултант на „Речник на библейски герои, топоси и реалии“ проф. днк Мария Шнитер

© Илия Илиев, преводач на „Латински изрази“, 2023

Научни рецензенти: проф. Михаил Негелчев
доц. д-р Мария Огойска

© Георги Иванов, дизайн на корицата, 2023

© Издателски център „Боян Пенев“ – Институт за литература, 2023

ISBN 978-619-7372-70-0

За сборника са използвани шрифтовете **Libra Serif Modern** и **Linguistics Pro** на Стефан Пеев, www.localfonts.eu.

Съдържание

ГРИГОР ЧЕШМЕДЖИЕВ МОЙСЕЙ.....	7
ЕМАНУИЛ ПОПДИМИТРОВ ДЪЩЕРЯТА НА ЙЕФТАЙ	69
ЕМАНУИЛ ПОПДИМИТРОВ ИОВ	119
КОНСТАНТИН САГАЕВ ПРОСЯКЪТ ЙОНАТАН.....	139
ИВАН ГРОЗЕВ СЪДНИЙ ДЕН.....	203
МАРИЕТА ИВАНОВА-ГИРГИНОВА, ЕЛИЗАРИЯ РУСКОВА ПАЛИМПСЕСТ И МОДЕРНИЗЪМ. БИБЛЕЙСКАТА ДРАМА В БЪЛГАРИЯ МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ	251
БЕЛЕЖКИ ЗА ПИЕСИТЕ	299
РЕЧНИК	303
РЕДКИ И ОСТАРЕЛИ ДУМИ И ИЗРАЗИ	303
БИБЛЕЙСКИ ГЕРОИ, ТОПОСИ И РЕАЛИИ	313
ЛАТИНСКИ ИЗРАЗИ.....	336

ГРИГОР ЧЕШМЕДЖИЕВ
МОЙСЕЙ

Драматичен епюг в четири действия и епюг

Действащи лица:

МОЙСЕЙ

АРОН, брат на Мойсей

АСИР

ИСУС НАВИН

ЯМВРИЙ

ЯННИЙ

ИОТОР, магуамски жрец

СЕПФОРА, гъщеря на Иотор, жена на Мойсей

ФАРАОН

ЯРАЯ, началник на държавната охрана

МАРИЯМ, пророчица, сестра на Мойсей

ТАХПЕНЕСА, роднина на Фараона

ХЕРМИОНА, гъщеря на Тахпенеса.

ОВЧАРИ

ДВАМА ГРОБАРИ

ПРАТЕНИЦИ

ТРИМА АГЕНТИ, органи на Ярая

СИНОВЕТЕ на Янний и Ямврий

ДОЙКАТА на Сепфора

ДЪЩЕРИТЕ НА СТАРЕЙШИНИТЕ, старейшини, прислужници и пр.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ЯВЛЕНИЕ I.

Близки очертания на планинския хребет Хорив. Към дясно се забелязва една къпина, която свети, като да гори. Без да се виждат, в подножието на планината, пасат стада овце и от време на време тих вятър донеся звуци от звънчетата им. Мойсей, седнал на камък, гледа къпината дълбоко замислен. До дясното му коляно лежи овчарският кривак. Чува се лаене на кучета. Мойсей се надига, поглежда небето. Привечер.

МОЙСЕЙ: Времето наближи. Нима са ме? Какво реших? Готов ли съм? Сънищата на моите тревожни нощи ще ли смогна да превърна в безсмъртно дело и своето име да предам от век на век да гори в подвизи и слава? (*Ослушва се.*) Небесата гледат моята мъка и хилядите затрепкали звезди усилват светлината на моите надежди. Измъченото родно робско племе пищи в угоените кървави ръце на най-жестоки господари. Нима техният писък и воплите горчичи не ще да чуе небето? Нима и Йехова ще бъде глух, няма да подкрепи моята десница и няма да вдъхне огън в душата ми? Аз вярвам и моята вяра ще бъде жива в делата. (*Близо към къпината се задава една фигура. Мойсей дава знак и фигурата се отдалечава бързо от къпината и приближава до него.*)

МОЙСЕЙ: Ти кой си? И сам ли си?

ПРАТЕНИКЪТ: Изпратен съм от твоя брат Арон. Той иде с трима пратеници. Аз тръгнах пръв да обходя местността и да намеря Спасителя на робското ни племе ...

МОЙСЕЙ: Спасителят? Вие ме готвите за жертва или за мрачен вожд на пълчища победни?

ПРАТЕНИКЪТ: Изходих земята мадуамска. Срегнах се с жреца ѝ Иотор и той ми даде водач да те намерим. Но

навсякъде, където ние минахме, бе изгубена твоята следа. Колко дни и колко нощи се носим като сенки да те дирим. Арон се вече умори и ме прати да се лутам сам и диря. Те вървят все по правия път и спират се често на почивка. А аз се носех като вихрен кон и обходих всичките поля, които околоръст широко се разстилат. Един овчар ми даде последната надежда и ме насочи насам: „Иди при горящата къпина – там на планината Хорив, може би, ще намериш дирения пастир. Той често се губи нататък“. И ето ме прег Тебе съм аз.

МОЙСЕЙ (*подава му един рог*): Ето моя рог. Иди тук вляво и застани в посока на юг и изспири с всичката си сила. Моят брат познава моя знак. Те веднага ще усилят ход и много скоро ще бъдат тук. Когато кучето пролае втори път, ти ще да застанеш на моето място, а аз ще се изгубя за малко време към близкия кладенец. И нека моят брат почака. Аз искам за последен път, преди да дам моята тежка дума, да говоря със себе си, със звездите и с Бога. (*Пратеникът отива вляво. Мойсей гледа унесено пламтящата къпина. Чува се свирещият рог.*)

МОЙСЕЙ: Тържествено и силно се понесе моя зов в мъртвата пустош. Едно велико сърце ще трепне и веднага наострени очи ще се насочат към Хорив. И скоро ще чуя тежките стъпки на Арон. О, ако аз имах неговото красноречие да движа душите, а той имаше моята воля да поразява, как скоро би се сбъднал всеки хубав сън на измъчения народ от роби... (*Пратеникът се завръща и застава смирено пред Мойсей.*)

ПРАТЕНИКЪТ: Такъв рог силен не се е допирал до устата ми. И каква наслада вкуси душата ми, когато чух пронизителните звуци... (*Връща рога... Мойсей го поема и изглежда сурово пратеника.*)

МОЙСЕЙ: Дали същата наслада ще усетят ония тъмни роби, които от ранни зори до късни вечери копаят в рудниците на фараоните, за да хранят и гоят верните им слуги?

Дали ще трепне богдро сърцето на ония мои черни братя, които под огнения жар пекаат тухли и градят дворци на своите тираны?

ПРАТЕНИКЪТ: Ние всички сме с тая надежда. Как бихме тръгнали в тоя мъчен път да дирим тебе? Името Мойсей гори във всичките уста и когато в сред робските въздишки на измъченото племе се спомене оня, когото гъщерята на Фараона извади от Нил, веднага очите светват и надеждата за хубави и нови дни засиява... И всички вярват, че ако се вести в средата на робския народ очакваният Мойсей – Чудото ще стане.

МОЙСЕЙ: Да бяха хората стага, може би, по-леко би се уредила земната им съдба... Един овчар загрижен да ги пази и две-три псета около него... Полеата ширни и тлъста паша... С хората не е така. Щом им откриеш първата завеса и видят малко светлина, те искат слънцето да завоюват. Когато нямат нищо и трохата хляб би им дала щастие. Но щом стомахът се насити, кипват нови нужди и нови желания... Безкраен е пътят на недоволството и вечно неутолима е жаждата на човека... При все това трябва да се стремим и в постоянния стремеж да бъде нашето щастие.

ПРАТЕНИКЪТ: Аз съм смаян от твоите думи, о, Мойсей. Никога до моите уши не са горели такива слънчеви думи. В тъмното царство на насилие и въздишки, в което живеем, всяка твоя дума ще бъде песен за пробуда и гръмен зов към бунт.

МОЙСЕЙ: Бунт... Аз не искам бунт. Бунтът носи кръв и скъпи жертви. Целта не се постига и отчаяние настъпва. По-добре ще бъде открито действие за нови договори с господарите-тираны и що-годе да облекчим съдбата на робските ни братя, отколкото в кървавата буна да закопаем всичките надежди. Врагът е силен и ще ни порази. Ние сме много, но сме беззащитни и нашата сила е в търпението.

ПРАТЕНИКЪТ: Търпението? О, ако то е сила, никой няма да ни победи. Робското търпение на нашите братя е безкрайно като пустинята и велико като небесата.

МОЙСЕЙ: Ти си още млад. И твоят поглед издава буйната ти мисъл. Харесвам богрите души, чийто пламък робството не е потушило... Ти бе честит, че пръв ме тук намери и за спомен на тая наша среща, аз искам да те кръстя по моя воля... Какво е твоето досегашно име не зная – но занапред ти ще се зовеш – АСИР.

АСИР: Асир ли? Нима съм аз честит, та Асир да се наричам?

МОЙСЕЙ: Ти си първият освободен под блясъка на мойта светлина и затова ти рядко щастие – Асир ще бъдеш ти. Моят брат Арон ще бъде моят език – чрез него ще говоря – той е много по-красноречив от мене, а ти ще бъдеш моята гесница.

АСИР: Рядка чест. Сбъдна се дивен сън и струва ми се, че се родих отново за свобода и щастие. Не съм твоя гесница, а стрела да бъда искам аз и дето ме отправшиш, натам ще да летя и по твоя воля тирани да повалям и роби да издигам. *(Навежда се и целува полите му.)*

МОЙСЕЙ: Моят ден ще почне тихо и ще свърши тихо. Но между двете свети тишини – бурята ще върлува и ще помете всичките следи на робството и лъжата. И ти, Асир, ще бъдеш свидетелят и ако оцелееш, бъди ми летописец, и предай от род на род и от век на век делото и живота на Мойсей. *(Чува се усилен кучи лай.)*

АСИР: Те идат. Да ги посрещна ли?

МОЙСЕЙ: Да, ще ги посрещнеш и тука доведеш. Прегу-преду ги: никой да не приближи пламтящата къпина и да ме чакам. Аз скоро ще пристигна. Трябва да поговоря с Йехова на светия хълм и да чуя последната му воля. Ще бъда ли избраният Вожд на робския народ, за да го направя свободен и щастлив... Иди ги посрещни. *(Асир излиза наляво.)* Те идат и аз трябва да бъда готов с всяко свое слово. Арон е силен

и неговата дума прониква в най-дълбоките гънки на сърцето. Погледът му е остър и умее да чете всяко колебание на душата. А аз трябва да бъда твърд като скала и с воля от желязо. *(Вдига очи към небето.)* Небеса, открийте ми тайната на всички близки дни и благословете моя тежък път. О, Йехова, ти ще ме простиш: аз имам вече сила да приближа пламтящата къпина. И ако здрав и невредим мина покрай нея – нека бъде това знак, че аз съм Избраникът – Освободител на робските си братя... *(С вдигната глава смело и твърдо минава край къпината и се изгубва надясно. Къпината постепенно угасва и потъмнява.)*

ЯВЛЕНИЕ II.

Асир влиза пръв и оглежда околоръст. След него влиза Арон и трима пратеници.

АСИР: Ей тука беше мой. Чудно, къде ли е отишъл. Сигурно не ще се бави много, особено когато старият му брат Арон го чака тук. *(Пратениците окръжават Арон и го гледат в очите. Арон вдига ръка, благославя ги и им дава знак да седнат. Той се разтърква в посока към къпината. Асир го застига.)*

АСИР: Мойсей предупреди никой да не доближава към туй място. Защо, не каза нищо.

АРОН: Така ли? Добре. Неговата дума от днес нататък ще бъде за всички ни закон, дори и за мене по-стария негов брат. Но где се губи той? Стагата времят нататък в ширинето. Каква свята тишина. Усецам тръпки да пролазват по цялата ми снага и трептя от чувства нови, непознати. О, братко мой, Мойсей – последно упование в черното ни робство!

АСИР: Той се моли и същите тръпки пронизват моето младо тяло... Дано молитвата му чиста отвори сърцето

на Йехова и го облече със сила за подвига, който отдавна всички жагуваме.

АРОН: За подвиг – жажда. На всички в душата цъфти мисълта за подвиг. И роби и господари, първосвещеници и прости – всички, гледайки небето, стремят се да го стигнат с крилатата си мисъл... Но малцина са избраниците на съдбата, които са определени цялото си съществуване и живота си да претворят в безсмъртно дело. Измъченият народ живее като стаго роби и няма да оправдае, че петни земята, ако не излъчи из своите недра поне един водач – творец на съдбините.

АСИР: И този водач – Мойсей ще бъде. В очите му гори силата на пустинята и в неговите думи сияе мъдростта... Той каза: Арон ще бъде моят език, а ти, когото кръщавам Асир, ще бъдеш моята десница.

АРОН: Така ли? Да бъде: неговата дума е закон. Мариям, нашата сестра, пророчица – когато духовете небесни я обхващат, все вещае. Често в непонятните ѝ слова аз се вслушвам и все нещо ще доловя. Веднъж тя каза: „Арон е силен, но братът му, след него, избран е да стане мъж велик и да затъмни всички групи слави, да съкруши могъщия Фараон и, воден от своя Бог, да открие за робския народ земята, дето мед и мляко тече за всички и дето вечно слънце е благодат за бедни и богати. И аз повярвах. Пръв се поклоних пред думите на Мариям и се реших да призова Мойсей.

АСИР: Когато завчера посетих Магуамски жрец – тъст на Мойсей и попитах за него – мъдрият Йотор ми рече: Мойсей не е ни мой, нито на семейството си. Той е вече син на звездите и го очаква стръмен път в живота. След като се замисли, жрецът продължи: идете у дома му и вижте Сепфора, неговата жена и моя гъщеря, и погледете малките деца – мои скъпи внуци. Тогава ще разберете в разплаканите очи на жена му и в тъжните усмивки на децата, че Мойсей е за тях изгубен.

АРОН: Който иска на множества да служи, той трябва да принесе в жертва своето лично щастие и щастията на близки същества. *(Вслушва се и гледа в посока към къпината, която от време на време почва пак да пламти. Чува се и виене на псета, забучава вятър.)*

АСИР: Нима ни дебне буря?

АРОН: Тя е всякога над нас и ние сме свикнали. Нима се ти боиш?

АСИР *(гледа към небето):* Погледайте как се цепят небесата и звездите опашати как пробягват и се губят из безкрая... Нещо страшно става. *(Тримата пратеници стават и приближават към Арон и Асир.)*

ПЪРВИ ПРАТЕНИК: Стори ми се, че земята се разтърси.

ВТОРИ ПРАТЕНИК: аз бях задрямал и чух някой да ми вика: стани, Мойсей те приближава!

ТРЕТИ ПРАТЕНИК: Пагащите звезди ме увлякоха да гледам и нищо друго не усетих... Арон е мъгър и той ще обясни. *(Псетата все вият. Къпината гори по-силно.)*

АРОН *(обхванат от тръпки):* Поличби са това и предсказват, че напразно път не бихме и че Оня, когото чакахме, отдавна е сигурно намерен и той пристига като спасител да донесе радост и свобода на измъчените роби. *(Обръща се към Асир и пратениците и ги благославя.)* О, братя, бъдете вечно в радост и помнете моя свещен миг. аз предвкувам радостта народна и виждам как се гърчат нашите тирани... Чувам печалния звук на строшени окови и ликуването на освободени хора. Рудниците, дето пшкатаха нашите рогни братя, вече опустяват и измъчените са навлезли в прохладните градини на своите господари; веселят се, пеят и дият сметка за преживени мъки и тегла... Величествен и горд, моят брат Мойсей, застанал над освободения народ, вещае новите съдби. Той ще призове, събере и поведе народа ни към Обетованата земя... И ако бъде рай на земята, ще бъде по неговата воля.

АСИР И ПРАТЕНИЦИТЕ: Ще бъде, ще бъде. Жив е нашият Бог, жив е Мойсей.

ЯВЛЕНИЕ III

Псетата престават да вият и вятърът заглъхва. Чува се гръмовен глас:

„Аз съм оня, който съм и те изпращам да кажеш на своите братя, че чрез тебе ще бъде моята воля.“

Този глас се повтаря три пъти. При втория и трети път Арон и пратениците падат на колене и свеждат чела на земята. Когато гласът престава, чуват се тежките стъпки на Мойсей и той влиза и се спира до ламтиящата къпина.

МОЙСЕЙ (*повтаря думите*): Аз съм оня, който съм... Гори и не догаряй пламнал храст. Аз стоя пред тебе като омагьосан и още не мога да осъзная, сънувам ли, или наистина чух гласа на моя Бог, на моята правда и на моята свята жертва. (*Обръща се към Арон и пратениците.*) Станете. Не уда аз за почести и слава и не желая да гледам хора пред мене на колене и с чела забити в земята. Не е водач, достоен за своето гордо име, оня, който води тълпи и роби озверени. Аз искам гордо войнство за правда и любов, за братство и свобода и ако бъда вожд – да стана първа жертва за общото добро. (*Обръща се към Арон.*) Ароне, братко мой, едно мляко сме сукали, една майка е пеела и плакала над нашата люлка, един народ сред робство и страдание е откърмил двама ни – бъди ти първа жертва и аз след тебе втора.

АРОН: Мойсей е роден три години след мене. При все това той ще бъде пръв. Ти живя дълго време далеч от нас и порасна като дивен образ в народната душа. А аз бях непрестанно в сред народа и той ме виждаше в моята катаднев-

ност и няма аз да мога да обая погледа народен и да привлече сърцата на всички, както ти. Народът знае Арон, виждаше ме в оня час, когато в потайното събрание реши да прати мене с тези достойни наши братя, да тръгна и да те намеря. В душата на народа е духът на Мойсей, на устата на народа е само твоето име... Затова Ти ще бъдеш пръв – това го иска измъченият народ, това го каза нашата сестра Мариям, това го каза и гръмовният глас.

МОЙСЕЙ: Аз вярвам на твоята дума и познавам твоята душа, чиста като моята. И не че се съмнявам, а да изпълня старо правило, обръщам се към тези мъже достойни и питам ги – да потвърдят народното желание.

ПЪРВИ ПРАТЕНИК: Арон не каза всичко. Народът жадува и лудува за Мойсей, както майка за своята свидна рожба.

ВТОРИ ПРАТЕНИК: Арон е красноречив, но тука бе смутен и нищо не каза. Измъчените роби живеят с една надежда – в техния поглед не свети друго име освен името Мойсей.

ТРЕТИ ПРАТЕНИК: Какво да кажа аз? Да дойдеш трябва само и щом като се вестиш при нашите братя, те всички ще да станат като орли и ще литнат в небесата. Мойсей – това светло име е утринна и вечерна молитва за нашите уста.

АСИР: Ето ме – и аз твоят кръщелник – Асир ме ти нарече – нека чуят всички: целият народ ще пожелае от твоите уста Асир да го назовеш, за да бъде честит през целия си живот.

МОЙСЕЙ: Всичко чух и всичко разбрах. По-тежка става моята мисия, щом е тъй голяма народната любов... О, мои скъпи братя, измъчени под чуждото иго! Аз зная вашите мъки и теглила без име. Нали теглото и робското унижение предизвикаха моя гняв и вдигнах меч да убия и убих. Не за туй ли аз напуснах удобства и разкош, които ми даде гъщерята на Фараона, същата, която из водата ме извле-

че, отгледа и свой син нарече? Казал бях, че ще чакаме да дойдете. И вие сте добре тук.

Вие ще идете, Ароне, брате мой и тримата пратеници – Асир ще остане с мене – и ще предадете на всички родни братя, че бие часът на общата избава, че нашият Бог е жив и той се вече смилява и праща мене – вестител и носител на неговата воля.

АСИР (*хвърля се и grabва десницата на Мойсей*): Велики вожде, ти идеш най-сетне... Устата ми не намира гуми и буйното ми сърце ще разбие гърдите ми от радости и от щастие... О, Йехова, ти си милостив.

АРОН: Никога Израил не е чул такава славна вест, каквато той ще чуе от нашата уста: Мойсей се връща! И слънце ще иззрее над тъмните чада, заробени в робските селения. Велик празник ще да бъде! – Ден на избавление! И през всички векове, които идат, благодарното потомство ще празнува този ден... Мойсей, братко мой, сбъднаха се моите мечти и от днес нататък да имам сто живота, всички ще ги дам в служба на делото, което ти ще започнеш и завършиш, а ние ще бъдем покорни изпълнители на твоята воля.

МОЙСЕЙ: Делото ни ще бъде общо, както е обща неволята и черната съдба на робските ни братя. Погледайте къпината, все повече пламти и нейният пламък няма да угасне, додето целият народ не хвърли робските вериги и не тръгне свободен в избрания път към Обетованата земя. Аз зная тоя път и ще го поемем. Аз искам тоя път и трябва да го искат всички. И когато от сърце го пожелаят всичките неволни, Обетованата земя ще се открие пред нашите очи. Аз я видях. Реките там са бистри и изворите клокочат буйноструйни. Полетата са ширни и хлябът сам се ражда. Трудът ще бъде песен и няма човек на човека господар да бъде. Само Бог едничък ще владее душите и сърцата, а всички живи твари ще му са послушни и всички хора ще са като деца и техният живот ще бъде сладост и игра.

ПРАТЕНИЦИТЕ (*увлечени*): Да бъде волята на Бога и словото на Мойсей да стане закон.

МОЙСЕЙ: Хората са слаби и скоро губят вяра. Но избраните трябва да бъдат силни по душа и бистри по ум и честни по сърце. Когато настъпи час на изнемога и вярата в делото се колебае – множествата панически роптаят и злобна е тяхната тревога. Тогава трябва силните да проявят търпение и с усмивка да посрещнат злото и да го победят. А ако е до жертва, първи да я поднесат... Готови ли сте вие?

АРОН: На всичко сме готови.

АСИР И ПРАТЕНИЦИТЕ: Арон каза това, което е в сърцата на всички.

МОЙСЕЙ: Добре тогава. Идете с мир и пътя ви щастлив да бъде. Аз ще пристигна с Асир по най-прекия път и ще обходя рудниците, за да видя лично на какво е способен народът, когото ще да водя. Ще обходя нажежената пещ и полето наоколо нея, дето се изработват с кръв и пот тухлите за дворците на нашите тирани. Ще видя всичко, ще чуя и ще разбере... А вие, които ще отидете преди мене, кажете на робския народ, че скоро ще да чуе тръбата на общото спасение, че той ще се роди отново... Кажете му, че той, който ще ги води към Обетованата земя, е силен с помощта на Бога. Че той със змиите си играе, а лъвовете, укротени, ближат ръцете му... Че когато той се моли, птиците престават да пеят, земята се разтърсва, а Йехова величествено горд застава пред неговия поглед и го обсипва с благодатна сила. (*Мойсей става все по-бледен и в изпъкналите му очи гори необикновен огън. Асир го доближава и подкрепя.*)

АРОН: О, Йехова, чудото започна и ще се сбъдне най-скъпият блян на моята душа. Ликувайте измъчени синове на Израил, треперете Фараони и вие, слуги на нашите тирани. Часът на Освобождението заби. Делото на най-черните роби е в сигурни ръце. Спасителят е в тогата на вечния

избраник. Йехова е благословил всичките му мисли. Да вървим и да занесем най-светата вест на най-измъчените синове на земята.

МОЙСЕЙ: Преди да тръгнете, Ароне, остана само ти с мене. *(Асир и тримата пратеници излизат вляво. Арон наближава Мойсей и го гледа в очите.)*

АРОН: Що има да ми кажеш? Аз мисля, че казано е всичко и възелът на всичките мъчителни въпроси е разсечен и не остава нищо друго, освен да полетим в пътя си към славата и освобождението.

МОЙСЕЙ: Да, всичко е разрешено. Голямата задача е поставена ясно. Нашата цел е определена. Но ще има подробности и завои към целта, които тепърва ще изпъкнат. За тях грижата е твоя. Мене ме влече голямата идея. Дори никога да не ме последва – за мене е свършено. Аз сам ще я гозоня.

АРОН: Сам ли? Кого тогава ще освободим?

МОЙСЕЙ: Примерът на Първия струва повече от движението на Множеството напред. Множествата всякога са били неподвижни, тежки и късогледни. Те виждат утрото и чакат вечерта. За тях няма вечен ден. Ягат, пият, едни от преяждане, други от недояждане – боледуват и умират.

АРОН: И все пак те са всичко. Една по една мравките изчезват – но мравунякът остава.

МОЙСЕЙ: Хорският мравуняк има това добро, че излъчва светилници в своята среда, които създават храмове, творят закони, сеят мисли и остават безсмъртни имена, за да се помни епохата чрез тях. Нашето време ще бъде достойно, ако освети името на Арон и Мойсей.

АРОН: Безсмъртно име няма без подвиг и без жертва за общо благо. Който се заключи в своята черупка и преживее земните си дни, затворен в себе си, той е приживе погребан. Аз съм разкъсан от ужаса на нашето време. Теглото на родните ми братя не ми дава мира. Спокоен миг аз нямам. И ако да не беше ти, когото считам по-призван от

мене и сам щях да се наема с голямото дело... Ще гойдеш, ще видиш и ще разбереш.

МОЙСЕЙ: Помни ли се още убийството, което аз извърших, на она звяр, когато биеше клетника от нашето племе?

АРОН: Нашите мъчителни не споменават за тоя случай. Може би, гордостта им не позволява да спомнят това деяние, което им отрече правото безнаказано да бият вредом нашите братя.

МОЙСЕЙ: Тогава, ако аз се върна, те може би ще искат тайно да ми отмъстят.

АРОН: Не вярвам. При това ние ще подхванем делото с такава сила, че не ще бъде възможно да се опомнят. Измъченият народ ще да въстане като един човек. Гладът, неволята, болестите и бичът на нашите врагове са подготвили всичко. Една искра и пожарът е готов.

МОЙСЕЙ: Ти мислиш бунт да бъде?

АРОН: А друго що? Изход аз не виждам освен въстание всенародно.

МОЙСЕЙ (*клати глава*): Врагът е силен и ще потуши с огън и меч нашето въстание. Неволята и отчаянието не струват нищо, когато оръжие няма, нито пък организация за редовен настъп. Щом се появи въоръженият противник, тълпата ще се предаде или разпилее. Горко на самонадеяни водачи: позорно бягство или смърт без полза ги очаква.

АРОН: Тогава, сякаш е без смисъл всичко, що намислихме до днес.

МОЙСЕЙ (*замислен*): Моят тъст Йотор, мадиамски жрец, кога го посвещавах в моите планове, веднъж ми каза: опитай се да можеш с позволение да изведеш поробения народ из чуждите предели уж за молитва... И оттам нататък твоят Йехова ще ти помогне да довършиш своето дело. Тая мисъл от дълго време гори в душата ми. И виждам, че по-добър изход едва ли ще намерим.

АРОН: Ако си обмислил всичко и вярваш, че без кръв ще се успее, по-добро не може да се измисли... Но обсъди, Мойсее,

нашите врагове са хитри и Фараонът е злобен и свиреп. Неговата конница ще ни догони и може би, тогава жертвите ще бъдат по-големи и изходът по-кръвав и безсмислен.

МОЙСЕЙ: Иотор е мъдър, предвидлив и с него ще обсъдя всичко. *(Започва да се разхожда тревожно, обхванат от внезапни мисли. Приближава пламтящата къпина и пада на колене.)* О, Йехова, ти ми вдъхна вяра в делото, ти ще ми дадеш и сила и разум да го изнеса докрай. Ти ми каза в моите молитви: „Пускай от мене и аз ще ти дам всичко по твоята воля и сърце. Ще те въоръжа с желязна сила, за да разбиеш враговете си. Ще ти дам разум над всички разуми, за да надвиеш с мъдростта си мъдрите, лукавите и коварните. А когато е необходимо – ще събудя божественния гняв и в тебе, за да треперят всички живи твари пог твоя поглед...“ О, Йехова! Аз ти вярвам и нека бъде твоята воля. *(Става и приближава Арон. Хваща го за раменете и силно го разтърсва.)*

АРОН *(поразен от погледа на Мойсей):* Братко, ние ще победим. Аз го виждам в твоите очи!

МОЙСЕЙ: Аз ти вдъхвам моята вяра и нека никога не те напусне, дори когато видиш мене с бръчки на челото и скръстил ръце в отчаяние. Първият може понякога да се поколебае, но най-близкият до него е длъжен тогава да го сепне и подкрепи. *(Изважда рога си и свири. Пратениците и Асир се вестяват.)*

АРОН: Да вървим, не трябва да губим нито миг.

МОЙСЕЙ: Асир, иди кажи на всичките овчари да приберат стадата и да се върнат при Иотор. Аз уда след тебе. А ти, Ароне, и тия верни синове на робския народ, вървете. Дни и ноци да се слоят и нека първото утро ни завари заедно при нашите братя. Кажете им – Мойсей иде. *(Къпината припламва силно и угасва внезапно. Чува се гръмовният глас, който повтаря: „Аз съм оня, който съм, и вещая нови дни.“)*

ЗАВЕСА

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ЯВЛЕНИЕ I.

Домът на мадиамския жрец – в преддверието. Широк пруст, настлан с камилски кожи. Входът е отляво, а в десния ъгъл се вижда полуфасада на къщата, в която живее семейството на Мойсей. На прага е застанала Сепфора, заслушана в разказа на Асир, който току-що е пристигнал, изпреварил всички.

СЕПФОРА: Всичко това, което чух от твоите уста, не ме изненада. Познавам аз Мойсей и три години вече следя всяка негова стъпка и в погледа му не веднъж аз съм прочела решението да замине.

АСИР: Така очаквах аз, измежду достойните, най-достойната жена, която е обласкала най-великия мъж измежду мъжете. И можеше ли иначе да бъде? Мадиамският жрец е баща на седем гъщери и всяка една е слава за баща си.

СЕПФОРА: Жената може всичко да претърпи, но когато тя е майка, е длъжна не всичко да одобри, а някога да простре ръка и да пресече пътя и на най-достойния мъж... Аз съм майка и моето сърце не ще понесе тъй лесно решението на Мойсей.

АСИР: Достойна майко, твоите чувства са скъпи, но ти си длъжна да направиш жертва и да не спреш съпруга си. Пътят, който той избира, е път свещен. Множествата, които ще го следват, заслужават страданието на всяка майка, дори тъй достойна като вас... Там в нашето робско царство хиляди жени и майки оплакват мъжете си и синовете и всички ще ти бъдат благодарни. Ако ти можеше да чуеш воплите им и техните въздишки, би тръгнала сама с Мойсей да крепиш неговия дух и с благия си поглед да утешаваш измъчените чада на Израил.

СЕПФОРА: А няма ли друг, който да го замести?

АСИР: Да би имало, той би се явил. Народът никога не се лъже, когато в неволя водача си намира. А нашата неволя е триж велика и триж велик ще бъде нашият вожд.

СЕПФОРА: За тая остра вест, която ме прободе, аз ще наруша най-свят закон. Не ще допусна никога да прескочи прага и аз сама ще остана тук и ще чакам баща си да пристигне. Той най-добър съвет ще ми даде и неговата воля, каквато и да бъде, ще изпълня.

АСИР: Стагата се прибират. Аз чувам песента на звънциите. Ето овчарската свирка се обажда... Иотор скоро ще пристигне и след него да чакаме Мойсей. *(Чува се отдалече рогът на Мойсей. Асир се покланя на Сепфора и излиза вляво. Сепфора минава през предверието и гледа в посока на излезлия Асир.)*

СЕПФОРА: Да се противя – не ще ме послуша. Как да нагвия себе си и да покоря сърцето си, което не ще се съгласи с мир да го изпратя? *(Замисля се и отива към стаите на баща си, пляска с ръце. Явява се прислужницата.)*

СЕПФОРА: Кажете на мойта дойка веднага да дойде. *(Прислужницата излиза.)* Тя, вместо майка, била ми е съветник в тежки часове, може и сега пак най-добре да ме научи. *(Отново се чува рогът на Мойсей. Тя се стряска. Явява се дойката.)*

ЯВЛЕНИЕ II.

ДОЙКАТА: Сепфора, какво ти трябва пак? О, чадо скъпо, кажи ми?

СЕПФОРА: Ти знаеш колко упорит е Мойсей при своите постъпки. Кажи ми ще имам ли сила да го спра и да не отпътува при своите братя, отдето кой знае кога и дали жив ще се върне?

ДОЙКАТА: Аз често слушах разпалените разговори на Мойсей с твоя свещен татко. Мойсей се мъчеше да го убе-

ди, че трябва да му помогне да се върне там, откъдето е дошъл и искаше да измоли от него да отведе със себе си Герсон и Елиезер – твоите два сокола и тебе най-добрата майка на света. Жреецът клатеше глава и тихо казваше: да идеш ти – това не ще попреча, но Сепфора и децата – това е невъзможно.

СЕПФОРА (*пламнала и с яд*): Ти никога не си ми споменала за това.

ДОЙКАТА: Нима бе нужно в тревоги да те хвърляме, щом сама не бе узнала нищо. Аз все допусках мъдрият Иотор ще смогне да развърне своя зет. И не се лъгах: от две години е вече тая мъка между тях.

СЕПФОРА: Кажу ми, заслужава ли да изостави мене и двете си деца и да се хвърля в неизвестна пропаст за щастие и радостта на някаква тълпа от хром и прокажени? При това, каква ли радост и щастие могат да изпитат ония, които никога бял ден не са видели и не познават вкусната трапеза на живота. Откак се помни светът, преданието говори, че е имало роби и господари: едните да тъмнеят, а другите да изпитват благата на живота. Ти мислиш ли, че е възможно да бъде другояче?

ДОЙКАТА: Иотор и Мойсей по-добре биха отговорили от мене. Но ако е за моето чувство и за това, което сърцето ми подказва, аз вярвам, мила ми Сепфора, че все пак, всяко съществуване с образ на човек има право на блага в живота.

СЕПФОРА (*изненадана*): Добре го каза и може би си права. Ако е тъй, не бива да възпра Мойсей – той трябва да отиде при своите братя и да им помогне... Но чудно! (*Гледа пред себе си*.) Щом всяко съществуване с образ на човек има право на земно щастие – защо са толкоз роби около нас? Защо те мрат като скотове и гори и по-зле от тях. Защо жреците търпят това? Защо господарите са безчувствени и коравосърдечни? Защо навсякъде по стъзди плющи камшикът и из полята се бият робите под слънчевия нек да обработват земите господарски? (*Гледа дойката*.)

ДОЙКАТА (*трогната и усмихната*): Сепфора, добре ти питаш, но аз не мога отговор да дам. Иотор и Мойсей сигурно имат какво да ти кажат, дете мое. Колко светла мъка има в твоя поглед. Ти може би за първи път се мъчиш от тия въпроси.

СЕПФОРА: Да, никой досега не ми е казал нищо по това. (*Втурват се бързо двама прислужници и падат на колене – от двете страни на входа. Сепфора ги гледа.*)

СЕПФОРА: Станете, защо сте на колене? Пристига ли някой?

ПРИСЛУЖНИЦИТЕ: Жрецът иде.

СЕПФОРА: Тамко ми пристига. Къде ли е ходил?

ДОЙКАТА: Струва ми се, той много се зачуди, че рано се връщаха стагата и излезе да узнае каква причина има.

ЯВЛЕНИЕ III.

Влиза Иотор заедно с Асир. Отново се чува рогът на Мойсей.

АСИР: Премъдри Иотор, Мойсей ме прати да ви кажа, че той скоро ще пристигне. Остана да говори със своите овчари, за да им даде последни разпоредби.

ИОТОР (*изглежда Асир, после Сепфора и дойката*): Ти си тревожна, гъще моя. Какво се е случило? Да не би палавите внуци да са налетели на някоя беда.

СЕПФОРА: Децата са добре, татко. А аз съм тук наистина в тревога и чакам тебе да ме успокоиш (*Посочва Асир*). Тоя пришелец от племето на Мойсей донесе тежка вест и ме хвърли в тревога.

ИОТОР: Тази вест я чух. Ще има да обмислим. Надявам се Мойсей да се откаже. Отколе той живее с мечти да се завърне и спасител да стане на родното си племе. Мечта като всякоя мечта – привлекателна и сладка, но в живо-

та не отива нищо по вкуса на мечтите. *(Прислужниците стават прави на входа. Дойката се оттегля към входа за стаите. Иотор приближава дъщеря си.)*

ИОТОР: Ти си още хубава и млада: твоят чар ще загържи Мойсей. Аз ще бъда в твоя помощ и вярвам, че не ще се промени нищо за утрешния ден.

АСИР *(стои настрана цял треперещ и полугневен):* Позволете ми, премъдри Иотор, да ви кажа една дума само. Всичките усилия да се загържи Мойсей ще бъдат всуе. Гласът на цял народ, в окови окован, тътне през пустинята и го зове. Горко му, който не чуе моя глас и не се отзове. А още по-горко му, ако той е предреченият водач и се вплете в мрежите на семейното огнище и презре дълга си към своите малки братя.

ИОТОР: А ти кой си? И откъде си толкова уверен, че Мойсей ще напусне своите удобства, дом, жена, деца, и ще се хвърли в неизвестността?

АСИР: Аз съм първият, когото той кръсти, като ме нарече с ново име Асир, и ме обяви за своя десница. Той скоро ще кръсти целия народ, който очаква с пламнала гуша – избавител да му стане от робството на Фараона и неговите слуги.

СЕПФОРА: Всичко това изглежда много хубав сън.

ИОТОР: Да свалиш и победиш Фараона и да превърнеш стадо роби в народ свободен – не един, а хиляди Мойсеевци са нужни. И тогава дори не ще се знае накъде победата ще наклони.

АСИР: Мойсей е със своя брат Арон и с тях е целият народ и всичките сме смели, решителни и верни. Вземете мен за пример. Аз бих могъл – стига Мойсей да пожелае, или да ми внуши, или да разбере, че това му е угодно – да хвърля в пламъци целия моя дом, да опустоша нечетни богатства, да почервеня пустинята с кърви... Всички сме така решителни, защото в нашия път ще тръгне пръв Мойсей – избраникът на Йехова. *(Чува се пронизително и наблизо рогът*

на Мойсей. Остър и силен лай на псета, които се умилкват около своя господар.) Той иде и вие всички ще се убедите в това, което казах.

ИОТОР (замислен): Ти каза Йехова. Убеден ли си, че той съществува. По-силен ли е той от моя Бог и Боговете на моите деди? Или тебе и всички като тебе ви е обляхнал пустинният вятър и всички сте ударени в главата. Боговете искат само жертви и рядко в помощ се притичат. Не пречат само на силния, който ги дарява, да върши своето дело... Но да има Бог, па бил той Йехова, който да се впрегне в робска колесница и да я изведе на нова земя към щастие и свобода – такъв Бог не е имало, няма и не ще има.

АСИР: Всички богове до днес са били Богове на силните и на тираните и те са ги създали, за да крепят със страх владичеството им над робските народи. Новият Бог, който ние познахме и чийто първосвещеник ще бъде Мойсей – е Бог на многолюдието, на робите. Той е вече благословил делото ни и ние ще победим!

СЕПФОРА (замислена и тревожно смутена): Татко мой, изгубено е всичко. Ти виждаш колко смелост гиша всяка дума и колко огън грее в очите. Такива хора морето ще преплуват, пустинята в рай ще превърнат и от коравите скали хлябове ще правят. Какво ще стане с нас?

ИОТОР: Смелостта е доброгетел, когато не се превръща в безумна гързост. В тоя буен син на робския Израил аз виждам гързостта, избухнала в безумие. Ще бъде чудно, ако и Мойсей залови същия път и в пламъци и кърви удави земята на Египет и изгори и опустоши всичко, което столетията са създали. (Замисля се.)

ЯВЛЕНИЕ IV.

Чува се гласът на Мойсей: „Всички ще дойдете с мене“. Силна глъч. Асир се хвърля като стрела навън и веднага се връща и изглежда смело Иотор и Сепфора.

АСИР: Моят вожд пристига. О, мъдри Иотор, дано тоя час е щастлив и твоята мъдрост да подкрепи нашето дело. Мойсей не трябва да напусне огорчен дом, жена, деца.

МОЙСЕЙ (*влиза с пет души овчари, които застават със смирение около входа и не смеят да погледнат в очите Иотор. Последният и Сепфора смяяни гледат Мойсей и овчарите*): Нека Иотор, мъдрият ми тъст, и моята съпруга да проумеят какво е станало с мене. Аз слизам в низините на живота и вдигам до себе си падналите братя, за да ги вода към Обетованата земя. Равни – равния следват и само тъй делото му успява. Тия овчари мене подчинени и чрез мене на тебе, аз оставям да бъдат господари на всички блага, с които разполагам. Ще тръгна празен, само с моя жезъл, за да бъда силен и да мога всяка дума, която изговоря, да бъде истината на моя живот.

АСИР (*провлача се на колене и гледа Мойсей в очите*): Като тръбен глас е всяка твоя дума. Разсъмва. Тежка нощ минава и ново утро предвещава чуден ден... Мойсей! – Слава на Израил и спасител жаден: ето ме, кълна ти се отново – всяка твоя дума е закон за мене. (*Иотор и Сепфора и всички други стоят зашеметени. Пръв се опомня Иотор.*)

ИОТОР: Аз бих желал да чуя лично тебе – Мойсей, говори.

МОЙСЕЙ: Да говоря? Речено е всичко и пътят е провидян. От кого ми е посочен? Важно ли е за другите? Когато аз самин ще соча тоя път и който ме не следва, в позорен страх кости ще остави.

ИОТОР: Още нищо не е ясно.

МОЙСЕЙ: Жестоката повеля на египетския геспот – да се избиват всички младенци, принудила бе мойта клетма майка да ме остави в речните вълни. Дъщеря на Фараона ме съзряла, прибрала и отгледала. И аз израснах като неин син. Трепереха пред мене дворцови слуги и в страх ме гледаха родните ми братя. Когато аз пораснах, самата кръв отвори моите очи и ми подсказа сигурния път, но аз се колебаех.

СЕПФОРА: Нима Мойсей е по рождение от голно потекло и само е отгледан в царските дворци.

МОЙСЕЙ: Учудваш ли се – ти, която ми роди два сина и която никога до днес не позна в моето лице син на робския народ?

ИОТОР: Сепфора, гъще моя, бъди спокойна. Аз съм тук да съдя всички. (*Обръща се към Мойсей.*) Значи ти си влязъл с измама в моя свещен дом и светостта на гостоприемството си използвал по начин недостоен?

МОЙСЕЙ: Мъдри Иотор, човеците са това, което са, а не, което мислим. Аз видях в дворците по-лоша сган от оная, която мре в неволя по улици и стъзди. Аз изпитах земните закони и проумях, че те са сътворени да пазят силните и да прикриват скверната им немощ и да насилват ония, които в черен труд познават въздишките на майката земя и чуват песнопееенето на небесата по-добре от охолния свят. Ето и за тебе: нима под лъскавите дрехи не се крие същото тяло, каквото имаме аз и моите братя?

ИОТОР (*възмутен и смутен*): Ти отричаш всичките закони и не признаваш Божията наредба! Защо съм жрец и кой ме е поставил? И ако аз съм като всички груги, какво ми дава право да заклинам, да прощавам, да приемам дарове и да принасям жертви? Ако ти си прав, нека паднат всичките жреци и сам ще видиш какъв хаос ще букне по цялата земя.

МОЙСЕЙ: Вземете всички младенци, току-що родени от висши и от нисши майки, които раждат все по същия начин с виковете и охкания тежки, носете ги в една грамадна зала и оставете там и влезте след час, след два, и опитайте се вие да познаете чие дете на коя е майка. О, ако вие тачите закона и го смятате за вечен, ужасът ще ви окове навеки. В общото смешение на децата не ще се нито едно познае – кое от какъв е произход. При все това аз зная, че ред е нужен, че трябва да има първи и последни, но има нещо, кое-

то човек човеку трябва да признае: обижда Бога и майката природа, който себеподобните захвърля в робство.

ИОТОР: По твоя път и с тия мисли не ще отидеш много надалече.

МОЙСЕЙ: Аз те обичам и силно уважавам и твоята мъдрост искам да използвам.

ИОТОР: Аз нямам в мъдрата си книга страница, която тебе да ползва. До днес все мислех, че ти си тук и ще изживееш до дълбоки старини живота си, но днес – ръка си вдигам...

МОЙСЕЙ: Не проклинай, защото аз имам нужда от твоя благослов, за да остане доволна и спокойна майката на моите две деца. Аз я обичам. И ще я чакам до прага на гроба. Обичам Герсон и Елиезар, в които възплътих светите копнежи на моите младини и в които искам да видя синове полезни на робския Израил. Отглеждай ги и когато чуеш, че моята слава е осияла тежкия път на избавения народ, дигни се, о, Иотор, ела и доведи Сепфора и децата. Аз ще те срещна като баща, като роднина и ти ще видиш, че делото на Мойсей, започнато според тебе в безумие – ще бъде нов разум за света.

ИОТОР: Над тебе нямам власт. Ти искаш да бъдеш водач на своя народ. Добре, върви по своя път. Но помни, водачът е Богоборец, който разрушава старите кумири. Той е и Боготворец, защото създава нови кумири и със сила ги налага. Да разрушиш е често много лесно, но да разрушиш и сътвориш е огромно дело. Пресметни сили и възможности и тръгвай из своя път. Това ти можеш да приемеш като благослов, но знай, че отговорност за жената и децата си поемаш ти.

СЕПФОРА: Татко, ти отстъпи и хвърляш ме в тревога. Какво ме чака мене? Нима ще трябва да се погребва и да оплаквам всичките си дни, гледайки очите на невинни рожби, напуснати от техния баща?

МОЙСЕЙ: Сепфора, ти трябва да бъдеш силна майка, за да си достойна и за мене. Не хвърляй облак от черни мисли и въздишки пред слънцето, което ме огрява. Очаквай ме в слава и сияние. Когато дойде денят на Великото спасение, ти първа ще се приближиш до мене и моята десница ще те благослови. Приветствай ме в изборания път на свобода и щастие. Аз искам ти и моите деца да бъдете всякога с мене. *(Пауза.)*

ИОТОР: Сепфора, ти дълбоко мълчиш. Нека тя реши за себе си.

СЕПФОРА: Не мога нищо да реша. На тебе възлагам, татко.

ИОТОР: Щом е тъй, чуй Мойсей. За тебе аз казах. Но колкото за Сепфора, щом тя не решава сама да тръгне с тебе и на мене възлага, то без много думи моето решение е – да я загържа, заедно с моите мили внуци. Аз познавам що значи да се възбуди тълпа-народ, вмирисан в робство и оплул в неволя и виждам в кървав път – нещастия и беди. Робските народи са жестоки, когато възстанат и мислят, че победата са взели в ръката си. Но те се превръщат в черна треперяща сган, когато съдбата им изневери и чуят победната тръба на силния усмирител. Тогава тая сган, за да смилу коравия победител сама предава своите водачи и гаври се със семейства и деца. Аз нямам гъщера, за да става гавра, нито внуци, да бъдат посечени като псема. Това е моята дума.

АСИР: Мъдрият Иотор много силно каза и оскърби нашия народ. Синовете на Израил дълбоко вярват в своето избавление. Те вярват в своя вожд и са готови всички да загинат и да не остане нито един от тях, за да има кой да предаде водача си, жена му и децата в ръцете на проклетия усмирител. О, Иотор! Повярвай на моята честна дума: ще бъда като орел и ще пазя Мойсей, твоята гъщера и твоите внуци тъй, както ще пазя себе си и моите робски братя. Аз

не съм сам. Хиляди сме ние. И победата ще я изтръгнем от жестоките ръце и на най-могъщия противник.

МОЙСЕЙ: Добре, и аз решавам – Сепфора да остане с моите деца. Може би, отдалече по-скъпи ще ми бъдат, и моят копнеж за тях ще дава сила на моя ум да грее и да твори в бленуване за тях.

СЕПФОРА (*трогната, тихо плаче*): Какво да правя и как да реша. Ще мога ли в самотност да те чакам и как бих преживяла, ако черен вестник, от никого нечакан, долети и донесе печална вест за тебе.

ИОТОР: Почакай, гъще, ние разрешихме добре въпроса. Твоите създи не трябва да отменят моето решение, покрито със съгласието на Мойсей.

Аз ще искам, Мойсей, само с тебе да поговоря. (*Дава знак. Всички се отдалечават. Иотор приближава Мойсей и излизат малко напред.*)

ИОТОР: Какъв е твоят план? Обмислил ли си всичко?

МОЙСЕЙ: Аз виждам своята звезда и тя ще ме води. Моята цел е ясна: един народ, който гине в робство, да изведе и в Обетованата земя заведе.

ИОТОР: Това е добро желание, но за да стане добра възможност, колко грижи и усилия са нужни. Ти знаеш ли, че Фараонът не ще позволи нищо доброволно и че за твоята цел две средства са възможни. Едното средство е въстанието. То носи явен неуспех и само кръв и печални жертви. Другото средство зависи много от твоята ловкост, но аз не я виждам. На тебе трябва да помагачи и ако ги намерш, може би по-лесно ще успееш.

МОЙСЕЙ: Моят брат Арон е мъдър и спокоен. В родното ми племе от столетия се излъчват старейшини, които промишляват заради всички. На техните съвети се надявам.

ИОТОР: Тогава чуй какво ще ти кажа. Ще се явите пред Фараона и ще пожелаете да ви разреши народът ви молтва да направи на своя Бог. И колкото се може, намерете

по-отдалечено място извън земите на Фараона. И когато бъдете далеч, решете след молитвата – възможен ли е пътят ви напредък и годни ли са робите, които ще ви следват, да понесат грижите, лишенията и страданията из пътя. Останалото на Вашия Йехова възложете. *(Иотор се замисля и вдига десницата си и прави знак на Сепфора. Тя ги приближава.)*

МОЙСЕЙ *(замислен и задълбочен в плана на Иотор)*: Съветът ти е мъдър и той допада на моята душа. И аз не искам кръв. Веднъж опръскал съм ръцете си с кръв и още споменът ме мъчи, макар че няма свято дело без жертва и без кръви.

СЕПФОРА: Какво решихте, татко, и защо Мойсей за кръв приказва?

ИОТОР: В делата мъжки жената пръст да не поставя. Нека нейното сърце остане чисто, за да има къде уморените борци от живота да се поклонят след кръвавите дни. *(Обръща се към Мойсей.)* Кажу, Мойсей, пред мене и пред нея – по-напредък какво чертае твоят ум?

МОЙСЕЙ *(във внезапно просветление)*: Моят ум нищо не чертае. Измъчват ме само моите видения. А те са тъй ясни и нагледни, че бих могъл на целия свят от днес да кажа какво ще стане в утрешните дни. Аз виждам избавения народ, хвърлил робските окови и тръгнал в пътя към Обетованата земя. Аз виждам срутени всички стари богове, крепители на старите измами и нов Бог изгрял чист и първороден. Аз виждам по моя воля нов храм изграден. И в него – Светая Светих привлича всички сърца и ги ободрява за нов живот и нова слава. Аз виждам новите скрижали с нови повели за живота и всяка повеля диша разум и любов. Аз виждам всичко и в нищо не се съмнявам. Тъй както виждам тебе, Иотор, и моята натъжена Сепфора.

ИОТОР: Всичко това ще могат ли да видят ония – слепите, хромите, прокажените, тъмните роби, които на жи-

вота дават друга цена и никога не ще проумеят дълбокия и съкровен смисъл на твоите видения.

МОЙСЕЙ (*поглежда Сепфора*): Тя е майка и жена и по-добре ще отговори на твоя въпрос. Аз съм бременен с нови мисли и откровения и трябва да ги дам в света като живи и пържави деца. А кой как ще ги приеме, няма да се питам, тъй както майката не се пита за своето дете, когато се освобождава, как ще го приемат.

СЕПФОРА: Ти, Мойсей, добре го каза и аз няма нищо да ти възразя. Всичките ми мисли днес въстанаха против теб, но се пръснаха като стаго овце, уплашено от гръм. Отде иде твоята сила не виждам, но тя се разлива като буен поток и горко му, който се изправи против него. Ти ще заминеш и аз ще гледам твоите деца и ще им пея за делото на Мойсей и ще ги подготвя за оня час, когато вярвам, ще те видят тържествуващ в своята победа. И все пак тъй ми е мъчно, тъй съм вътрешно разкъсана, нещо плаче в гърдите ми и моя плач е и сладък като копнежа на първата ми обич към тебе и мъчителен като моя миг, когато се разделям с тебе. Не ще ли искаш да ти доведем да видиш децата.

МОЙСЕЙ: Аз сам ще дойда да ги видя и заедно с тебе да оросим със скъпи сълзи русите главички. (*Обръща се към Асир.*) Асир, нареждай нека впрегнат най-силната колесница на Иотор и пригответи всичко за дългия път.

АСИР: Слушам, повелителю на родната земя. (*Покланя се и излиза.*)

МОЙСЕЙ (*обръща се към овчарите*): Елате, добри хора. Аз ви оставам на моя път, бъдете нему верни повече, отколкото на мене. Всичките стага, които бяха мои, стават ваши.

ОВЧАРИТЕ: Господарю, не сме достойни за такъв дар.

МОЙСЕЙ: Всички сме еднакво достойни за доброто на света. (*Обръща се към Иотор, който гледа със загадъчна усмивка.*) Премъдри Иотор, моля те, приеми ги и гледай ги също като мене. Те всички са чеда на майката земя и са

видели слънцето и са разбрали тайния говор на звездите и затова са наши братя.

ИОТОР (*преструва се, че не е дочул последните думи и се обръща към Сепфора*): Сепфора, иди и приготви заедно с дойката си децата да посрещнат и изпратят татко си. (*Сепфора и дойката излизат.*) Мойсей, ние пак ще се видим. Чувствам се уморен...

МОЙСЕЙ: Едва ли! Веднага, щом прегърна скъпите си рожби, аз трябва да отпътувам. Дълъг път ме чака и подвигът ме зове. Най-добре и ти, и аз да отидем заедно и прегърнем децата на Сепфора.

ИОТОР: Добре, да бъде тъй. (*С ирония.*) Нека и аз се подчиня, щом оня, който току-що излезе, те нарече повелител на земята. (*Тръгва към дома на Мойсей.*)

МОЙСЕЙ: Почакай. Защо не обявихте какво ще стане с моите овчари?

ИОТОР: Какво ще стане ли? Ще продължават да служат наред с моите и ще споделят с тях една и съща участ.

МОЙСЕЙ: Тогава аз ти оставям моите стада, а те ако пожелаеш, нека тръгнат с мене.

ОВЧАРИТЕ (*въздушевно*): Готови сме да тръгнем с вас, Мойсей.

МОЙСЕЙ: Добре, идете при Асир и му кажете и за вас да се погрижи. (*Овчарите се покланят и излизат шумно с възклицание и с възторг. Вън псетата силно лаят. Мойсей се заслушва и след миг изсвирва със своя рог.*)

ИОТОР: Що има още? Ти наистина си днес повелител, а аз се чувствам сякаш пленник на твоите увлечения и вяра.

МОЙСЕЙ: Ти казваш увлечение и вяра. А аз зная какво ще ми струват тия увлечения и вяра. Да изтръгнеш един народ от роби из ноктите на най-злобните палачи и да го поведеш от пустиня през пустиня, изложен на хиляди страдания и мъки – всичко аз го виждам като на длан: зловещото мълчание на пустинята Сур, горчивите води на Мера. Страшното безводие на пущинака Син и след него

злокобния Рафигим, дето може би ще бъде последният час на всяко изпитание... И на всичко туй отгоре Червеното море ме блазни и отчайва... Какъв страхотен път. И аз ще го премина. Трябва да го премина, за да бъде завършено и безсмъртно делото ми. *(Замисля се и гледа пред себе си.)*

ИОТОР: Да, наистина тежък и суров е твоят жребий. И ако твоята вяра не ти измени и твоят Бог не те напусне – не ще да има на земята смъртен, който да е понасял по-тежък кръст от твоя и да не е паднал сломен под него. Не искам да отричам и признавам твоята мъдрост. И ти ще се справиш с много мъчности... Но има една мъчнотия, с която никой на земята не се е справял и никога не ще се справи. Тълпите са послушни, когато има хляб и що-годе удобства на живот. Но когато ги издигнеш до нови нужди, а ги лишиш от старите удобства – те са готови да убият с камъни оня, който им е дал първа светлина. Тая участ на всеки земен не ще избегнеш ти. В пустините вода ще искат, а няма. Жадните не разсъждават, гладните са слепи, отчаяните са жестоки... Как ще ги наситиш и утолиш жаждата им? Свирепи пълководци в такива дни на мъки и отчаяние биват принудени едната част от своята войска да хвърлят в устата на другата. И тъй остават силни... Но ти войска не водиш, а народ от старци, жени, деца. *(Гледа Мойсей и загадъчна усмивка се изписва на устните му. Влиза Асир.)*

АСИР: Всичко е готово. *(Мойсей изглежда Асир и го хваща за раменете.)*

МОЙСЕЙ: Мнозина ли са смелите като тебе ?

АСИР: Ние сме легиони и в черното робство сме изтъркали на стана на мъката всичките оръжия на победата.

МОЙСЕЙ. Иотор, ти чу. Тия легиони чакат своя вожд. Столетия го чакат. И ако аз не бъда – не ще да бъде никой.

ЗАВЕСА

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

Нощ. Върн от престолния град на Фараоните, в подножието на току-що започната в градежа си пирамида. Влизат с мотика и лопата двама гробари.

ЯВЛЕНИЕ I.

I ГРОБАР: Какво ще бъде това нощно погребение и толкоз късно?

II ГРОБАР: Ти и аз ли ще решим въпроса кой кога да го погребат.

I ГРОБАР: Казаха, че тук край тая недовършената пирамида, били умрели двама евреи и за тях гроб бил нужен.

II ГРОБАР (*оглежда околността*): Не ти ли се вижда чудно, че никои не ни среща? Кой ще да посочи къде ще гроб да правим.

I ГРОБАР: Почакай. Може би самите умрели ще ни посетят и кажат къде да ги погребем. (*Смее се.*)

II ГРОБАР: С умрелите шега не бива.

I ГРОБАР: Нима не знаеш, че скоро младите умрели ще почнат да възкръсват и нашият занаят съвсем ще стане излишен.

II ГРОБАР: Зная аз накъде извиваш. Думата ти е за Мойсей. Ти се шегуваш, ама това, което чух за него да говорят, ме уверява, че той наистина чудеса ще прави, а може и мъртви да възкресява.

I ГРОБАР: Чудесата му какви са, не съм чул, но зная, че бърка една каша... Де да видим кой ще се опари... Гъмжило свят навсякъде се движи и нашите евреи са плъзнали като охлюви след гъжг и гледам ги показват си рогата.

II ГРОБАР: Мойсей е силен. Нима ти не си чул как той смаза една египтянска глава, за да запази двама от нашите.

I ГРОБАР: Силен бе и смаза я, защото минаваше за син на фараоновата гъщеря. И при все това уплаши се и избяга някъде далече. Сега се е върнал да ни става цар. Малко ни е теглото фараонско, та трябва две да станат.

II ГРОБАР: Ти глупости приказваш. Пък и какво ли ти и аз ще знаем? И двамата сме толкова умни, че само гробове знаем да копаем.

I ГРОБАР: Ти ако си глупец, аз не се признавам, приятелю. *(Чуват се стъпки. Влизат Асир с трима Мойсееви овчари.)* Псът, някой иде. *(Тихо.)* Дали не са чули какво приказвам за оня?

АСИР: Кои сте вие?

II ГРОБАР: Ние, господарю, сме бедни гробари. Казаха ни...

АСИР: Разбрах. Стига. Идете по-нататък. Бройте гвеста стъпки оттук и там ще изкопаете два гроба. Телата ще бъдат погребани до полунощ... По-скоро вървете там. *(Гробарите излизат. Дава знак на овчарите да го приближат. Тайнствено.)* Аз ви казах, че тая нощ ще бъде всичко или нищо, свобода или вечно робство, Мойсей водач и народен спасител, или обезглавен за удоволствие на нашите врагове.

ОВЧАРИТЕ *(споглеждат се замислено):* Нима? Така ли?

АСИР: И ние се заклехме и нашата клетва смърт ще заличи. Който изтърпи напълно, той ще бъде достоен за щастливия край.

I ОВЧАР: Ние и тримата, Асир, сме свързани с тебе и всяка твоя дума считаме я казана от Мойсей. През огън и през вода, на живот и на смърт – на всичко сме готови.

АСИР: Това аз знам и затова пред вас мога всичко да открия. *(Хваща за рамене двамата овчари.)* Вие снощи до късно бяхте с мен. И слушахте спора и раздора между нашите стареи... Всички отстъпиха пред словата на Арон и пред волята на нашия вожд Мойсей, освен двамата: Янний и Ямврий... Тия двамата са изроди на нашето племе и може би са способни в своето малодушие и подлост да предадат и осу-

етят великото ни дело. Вие видяхте, че Мойсей бе сърдит и гневен, а Арон погълна своя гняв и хвърли хитра мрежа да загържи до тая нощ двамата противници: сега ще бъде тук последно съвещание. И ако тези непокорни Ямврий и Янний не преклонят глава и продължават своето упорство – аз и вие ще бъдем честити да изпълним първи своя дълг... И ония, които там копят гроб за двамата, не ще знаят чии тела погребани ще бъдат.

ОВЧАРИТЕ: Да бъде както каза.

АСИР: Сега вие знаете всичко. Ще бъдете наблизо. Между гроба, който се копае, и мене, по средата. Аз ще бъда тук – свидетел и участник в последното съвещание. И щом настъпи за действие часът, ще чуете глас на кукувица – веднага насам се притечете. *(Хваща овчарите за рамене и приятелски излиза в посока към гробарите.)*

ЯВЛЕНИЕ II.

Влизат Янний и Ямврий. Оглеждат се околоръст.

ЯННИЙ: Защо ли още никой няма?

ЯМВРИЙ: Арон с неговия брат, както и слепците, що им вярват във всичко, сигурно отделно се съвещават и тук ще дойдат с готово решение.

ЯННИЙ: Възможно е. Ако е така и бъдат като снощи упорити, какво ще кажеш? Да се подчиним ли?

ЯМВРИЙ *(оглежда)*: В никой случай. Аз вече пожелах да имам среща с един от фараоновите хора. И ако не възприемат моето мнение – нека Мойсей и Арон получат каквото им се пада.

ЯННИЙ *(изплашен)*: Не си ли отишъл далеч? Как се колебаеш. В моята душа не е всичко в ред. Веднъж съм склонен да възприема напълно всичко, което ни предлагат. А като слушам тебе и обсъждам едно по едно твоите възраже-

ния – виждам, че ти си прав. С нашия народ не можем нищо да направим, освен да вдигнем глава и да ни избият като бесни псета.

ЯМВРИЙ: Ти, ако не се колебаеше и беше твърд като мене, уверен съм половината стареи щяха да бъдат с нас и двамата братя увиснали биха във въздуха със своите планове... Бъди корав и мъж. Всяко колебание ще коства нашата глава. *(Чуват се стъпки отдясно и отляво. Връща се Асир.)*

АСИР: Значи, вие сте първите след мене. Стори ми се, че някой тук говори и аз предпазливо се приближих и виждам вас. *(Гледа ги проникателно. Янний и Ямврий прикриват смущението си.)*

ЯМВРИЙ: Отчаяли се бяхме и мислехме, че никои не ще има.

ЯННИЙ: Такова тежко време и в тая нощ търдява като сенки бродим.

АСИР: Ще станем скоро свободни хора, а нашите тирани ще бродят като сенки из морните полета да вършат онова, което ние сме вършили до днес. Нека се опитат да влязат в рудници, да орат земя, да некат тухли, да вдигат пирамиди, па тогава да ги видя как ще плачат за нас.

ЯННИЙ: Теглото е голямо, но и врагът е силен.

АСИР *(маха с ръка и го пресича):* Тия мисли нека оставим на баби и на старци. За нас, водачите на рогове и колена, е съдено да бъдем твърди и да сме сигурни в победата... Нима вие все още се колебаете? Ямврий, ти мълчиш и от твоето мълчание чувствам да настръхва нощта.

ЯМВРИЙ: Аз всичко казах снощи и пак ще има какво да възразя на Мойсей и на Арон. Те, може би, са решили за себе си всичките въпроси. Но който иска народът да го следва, трябва сто пъти да прекрои, горде веднъж отреже. *(Глъчка отдясно и тримата се заглеждат и слушват. Влизат шестима стареи, начело с Арон. Последният вижда Асир и двамата противници.)*

АРОН: Всички сме навреме тук. Седнете околовръст на камъните и за последен път да обмислим и решим въпроса, който занимава от векове робското ни племе. Ето Мойсей пристига с Исус Навин.

ЯМВРИЙ: Синът Навин е още много млад, за да бъде тук и да решава.

ЯННИЙ: Такива като него с хиляди ще се намерят... За тях морето е го колене... Но щом го водите, ще бъде приет.

АРОН: Той мнение няма да изказва и в решението не ще бъде с глас. Но той е нужен, за да носи богдростта и силата на новите и млади поколения.

ЯВЛЕНИЕ III.

Влиза Мойсей с Исус Навин. Всички стават прави и чакат да ги поздравят.

МОЙСЕЙ: Тая нощ ще бъде оплодена с ярката и хвърката мисъл, която четири века вече гори сърцата на робския народ... Ние сме в началото на месеца Авив и време е да не проспиме дните. Нашето единодушие ще сломи упорството на Фараона и ще спести кръвта на моето племе. *(Изглежда ги.)* Ямврий, и ти Янний, още ли сте на вчерашния ум? Аз ви дадох го тая нощ съдбоносен срок всичко да обмислите и да възприемете онова, което ние сме решили. Аз не искам да се явя пред Фараона без да зная, че всички са с една душа, с едно сърце и с една воля. Само тъй ще бъда пълномощник със смелостта на лъв. Само тъй гордият Фараон ще преклони глава и ще уважи великата молба и бурния вопъл на измъчения наш народ. *(Дава знак всички да насядат. Остава прав той, Асир и Исус Навин. Обръща се към Арон.)* Ароне, брате мой, ти знаеш всички – прегледай всички ли са тук!

АРОН: Да. Всички са.

МОЙСЕЙ: Говори ли по отделно с Янний и Ямврий?

АРОН: Не успях това да сторя. Днес целия ген обхождах в низините и дето никога не бях стъпил до днес, и там отидох да занеса вестта за твоето пристигане. Всички очи просветнаха. Душите са събудени от вековен сън. Твоето име е на всички уста и мълчалива клетва се чете по всичките лица. Каквото и да решим – те ще бъдате на всичко готови и възлагат нам – на тебе, на мене и на стареите да решим въпроса и нашето решение те ще възприемат с отворени сърца. *(Сяда.)*

МОЙСЕЙ: Всичко следва определения път от Йехова. Ръката могъща навред се чувства да насочва, движи, разпорежда. И кой би гръзнал да вдигне чело, да отрече светото начинание и да попречи с жалкия си труп избрания път към великото спасение? *(Гледа към Янний и Ямврий. Янний се надига.)*

ЯННИЙ *(тихо, като че говори из под земята):* Аз снощи бях на друг ум. Но днес мислих и тая нощ готов съм, макар и не с особена охота, да възприема всичко, що би казал ти, особено като свидетелстваш, че е начинание на Йехова. *(Поглежда Ямврий. Последният хвърля сърдит поглед върху Янний и става.)*

ЯМВРИЙ: Защо да лицемерим и да не открием душата си напълно? Всичките старейшини стоят като на тръни и решават под твоята угроза... С добра съвест и доброволно нито един от тях не би имал друго мнение освен моето. Всъщност, ако е думата за пълномощник, такъв съм аз. И ако ние решим да споходим утре всичките племена и колена и да чуят мене и тебе, Мойсей – бъди убеден още отсега, че никой няма да възприеме твоя план и може би гняв ще се изсипе като буен гръжд въз твоята глава.

МОЙСЕЙ *(пламва):* Ароне, ти чуваш ли, Ямврий те зове в очите лъжец. Той твърди, че народът е с него, а не с тебе. Аз искам да узная и истината за мене ще бъде всичко в

тоя час: къде съм и какво съм? Ще водя ли насила и с измама робско стаго, или, един народ, строшил окови и видял слънцето на свободата, ще тръгне подир мене в буйни ликувания и възторжени песни... За себе си аз разреших всички въпроси и прегърнах своята съдба – връщане вече няма. Жена, деца, богатство и живот спокоен – всичко изоставих и не ще се върна посрамен там, откъдето тръгнах с ореола на водач... Аз по-скоро ще отида във фараоновия двор и ще извърша лудост и безумие, за да намеря своята смърт, но назад към Йотор, при Сепфора и при моите две деца не ще се върна. О, Йехова, бъди ми ти свидетел. *(Слава тежък поглед върху всички и дълбоко въздиша.)* Кажете истината – Ароне, Асуре, и ти най-младият между младите, Исус Навине – кажете къде е истината, с вас ли, или в думата на Ямврий?

АРОН: Аз бих искал да чуя всичко, каквото има да каже Ямврий.

ЯМВРИЙ: Добре, Ароне, щом искаш да ме чуеш, не ще се постесня да кажа всичко онова, което може да повлияе на светлия Мойсей най-добре да разреши въпроса. Народът тук е зле. Ние, неговите водачи, се мъчим да му бъдем полезни. Египетските господари, колкото и да са жестоки и изсмукват всичките му сили, все пак пред нашите молби решиха да раздават даром излишния зеленчук на своите роби. От време на време подхвърлят месо, а рибата я има в изобилие. Що може повече да иска един народ, свикнал със своето робство? И защо ще искаме сега да го влачим от пустиня през пустиня, за да намерим оная земя свещена, която нявга Яков – славният прадрядо, изостави и гоиде тук при своя мъдър Йосиф.

АРОН: Това ли е всичко, което има ти да кажеш? Народите не живеят за риба, месо и за честън. Тия просешки понятия за живота е недостойно да чувам, дори от робски уста, а ти, Ямврий, си водач на племе.

ЯМВРИЙ: Когато трябва да поведем едно множество в далечен път, ние трябва да сме убедени, че ще му дадем трапеца по-богата и ще напоим гушата му с мъдрост по-гълбока. Кого ще убедим с красиви и празни думи за мед и мляко, за вечен ден и небесно щастие в Обетованата земя? Аз мисля, че докато намерим такава земя, ние ще постелем с костите си целия път от пустиня през пустиня и от тия робски колена – стотици хиляди, които тук живеят, не ще остане нито помен. *(Гледа сърдит и замислен. Мойсей вдига жезъла си и гледа към небето.)*

МОЙСЕЙ: Ароне, говори. Аз казах какво искам и без общо решение, взето доброволно, единодушно, моят скок към Бъдния ден не ще го види никой.

ЯМВРИЙ: Нека светлият Мойсей изслуша и Янний. Той, струва ми се, снощи, когато пак решавахме въпроса, добре каза: „Нима няма гробища тук, та ще ги дигим из мрачните пустини?“

ЯННИЙ: Да, аз го казах това и си мислех наистина така. Мойсей и Арон са мъдри и тяхната мъдрост надвишава нашето умение – както планините равнините. Те чуха всичко, което им казахме, и нека да решат. Аз в гушата си съм съгласен с това, което поддържа Ямврий, но няма да се отделя от никого, когато множеството тръгне.

АРОН: Не може така да се решава. Янний трябва да бъде ясен. Или с нас, или против нас. Нека той се определи: с Ямврий ли ще бъде и с неговите робски погледи на живота, или ще последва нашия път към слънцето и свободата. Народите живеят с хляб, но не за хляб и по това човекът се отличава от всичките животни, че има и духовен поглед да гледа в утрешните дни и дирейки пътища към тях, да расте и крепне като човек, да стане полубог и да владее земята и небето. Просешките залъци на Ямврий и неговият зловонен чесън говорят за тяло бездушно и за глава, в която стара плесен кърми робски помишления...

ЯМВРИЙ: С тоя тон обиден и злоезичен аз не искам да се съвещавам. *(Обръща гръб на Арон. Янний го задържа.)*

ЯННИЙ: Почакай, Ямврий. Ти не каза най-важното, което аз съм чул от тебе – за дето си против... И понеже ти си много гневен и докачен, позволете, аз да го изтърсна... Ямврий много е безпокоен и се бои от злото, което може да ни причини Фараонът и неговите слуги. Те разполагат с хиляда колесници и конница хвърката, а ние сме с голи ръце и със своето право дело не ще смогнем да победим силата им. Фараонът е окръжен и с мъдреци, с придворни магьосници, гадатели и всичко ще предвидят. Готови ли сме да ги отблъснем, да очистим всички тръни в нашия път и да поведем своите племена безбедствено към земята на нашите прадеди Аврам и Яков?

МОЙСЕЙ: Ароне, това са сериозни думи и трябва да бъдат обсъдени добре. Аз имам своя отговор за себе си, но бих желал последен да го кажа – говори Арон!

АРОН: Фараонът и неговата сила отколе ние знаем, и при все това сме събрани тук, без тя да подозира, че искаме да я сломим. Познавам неговите мъдреци – те всички са увлечени да четат звездите и по техния път и светлина да определят хорската съдба. За живия живот са мъртви. А неговите магьосници знаят само да събират билки и змии да ловят, за да дият церове и балсам, за да запазят глупавата плът, когато човекът се превърне в тленна вещ. Конницата му е хвърката, но тя в пустинята е безсилна, а неговите колесници не ще ни стигнат, когато ние минаем три дни път, необезпокоявани от тях. Молитвеният празник ще бъде външната покривка на нашето свето начинание – изходът из тези места на робство и неволя.

ЯННИЙ: Арон е мъдър и всичко добре каза. А светлият Мойсей може би по-добре би казал всичко. Но нека бъде позволено да изразя своето колебание. Все пак Фараонът не ще бъде толкоз непредвидлив и да пусне хилядите роби, чийто

труд използва, на тридневен път от тука за нашия празник, без да вземе мерки, за да предварди нашето бягство.

МОЙСЕЙ: Фараона – на мене оставете. Щом имам общото съгласие на целия народ, аз ще бъда по-силен от самия Фараон.

АРОН: Аз се удивлявам, че Янний е толкова измъчвал своя мозък и се опитва да ни смути с всички тия свои измислици, като да е пратеник на другата страна. Ямврий се умълча, за да прикрие своето упорство, а може би някой план крои, за да смути делото още отначало.

ЯМВРИЙ: Аз не съм предател. И ако бих решил да хвърля измяната във ваша вреда на везните на Фараона – това ще го сторя тъй открито...

МОЙСЕЙ (*бързо го прекъсва*): Чакай, Ямврий. Изменници и предатели не искам. Най-голямата мъка ще ми бъде, ако проклетият случай ми наложи да водя борба със свой и да поразявам ония, които трябва с открито чело да ме следват... Фараонът и тъй има своите шпиони в изобилие, за да не дири никого в нашата среда. Горко му, който гръзне и в скверен час реши да свърши гнусно дело против своя род.

АРОН: Напротив, брате Мойсей. Аз зная, че Фараонът и неговите слуги не ще бъдат в състояние нищо да открият и нашият план ще се изпълни точно, ако не изпъкне изменникът и предателят от нашата среда. Какво е Фараонът? По ум – аз го познавам. Прилича на сврака с корона! По храброст – виждал съм го често – напомня заек с багреница. Слугите му, които управляват и разпореждат с неговите войски, са всички жестоки към слабите, сластолюбиви до омерзение и алчни за пари и разкош до вбесяване. С такъв противник лесно ще се справим... И аз не зная – защо ли губим време. (*Изглежда Ямврий и Янний, които седят на местата си с наведена глава. Обръща се към Асир и Исус Навин.*) Асир, и ти Исус Навин, вие, огнени стрели на нови и млади поколения, кажете своята пламтяща дума и изгорете плесента в старите души и ги обогрете!

МОЙСЕЙ: Всичко чух и всичко разбрах. В подножието на тая пирамида да закопаем робския дух на всички поколения, които от четири века насам са обливали с пот, сълзи и кърви чужда земя и са носили в душата си светия завет на мъдрия Йосиф – да се върнат в земята на Аврам, обречена от Бога да бъде люлка на щастие за избрания народ. Ние трябва да изпълним завета и в своя поход да не забравим да отнесем светите кости на премъдрия Йосиф. За мене няма колебание, нито пък охота да се съвещавам и да решавам. Ако става всичко това, то е зарад вас. Давам ви възможност да напоите своята душа с жителните сокове на надеждата и с пламтящите вихри на вярата, без които никои смъртен не е в състояние да мине през пустинята на живота и да оплоди своя път. *(Изглежда ги.)* Който няма тая вяра, по-добре е да загине тук, отколкото да разсейва костите си в пътя на спасението. *(Обръща се към Арон.)* Аз тръгвам за двореца на Фараона и ще те чакам в първото преддверие. Ще дойдеш само ти, Ароне. А всички други нека се завърнат при своите и да разнесат вестта, че Фараонът е дал съгласие за изхода и да се готвят за спасителния път. Да вземат всичко, което им е пог ръка и може да го носи животно и човек. Да не остане нищо в земята на врага. Да се бърза, да няма шум и глупава шетня... Да се намерят две сребърни тръби – едната да служи за свикване избраните за съвещание, а двете заедно да служат за празниците ни и за тревога. Аз тръгвам. *(Излиза.)*

ЯВЛЕНИЕ IV.

ИСУС НАВИН: Защо ли ме изостави и не ме забра със себе си – мене, най-верния си слуга.

АСИР: И аз съм също разтревожен. Бих желал да бъда всякога под неговия поглед.

АРОН: Където съм аз, там е и Мойсей. И гето е той, там съм и аз. Нали сте при мене Асир, и ти, Исус Навин. Сега пък аз нареждам: Асир ще тръгне с Янний и с Ямврий. А Навин ще тръгне с мене и с другите стареи. И всеки нека знае своя път и да изпълни точно своя дълг. Аз мисля, че всички сме съгласни в светото начинание и в тая нощ не ще да има никой жив от нашето племе, който с недоволство да го посреща. *(Ямврий и Янний стават.)*

ЯМВРИЙ: Какво да разберем от вашите думи?

АРОН: Това, което казах. Аз тръзвам. Пред мене да тръгнат стареите, без Ямврий и Янний. *(Те тръгват.)* Върви след тях, Исус Навин. Аз ида. *(Обръща се към Асир.)* Давай своя знак. *(Асир се хвърля вляво, чува се глас на кукувица.)*

АРОН: Свърши се всичко... *(Влизат трима овчари с Асир.)*

ЯМВРИЙ: Нима ще бъдем жертва и ще легнем като сенки в опасно гело?

ЯННИЙ: Аз виждам, що ни чака... Съгласен съм на всичко...

АРОН: Ти късно виждаш... Върви с Ямврий. Асир, изпълни дълга си. *(Излиза.)*

АСИР *(към овчарите):* Единият от вас да тръгне вляво. След него Янний и Ямврий. И подир тях – останалите двамата от братята овчари. *(Тръгват и се изгубват вляво. Чува се удари и глухи викове.)*

ЯВЛЕНИЕ V.

I ГРОБАР: Защо ни освободиха?

II ГРОБАР: Щом взе кесията, какво друго искаш? *(Чуват се стъпки. Оглеждат се и бягат. Връща се Асир.)*

АСИР: Пътят е очистен и в целия народ не ще има нито един изменник и предател да размътва чистите души, осияни от звездата на Мойсей. Утре в тоя час тръбите ще зазвирят и изходът ще започне. Светкавици ще осветляват

нашия път, а гръмовете им ще падат подир нас за страх на враговете.

ЗАВЕСА

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

Зала в двореца на Фараона. В дъното наляво естрада с трон. Вдясно два входа. Тронът е покрит с лек воал. При вдигане завесата на сцената са Ярая – върховен началник на охранителната служба и двама негови органи.

ЯРАЯ: Сунът на слънцето скоро ще се яви, а ние още не сме готови.

I ОРГАН: Направих всичко, за да открия, къде ноцес са били, но никъде следа, а в домовете им ги няма. Ни Янний, ни Ямврий.

II ОРГАН: Всичките останали стареи са в домовете си. Изглежда никакво тайно съвещание да не е имало ноцес.

ЯРАЯ: Тогава аз съм заблуден от Ямврий. Той сам поуска среща за тая заран тук и аз му казах да доведе и Янний, та да мога да изоблича чрез тях ония двама просяци Арон и Мойсей, които тъй упорито времят в първото преддверие и настояват за среща с Фараона. *(Разхожда се недоволен.)* Сам забърках тая каша и как сега ще се справя с всичко. Може би Фараонът би им отказал, но моето желание да ги обезглавя и унищожа ме принуди и аз да моля да ги приеме. *(Разхожда се.)* Сега, ако и третият от вас се върне без Янний и без Ямврий – всичкото ми дело ще пропадне. *(Обръща се към първия орган.)* Иди при тях и престори им се на приятел и разузнай какво ги толкоз тегли за тая среща тук?

I ОРГАН: Арон приказва, но е много ловък, а братът му Мойсей мълчи намръщен и острият му поглед те пронизва... При все това ще се помъча *(Излиза.)*

ЯРАЯ: Кажу ми ти – не си ли готов да свидетелстваш нещо против тях? Фараонът няма да се реши да изпълни моето желание, ако не докажа, че има заговор и в него са начело Мойсей и Арон. *(Отива вляво напред и се заглежда през един широк прозорец.)*

II ОРГАН: Да свидетелствам – не би ми било мъка, ако имаше и друг да каже що-годе нещо... Но сам и никои друг да не потвърди каквото кажа аз – на такъв свидетел и сам аз не бих повярвал. *(Бавно приближава към Ярая.)* Опитният и мъдър Ярая ще ме разбере колко ми е мъчно, като отказвам.

ЯРАЯ *(обръща се мрачен):* Всичко днес е против мене, аз трябваше още вчера да свърша всичко и да не изпусна от ръката си Ямврий... Може би, останалите старейшини са успели да го убедят и той сега бди някъде по-опасен съзаклятник от другите, които бе готов сам да предаде... При все това аз трябва да подготвя Сина на слънцето и с всички средства да вмъкна в заговора Арон и Мойсей, пък и самия Ямврий. Тогава Ямврий, за да се спаси, ще заговори и всичко ще разкрие. *(Към втори орган.)* Готов ли си тогаз да подкрепиш всичко, което Ямврий каже?

II ОРГАН: Напълно съм готов – покорен роб на твоята воля.

ЯВЛЕНИЕ II.

Чуват се тръби, които известяват за движението на важна личност. От вътрешната врата дълбоко вдясно се задава Хермиона с две прислужници. Ярая ниско се покланя, а вторият орган пада на колене. Тя дава знак да стане.

ХЕРМИОНА: Каква е тая тревога в двореца? И истина ли е, Ярая, че вие сте открили заговор против чичо и че щели днес да съдят и осъдят Мойсей, спасения от моята

баба. Мама много се тревожи и ме прати всичко от тебе да узная.

ЯРАЯ: Ваша светлост напразно се тревожи: така и вашата пресветла майка. Храненикът на покойната ви баба не е достоен за покровителство – той е враг на царството и на Сина на слънцето... И нека според делата си всеки отговаря.

ХЕРМИОНА: Значи, всичко е истина... О, клетата ми мама. Тя много се тревожи и, може би, ще се осмели на Фараона да говори лично, за да смекчи съдбата на Мойсей... Мога ли да зная какво е сторил той?

ЯРАЯ: Докато Синът на слънцето не чуе всичко и не изрече своята неотменна дума и аз не смея дори пред себе си да говоря нещо... Засега се знае, че двамата братя са убедили всичките старейци да вдигнат своите племена и да отрекат правото на Фараона и на верните му служители над всички роби в рудниците, в полята и в река.

ХЕРМИОНА: Нима... Такова смело дело... Допускаш ли, Ярая, мъдри хора като Мойсей и неговия брат да се решат себе си и родните си братя да изложат? Това за мене изглежда клевета. Нима не знаят силата на моя царствен чичо и не се боят от Него.

ЯРАЯ: Те всичко знаят... Но този, който се реши да вдига бунта и да хвърля в размирие страната, се мами от надежди за успех... Аз имам пълни доказателства и главите на всички съзаклятници ще бъдат хвърлени в Нил.

ХЕРМИОНА (*ужасена*): И всичко това е свършено – ти казваш? О, Боже, дай сила на моята майка Тахпенеса да понесе с твърдост тая вест ужасна... Ти знаеш, Ярая, мама чувства като по-голям брат мъдрия Мойсей. Те заедно са раснали в този дворец и често тя разправя, като деца, как той е играл с нея... Да бързам всичко да обая. (*Излиза с двете прислужници. Ярая изпада в по-силно безпокойство.*)

ЯРАЯ: Ето, и Тахпенеса ще се яви в тяхна защита. (*Влиза третият орган, смутен и безпокоен.*) И ти ли идеш с празни ръце?

III ОРГАН: От един гробар узнах, че тая нощ има убити двама хора и много съм готов да допусна, че един от тях е Ямврий.

ЯРАЯ: Това е много смело, дори гръзко. Ямврий убит? От кого? Защо? Нима съзаклятието е толкова страшно и има своите шпиони? Може би, те дебнат вред, узнават и вземат мерки да унищожат всеки, който е заподозрян в измяна... Тогава ние сме изгубени и Синът на слънцето ще бъде прав, ако вместо Мойсей и Арон – мене и вас обезглави.

ЯВЛЕНИЕ III.

Чуват се тръби. Влизат двама придворни прислужници; те вдигат воала на трона и застават от страни. Влиза Фараонът със свита и сяда на трона си.

ФАРАОН: Къде са двамата братя – Арон и Мойсей?

ЯРАЯ: Те са във в преддверието и чакат вашата повеля, велики господарю.

ФАРАОН: Пратете да ги въведат. (*По знак на Ярая излиза вторият орган.*) А ти, Ярая, не си ли избързал в своите подозрения? Аз зная колко си ти предвидлив и опитен за своя важен пост. Но много смело е това да мислиш и допускаш – Арон и Мойсей и другите стареи да са способни да отрекат властта на Амон-Ра и да се увлекат в безумия, които ще им отнемат правото да гишат.

ЯРАЯ: Позволете, велики господарю, да бдя, както зная, за спокойствието на нашата страна, за величието на трона и за светлия живот на Сина на слънцето.

ФАРАОН: Никога не съм се съмнявал, че по-достоеен би могъл да те замести, но все пак твоите подозрения за опас-

ност са безсилни доказателства, не следваше дори твоите устни да знаят това, което е усъмнило твоя ум.

ЯРАЯ: Ако бяхте чули гумите на Ямврий – най-верния от всичките стареи, Вие нямаше този укор да ми отправяте сега.

ФАРАОН: Така ли? Защо не разпореди Ямврий да бъде тук? Нека той лично да каже в очите на тия, които ти само погодзираш.

ЯРАЯ: Тук срещнах спънка – тая нощ Ямврий е изчезнал и следата му я няма никъде. Това създава моята тревога да бъда по-бдителен на своя пост и ме прави безсилен да докажа своето обвинение.

ФАРАОН: Как е възможно да не се намери Ямврий? Нима е хвъркнал?

ЯВЛЕНИЕ IV.

Влизат Мойсей и Арон, водени от втория орган. Мойсей се покланя отдалеч, а Арон пада на колене и заговаря.

АРОН: Ти, Син на слънцето и вседържител и повелител – изслушай нашата молба. Ти можеш всичко да убиеш и да съживиш, да нараниш и да изцелиш. И там, дето се простре твоята десница – от нея може да се роди животът, да пъкне и смъртта. Ние идем от името на нашите стареи...

ФАРАОН: Стани, Ароне, и гледай ме в очите. Така аз по-добре разбирам всичко, което човешкият език говори. *(Арон става.)*

АРОН: Моят брат Мойсей, спасен по чудо от благородната сестра на Вашия баща, пристигна тук, завладян от своите видения и увери всички нас, че ако нашите племена не отидат в пустинята да отправят своята молитва към нашия Бог – ще бъде наказан целият народ. Болести, нещастия, беди неznайни – всичко ще слети върху главите ни и ще порази мъже, жени, деца... И кой тогава най-много ще

пострада? Могъщият владетел и всички вам подвластни господа в тая земя ще се лишат от работната ръка: ще запустеят плодните полета, рудниците и всичките работилници, където нашата ръка денонощно твори блага и храни владетелския народ. *(Поглежда към Ярая и продължава.)* Ние сме народ покорен и верни сме на нашите геди. Четири века страдания и труд свидетелстват за нашата покорност. Чуй молбата ни, пусни ни да отидем – три гена път до реченото място и ние ще се върнем спокойни, пречистени и ободрени, за да служим с по-голяма сила и охота на своите владетели. *(Пак пада на колене.)*

ФАРАОН: Молбата ви нищо лошо не съдържа и ако зад нея не се крие някоя измама, защо да не бъде удовлетворена. Какво ще кажеш, Ярая?

ЯРАЯ: Моят господар е силен да каже Да и да каже Не! И думата му е закон. Обаче, аз не мисля, че е добре да се повярва на всичко и да се реши бързо и наведнъж. Когато се касае за молитва, гръзко е да се допуска измамата зад нея. Но робството приучава на покорност. А с нея и подлостта пълзи. Кой знае какво се крие зад тая молитва и дали няма тука план... При това, внезапно появяване на изгубения Мойсей. Арон го зная и на неговата дума може да се даде вяра... Но Мойсей...

МОЙСЕЙ: Аз не познавам гръзкия съветник на Фараона и за първи път до моето ухо долита грубо слово да ме оскърби... Синът на слънцето нека позволи на мене, раб Господен, да кажа всичко, което ми тежи и ако моята молба не бъде чута – аз няма никъде другаде да отида, освен в ръцете на палача. Да загина или да успея. Друг изход за мене няма... Могъщи Фараоне, аз зная и съм убеден, че върху моя народ ще се сипнат хиляди беди и че чрез него ще бъдете наказани и Вие. Тази земя, гдето гинат в робство и грехове племената на Яковите синове, ще бъде изгорена с гореща сол и сяра и никога не ще поникне трева, ни плоден клас. Както градовете Агма и Самоин, Содом и Гомор бяха

изгорени, така ще бъдат изгорени всички селища на робството и греха... И моят Бог ми каза, че само изкупителна молитва и ценни жертви ще могат да спасят тия племена от гибел и от смърт.

ФАРАОН: Ти, Мойсей, свидетелстваш това? Но длъжен ли съм аз да го повярвам? Преди всичко, аз не зная какъв е твоят Бог, в който вярваш ти и който ти внушава това, с което ме плашиш.

МОЙСЕЙ: Моят Бог и моята вяра – това са вековете и всичките страдания през тях. И нека чуят и небето и земята гумите на моите уста! Всяка дума да се лее като дъжд да обнови живота и да разделени пустините в него... Защото моите думи са гумите на Йехова – неговите пътища са прави, делата му могъщи и съвършени. Той е Канара и е навсякъде, където диша и живее човекът, погледнал към небето и узнал щедростта му... Отречени са всички груги Богове и повалени са тленните кумири на времената, за да се вдигне нов Бог на Правдата и Вечността.

ЯРАЯ: Той хули нашите богове.

МОЙСЕЙ: Аз никого не хуля. Аз само славословя моя Бог, който живее в моята душа, всеки, който има Бог в душата си, не хули груг Бог, защото не го знае, не усеща.

ФАРАОН: Ти, Мойсей, в пустинята ли бе до днес?

МОЙСЕЙ: Не. Аз бях при мадуамския жрец Йотор и пасях неговите стада. Гледах небесата и бленувах. Вслушвах се в дишането на нощта и се мъчех да разгадая световните тайни. Много мисли душата ми горяха... И видях видения, които ме вдигнаха на върха на ново и пълно познание. Въоръжих се с щита на небесната правда, с шлема на земната храброст и с невидимия меч на отмъщението за всички страдания на земните роби. И днес усещам сила да дам възмездие на всички врагове, да напоя стрелите си с кръв и да нахраня меча си с месо – ако в моя път, избран за народното спасение, се препречат силните на тая земя.

ФАРАОН: Нима и аз, ако се препреча?

МОЙСЕЙ: Фараонът е мъдър, Синът на слънцето блести и вижда, той никога няма да застане начело на вражески първенци и своята кръв да смеси с тяхната.

ЯРАЯ: Позволете, господарю, да запитам гордия и самонадеян Мойсей – кои са вражеските първенци? И познава ли той Ямврий?

МОЙСЕЙ: Да. Познавам го. Доскоро бе пред моите очи и неговият глас отеква още в ушите ми.

ЯРАЯ: А къде е той сега?

МОЙСЕЙ: Мога ли да зная къде е Ямврий? Сигурно е в своя дом.

ЯРАЯ: Вие казвате, че идете от името на всички ваши стареи. Кажете открито, Ямврий даде ли съгласие?

МОЙСЕЙ (*обръща се към Арон*): Ароне, брате мой, отговори му.

АРОН: Всичките стареи са съгласни и ако се окаже нужда, те ще се явят и потвърдят това, което ние искаме.

ЯРАЯ: Все пак, царю, аз зная и твърдя, че не всички стареи са съгласни и че в делото на тия двама братя не виждам добро разположение към Вас и царството. Измамата плете невидимата мрежа. Горко му, който се улови.

ФАРАОН: Какво предлагаш ти?

ЯРАЯ: Да загържим тия двама братя и да разпитаме стареите поотделно. Убеден съм, че освободени от тяхното влияние – всички ще признаят онова, което мисля аз.

ФАРАОН: Ти знаеш, Ярая, че когото загържим, не излиза жив от нашите затвори. Нима такава съдба и тях да сполети?

АРОН: Велики Фараоне, ти можеш всичко – да обезглавиш мене и всички стареи на нашите племена, но пощади Мойсей.

МОЙСЕЙ: Не. Вина тук никои няма и ако трябва жертва, за да наситим лошото сърце на този, който обвинява – нека първа и последна жертва бъде само аз. (*Гледа вдъхновен пред себе си.*) Да бъде тъй, но нека да се знае, че в оня

час, когато Мойсей загине, всичките води ще се превърнат в кръв и живите ще се отвратят и погнусят от извършеното злодеяние... Тъмни облаци от скакалци и други гадове ще налетят земята и страшно бедствие ще се понесе като стихия да опустоши плодните нивя и да предвещае чума, глад и мор. Невярна болест ще измори всички ваши първородни, дори и царският наследник не ще бъде пощаден... Ще се разтърсят планините от основи и из мрачните недра на земята ще бликне огнена река и всичко ще залее... Мислете, какво ще стане с Вас... Ето ме, вземете ме и сторете с мене каквото най-злата воля пожелае.

ФАРАОН: Ярая, не ме ли съветваш лошо, ако вдигна ръка върху праведник. Ще бъдеш ли достоен ти със своята кръв да умиеш праведната кръв?... Аз се боя.

АРОН: Царю, слънцето на разума засия над тебе и ти виждаш тъй добре... Не слушайте Ярая... Нашата молба е свята и ако я уважите, ще спасите царството си от погубел и нашия измъчен и грешен народ ще го върнете отново към спокойствие и мир. *(Чуват се тръби. Влиза Тахпенеса и дъщеря ѝ Хермиона с две прислужнички.)*

ЯВЛЕНИЕ VI.

ТАХПЕНЕСА: Рискувам всичко, царю на царете, за да се явя нечакана пред Вас и да дам своето свидетелство в полза на Мойсей. Той е невинен. И ако мрежата на клеветата ще иска да го оплете, не позволявайте това. Кой го обвинява? И защо е тая тревога в целия палат! Аз съм безпокойна и ида да Ви моля и да плача. Не вдигайте убийствена ръка върху този, когото Нил пощади и го отгледа моята скъпа майка. *(Арон се спуща и целува полата ѝ. Мойсей гледа замислен.)*

ФАРАОН: Никаква беда не заплашва още живота на Мойсей. И колко суетна тревога е нашумяла вън от тая зала, за да те принуди, Тахпенеса, да тичаш тук при мене.

ТАХПЕНЕСА: Колко съм щастлива и доволна, че тия благи думи изрекоха твоите уста. Царю на царете, Син на слънцето, всяка твоя дума като балсам пада върху тревожното ми сърце.

ФАРАОН: И така, ти, Ароне, и твоят брат Мойсей, искаме да ви пусна с целия ваш народ да отидете на молитва. Добре. Ще отидете. Но помнете, че вашият път ще бъде между две пустини и пътят ви ще го пресече Червеното море. Всеки опит да се отклоните от мястото на вашата молитва ще бъде счетен за оскърбление на моята воля и тогава ще постъпя така жестоко и безпощадно, както към никой друг в света. Не ще остане глава на раменете на всички първенци и ще хвърля целия ваш народ в по-ужасно робство, каквото вековете не са запомнили до днес. *(Обръща се към Ярая.)* Дайте заповед да разгласят на всичките еврейски племена, че са свободни тъкмо седем дни от днес, за да отпътуват и празнуват своя празник. *(Става. Тръбите свирят. Фараонът излиза бавно със свитата си, последван от Тахпенеса и дъщеря ѝ.)*

ТАХПЕНЕСА: Мойсей, искам да те видя. Елате с Арон.

АРОН: Идем, светла Тахпенеса.

МОЙСЕЙ *(към Ярая):* Ти призова всички тъмни сили да помрачиш избрания ми път. Но не успя. Йехова скова твоите уста и в дните занаяд ти ще лежиш в подножието на Канарата, на която моето царство ще се вдига. *(Излизат с Арон подир царската свита.)*

ЯРАЯ *(гледа тримата си органи):* Вашата лоша служба ме наказва. Не съм доволен. Ще тръгна сам. Жив или мъртъв Ямврий трябва да го намеря. Ако не го намеря, всички роби ще се изплъзнат от ръцете ми и ние ще измрем от глад!

ЗАВЕСА

ЕПИЛОГ

Малко възвишение. Околоврът вълниста равнина, която се украсява от грамадни палмови дървета. Дълбоко отстраня са разположени дванадесетте племена. При вдигане на завесата се чуват сребърните тръби. Чуват се от време на време биения на малки тъпанчета, оглушителни викове и буйни ликувания. Изведнъж се разнася надвластният рог на Мойсей. Той стои на триножник в полите на самия хълм. Встрани, отляво и дясно, на преден план са Арон, Асир, Исус Навин и Мариям.)

МОЙСЕЙ: Настаниха ли се всички?

ИСУС НАВИН: Благословена е тая местност, наречена Елим. Седемдесет палмови дървета дълбоки сенки пазят, а изворите тъкмо са дванадесет за всяко племе по егин.

МОЙСЕЙ: Доволни ли са всички? *(Гледа Асир.)*

АСИР: Не вярвам някой да роптае. Откакто сме напуснали дома на робството и минахме през много премеждия до днес, такъв удобен и прекрасен стан не сме имали.

МОЙСЕЙ: Така. Тежък път минахме и още дълъг ни очаква занаярег. Червеното море не ни погълна – по чудо се спасихме. Пустинята Сур и горчивите води на Мера разколебаха хиляди сърца. Нека тук в Елим да си отгърхнат всички, защото ни очаква пустинята Син и след нея друга. *(Става.)* Ароне, ти ела с мене. В душата ми е пламнала нова мисъл и искам да я споделя с тебе. Ние вървим без свои закони и всичко се оставя на случая.

АРОН: С тебе съм винаги и неразделно. Тук при хълма нека да останат Исус Навин и Асир. И ако се окаже нужда – тръбите, и ние ще бъдем тук. *(Обръща се към Мариям.)* А ти, Мариям, от сърцатите мъже по-сърцата, погрижи се и създай веселие и радости на нашите майки, сестри и дъщери. *(Мойсей и Арон излизат и се изгубват в дълбочината вляво.)*

АСИР (*към Мариям*): Ти си гарена и знаеш да гагаеш, пресветла Мариям. Кажу ни и предречи какво ни чака още.

МАРИЯМ (*замислена и съсредоточена в себе си*): Не веднъж съм казвала аз това, което в нашия предречен път ще преживеем. Пустиня след пустиня ще пребродим и ще налетим на люти племена и мнозина от вас, мъжете, ще загинат – едни в бунтове против Мойсей и Арон, а други от тежки рани, добити от нападения и войни. Малцина ще достигнат Обетованата земя. Мойсей отдалеко ще я види. Исус Навин ще бъде по-щастлив от тебе, Асир. Той ще въведе живите и нови поколения в земята, дето тече мед и мляко. (*Затваря си очите*.) Арон ще загине преди Мойсей. Аз също не ще стигна до Обетованата земя... Но колко съм щастлива и доволна! В порой от буйни приключения и в смяната на радост и на скръб намирам по-велико щастие, отколкото да стигна щастливата земя и да няма какво да искам по-нататък.

АСИР: Щастлива Мариям. Сърце на мъж и на пророк бие в твоите гърди и под нежния и сладен поглед на твоите очи бди окоето на орел. Аз ти завиждам, сестра достойна на Мойсей и на Арон.

ИСУС НАВИН: Блажена Мариям – ти нямаш ли грешка в своите видения? Нима съм достоен аз да заместя могъщия Мойсей и да довърша великото му дело. Ти ме плашиш!

МАРИЯМ: Ние всички сме оръдия на съдби незначайни и чрез нас, жалки и суетливи хора, си играят невидимите сили. Погледайте ме – ето – жена като всички жени. А понякога готова съм да кажа на Мойсей и на всичките старейшини край него – млъкнете: аз виждам по-добре от вас. Кой дух обгаря моя ум? Кой хвърля светлини в пътя на утрешните дни да мога да ги провиждам и откривам? (*Приближава и слага ръце на раменете на Асир и Исус Навин*.) Ето вие сте красиви, млади, буйни и решителни до смърт, когато над вас гори волята на Мойсей. А в тоя час сте като две деца при своята майка. Аз ви благославям – вие, два сокола на

Мойсей, без когото неговият път ще бъде по-мъчен и по-страшен. *(Благославя ги и се отдалечава.)* Нека отида да събера дъщерите на всичките стареи и да развеселя сърцата на тъжните и уморените. *(Излиза. Пауза.)*

АСИР: Щастлив си ти, сине Навинов, че ще довършиш делото на Мойсей. След него ти си избраникът на Бога.

ИСУС НАВИН: Кой знае дали Мариям не гледа в своите сънища лъжата на живота, а истините се губят край нея като сапунени мехури. Никога не съм дори сънувал да доживея такава съдба – аз, слугата на Мойсей, верен като псе, да стана негов заместник. *(Чуват се песни, пригласяни от биене на дайрета и тъпани. Асир и Исус Навин се заслушват. При глухи канервания чува се надвластно гласът на Мариям, която пее:*

Да пеем за славата на Бога
и за спасението на нашия род.
О, нека след ужас и тревога
и тежкия и черен наш живот
да вдигнем глас и да възнеем
живота, който днес живеем...
За Йехова е нашето осанна –
той води ни в Земя Обетована.

Общ хор повтаря последните два реда. Буйно и увлечени в танц излизат дъщерите на стареите, водени от Мариям. Танцът се придружава от ударите на тъпанчетата и дайрета. След свършването на танца е гъмжило около хълма. Пред събрано голямо множество Мариям изпада във вдъхновение и изпява отново песента при общите възклициания, възторжени викове на всички.)

МАРИЯМ: Дъщерите на Израил следват неуморно пътя, който води към новата земя. Гордейте се, сестри и дъщери на Аврамовия род, защото без нас не би имало нищо на света. Погледайте нашите бащи и братя – те носят с радост всичките тежести на живота, окриляни от наша-

та усмивка. Нашият поглед ги вдъхновява и ласката ни ги превръща в герои. И ако Йехова – Бог на Боговете, ни води в пътя към победа, не би се минал този път тъй леко без нашата грижа и любов.

АСИР: Пееш ли, или пророкуваш – мед тече от твоите уста и бисери са твоите думи, пророчице велика. Аз те видях в пустинята Сур, когато всички бяхме в изнемога, да бъдеш весела, засмяна и с погледа си да ни вдъхновяваш. Аз те видях, когато всички роптаеха против Мойсей, че ги е спрял при солената вода, ти гледаше с усмивка и на всички, чиито сърца бяха ожесточени, ти казваше: горчивата вода лекува – ближете я и като балсам ще ви бъде. Ето и днес в прекрасния Елим, където палмите ни пазят от жестокия пек и буйни извори ни разхлаждат – ти превърна задрямалия стан в буйно тържество... Живейте, Мариям – ти, майко и звезда на измъчения народ. *(Подemat се възторжени викове и ликувания. Мариям започва отново песента си и буйният танц на дъщерите на старците постепенно се изгубва вляво при общите ликувания на множеството. Чува се рогът на Мойсей. Непосредствено след него засвирват тревожно двете сребърни тръби. Цялото множество внезапно се смирява. Задава се идец иззад хълма Мойсей и след него Арон.)*

МОЙСЕЙ: Нека се превърнат всички в слух и да отворят душата си и сърцето си за всяка дума. *(Обръща се към Асир и Исус Навин.)* Елате вие при мене. Исус Навин да бъде на колене, а Асир ръката ми да крепи. Ароне, брате мой, открий какво видяхме. *(В този момент влиза Мариям и приближава до Мойсей. Тя подгъва колена до коленичилиия Исус Навин.)*

АРОН: Отидохме с Мойсей да обгледаме къде ще бъде нашият път. Пред нас лежи пустинята Син и след нея е Синай. Пътят ни е тежък. Но Йехова, който ни води до днес, чрез своя раб Мойсей – не ще ни изостави. Ние чухме гърмовните слова и разбрахме дълбокия им смисъл. Да няма

ропот. Който в пътя към Обетованата земя възстане – да загине. Който възнегодува и възроптае – да загине. Който не пренесе страданията днес за благата утре – не е достоен да ги дочака – да загине. В пустинята ще има жажда и тя ще ни мори. Но жаждата за Обетованата земя трябва да бъде по-велика и да затрие всичко. Който забрави великата жажда – да загине. Аз, Арон – чух и проумях всичко и казах онова, за което съм достоен да го кажа. По-достойният от мене нека изговори всичко друго, което е безсилна душата ми да каже. *(Пада на колене пред Мойсей.)* Мойсей, говори! *(В множеството наставя вълнение. Чуват се гласове: „Вижте как е бледен“, „погледайте погледа Мойсеев“.)*
АСИР: Могъщата десница на великия вожд не е уморена. Аз съм тук, о, братя, и усещам дишането на Мойсей и тръпки лазят по моята снага. *(Подхваща десницата на Мойсей и я вдига към небесата.)*

МОЙСЕЙ: Йехова каза и аз свидетелствам – да бъдете свидетели чрез мене и вие за всичките народи по земята – няма по-велик Бог от него. Едничък той е и живее в нашата душа. Той каза да нямаш други Богове. Не гради кумири, които да напомнят силата на небето и земята. Не се покланяй, нито прави служба на всички изделия и творби на твоята суета. Обичай труда, за да ти бъде мила и сладка почивката след него. Не убивай, не разграбвай на свой и на чужд нищо, което им трябва, без което животът им ще бъде мъчен. Не носи мъст в душата си. Но за окото си вземай око и за зъба – зъб. Мрази робството и нека свободата на всекиго да чувстваш като дар от Бога. Бъдете човечеци! *(Чува се – Амин.)*

Мисълта ви да бъде чиста и в сърцето ви да гори вечният огън да служите на правдата, да не забравяте никога и в най-тежък час, че е близо Обетованата земя. Царството на вечното щастие.

АСИР: Да бъде всяка дума закон за вековете.

ИСУС НАВИН: Да бъде всяка мисъл Звезда за народите.

ГЛАСОВЕ ОТ МНОЖЕСТВОТО: Да бъде, да бъде! Жив е Мойсей, жив е нашият Бог.

МОЙСЕЙ: Нека наречем моя хълм – хълм на Спасението. След дома на робството ние сме тук в дома на почивката и радостта. Вижте, свечерява. Далечно слънцето клони към земята и последните му трепетни лъчи чезнат. Нощта на пустинята ще хвърли върху нас своите сенки. Но не за дълго. Утрото – чисто и благословено ще вдигне златния си пръст и ще открие завесата на дневния цар. Това се повтаря от първия ден на мирозданието. И при все това, каква сладост и омая всеки ден носи за сърцето на човека. Пустинята на живота е хвърляла и хвърля своите мрачни сенки върху всички поколения. Но те никога не са губили вяра във великото утро, което ще доведе славния ден на последното спасение. Тъй казва Йехова. *(Става, изглежда множеството и подкрепен от Асур и Исус Навин, изгубва се зад хълма.)*

АРОН: Да бъдат готови сребърните тръби. За разотиване и почивка приближава часът. Вие чухте повелите на Бога, изречени чрез Мойсей. Нека старейшините на дванадесетте племена ги повтарят и внушат на мало и голямо. *(Из множеството се промъкват синовете на Ямврий и на Янний. Те се покланят.)*

СИНЪТ НА ЯМВРИЙ: Нашето племе е изгубило своя старей. Къде е моят баща и как изчезна, тъкмо когато почна денят на нашето освобождение? Кои да се грижи за нас? Цялото ни племе е смутено и никой не може да обясни къде е баща ми.

СИНЪТ НА ЯННИЙ: И нашето племе е обезглавено. И моят кротък и безобиден татко изчезна като Ямврий. Ние следваме всички заедно избрания път, но грехите ни са разкъсани от скръб и очите ни, разплакани до кръв.

АРОН *(замислен дава знак да млъкне синът на Янний):* Добре казахте, деца мои. Аз ще се погрижа. Племето на Ямврий ще бъде водено от Исус Навин, а племето на Янний

ще бъде под моята грижа. Ще бъдете свободни, додето стигнем земята Ханаанска от всички грижи. Каквото не достига за двете племена – аз и Исус Навин ще даваме от нас. Доволни ли сте? *(Синовете на Янний и Ямврий се поглеждат и внезапно избухват в плач.)*

СИНЪТ НА ЯННИЙ: Ние сме доволни за взетата грижа, но кой ще да замести изгубения баща? И кой ще ни открие как изчезна той? Остана ли в робската земя? Жив ли е или пък мъртъв? От свои, или от чужди намери своята смърт... О, майко моя! О, братя и сестри невръстни – безсилен съм да ви отговоря, а и никои отговор не ми дава.

СИНЪТ НА ЯМВРИЙ: И аз се задушавам от същите въпроси и плача генем и нощем заедно с моята майка, братя и сестри.

АРОН *(вдига десница):* За мъртвите мъртви да се грижат... Всичко казах. Всеки ще изпълни своя гроб и в пътя, който ние сме избрали, ще стигнат живи много още неродени и не ще достигнат всички, които се съмняват. *(Издига по-властно гласа си.)* Тръбите сребърни да екнат. *(Чуват се едновременно и двете тръби. Множеството се разпръсква постепенно. Синовете на Янний и Ямврий излизат прегърнати.)*

МАРИЯМ *(наближава Арон):* Ти криеш тайна, брате Ароне. Скръбта на неутешените деца удари силно моето сърце. Какво е станало с Янний и с Ямврий?

АРОН: Живият Бог, който движи множествата, е по-ненаситен от мъртвите богове, които сме отрекли... Ти, Мариям, си пророчица и гледаш напред. А аз гържа ключа на миналото, което си отива, за да зная пътя на бъдещето, което иде. Иди спи. Когато настъпи часът на моята молитва – ела ме чуй. Тайната, която ще узнаеш, да отнесеш в гроба. Нищо не се твори без кръвта на близки и далечни.

МАРИЯМ: Разбирам всичко... Слушаш ли? *(Вдига лявата ръка и се слуша.)* Струва ми се Мойсей се моли и зове... Кого ли пръв ще призове?

АРОН: Мойсей зове всичките роби на земята... Кой ще се отзове – вековете ще отговорят... А ако те са мъртви – нека ние вървим в страшен път, о, Мариям, и в тоя път ще победим лъжата и нова Истина ще сътворим.

МАРИЯМ: Нова Истина... Кажу ми я, за да я изпея и да я предам от век на век в песен.

АРОН: Пустините и техният леден дух ще ни я внушат. През тях върви пътят към Обетованата земя. Иди си, пада ноц. *(Чува се рогът на Мойсей.)*

ЗАВЕСА

ЕМАНУИЛ ПОПДИМИТРОВ
ДЪЩЕРЯТА НА ЙЕФТАЙ

ТРАГЕДИЯ

Действащи лица:

ЙЕФТАЙ – еврейски пълководец от Галааг

ЛЕЯ – негова жена

МИРИАМ – негова гъщеря

РАМИМ

ДАНОН

РУАХ

НИСАН

АЛМАЛЕХ

} старейшини от Галааг

ИРИНЕЙ – оръженосец на Йефтай

ОРФА

ЕСТИЯ

МЕГАВА

} гругарки на Мириам

ПЪРВОСВЕЩЕНИК

ДВАМА СВЕЩЕНИЦИ

ВОЙНИЦИ

НАРОД

Действието става в Масфа, през време на „Съдиите“.

ПЪРВА СЦЕНА

*Пред светилището на Йехова в Масфа.
Двама свещеници.*

ПЪРВИЯТ: Горко, горко на Юдея!

ВТОРИЯТ: Горко, защото в дните на безгрижие забравихме Йехова и служехме на Ваал и Астарта, на сирийски и сидонски богове, на моавски и амонитски идоли! И ето, сега се изсипа Господният гняв над нашите глави!

ПЪРВИЯТ: Горко, горко на Израил!

ВТОРИЯТ: Господ ни предава в амонитски ръце, за да изпитаме остриелото на техния нож!

ПЪРВИЯТ: Горко на мъжете, които ще бъдат пронизани от стрелите на лъка, горко на жените и децата, жертви на меч амонитски.

ВТОРИЯТ: Амоновите синове са взели вече двата бряга на Йордан.

ПЪРВИЯТ: Нима са преминали реката?

ВТОРИЯТ: Хиляди тежко въоръжени мъже са прегазили трите брода на Йордан. А конници със запалени факли са навлезли в Галаад. Тридесет града – паланките на Яира – са подядени от пожар. Една част от войските се е упътила за Ефраим, друга част е настъпила към Венеаминовите земи, а третата ратува с децата на скръбна Юдея.

ПЪРВИЯТ: Горко, горко на Юдея!

(Влиза първосвещеникът.)

ВТОРИЯТ: Каква утеха ни носи вечерният час?

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Печални вести... Толкова печални, че езикът ми не може да ги повтори. Но защо да губим време в суетни слова? Нека започнем службата в храма, та дано Бог приклони ухо към нашите молитви, и изпрати защита на Израил, както при всички негови бедствия досега... Амонитяните са се разположили на стан в Галаад. И може би скоро ще нахлуят и в Масфа галаадска, та заедно

с нея да падне в ръцете им и светилището на Йехова. Господи, Боже! Не оскърдявай в милостта си и не давай нечестивците да стъпкат престола на славата ти! Хайде! Да вървим! *(Влизат в светилището.)*

ЕДИН ПРИСЛУЖНИК *(носи кадилница с благоухания):* Влязоха ли?

ВТОРИЯТ ПРИСЛУЖНИК *(носи голям съд и чаша за вода):* Нима не чуваш тръбите?

ПЪРВИЯТ ПРИСЛУЖНИК: Донесоха ли жертвените животни?

ВТОРИЯТ ПРИСЛУЖНИК: Видях преди малко да влиза от задния портук мъж с агнец на раменете си.

ПЪРВИЯТ ПРИСЛУЖНИК: Тогава трябва да внесем и водата за умиване. Няма ли нещо ново?

ВТОРИЯТ ПРИСЛУЖНИК: Не зная... Нашите войски са в полето пред стените на Масфа галаадска, амонитяните – в самия Галаад, близо сто поприща до нас... Ала няма кой да поведе войските срещу врага. И ето старейшините от Галаад са отишли в земята Тов да търсят военачалник – някой си Йефтай, син на блудница, изпъден от Галаад. Отчаян разбойник, казват, който не знаел какво нещо е страх...

ПЪРВИЯТ ПРИСЛУЖНИК: Кога ще се завърнат?

ВТОРИЯТ ПРИСЛУЖНИК: От час на час ги очакват. Но ако не се съгласи оня разбойник... тогава...

(Чува се молитвен хор.)

ПЪРВИЯТ ПРИСЛУЖНИК: Хайде, да бързаме... *(Излизат отляво.)*

(Влизат Йефтай и петима старейшини.)

ЙЕФТАЙ: Да! Ние пристигаме тъкмо в часа на молитва. Повторете ми, повторете пред Бога вашите обещания! Аз съм така развълнуван от всичко, което стана досега... Аз изпратих в Масфа пратеници да доведат жена ми и детето ми. Вече три години как не съм ги видял. Нека и те да присъстват на вашата клетва! Нека моето семейство да

види възвеличаването ми. Повторете ми вашите предложения!

РАМИМ: Йефтай! Ние не можем да ти въздадем гостойна похвала за твоеето великодушие. Врагът на Масфа и на целия Израил е преминал реката Йордан, враг опасен, враг с три лица: едното гледа към страната Сихем на север, другото – на запад към Ефраим и третото – към Юдея на юг! От стражевата кула се виждат белите му шатри в полето, сто поприца далече от стените на крепостта.

ЙЕФТАЙ: Да, чух. Но колко са мъжете, които носят меч или копие? Разбира се, не ви питам за ония, които мъкнат с ослиците вода и варено жито...

ДАНОН: Мълвата говори, че... Но какво не говори мълвата? Многохилядни полкове! А нашите стоят източно от крепостта в полето пред Масфа. Ето и сега от стените се виждат огньовете на техния стан.

НИСАН: Дни и нощи минават. И няма кой да подкачи сражението. А не се знае какво мисли врагът.

АЛМАХ: Как да не се знае какво мисли? Но работата е там, че нашите се страхуват. А влезе ли веднъж страхът в сърцето на войника...

ЙЕФТАЙ: Но за какво ми разправяте всичко това? Аз горя от нетърпение, а вие ми приказвате като някакви наплашени деца.

РАМИМ: Нека ми бъде позволено да прогължа отново. Ти си, Йефтай, единственият, който може да вдъхнови младежите в боя и да разпали мъжете в сражението. Ти си изкусен стрелец. Ние те знаем още от малък.

ЙЕФТАЙ (*прекъсва го*): Да, прав си! От скалите на земята Тов аз виждах като бразди на длан пътищата, които водят за трите области. Никой пътник, търговец с керван, или войник с плячка не е избягал от стрелата ми. Моят нож еднакво е посичал гърдите на сихемец, амонитянин или сигонец, който носи златни обици на ушите... Но защо вие се обърнахте към мене?

РАМИМ: Ние ти обяснихме, Йефтай!

ДАНОН: Народът единодушно иска това.

ЙЕФТАЙ: Не се преструвайте! Аз ви питам как победихте презрението, което хранехте към мене? Да, да! Ти, Данон, и ти, Руах, синове на моя баща, ако не и на моята майка! Как превъзмогнахте омразата си! Наистина, нямам ли право да се съмнявам в честта, която ми правите? Аз съм Йефтай – галаадец. Вие ми бяхте братя по баща. Вие ме наричахте син на блудница жена и ме презирахте. „Не трябва, казвахте, Йефтай, незаконороденият, да получи наследство от нашия дом“. И се заклехте да ме изпъдите от родния кът. Но аз избрах земята Тов и там в планините, в нощта и в убийствата приложих силата на мисцата си и силата на своя ум!

ДАНОН: Ние сме виновни пред тебе, Йефтай! И макар и късно, идем да поправим грешката си! Сега вече ти ще се срамуваш да ни наричаш свои братя.

РУАХ: Сега ние те поставяме над себе си и над целия Галаад.

ЙЕФТАЙ (*нетърпелив*): Не! Спрете, моля ви се! Ето господната служба привършва. Повторете ми тук вашата клетва.

(Завесите се отварят. На престола гори седмосветилник. Двама свещеници стоят от двете страни. Първосвещеникът е коленичил пред олтара.)

РАМИМ: Ние сме изпратени от началниците на войската и събранието на старейшините: ние гадохме клетва, че оня, който пръв започне сражение срещу синовете на Амон, да бъде пръв между нас и началник над целия Галаад. Ние си спомнихме за теб и за юначните хора, които те придружават. И ето, сега ти предлагаме пред олтара на Бога: почни борбата срещу амонитяните и бъди наш господар до края на дните си!

(Завесите на светилището се спускат.)

ЙЕФТАЙ: Да! Аз чух това и по-рано... Аз съм като пиян, като човек, ударен в главата, като някой, който пълзи над пропаст. Накарах ви нарочно да повторите това, за да изпитам пак същото виене на свят... В името на Бога единнаго, всемогъщия Йехова, аз ще стана пръв след него в Израил. Да! Войната ще се свърши скоро, и ние ще бъдем победители... Полята от Сихем и Сило, от Ефраим и Галаад, и от двата бряга на Йордан, ще се покрият с натежали класове пшеница и зрели гроздове. Там ще пасат буйни коне и безбройни тучни стада... Но преди да стане това, те ще се напият с кръв и осеят с кости. Боже, подкрепи десницата ми! Бях малък и унижен. Не смеех дори да спомена името Ти! Злобата ме беше упоила до мозъка на костите. Аз презирах братята си, родната земя и целия Израил. И излязох по широкия път и в планинските клисури да мъстят на всички и за всичко... Сега ще стегна ризницата, ще запаша мечата си, за да върша дело Господне!... Тъй да бъде! Ето ви моята клетва! Ще дойда... Но защо не идват жена ми и детето ми?

РАМИМ: Да живееш княз Йефтай, полководец и владика наш!

НИСАН: Да увенчае Господ с победа твоето дело!

АЛМАЛЕХ: Да живее Израил!

(Старейшините се покланят и излизат отляво. Отдясно влизат един пратеник, Лея и Мириам.)

ЙЕФТАЙ (към Лея): Жено! (към Мириам) Мириам, гъще моя! Три години откак не съм ви видял! Аз не мога да те позная, Мириам! Ти си толкова пораснала, ти си така хубава... Навярно, много се изплашихте, когато видяхте пратеник да ви вика през късния час на нощта... Вие сте тука при мене! Колко съм щастлив, че виждам цялото си семейство: жена ми и милата ми гъщеря! Три години! Като че са се минали цели три века... Лея, жено моя! Майка на гъщеря ми, ще ме простиш ли за всички тегла, що си изтърпяла заради мене? Но какво говоря? Вие сте уморени от път, а

аз ви приемам пред дверите на храма, и вие няма къде да си отпочинете... Да, Лея! Мене ме мъчи съмнението, че ти си ме намразила за всички злини, които трябваше да изпитааш оттогава, откакто моите братя ме изпъдиха от родната земя. А ти, Мириам, не ме ли забрави през това време, чедо? Не си ли си помислила нещо лошо за мене?

МИРИАМ: О, татко!

ЙЕФТАЙ: Как хубаво звучи тая дума в твоите уста!

ЛЕЯ: Йефтай! Ние от дълго чакахме тая среща. Три години вече откак я чакаме, а тя не идеше. Сърцето ми се късаше, когато получавах твоите подаръци от земята Тов... Аз нямах нужда от среброто, което ти обилно изсипваше в моя дом. Три години очаквах от тебе една дума. И тая дума ти не ми я каза.

ЙЕФТАЙ: Но коя е тая дума, Лея? Аз никога не съм преставал да мисля за вас.

ЛЕЯ: Аз очаквах да ме повикаш да гойда при тебе.

ЙЕФТАЙ: Наистина ли си искала да ме последваш?

ЛЕЯ: Когато ти ме напусна в оная мрачна нощ, след като беше изхвърлен от събранието на старейшините...

ЙЕФТАЙ: Лея, не ми припомняй тия унижителни часове!...

ЛЕЯ: Ти гоиде при мене и каза: „Ето момичето! Предавам го на твоите грижи. Пази детето ми, Лея!“ И после закри лицето си с ръце и излезе от вратата, а нощта те скри от очите ни.

ЙЕФТАЙ: Но защо ти не ме последва, Лея?

ЛЕЯ: Ти не ме повика. Аз си помислих, и тая мисъл ме е отравяла цели години, че ти, заедно с твоите братя, си намразил родната земя и жена си, а може би и родното си дете. И подаръците са били само средство да скриеш от мене истинската си омраза и пренебрежение.

ЙЕФТАЙ: Как си могла да мислиш подобно нещо, Лея?

ЛЕЯ: Аз познавах твоя пламенен характер, и бях убедена, че в моменти на гняв и огорчение, ти си готов да жертваш всичко свое, дори и себе си.

ЙЕФТАЙ: Жестоко си се лъгала, Лея... А ти, Мириам, съмняваше ли се в любовта на баща си?

МИРИАМ: Не, никога, татко!

ЙЕФТАЙ: Да, ти си имала право!... Ето истинската причина на моето бягство. Когато понесох онова унижение, аз вече се счетох недостоен да бъда мъж на жена си и баща на гъщеря си. Или напротив: мислех, че вие ще ме сметнете за недостоен съпруг и баща. Аз не можех да ви гледам в очите и затова избягах. И три години разбойничествах и чаках моята упорита и търпелива Лея да дойде в планината и да доведе при мене малката Мириам. Аз изнемогах от жажда по вас двесте, но ти чакаше!

ЛЕЯ: Аз чаках още и за това, Йефтай, че исках да запазя твоеото място между синовете на Галаад. Защото в твоята родна земя щеше да се изгуби всякакъв спомен за тебе... Защото ти дори и сега не знаеш истинската причина, поради която те изпъдиха от бащиния дом. Ти беше най-личният и храбър между синовете на баща ти. Ти беше хубавец, необуздан и с властнически дух, и в сърцата на твоите братя се зароди завист към тебе. Те знаеха, че ти беше най-достойният бащин заместник, и затова искаха да те унижат и превърнат в един от най-недостойните. Тъй можах аз, с моята женска душа, да проникна в тайните им кроежи. И останах тук, казвайки си: „Йефтай е силен, а такъв човек никога не погива напразно. Ще дойде време и неговият час ще удари. Аз трябва да стоя в Масфа като жив паметник за правото на моя мъж и моето дете“. И чаках... Но ако ти беше ме повикал, щях да бъда хиляди пъти по-щастлива!

ЙЕФТАЙ: Моята добра и умна жена!

ЛЕЯ: Три години те чаках да кажеш тая дума.

ЙЕФТАЙ: Аз, когото ти наричаш толкова силен, не смеех да я кажа... А сега я казвам. И вие сте доволни. И радостни като мене! Толкова време отделени един от друг! А сега

сме заедно. И вече няма да се разделяме. Нас нищо не може да ни разлъчи. *(Хваща ги за ръцете.)*

ЛЕЯ: О, Йефтай!

МИРИАМ: Татко, татко!

ЙЕФТАЙ: Да, мили мои! Вие, може би, не знаете кой съм аз сега. Мене ме вика Юдея да я избавя от неприятеля. Мене ми възвръщат всички правдини и ме обсипват с почести. И аз можах с открито чело да ви повикам при себе си... Аз, може би, ще стана първият след Бога в Израил!

ЛЕЯ: О, това не е нужно, Йефтай! Ние те обичаме такъв, какъвто си си бил винаги.

ЙЕФТАЙ: Не, Лея! Аз скоро ще стана най-знаменитият мъж от Юдея. Аз съм пълководец на войските, и утре, след победата, ще бъда началник на всички племена. За това имах смелостта да ви повикам. Вярвам, че вие няма да се срамувате от моето име.

ЛЕЯ: Но кому е нужно това, Йефтай?

МИРИАМ: Колко се радвам, татко! Това е толкова хубаво! Аз винаги те виждах в своите мисли такъв горд, с висок шлем и златна ризница, като най-могъщият измежду мъжете на Галаад...

ЙЕФТАЙ *(прекъсва я)* О, гъще!

МИРИАМ: А после... аз те видях веднъж насън...

ЙЕФТАЙ: В какъв сън си ме видяла, дете мое?

МИРИАМ: Ти командваше голяма войска в едно сражение с опасен неприятел. Войските се срещнаха в широкото поле. Ти беше възседнал на кон, и аз те виждах ту да се издигаш, ту да потъваш в море от глави, в едно огромно множество от войници. И винаги те познавах по твоя шлем.

ЙЕФТАЙ: Какъв беше моят шлем, дете?

МИРИАМ: Твоят шлем беше от злато, а гривата му бе огнена.

ЙЕФТАЙ: О, дете мое!

МИРИАМ: После войната се свърши, и аз видях как те посрещаха със слава. Ти беше увенчан с цветя и около шията

на твоя кон имаше тоже венец... А пътят, където минаваше, беше осеян с лилии. И ти дойде пред светилището на Масфа тук, на мястото, дето стоим сега. А завесите на храма бяха отворени и на мраморен престол гореше голям жертвен огън... И както аз стоях до теб и ти се любувах – ти беше вече слязъл от коня – ти ме прегърна и каза: „Мирям, ти виждаш моята слава и славата на Израил: всичко това не е нито мое, нито израилево, а само на Йехова... И ти, дъще, си също чедо на Йехова, а понеже той го иска това, покори се и не се противи“. И после... ти ме хвана с твоята силна ръка за косите и ме поведе към жертвения огън...

ЙЕФТАЙ: Престани, дете мое! Какъв страшен сън!... Ние сега трябва да се радваме, че сме заедно. Ние никога няма да се разделяме отсега нататък.

ЛЕЯ: Нека чуе Бог гумите ти и ги запише, Йефтай!

ЙЕФТАЙ: А сега, Лея, да отидем вкъщи, в дома, който ти си съхранила за мене в Масфа. Там ще намерим отново в огнището на семейството вечния пламък на любовта. Лея! Колко неща преживях тая вечер! Ах, да! Но нали трябваше да заминавам...

ЛЕЯ: Как?

МИРИАМ: Къде, татко?

ЙЕФТАЙ: Не ви ли казах, че тъкмо преди вас се разделих с пратениците от Галаад? Та аз, в моето възмущение, не успях да ви обясня даже, че тая вечер ме чакат пред източните стени на Масфа войските на Израил, които командвам. Аз трябва да спася Масфа и Галаад и да избавя Юдея от срама на робството. И заминавам още тая нощ.

МИРИАМ: Татко!

ЛЕЯ: Какво говориш, Йефтай? Нима трябваше да те спечелим, за да те загубим отново?

ЙЕФТАЙ: Но аз ви изгубвам сега, за да ви спечеля навеки. Вие не можете и да си представите какво ни очаква нас тримата! Главата ми се замайва, като си помисля!

ЛЕЯ: Не ни оставяй отново, Йефтай!

ЙЕФТАЙ: Не, Лея! Ти трябва да се върнеш у дома в Масфа и там да пазиш гетето ми, а след осем гена най-късно – следете за хода на сраженията по вестителите, които ще ви изпращам – аз ще бъда отново при вас, и кой знае? Може би увенчан с неувяхваща слава...

МИРИАМ: О, татко! Аз вярвам в това, защото ти си най-могъщият между мъжете на Юдея.

ЛЕЯ: Тежък е моят жребий с тебе, Йефтай... Ти не си роден за спокойно домашно огнище. И аз съм слаба юница за твоя тежък ярем... *(Влиза пратеник.)*

ПРАТЕНИКЪТ: Княз Йефтай, пълководец на всички войски на Израил! Началниците на хилядите и стотниците чакат вашите заповеди. В стана на враговете се започна силно движение. Неприятелят гаси огньовете в своите окопи. Нашите войски са на крак. Разузнавачи са обходили целия вражески стан. Селата на Яира горят. Зари от пламъци осветяват стените на Масфа: така врагът иска да узнае мястото на нашите войски.

ЙЕФТАЙ: О, и аз още стоя! Заповядаха ли да се съберат всички, които могат да носят оръжие? До последен човек?

ПРАТЕНИКЪТ: Още миналата нощ! И те вече пристигат в лагера. Време е. Оседлан и нетърпелив жребец ви чака отвън. Остава само да турите стъпка в стремето. Тръби ще известят за вашето пристигане.

ЙЕФТАЙ: Лея, Мириам! Сбогом – делото ме вика. Пазете моя завет. Прощавайте!

ЛЕЯ: Ти ме погубваш, Йефтай! Бог да те закриля.

МИРИАМ: Как бих искала да бъда с тебе в разгара на боевете!

ЙЕФТАЙ: Прощавай, гете мое!

(Лея и Мириам излизат отляво, Йефтай и пратеникът отдясно. Влизат млад войник и девицата Орфа.)

ВОЙНИКЪТ: Ето ние сме пред светилището на Бога. Закълни ми се, че ще ми бъдеш върна!

ОРФА: Ти си цяло дете!

ВОЙНИКЪТ: Не, аз не съм дете, щом ме викат да се бия с враговете.

ОРФА: Пък аз ти казвам, че си дете: нà и мустаци още не са ти поникнали.

ВОЙНИКЪТ: Ти все се шегуваш.

ОРФА: Искам да бъдем весели при раздялата.

ВОЙНИКЪТ: Да, Орфа! Ако беше мирно време, но ти виждаш, че отиваме на война... Господ знае дали ще се завърна.

ОРФА: А, тъкмо! Щях да забравя да ти дам един съвет. Кажу на стотника, че си се убол в крака, като си пасъл по тръните козите на баща си. Дано те оставят назад при ослиците с храната.

ВОЙНИКЪТ: О, да можеше така! Но сега трябва да войници... Ти виждаш, че викат дори и по-младите от нас – момчета, които не знаят да въртят нож... Та казвам, в мое отсъствие ти ще се влюбиш в друго, и тая мисъл за твоята невярност ще ме накара да се оставя на враговете да ме убият.

ОРФА: Че в кого ще се влюбя? Нали ти сам казваш, че и децата ще бъдат извикани в сражение!

ВОЙНИКЪТ: Все пак. *(Отминават.)*

(Влизат Иринеи и други четирима войници.)

ПЪРВИ ВОЙНИК: Чувате ли тръбите? Сега посрещат пълководеца.

ВТОРИ ВОЙНИК: Кой пълководец?

ПЪРВИЯТ ВОЙНИК: Йефтай.

ИРИНЕЙ: Бащата на Мириам, моята гругарка от детинство.

ПЪРВИЯТ ВОЙНИК: Ти познаваш ли Мириам?

ИРИНЕЙ: О, Мириам, недостъпна красавица! А някога, като деца сме играли на костени зарове с нея. Тя тъй обичаше да ме слуша, когато ѝ свирех на флейта.

ДЕСЕТНИКЪТ: Хайде, хайде, по-скоро! Че ние сме последните. Цялата младеж се е стекла под стените на Масфа.

А колкото за флейтите, приятелю, сега вместо тях ще чуеш бойни тръби. *(Зад сцената се чуват тръби и ликуване на войниците, които посрещат Йефтай.)*

ДЕСЕТНИКЪТ: Хајге! Вукайте: „Да живее Йефтай!“

ЗАВЕСА

ВТОРА СЦЕНА

Нощ. Лагерът на евреите. Шатърът на Йефтай. Пред входа на шатъра стои оръженосецът Иринеј. Отстрани трима-четирима войници с копия стоят на стража, подават си сигнал с подсвиркване. Йефтай излиза от шатъра и сядна на един барабан пред входа.

ЙЕФТАЙ: Чудно, как не можах да заспя нито за един миг! Не са ли се завърнали?

ИРИНЕЙ: Няма ги още, светли княже.

ЙЕФТАЙ *(става):* Луната вече се е изкачила в средата на небосвода. Каква тишина! Стражите стоят ли на поста си? Да не би да са заспали?

ИРИНЕЙ: Не, аз чувам от време на време техните гласове, с които си дават знак, че са будни.

ЙЕФТАЙ: Ти уморен ли си?

ИРИНЕЙ: Малко нещо.

ЙЕФТАЙ: Иди си легни. Младите хора обичат съня.

ИРИНЕЙ: Аз искам да остана на поста си.

ЙЕФТАЙ: Тогава стой. Но аз надали ще мога да заспя до сутринта. *(Чува се шум. Стражите си дават знак с подсвирване.)*

ИРИНЕЙ: Те угам.

ЙЕФТАЙ: Кой уге?

ИРИНЕЙ: Старейшините.

ЙЕФТАЙ: Дали са те?

ИРИНЕЙ: Аз ги познах.

ЙЕФТАЙ: Значи те са се завърнали живи и здрави от неприятелския стан? *(Влизат Рамим, Данон и Руах.)*

ЙЕФТАЙ: Ти ли си, Рамим? И вие, Данон и Руах?

РАМИМ: Добър вечер и добро утро, светли княже: ние още не сме заспивали, а вие вече сте будни.

ЙЕФТАЙ: Какво добро ни носите, Рамим? Аз предполагам, че там са ви посрещнали като пратеници на силна войска. И че не са унижили с пренебрежение вашия пълководец и народа, към който принадлежите.

РАМИМ: За жалост, работата не е такава, княже.

ЙЕФТАЙ: Какво говорш?

РАМИМ: Ние можахме да преминем през целия неприятелски стан. И там видяхме един силен враг, какъвто си го знаехме и от по-напред. Ние трябваше да се промъкваме като през гъста гора от копия, и чувахме ръмжене и ропот срещу нас, сякаш се понасяше някакъв вихър. Макар и заградени от стража с голи мечове, ние всеки час се излагахме на опасността да бъдем разкъсани от освирепелите войници, които узнаха какви сме.

ЙЕФТАЙ: Но това е всякога тъй в неприятелския стан. Защо ми разправяте това? Аз искам да зная как ви посрещнаха... Там в царския шатър... Той, самият цар Арнон!

РАМИМ: Не можехме да си представим нещо по-нагменно и самоуверено.

ЙЕФТАЙ: Тъй ли?

РАМИМ: Царят ни заповяда да коленичим в знак на повинование, и той ни изслуша тъй, като че имаше пред себе си пленници, а не пратеници на голяма и свободна земя. Когато му казахме, че идем от ваше име, пълководеца на войските ни, той ни запита: „Какъв е тоя Йефтай и къде са знаците на царското му достойнство? И за какво ви изпраща: мир ли иска или заплашва? Защото ние сме във вашата земя и няма да отстъпим“. А когато му предадохме вашите думи: „Ние ви молим да излезете от земята, която е наследие

на бащите ни“, той ни отговори: „Аз имам да вземам от вас старо наследство. Преди триса години, когато дойдохте от Египет, вие нахълтахте в нашето царство; и ако сме ви търпели досега, това вече не може да бъде тъй и занаят. Нашето племе се разрасна, и ние имаме нужда от пасбища и орна земя. И така рече той, не виждам за какво да се изпращат посредници между мене и вас, тъй като още от прадедите ни е оставен дълг за изпълнение. А вие ако обичате, предайте се с мир, за да ви бъде по-леко, или оставете да присъди мечът“.

ЙЕФТАЙ: Това не е нито ново, нито неочаквано... Ами по другите въпроси?... Какво ще ми кажете? Какво е разположението на войските им? Има ли промени от вчера?

ДАНОН: Доколкото разбрахме, те очакват да им се предадем без бой.

РУАХ: Изобщо не може да се знае кога мислят да ни нападат. Едно е положително, че те са уверени в своята сила, и тая увереност ги е довела до безгрижие.

РАМИМ: По мое мнение, това е само на вид така. Всъщност те още утре могат да доскачат с конете си под стени на Масфа. Ето защо трябва...

ЙЕФТАЙ: Оставете това! Аз друго ви питам. Нима си забравил най-важната ми поръчка?

РАМИМ: Ах, да! Доколкото можах да узная, ето какво е разположението на силите им. Да кажем, че това е реката Йордан. (*Чертае върху пясъка с тръст.*) Ето пътя за Сихем. Там е дясното крило на неприятеля. Ето посоката към Ефраим. Това е центърът, а това е лявото крило, което гледа към Масфа. Тук е конницата, ето стрелците; това са паланките на Яира, а ето и колите с припасите...

ЙЕФТАЙ: Добре, добре! Благодаря ви за вашата смелост и преданост към родината. Процавайте. Навестете ме пак подир три часа – аз ще бъда буден.

ВСИЧКИ: Сбогом, княже! (*Излизат отляво.*)

ЙЕФТАЙ (*дълго разглежда чертежа върху пясъка. Изведнъж като по вдъхновение вдига глава*): Да! (*към оръженосеца*) Да гоиде началникът на стражата! (*оръженосецът излиза. Връща се с началника.*)

НАЧАЛНИКЪТ: Тук съм, светли княже!

ЙЕФТАЙ: Предайте веднага по стражите: всички войници да се събудят и да се приготвят за бой. В ранни зори ще нападнем неприятеля, тъкмо в момента на последния му сън... Нищо няма да се изменя от наредбата, която бях дал снощи за вървежа на частите.

НАЧАЛНИКЪТ: Слушам. (*Излиза.*)

ЙЕФТАЙ (*на оръженосеца*): А сега отвори завесата да полегна за един миг на леглото. (*Ляга върху походното легло. Иринеи спуска завесите. Пауза. Иринеи се разхожда пред шатъра.*)

ИРИНЕЙ: Кои е? (*двама стражи водят Мириам.*)

ПЪРВИЯТ СТРАЖ: Свои.

ИРИНЕЙ: Тихо. Князът спи.

СТРАЖЪТ: Това е княгинята – гъщерята на пълководеца.

ИРИНЕЙ: Мириам, светла княгиньо!... Аз съм неин другар от детинство!

МИРИАМ: Ти ли си, Иринеи? Ние сме играли с тебе на костени зарове.

ИРИНЕЙ: Как хубаво помните, светла княгиньо!

МИРИАМ: И ти сега си оръженосец на баща ми? Колко съм ти благодарна! Бъди ми верен, мили Иринеи!... Аз бих искала да се видя с него.

ИРИНЕЙ: Но той спи.

МИРИАМ: От отгавна ли?

ИРИНЕЙ: Тъкмо що сложи глава на леглото.

МИРИАМ: Как ми е жал да го събуджат!

ИРИНЕЙ: Аз не ще посмея да сторя това, княгиньо, но вие можете да влезете в шатъра.

МИРИАМ (*открива завесите. Йефтай се събужда*): Аз те събудих, татко!

ЙЕФТАЙ: Кой е? Мириам? Сънувам ли? Наистина ли си ти, дете мое?

МИРИАМ: Да, същата!

ЙЕФТАЙ: Но чакай да разбере, не се ли заблуждавам? Ами как те пуснаха да минеш през лагера и да дойдеш при мене!

МИРИАМ: Аз съм гъщеря на Йефтай!

ЙЕФТАЙ: Но защо идеш при мене, дете мое? И то тука, през това време? Собствено, ако не владеех ясно разсъдъка и чувствата си, бих си мислил, че още сънувам. Толкова странна и радостна е за мене тая изненада. Седни тука. Нека луната огрява лицето ти. *(Тя сяда на края на леглото, а той на барабана.)* Представи си, бях полезнал за малко и веднага съм заспал. И започнах да сънувам. Аз те сънувах: твй светла и хубава... Ние не бяхме на война, а в някаква чудна и тиха земя на мира. Хората там не познаваха що е злодейство, ни завист. Навсякъде цъфтяха ливади и мечеха ручей. Спокойствие и бяла слънчева светлина бяха разлени по цялата земя. Ти се облегна на рамото ми и искаше да ми кажеш нещо. Но аз се събудих... Какво искаше да ми кажеш в съня, дете мое?... Мене ми се стори, че си призрак. Твй невероятно ми се вижда, че си тук.

МИРИАМ: Аз не се стърпях и дойдох да те видя пак, преди да започнат сраженията.

ЙЕФТАЙ: Ами майка ти, гъще? Къде е тя?

МИРИАМ: У дома. Тя и не знае, че съм излязла от къщи.

ЙЕФТАЙ: Но как така, дете?

МИРИАМ: Та аз нали отивам при своя роден баща?

ЙЕФТАЙ: А защо дойде, дете мое?

МИРИАМ: Аз твй много ти се радвам. И сега изпълвам затишието, което предшества войната.

ЙЕФТАЙ: Да, наистина това е последното затишие, защото подир два или три часа, може би, ние започваме сраженията.

МИРИАМ: Ах, толкова скоро! Тамко!

ЙЕФТАЙ: Какво има?

МИРИАМ: Аз се страхувам за тебе...

ЙЕФТАЙ: Няма защо да се боиш, гете мое! Сега моят живот и твоето щастие, и съдбата на целия Израил са погхвърлени на жребий. Ти не можеш да си представиш какво се изисква от мен в тия минути. Главата ми кипи от планове и мисли, а сърцето от възбуда и нетърпение... Сега или никога! Ние сме издигнати на висока скала. Трябва или да се покачим на върха, където блести корона, или да се свалим в пропастта.

МИРИАМ: Татко, моето посещение ще ти бъде вредно в тия минути – аз те откъсвам от делото...

ЙЕФТАЙ: О не, гете! Ти ме извади от съня, който коварно щеше да ме завлече в своя лабиринт, и може би тъкмо преди съмване. При тебе моят ум работи още по-усилено, мислите ми кипят като вода на огън... Мириам, подир два часа, може би, аз ще навляза в борбата. Бих искала да поговоря за твоята съдба, гете мое! Странно ще ти се види, аз, твоят баща, две крачки от сражението, под лунна нощ, между блясъка на щитовете и копията, да ти говоря за това. Но такъв е моментът: нас ни очаква, може би, голямо възвеличение. Ти, гете мое, избра ли си досега, хареса ли ти някой от синовете на Израил? Мислила ли си за свой бъдещ жених?... Ще ме простиш, гете мое!

МИРИАМ: Не, татко, аз още не съм мислила за подобно нещо.

ЙЕФТАЙ: Мило гете, ти си моето упование! В тебе са всичките ми надежди. Ти трябва да знаеш това.

МИРИАМ: О, татко! Аз нямам какво да се грижа за себе си: аз мисля само за тебе!

ЙЕФТАЙ: Дано Господ помогне, гете мое, да те заслужи, да бъда достоен твой баща...

МИРИАМ: Аз желая да се върнеш жив.

ЙЕФТАЙ: И победител, нали, гете?

МИРИАМ: Да!

ЙЕФТАЙ: А сега побързай да се прибереш у дома и да изненадаш твоята майка, преди да се покаже зората. Кажу ѝ: „Йефтай, твоят мъж, ме изпраща вестител при тебе!“
(*Йефтай изпровожда Мириам зад сцената.*)

ЙЕФТАЙ (*зад сцената*): Придружете я двамата до родния дом!

ИРИНЕЙ (*сам*) О, Мириам! Ти не си ме забравила! Но кой смее да гледа в очите гъщерята на княза! За мене е много и това, че ти не ме презираш. Аз с радост приех да нося службата при твоя баща, дано имам щастие да те виждам по-често. Ето, след два часа ще започне сражението, и може би аз няма да се върна жив от войната. Може би като подавам меч на твоя баща, или го засланям с медния щит, неприятелско копие да пронизе гърдите ми... О, Мириам! Аз ще направя всичко за тебе. Ще изпълня твоя завет да пазя баща ти. И ако трябва, ще умра за него... И тогава не ме забравяй, Мириам! Припомни си за смъртта на твоя другар от детството – бедния Иринеи...

(*Влизат Рамим, първосвещеникът и един беглец и застават пред шатъра. Йефтай се завръща.*)

РАМИМ: Вие сте будни вече, светли княже!

ЙЕФТАЙ: Нали знаеш, Рамим, че сънят на войника почива на върха на копието. Сега трябва да се бърза. Изток едвам почва да белее. Ние сме в първата борба на деня с нощта. Нека Бог благослови нашето дело... (*Като съглежда беглеца.*) Какво има?

РАМИМ: Това е евреин, беглец от земите, завладени от амонитяните. Той би могъл да ни разкаже някои подробности, които ще ни бъдат полезни в борбата.

ЙЕФТАЙ: Откъде идеш?

БЕГЛЕЦЪТ: От Яировите паланки.

ЙЕФТАЙ: А как избяга?

БЕГЛЕЦЪТ: С риск на живота. Ранен съм с три копия в гърба.

ЙЕФТАЙ: Кой те изпрати?

БЕГЛЕЦЪТ: Нашите, които гинат под робство. „Иди кажи на братята, ми рекоха те, да дойдат и да ни избавят от мъките: Бог ще им зачете тяхното благодеяние“.

ЙЕФТАЙ: Но какво вършат там враговете?

БЕГЛЕЦЪТ: Убиват. Градовете превръщат на пепел, богатствата разпиляват, златото прибират и пируват с виното. Мразят Израил, очите им се наливат с кръв, когато видят евреин. А после го посичат с нож...

ЙЕФТАЙ: Чувате ли?

БЕГЛЕЦЪТ: „Иди в стана на Израил, ми казаха нашите, и ако не можеш да стигнеш, умри заради нас, но иди... Там, слушаме, е станал пълководец Йефтай, мъж юначен, който знае да отмъщава. Занеси му нашите сълзи!“

ЙЕФТАЙ: Боже, чуваш ли? Подкрепи ме или ме развей като прах в пустинята! *(Към първосвещеника)* Моли се за Израил! *(Свещеникът разперя ръце, затваря очи и шепне молитва. Йефтай забива меч си в земята и коленичи.)* В името на Бога единаго, всемогъщия Йехова, заклевам се да победя или да умра. Господи, дай ми победа и искай от мене най-скъпото приношение! Нека се знае от всички: ако се върна победител, ще ти принеса в жертва първия, който излезе да ме посрещне от родния дом! Тъй да бъде!

РАМИМ: Княз Йефтай!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Вашата жертва ще бъде приета от Бога, княже!

ЙЕФТАЙ: А сега да вървим. Горещ и кървав ще бъде денят, който се задава от изток.

ЗАВЕСА

ТРЕТА СЦЕНА

Крепостна стена и стражева кула в Масфа. Пред крепостта Данон и Руах.

ДАНОН: Наблюдават ли?

РУАХ: Човекът се качи на кулата и следи за сраженията. Оттам всичко се вижда като на глан.

ДАНОН: Съмняваш ли се?

РУАХ: Не! Врагът никога няма да се съвземе след такава изненада. Нашите са ги заварили в сън още сутринта и неприятелят, обграден от всички страни, в смущението си е започнал да избива своите...

ДАНОН: Да, но една част се е оттеглила в източната крепост на Галаад. А ти знаеш – тая крепост напомня гнездо на догани и гнездо на орли. Никой не може да се покачи по стените, нито да я заобиколи и затвори в обсада.

РУАХ: Все пак Йефтай е непобедим, и неговото дело ще свърши с успех.

ДАНОН: Там е опасността, Руах. При тия успехи, какво ще бъде нашето положение, когато Йефтай се завърне победител? Ти и не подозираш, каква змия сме си турили в пазвата! Знаеш ли ти, какво означава за нас една пълна победа на Израил?

РУАХ: Но тогава какво искаш? Смейш ли да желаеш поражение за своя народ?

ДАНОН: За народа – не, но за Йефтай. Или ти мислиш, той ще забрави нашите обиди и няма да ни хвърли да изгнем в подземята на крепостта?

РУАХ: Тогава защо го повикахме?

ДАНОН: За да избави народа, но не и да владее над нас?

РУАХ: А сега какво да се прави?

ДАНОН: Нека човекът следи за хода на сраженията и да задържа в паметта си всяка погрешна стъпка на предводителя. А ти, от своя страна, посрещай вестителите от

бойното поле и изчислявай жертвите, които са дадени в тия свирепи боеве. Аз зная, че необузданият Йефтай, увлечен от гързост, ще подхвърли на излишна смърт повече израилеви синове, отколкото са нужни за успеха на борбата. И един ден можем да го гържим отговорен за това и да помрачим неговата надменна слава. О, Руах! Чувство на завист и злоба ме изпълват и не ми дават да се радвам на победите над врага... Ние трябва да смъкнем от височините моя напращан княз и незаконороден брат, моя разбойник от земята Тов!...

РУАХ: Но ако не се случи нито едното, нито другото, т.е. ако Йефтай не направи грешка и не даде излишна жертва, а се завърне с пълна победа?

ДАНОН: Тогава трябва да преглътнем отровата и да се наредим, макар и като за погребение, в тълпата на лъкуващия народ, който ще му пее химни, и да чакаме други благоприятни времена.

РУАХ: Ето иде Рамим. Не е ли по-добре да намецнем пред него за нашите съмнения? И да видим, какво може да се очаква?

ДАНОН: Какво говориш? Нито дума! Нима не забелязваш, че той е най-преданият човек на Йефтай? Аз го следях даже и като пратеник при амонитския цар, страхувайки се да не прави тайни договори, в случай че Йефтай бъде свален от власт... Да се оттеглим по-скоро. *(Данон и Руах излизат. Влизат Лея и Мириам.)*

МИРИАМ: Мамо, аз не мога да дочакам вестителя. Ето ги Данон и Руах. Те може би знаят нещо ново от бойното поле.

ЛЕЯ: Чего, ти забравяш, че те мразят баща ти.

МИРИАМ: Но аз не мога да чакам повече. Ще се покача на стражевата кула.

ЛЕЯ: Къде отиваш, Мириам? Такива гледки не са за жените... Господи, запази от зло мъжа ми Йефтай! *(Мириам се изгубва по стълбата към кулата. Влизат Рамим и Алмалех.)*

АЛМАЛЕХ: Наистина, това е твърде разумно.

РАМИМ: Да, Алмалех. Жените и децата трябва да се укриват в крепостта за всеки случай. Нека народът да бъде спокоен. Макар че крайната победа е на наша страна. От стражевата кула се вижда като в огледало равнината, и двете войски – сякаш две петна. Велик пълководец е княз Йефтай! Той измами неприятеля да излезе от укрепените си места, и сега го преследва в открито поле. Скоро ще чуем радостната вест за мир. Врагът бяга, като напуца израилевите земи или позорно се предава в плен. *(Рамим и Алмалех отминават. Мириам задъхана слиза от кулата и почти пада в обятията на майка си.)*

ЛЕЯ: Чего, какво ти стана?

МИРИАМ: Свят ми се вие.

ЛЕЯ: Нали ти казвах, че такава гледка не е за тебе... Господи, свести се, чего мое!

МИРИАМ: О, не от това, мамо, а съвсем от друго... Аз се покачих на кулата и видях... тъкмо, както в оня сън... там долу се чернееха като мравуняци войските. Колко далече бяха те и колко мънички изглеждаха! И там, в тия тъмни петна, някъде се губеше и моят баща. И от това, че не можах да го забележа, нито разпознавя, мене ми се стори, че него и съвсем го няма там. И ми стана страшно... А после погледнах надолу, съвсем близо до стената на крепостта. И видях човек – ранен, който идеше от бойното поле... Видях Иринея, неговия оръженосец. Мамо... какво е станало с баща ми?

ЛЕЯ: Млъкни, чего! Що думаш? *(Влиза Иринея с превързана ръка.)*

МИРИАМ: Иринея!

ЛЕЯ: Ти ли си? Какво ти е?

ИРИНЕЯ *(болезнено и бавно):* Да, светли княгини. Аз ви търсих долу под крепостта.

ЛЕЯ: Но кажи, какво има? Ти си ранен? Жив ли е мъж ми, Йефтай?

ИРИНЕЙ: Аз ви търсих, княгиня Лея, и вас, княгиня Мириам, за да ви съобщя, че...

ЛЕЯ: Боже!

МИРИАМ: Татко жив ли е?

ИРИНЕЙ: О, княз Йефтай е жив, но...

ЛЕЯ: Какво? Ранен ли е?

ИРИНЕЙ: Ранен? О, княгиньо! Ранен съм аз, а не той. Кой ще позволи да бъде ранен княз Йефтай?

ЛЕЯ: Моля те, кажи по-скоро! Да не е пленен?

ИРИНЕЙ: Княз Йефтай е сега на върха на славата, а аз не мога да бъда вече негов оръженосец. И там е ужасното... А през какви сражения минах с него! Колко безстрашен полководец е княз Йефтай! Веднъж падна убит под нозете му конят – това беше при втория пристъп на неприятеля – и ето конник, въоръжен от глава до пети с блестяща мед, издебна изотзад княза и замахна с големия си меч...

ЛЕЯ: Господи!

ИРИНЕЙ: Но аз издигнах щита си между княза и врага, и мечът просече медта и нарани ръката ми. И аз паднах безчувствен. А след като се свърши боят, видях над мене човек с блестящ белогрив шлем. Това беше князът. „Стани!“ ми каза той и ме повдигна от земята. „Тежко ли си ранен?“ Аз не можах да отговоря: сълзи потекоха от очите ми. После ме пренесоха в шатъра. Князът превърза ръката ми. „Иди при княгиня Лея и княгиня Мириам и им кажи: Владетелят на Галаад ще се завърне утре, увенчан със слава. Спасението на Израил иде от Бог Йехова“.

МИРИАМ: О, Ириней! Дай да прегледам ръката ти! *(Развързва я и отново я превързва със собствената си кърпичка.)*

ИРИНЕЙ: Княгиньо! Сега съм щастлив, че съм ранен.

МИРИАМ: Да, ти си толкова млад, че трябва да скъпиш живота си. Отсега вече няма да влизаш в сражения, и си избавен от смъртта.

ИРИНЕЙ: О, не за това, княгиньо... Аз съм много благодарен, че вие ми превързахте ръката...

МИРИАМ: Ти спомняш ли си нашето детство, Ириней?

ИРИНЕЙ: Да, тъкмо както в оная нощ, когато дойдохте в шатъра на вашия баща... Вие обичахте да ме слушате, когато свирех на флейта...

МИРИАМ: Да. Наистина, ти свиреше много хубаво.

ИРИНЕЙ: Княгиня Мириам! Аз никога вече не ще мога да свиря на флейта.

МИРИАМ: Бедният Ириней!

ЛЕЯ: Господи! Колко ли ранени и убити лежат сега потънали в кръв по бойните полета!

(От стената на крепостта слизат Рамим, Алмалех, Данон, Руах, жени и деца.)

РАМИМ: Жив е Господ Бог, Йехова! Да живее Израил! Вестител дойде от княза. Войната се свършва. Врагът проси мир, като предава земите и приема владичеството на Израил. Като стаго овце от тъмна кошара враговете излизат от страшната крепост на Галаад. Двата бряга на Йордан са вече свободни. Да живее Йефтай! Привет и вам, княгиня Лея и княгиня Мириам!

(Радостно оживление. Лея прегръща Мириам. Данон и Руах скръстват ръце от отчаяние.)

РАМИМ: Кажете на народа да слеза от крепостта и да се радва. Жените и децата да се върнат по домовете си и да излязат да посрещнат с цветя и вино победителя и войските. *(На стражите.)* Тръбете по четирите ъгли на крепостта. Нека чуе народът, и Масфа да ликува. *(Излизат. Радостни звукове от тръби огласяват крепостта.)*

ИРИНЕЙ (сам): И сега друг оръженосец ще стои до Йефтай, а аз ще бъда забравен от него... и от Мириам!

ЗАВЕСА

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В дома на Йефтай. Колонади. Пурпурно легло отляво. Отдясно триножник, на който горят благовония. Столове, табуретка за седене и масичка с благовонни масла, огледала, гробени. Мириам, Орфа, Естия и Мегава.

МИРИАМ: Наустина, Орфа! Колко дълго не бяхме се виждали с тебе.

ОРФА: Става вече три години, княгиньо. И ако не беше това посрещане на войските, може би щяхте да забравите своята някогашна гругарка.

МИРИАМ: О, не, Орфа! Естия и Мегава са ми свидетели. Колко пъти с тъга съм си спомняла за тебе в твое отсъствие.

ОРФА: Аз посетих много юдейски градове и трябваше да стоя две години в Сихем с баща си.

МИРИАМ: А когато Мегава ми съобщи, че си тук, аз веднага пратих да те повикат, за да посрещнем заедно победителите.

ОРФА: Благодаря ви за милата покана, светла княгиньо. Наустина, всеки от нас има по някой близък в израилевата войска... Боже, дано само са се завърнали живи и здрави!

ЕСТИЯ: Ти, Орфа, вече знаеш, че твоят годеник е оцелял от боевете и няма за какво да се тревожиш. Но ние с Мегава нищо не сме чули за нашите.

МЕГАВА: Не говори така, Естия! Раненият Иринея съобщи, че е жив и твоят любовник.

ОРФА: Ами вие имате ли известие от милия до сърцето ви, княгиня Мириам?

МИРИАМ: Орфа, аз нямам никой груг, за когото да мисля, освен за баща си. А после, аз мисля и за целия Израил...

ОРФА: Щастлива! Кой може да разбере сърцето на осемнадесетгодишната девица? Не ще ли да ми се разсърдите, ако не ви вярвам, княгиньо?

МИРИАМ: Не ме наричай княгиня, Орфа. Говори ми просто: Мириам. Защо казваш, че ще ти се разсърдя, и в какво ме подозираш?

ОРФА: Искан да кажа, че не е възможно девица на вашата възраст да няма някой близък до сърцето си. Но сега вашето положение е друго. Кой момък от народа ще смее да се надява на вашата любов? А колкото за знатните, вие имате време да избирате. После това зависи донякъде и от волята на баща ви. Ние не забравяме, че вие все пак сте княгиня. И не сте длъжни да ни съобщавате тайните на своето сърце.

МИРИАМ: Не, Орфа! Аз съм откровена така, както съм била и по-рано с моите приятелки. И желая също и вие да бъдете искрени към мене! Никакви титли не могат да ни разделят, скъпа Орфа! Ах, как ви обичам, мои дружки на младостта!

ОРФА: Дано ни се падне случай да докажем и ние нашата обич към вас.

МЕГАВА: Много се радваме, че княгинята е толкова мила към нас, и сърцето ѝ не знае никаква гордост.

ОРФА: Ние възлагаме големи надежди на вас, мила княгиньо!... Сега вече нашите годеници и любовници ще гледат на нас с по-голямо уважение и кандидатите ни за женитба ще бъдат по-отбрани и повече.

ЕСТИЯ: Право да ви кажа, княгиньо, за мене беше голяма радост да тръгна с вас да посрещам войските: сега там ще бъде целият народ, и всички погледи ще бъдат устремени към нас... Представете си! При вашето положение само вие сте способна да сторите това и да не ни пренебрегнете. Много ми е драго, от сърце ви го казвам.

МИРИАМ: Ах, как ви обичам да чуруликате така, като весели лястовички... Наистина, трябва да е много приятно да посрещаш любовника си от война... Представете ли си с какво горещо нетърпение ви очакват и те сега!

ЕСТИЯ: Разбира се, че са много нетърпеливи да ни видят.

МИРИАМ: Но, милечки, какво правим? Ние трябва да бързаеме...

ОРФА: Не се грижете, княгиньо.

ЕСТИЯ: Аз изпратих Иринеј да види какво става в града и да ни извести... Той също желае да ви види в празничното облекло, когамо посрещате вашия баца. Той така силно обича княза...

МИРИАМ: Бедният Иринеј! Трябва много да страда от своята ранена ръка... Орфа, зацо ти казваше, че егин момък от народа не трябва да обича една княгиня?

ОРФА: Зацото разликата е голяма помежду им и те не са си прилика.

МИРИАМ: Ами също и княгинята ли не трябва да обича такъв момък?

ОРФА: О, не, княгинята може да обича, когото си иска. Обаче няма да се ожени за него...

МИРИАМ: Но нали не бива така, Орфа!

ОРФА: Там законът е друг. А колкото за нас, то се знае: за предпочитане е такъв любовник, който е богат, разточителен и удовлетворява всички прищевки на своята мила.

МИРИАМ: Нима ти би заменила своя любовник, ако намериш по-богат от него, както казваш?

ОРФА: Какво да ви кажа, княгиньо? Аз не съм намерила досега по-добър от него.

(Смях.)

МИРИАМ: Все пак ти си противоречиш! Аз зная, че няма да го замениш за нищо в света, и това е твърде хубаво.

ОРФА: О, княгиньо! Уверени ли сте, че той няма да ме замени за друга?

МИРИАМ: Не зная, но мисля, че не.

ОРФА: Да, но колко им трябва на мъжете? Една ласкава усмивка, две хубави очи, строен стан и приветлива гума. И всичко е свършено.

МИРИАМ: Колко много си напреднала в това изкуство, Орфа! А сега, приятелки, вземете огледалата и ароматите, украсете се за срещата, а същото ще направя и аз.

МЕГАВА: Княгиньо, не се грижете за нас. Ние сме отдавна готови. *(Девиците набързо се оглеждат, отново поправят косите си и ги пръскат с аромати.)*

ОРФА: Позволете ми да ви помогна. Аз толкова обичам да боравя с украшения, огледала и аромати. *(Разресва косите на Мириам. Заплита ѝ бяло венче над челото. Прикрепя ѝ прозрачен воал, запасва ѝ лента – девичи пояс.)*

ОРФА: Княгиньо, вие сте същинска невеста! Във вас ще се влюбят всички мъже на Израил. *(Поставя ѝ обици и гривни.)* Аз ще ви изпея една сихемска песен, княгиньо. Песента на изоставената. *(Пее.)*

Цветята там цъфтяха,
Цъфтят ли и сега?
Цветя са ми утеха
И в горест и в тъга...

МИРИАМ: Ти ме натъжи с песента си, Орфа. Не зная защо, но странна печал ме обзема. А часът е тъй тържествен и велик!

ОРФА: Не, княгиньо! Вие сте тъй хубава сега... А красотата е винаги тъжна.

МИРИАМ: Наистина, искам да бъда хубава, Орфа! Когато посрещам баща си и войниците, синовете на народа.

ОРФА: Вие пред тях ще танцувате свещения танц на победата.

МИРИАМ *(сякаш не я дочува):* Да, искам да бъда красива като агнец, като жертвен агнец, защото ще танцувам пред лицето на Израил! *(Застава в средата на залата.)*

МЕГАВА: Вие сте тъй хубава!

ЕСТИЯ: Тъй пленителна.

ОРФА: Танцувайте, княгиня Мириам!

МИРИАМ: Как съм печална!

(Мириам взема тамбурина, навежда глава и почва своя танц, изначало кротко, после постепенно се увлича, додето най-после стига до вакхическо опиянение. Отляво се явява Иринея.)

ИРИНЕЙ: Отдавна е време, Естия! Те пристигат! (Но после забелязва Мириам, която продължава да танцува и остава като вкаменен.)

МИРИАМ *(Пада върху табурета. После скача изведнъж):* Да идем, приятелки, да срещнем княз Йефтай! (Бързо излизат. Иринея дълго гледа след тях, после сяда на табурета в средата на залата и закрива с ръка очите си.)

ЗАВЕСА

ПЕТА СЦЕНА

Площад. Отляво в дъното – народ, войници с копия, старейшините, първосвещеникът. После Йефтай, който влиза и се покачва на една мъничка естрада. Народът размахва палмови вейки в знак на приветствие. Някои хвърлят цветя.

ГЛАСОВЕ ОТ НАРОДА: Да живее княз Йефтай! Слава на Йефтай! Да живее освободителят на Израил.

ДРУГИ: Слава, слава на Йефтай!

ЙЕФТАЙ *(с меч в ръка, към народа):* Не на мене, а на Йехова да бъде тая слава! Защото той подкрепи десницата ни, та уязвихме неприятеля в сърцето. В неговото светилище занесете вейките и цветята! А нас оставете да си отпочинем. Ние сме уморени: прахът и кръвта още не са смити от челата ни. Нека сега народът мирно да се наслаждава на свободата си, а ние да отидем при своите огнища, за да изцерим раните си. И после да се отдадем на упорит труд, та да съградим онова, което е похитил и разорил неприятелят. Не забравяйте бедните майки и вдовици, чиито

деца и съпрузи няма да се върнат в Юдея. Много синове на Израил оставиха костите си в долините на сраженията. Но, майки и вдовици, спрете сълзите си... Потопете се и вие в ликуването на народа! Защото вашите деца и съпрузи погинаха за слава на Израил...

ГЛАСОВЕ: Слава, слава на Йефтай!

ЙЕФТАЙ: Макар и уморени от кърваво ратуване, в нас останаха още сили да благодарим на народа и да се радваме на неговото живо веселие. Ликувай, народе, защото ти е пригответена от Бога светла бъднина.

ГЛАСОВЕ: Да живее княз Йефтай!

РАМИМ: От името на старейшините в Галаад ви приветствам, пълководец и княз Йефтай! Нека знае народът, че в дни на велико изпитание ние ви повикахме от земята Тов и ви обещахме: воювайте срещу амонитяните и ще бъдете пръв между нас, а ако победите, ще станете княз и владика наш до края на дните си... Княже, вие сега сте владетел на Галаад, на двата бряга на Йордан и на земите амонитски, които покори вашето оръжие...

ГЛАСОВЕ: Да живее княз Йефтай! Слава, вечна слава на Йефтай!

ЙЕФТАЙ: Щастлив съм, че Господ допусна да стана един от най-могъщите хора на тая страна. Благодаря на народа, на старейшините и на моите неуморими войници... Но къде са близките ми? Къде са моите братя? Аз не виждам никой от тях да се присъедини към ликуването на народа. Нима ги опечалява нашата победа? Извърших ли нещо против доброто на Галаад? Или против благомото на Израил? Къде са Данон и Руах?

(Данон и Руах в силно смущение излизат напред.)

ЙЕФТАЙ: Братя, и вие сте тук! Вие също сте ме почели с присъствието си? Колко много съм ви благодарен! Но защо няма веселие по лицата ви?

ДАНОН: Простете ни, княже! Ние също се радваме, но сме много смутени... Сега, когато вие вземате юздите на

властта, ние се считаме недостойни да се приближим до вас поради нашето минало...

ЙЕФТАЙ: Чуйте ме, Данон и ти, Руах! Бъдете винаги мои любезни братя! Вие, заедно с Рамим, ще бъдете моите първи съветници между старейшините от Галаад.

ДАНОН: Много ви благодарим, княз Йефтай!

РУАХ: Ние сме ваши недостойни братя.

ЙЕФТАЙ: Ето сега, когато всичко е свършено, и нямам никакъв дълг за изпълнение, аз мога да се считам за най-щастливия човек на земята!

ГЛАСОВЕ: Слава, слава на Йефтай!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Още един дълг имаме, дълга към Бога, княз Йефтай! Ние трябва да се отблагодарим на Йехова с обещаната жертва.

ЙЕФТАЙ: Ах, да! Нима аз мога да забравя обещанието си?... Не, Господи! Аз не съм те забравил... Аз обещах, ако ти ми дариш победа, да ти принеса в жертва първия, който излезе да ме посрещне от моя дом.

ГЛАСОВЕ: Боже, каква жертва! Каква страшна жертва!

ДРУГИ: Да живее Йефтай, беззаветният княз!

РАМИМ: Княз Йефтай, княз Йефтай!

(Шум в тълпата.)

ЙЕФТАЙ: От седем гена аз съм подхвърлян на най-страшните изпитания, от седем гена аз тичам над пропасти... *(От дъното на сцената вдясно излизат девизи в празнични облекла. Йефтай напуска платформата и излиза малко напред, втренчен в приближаващите. Първата, която държи високо над себе си тамбурин и танцувайки приближава към Йефтай, е Мириам.)*

ЙЕФТАЙ *(познава я и извиква):* Мириам! *(После закрива с ръка очите си. Тълпата издава неволен вик и настъпва мъртва тишина.)*

МИРИАМ *(спира танца, оглежда се наоколо и смутена сваля тамбурина ниско пред себе си):* Какво неприлично из-

върших пред синовете на Израил? Защо никои не се радва на моя баща? Защо си наскърбен, татко мой?

ЙЕФТАЙ: О, нещастна Мириам! Ти жив ме погребва в геена огнена...

МИРИАМ: Горко ми!... Аз чух за твоята слава и излязох да танцувам пред тебе танца на победителя, както това е стар обичай у еврейските синове. Какво лошо съм направила?

ЙЕФТАЙ: О, триклету Йефтай!... Ти си агнец невинен, Мириам! Но аз обвързах рога си с тежка клетва, и тя ме погубва...

МИРИАМ: Кажу ми, каква е твоята клетва?

ГЛАСОВЕ: Горко, горко на Йефтай!

ДРУГИ: Горко на Мириам!

ЙЕФТАЙ: Твоят някогашен сън, гъще!... Ах, аз съм най-нещастният човек на земята!

МИРИАМ: Не ме мъчи, татко...

РАМИМ: Не измъчвайте нещастното дете, княже.

ГЛАС: Но какво добро ще каже той на княгиня Мириам?

ЙЕФТАЙ: Аз не мога да го кажа, скръбна гъще!

МИРИАМ: Не ме наричай, скръбна! Каквото и да бъде, кажи го: аз няма да те засрамя пред децата на народа.

ЙЕФТАЙ: О, гъще, по-добре беше да загинех в сраженията, а с мене и моята клетва.

МИРИАМ: Татко! Не казвай това!

ЙЕФТАЙ: Преди да почна войната, аз дадох обет пред Бога, ако ме направи победител, да принеса жертва първия, който излезе да ме посрещне от родния дом...

МИРИАМ: Каква жертва!

ЙЕФТАЙ: Ти първа ме посрещаш, Мириам. И тая жертва си ти!

МИРИАМ: Ах! Татко!

РАМИМ: Ужасно, ужасно...

ЙЕФТАЙ: Ти си жертвен агнец, когото поднася на Бога твоят безумен баща...

МИРИАМ: Господи!... Толкова млада!...

ЙЕФТАЙ: Аз съм наказан от Бога за моето високомерие и жажда за власт... По-добре беше да загинех, да изчезнех...

МИРИАМ: Какъв край!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Пазете се да не произнесете хула против Йехова, княже. Мъдростта Божия е велика. Той иска от вас същата жертва, каквато дадоха толкова бащи израилски, чиито синове загинаха в полята за доброто народно и славата Божия.

ЙЕФТАЙ: Бог е мъдър, но аз, аз съм безумен!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Разкаянието е отричане от клетвата.

ЙЕФТАЙ: Аз нямам друг син или дъщеря освен първородната Мириам.

МИРИАМ (*след дълга душевна борба*): Пред кого произнесе твоята клетва, татко!

ЙЕФТАЙ: Пред Бога и пред левита, неговия служител.

МИРИАМ: Чистосърдечно и свободно?

ЙЕФТАЙ: Чистосърдечно и при гореща молитва.

МИРИАМ: И с тая молитва ти изпроси победа над враговете?

ЙЕФТАЙ: Вярвам, както вярвам в Йехова.

МИРИАМ: Щом клетва са изrekli устата ти пред Бога, тя трябва да се изпълни, за да не падне проклятие върху Израил... Тогава нека аз бъда жертвеният агнец!

ГЛАСОВЕ: Бедна Мириам!

ОРФА: Мила, нещастна княгиньо!

ЙЕФТАЙ: Ти ме погубваш, чедо мое! Аз сам не зная какво върша и какво говоря... Йефтай, ти си най-безпомощният човек на тая земя...

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Ти си самоотвержена, княгиня Мириам!

МИРИАМ: Аз се реших...

ЙЕФТАЙ: Безвъзвратно? Но как стана всичко това?

НЯКОИ ОТ НАРОДА (*размахват вейките*): Благородна княгиньо!

ЙЕФТАЙ: Ще ме простиш ли, чедо мое?

МИРИАМ: Ето че всичко се свърши... Колко е кратък земният път... Аз бях малка. Бях още дете, и всички ме учеха да почитам Йехова, Бога на моята земя, и да обичам Израил. И аз вярвах и слушах всичко, на каквото ме учеха. Аз обикнах баща си и майка си, и моя народ. И не познавах друго, освен моите родители и приятелките, които ме придружават и сега. А после дойде младостта... Бях изгубила своя баща и отново го намерих. Надежди като пролет разцъфтяваха в моето сърце. Непосилно щастие обременя плещите ми. Аз, която бях известна само на съседките в Масфа, изведнъж станах княгиня... Аз следях със затаен гръх хода на битките, аз треперех за моя баща и за народа. И молех горещо Бога. И сега тоя, който дава милост, ме иска в жертва: могъщият, силният Йехова... Нека бъда угодна пред лицето му. Аз съм чиста като младенец. Нека пламъците обгърнат младото ми тяло. Нека да умра за Израил... Виждам: няма друг изход! А умирам толкова млада, непознала още нищо от живота и невкусила от никаква радост. След мене няма да има потомство. Моят клон няма да подкара нови вейки. Аз няма да видя новата пролет, нито цвета на бадема, нито пъпките на смоковницата и лозата. Скръбно е да се умира в такава възраст!... (*Пауза.*) Но, татко мой, и вие старейшини (*към първосвещеника*) и ти, посредник между мене и Бога! Оставете ме да поживея още два месеца, докато мине лятото... Аз ще се отдалеча в горите, за да изживея останалите дни от младостта, да се укрепя душевно, и да стана угодна пред Бога... Да скигам в планината с другарките си, докато настъпи моят залез, и там да оплача моето девство.

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Тъй да бъде!

ЙЕФТАЙ (*с ридание*): О, Мириам!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: А сега върви си с миром, чего на Йехова.

ГЛАСОВЕ: Сбогом, княгиньо! Прощавай, Мириам, жертвен агнец пред Бога! *(Народът почва да се разотива, хвърляйки цветя до нозете на Мириам.)*

РАМИМ: Прощавай, нещастни княже! А тебе, чего, не съм достоен да те погледна в очите... *(Орфа целува ръцете на Мириам, другите – полите ѝ.)*

МИРИАМ: Защо плачете, дружки мои? Вие трябва да ме подкрепите в тия трудни минути...

ЙЕФТАЙ: Печално се свърши денят на победата! Аз съм сам и нещастен, и никої от синовете земни не е в състояние да ме утеша. Мириам! Каква вест ще занесем на майка ти, чего?

(Мириам, Орфа, Мегава, Естия и Йефтай се оттеглят.)

ШЕСТА СЦЕНА

В планината. Орфа и Мегава.

ОРФА: Кої остана горе при шатъра, Мегава?

МЕГАВА: Естия и Ерила.

ОРФА: Къде е княгиня Мириам?

МЕГАВА: Тя отиде в гората.

ОРФА: Не трябваше да я оставяте сама.

МЕГАВА: Мислеше ли ти, че ще прекараме така весело лятото тук в планината?

ОРФА: О, ако не беше тъй печална Мириам през последните дни, разбира се... Наистина, Мегава! Когато се изкачихме за пръв път и видяхме белия като лилия шатър, построен заради нас в гората, после – широкия простор и синьото небе и сред нас – милата Мириам, аз не зная защо се просълзах от умиление, легнах върху тревата, затворих очите си и почнах да се смея от радост като дете...

Студените извори, млякото, което ни дават овчарите, тичането боси по росната трева, ягодите, игрите под открито небе, танцът под лунните ноци, радостта на Мириам и нейните сълзи, и нейната гружба! Ах, Мегава, тия спомени никога няма да изчезнат от паметта ми! Не вярвам да преживея друг път подобно нещо. Жалко само, че тъй бързо премина веселото време, и сега настъпват печални минути...

МЕГАВА: Каква изненада беше за мен, Орфа, когато дойдоха при нас овчарите, а с тях и нашите любовници! Отначало не ни познаха, а после – как се зарадваха!... Помниш ли колко бях строга към моя? Изпърво, той, бедният, подкарваше стадото към полянката между гърветата, а очите му бяха обърнати все нагоре, към белия шатър.

ОРФА: Мегава, чуваш ли флейтите? Ето ги отляво и овчарките. Навярно пак ще играят пастирски танц с овчарите, както вчера. Ела да се отстраним и да ги погледаме. Бързай! (*Излизат отляво.*)

(*Отдясно идат овчарките, отляво – овчарите.*)

БАЛЕТ

Един овчар се приближава към Мегава и Орфа, които излизат на сцената.

МЕГАВА: Аз отивам към шатъра, Орфа.

ОРФА: Почакай, Мегава!

ОВЧАРЯТ: Орфа!

ОРФА: Моля те, остави ме! Иди пак танцувай с овчарките. А мене ме остави.

ОВЧАРЯТ: Защо така ме отбягваш, Орфа.

ОРФА: Колко пъти съм ти казвала, че не те отбягвам, но в тоя момент...

ОВЧАРЯТ: Значи да си вървя?

ОРФА: Защо? Остани при мене, но бъди благоразумен.

ОВЧАРЯТ: Аз нищо не правя.

ОРФА: Че аз казах ли ти нещо?

ОВЧАРЯТ: Ти си пак същата, както преди войната!

ОРФА: Помниш ли как се страхуваше да не ти изневеря или да не загинеш. Пак аз ти казвах: ще си дойдеш жив и здрав, и пак ще пасеш овците на баща си. Ах, да! Не съм те питала дали си използвал моя съвет.

ОВЧАРЯТ: Какъв съвет?

ОРФА: Ти влиза ли в сражение?

ОВЧАРЯТ: О, и то в какво горещо!

ОРФА: Как беше въоръжен?

ОВЧАРЯТ: С копие и меч!

ОРФА: А мене ми се чини, че ти си си носил овчарската геза и флейтата, и си пасъл ослиците зад войската.

ОВЧАРЯТ: Защо се шегуваш!

ОРФА: За да бъдем весели при раздялата!

ОВЧАРЯТ: Как? Раздяла!

ОРФА: Ние заминаваме днес.

ОВЧАРЯТ: Не думай! Толкова рано! Орфа...

ОРФА: Остави ме. Това са последните дни на княгиня Мириам. Мене ми се плаче...

ОВЧАРЯТ: Орфа!

ОРФА: Бедната, бедната Мириам!

ОВЧАРЯТ: Мене ми е тежко да те гледам натъжена.

ОРФА: Тоя ден е толкова скръбен за мене...

ОВЧАРЯТ: Господи!

ОРФА: Защо се стресна?

ОВЧАРЯТ: Коя е онази там – цяла облечена в бяло?

ОРФА: Къде! Ах! Това е тя.

ОВЧАРЯТ: Какво бледно лице!

(Зад дърветата преминава като видение Мириам.)

ОРФА: Боже, та това е лик на пророчица. Аз не съм я виждала такава друг път. Сякаш не е от моя свят.

ОВЧАРЯТ: Чакай да видим какво ще прави. Ето! Изгуби се нататък в гората.

ОРФА: Ах, това е нейният последен ген! Господи! Колко прогателно беше нейното прощаване отзарана с планините и слънцето! „Мило слънце, казва, аз няма вече да те видя: това е моята последна зора“. После тя целуваше лилиите и горските цветя, прощаваше се с птичките: „Сбогом, птички, няма вече да чуя вашето чуруликане, нито ще видя напролет да излюпвате млада челяд“. Всяка вечер тя отбелязваше по една резчица върху кората на едно гърво и броеше дните, които ѝ остават да живее. Веднъж ме попита: „Мила Орфа, не са ли достатъчни шестдесет слънчеви залеза и две пълнолуния за един живот?“ – О, какво да ви кажа, княгиньо? „Аз казвам: достатъчни са. Ето, аз свърших вече всички свои земни работи и нямам какво да правя повече, остава ми само да мисля за Божието дело!“

ОВЧАРЯТ: Ето я, иде пак насам! *(Скриват се. Мириам бавно приближава към средата на сцената, коленичи с очи, обърнати към небето, устните ѝ шепнат молитва. После става и също така бавно се отдалечава. Овчарят и Орфа се връщат.)*

ОВЧАРЯТ: Навярно тя никога не е била весела тук!

ОРФА: О, напротив! Тя често танцуваше с нас, пееше, смееше се, или минаваше времето в игри. Веднъж ми каза: „Орфа, колко съм благодарна, че дойдохме в планината, по-близо до Бога: аз съм радостна, твърда и спокойна. И съм готова душевно за моето дело. Тук съм окъпана от слънцето и вятъра; обвеена съм от дъха на лавър и мащерка, и моето дихание ще бъде благоуханно пред Бога“. А в последните дни започна да се усамотява и да се губи по цели часове в гората. Престана да яде: не вкусваше и мляко даже. Сякаш се хранеше с роса и с дъх от цветята... А тая сутрин се прости и с нас. „Прощавайте, мили! Аз заминавам... Запазете добър спомен за вашата Мириам! Благодаря ви за дружбата, за смеха и радостите. За вашите сълзи,

които проляхте заедно с мене, оплаквайки моето девство и краткия ми живот“... Колко печална беше тая раздяла! Ах, кратки са земните радости и в дъното си крият пелин. Прощавай, мили! Ще те чакам долу... А сега трябва да вървя! (*Прощават се.*)

(*Ириней и двамата другари с копия. Застават настрана.*)

ИРИНЕЙ: Останете тук. Аз ще я заговоря. (*Влиза Мириам.*)

ИРИНЕЙ: Княгиньо!

МИРИАМ: Ириней! Ти ли си? Колко си бледен, скъпи друже! Навярно ръката ти не е оздравяла от раните.

ИРИНЕЙ: Да не говорим за моите рани, княгиньо – те са тъй дълбоки... Аз ви нося молбите и сълзите на майка ви.

МИРИАМ: Клетата ми майка!

ИРИНЕЙ: Тя ви пита какво мислите да правите.

МИРИАМ: Какво мисля да правя? Нищо.

ИРИНЕЙ: Спомняте ли си детството, княгиньо?

МИРИАМ: Нима то може да се забрави някога?

ИРИНЕЙ: Да можеше човек да се върне отново към невинността и безгрижието...

МИРИАМ: Колко е хубаво!

ИРИНЕЙ: Да бъде винаги между приятелите си и тия, които го обичат... Да се върне към живота.

МИРИАМ: О!

ИРИНЕЙ: Да вижда навсякъде разгърнати обятия за себе си.

МИРИАМ: Мил е животът и сладка е любовта...

ИРИНЕЙ: Княгиньо, вие можете да имате всичко това: и любовта и живота!

МИРИАМ: За каква любов ми говориш, Ириней?

ИРИНЕЙ: Аз съм изпратен от майка ви. Ето и княжеският пръстен на вашия баща. Вие сте развързана от бащината клетва. Двама другари ни чакат в горичката. И докато слънцето слезе в своето ложе, ние ще бъдем заг билото на планината.

МИРИАМ: Наистина! И после?

ИРИНЕЙ: После – свобода! Дълъг живот, князуване, брак и благословията на любима челяд...

МИРИАМ: Чакай, не те разбирам! Ти говориш за челяд, над която тегне проклятието на Израил? Бягство? От кого? От Йехова? Но накъде?

ИРИНЕЙ: Княжеската власт е всесилна. Тя ще ви закриля.

МИРИАМ: Каква власт ще бъде тя, когато престъпи клетвата пред Бога? А аз на какво да се надявам? Няма ли право Израил при всяко нещастие да ми каже: Твоята клетва, нещастнице, ме постигна! Не, Ириней! Ти не си Божи пратеник. Върви си! Не размътвай чистотата на мислите ми. Всичко е свършено.

ИРИНЕЙ: Последна дума, княгиньо! Помислете си само – спасението е пред вас!

МИРИАМ: Последна дума... *(Замислена.)* Прощавай!

ИРИНЕЙ: Аз знаех това! И все пак приех да изпълня молбата на майка ви... Сбогом, княгиньо! Аз заминавам. Вярвам, скалите долу ще ми разгърнат братски обятия. *(Излиза.)*

МИРИАМ: Страшни са нишките на живота! Колкото повече ги късаш, толкова повече те свързват със земята. Боже, помогни ми!

ЗАВЕСА

СЕДМА СЦЕНА

Пред светилището на Масфа. Първосвещеникът и един свещеник – левит.

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: От ден на ден, все повече слънцето клони към юг. Хълмовете отгатък светилището за-

почват да белеят от изсъхналата трева; горите постърнаха, не блести вечер светулката, нито в храсталака се чува гургулицата. Мина Божието лято. Жетвите са прибрани, хамбарите пращят от пшеница, и орачът мисли за нова сеитба. Овчарите слизат от планините и звънците от стагата им огласят нашата долина. Добитъкът е богър и тучен като жертва Господна. Народът се радва на мир и свобода. Оттук се вижда спокойният гим от колибите на неговите села! И ние, неуморими в бдението си, можем да вършим в тишина службата Божия, както и навреме да се отзоваваме на нуждите народни със съвет, лек или молитва. А за всичко това трябва да благодарим само на всемогъщия, помнещия и справедливия съдия на съдиите, Бог на боговете – Йехова. Той ни подари това благодеяние при князуването на Йефтай, победителя на амонитяните. Йехова ни дари победа с цената на едно обещание – да принесем на неговия свят олтар една пречиста жертва, достойна за неговата слава. Защото, докато не дадем нещо от сърцето си, за да види, че го обичаме повече от себе си, ние не можем да спечелим любовта му, и Той няма да излее над нас рога на изобилието, нито даровете на милостта и живота. Ето защо, сега, когато се минаха вече двете пълни луни от деня на обещанието, време е княз Йефтай сам, с чисто сърце, прегоряло от земните скърби, без разкаяние и жалба, да поднесе на ръцете на Бога своята първородна гъщеря, тъй както е бил договорът между него и Бога, когато Бог му е обещал и дал победа над враговете...

СВЕЩЕНИКЪТ: Но ако княз Йефтай, по слабост човешка, не превъзмогне земните страсти и престъпи завета?

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Тогава ние, служители Божи, ще се застъпим за правото Господне, макар и да знаем, че ще умрем!

СВЕЩЕНИКЪТ: Тъй да бъде!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Тук в тишината на светилището, вдълбочени в трудното дело: да разкриваме волята Бо-

жия, ние намираме смисъл и утеха в нашето отшелническо съществуване. Нека долината с шума на потока и звъниците на стагата се оглася и от нашето благодарствено пеене... Нека влезем и с ведър дух да започнем службата. Дано Бог отново наклони към нас рога на гаровете и изпълни с обилие земните пазви – за радост и утеха на народа. *(Влизат в светилището. Пристига Йефтай. Изкачва се по стълбите към светилището. Завесите се полуотварят и отново излиза първосвещеникът.)*

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Кого виждам? Вие, светли княже?

ЙЕФТАЙ: Да!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Ако да не бяха вѳоръжението ви и княжеските знаци, не бих могъл да ви позная: вие сте така променен и остарял!

ЙЕФТАЙ: В два месеца аз преживях повече, отколкото в моите четирисет години.

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Пътищата на съдбата са в ръцете на Твореца. Нека вѳрвим без колебание и вѳршим волята му.

ЙЕФТАЙ: Дързостта е по-опасна от колебанието, а когато мислим, че творим Божията воля, излиза, че сме вѳрвели против нея!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Нека няма предел в нашата преданост към Бога.

ЙЕФТАЙ: Моята прекалена ревност ме направи детеубиец.

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Пазете се от хула против Бога, княже!

ЙЕФТАЙ: Не Бог, а аз съм виновен за всичко... Но нима аз не съм го похулил? Инак бих ли носил неговото проклятие?

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: О, не говорете така, княже! Вам се падна съдбата – да почетете Бога с частица от сърцето си, да му предадете първородната си гъщеря: това беше съдба и на най-светия мъж – Авраам.

ЙЕФТАЙ: Не, мене се падна най-голямото проклятие – да убия собствената си дъщеря, защото Бог не ми я искаше! Аз сам я предагох...

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Княже, никои не бива да престъпня клетвата си пред Бога.

ЙЕФТАЙ: Нима казах, че ще я престъпня? Инак бих ли се считал толкова нещастен?

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Но тогава, къде е Мириам?

ЙЕФТАЙ: Тя ще дойде. Тъй ми казаха. Аз никога не бих могъл да я доведа тука. Аз не съм я погледнал в очите досега, нито мога да го сторя някога.

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Но с кого ще дойде? Тя не бива да иде също и с майка си. Защото жената, и особено майката, е твърде слаба за такова зрелище.

ЙЕФТАЙ: Не беше ли по-добре да дам своя живот вместо нейния? Защо не погинах тогава, когато гинеха храбрите? А сега съм вече за нищо негоден. *(Отива и застава от лявата страна до двете колони на светилището.)*

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Но тогава по-благоразумно би било и вие да не оставате в светилището, а да се уедините някъде в молитва, или да отидете в собствения си дом.

ЙЕФТАЙ: Не, аз съм длъжен да понеса всички мъчения, на които може да бъде подложена душата. *(Запъхтяна влиза Лея.)*

ЛЕЯ: Йефтай! Детето ми! Къде е детето ми?

ЙЕФТАЙ: Тя не е дохождала тука, Лея.

ЛЕЯ: О, пощадете ме, кажете ми истината!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Не, вашата дъщеря още не е дошла, княгиньо! Вие можете да вярвате на Божия служител. *(Влиза в светилището. Лея застава отдясно, до другите две колони на светилището.)*

ЛЕЯ: О, добре! Тогава аз ще застана тука на пост, и няма да се помръдна от мястото си за нищо на света... Какво мислите да правите?

ЙЕФТАЙ: Лея, едничката ми вина се състои в това, че не умрях навреме.

ЛЕЯ: Ти ме доубиваш, Йефтай. Та мене ми е нужен и твоят, и нейният живот.

ЙЕФТАЙ: А какво мислиш да правиш, Лея?

ЛЕЯ: Да запазя живота на детето си!

ЙЕФТАЙ: Но това е невъзможно! Нима ние сме по-силни от Бога? Срещу кого ще излизаме на борба?

ЛЕЯ: Аз ще пазя да не стъпни нейният крак по тия стъпала, а ако върша дело против Бога, нека Той спусне мълния и ме изгори жива...

ЙЕФТАЙ: Ти си страшна като лъвица, Лея. Отде се взе тая сила в тебе? Аз, виждаш, отстъпих пред необходимостта... Не! Аз погубих и нея, и тебе! Аз те съкруших, тебе, жилавата и умна моя жена! Ти носеше железен ярем през живота си, защото аз бях безумен орач на нивата Господна... А и какъв баща съм аз? Наистина, прав съм бил да мисля някога, там в земята Тов, че аз съм недостоен съпруг и баща; но когато си въобразих, че съм наистина какъвто трябва, аз станах негодник... Човек никога не бива да променя мнението за себе си, защото горчиво ще се кае: аз знаех, че съм негодник, но другите ме увериха, че съм първият човек в Израил, и аз им повярвах. Но тоя, който стои над мене, се изсмя. Изсмя се, защото аз нося неговото проклятие още от раждане: аз бях незаконороден син, а сега съм случаен княз и недостоен баща – гетеубиец!

ЛЕЯ: Стига, Йефтай! Аз съм ужасена и смазана. Откъде ще намеря сили за повече? Но къде е Мириам? Боже, да не са изпратили да я доведат насила?

ЙЕФТАЙ: Кой може да изпрати да я доведат насила? Но аз зная, че тя ще дойде сама. И това вече съвършено ме убива... Ах, ето я!

(Влиза Мириам, облечена в бяло.)

ЛЕЯ *(надава вик):* Ах! *(Хвърля се от стъпалата, прегръща нозете на Мириам.)* Назад! Назад! Назад! *(Йефтай остава*

неподвижен като статуя. Излизат първосвещеникът, левитът и двама прислужници.)

МИРИАМ: Аз дойдох! Но пощадете майка ми и я отстранете от светилището.

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Позволете, княз Йефтай, да изведа княгиня Лея навън, защото това място не е за жени и майки. *(Двама прислужници хващат Лея за ръце и я отстраняват.)*

ЛЕЯ (вика): Детето ми! *(Писък.)* Княз Йефтай! Помощ!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: А тебе, чедо на Бога, приветствам те с вярата и силата, които те изпълват, за да дойдеш на това място. Непорочен агнец на Бога! Влез да измиеш стъпките и ръцете си в светилището.

МИРИАМ: Отче, аз измих и нозете, и ръцете си, и вече съм готова... да се жертвам за славата и добротата на Израил. Аз превъзмогнах страха и дойдох: видя се така е била моята съдба и нека се изпълни. Утешете моя баща, когото толкова обичам. С моята смърт той сменя от себе си тежестта на клетвата, и неговото князуване се узаконява пред Бога и народа. И това ме радва. Какъв княз би бил той, ако престъпеше клетвата си пред Израил? А аз искам той да бъде княз, защото е роден за такъв... Успокойте и милата ми майка: нека знае, че аз умирам богра и без жал за живота, и че я обичам...

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Чедо, ти би могла да разплачеш и камъните.

МИРИАМ: А сега какво трябва да направя? Боже, подкрепи ме!

ПЪРВОСВЕЩЕНИКЪТ: Направи, чедо, последния си завет!

МИРИАМ: Аз нямам друг завет освен любовта ми към моя баща, към майка ми и моя народ. Нека Израил, за когото умирам, да ме запомни с добро... А сега помогнете ми да вляза... за да видя най-страшното... да се представя пред Него... могъщия... съвържете ми нозете... макар да зная,

че няма да побягна. И ръцете също... (*Първосвещеникът и левитът вършат каквото казва Мириам.*) Да не направя жест на отчаяние... Устата ми, зная, няма да изпуснат вик или жалба... нито проклятие... Вържете очите ми... така... бяла и чиста... клетият ми баща... пощадете майка ми, гано не ме види върху олтара.

(Първосвещеникът и левитът я внасят вътре, отдето блясва силна светлина. Завесите се затварят. Йефтай ридае.)

ЛЕВИТЪТ (*от стъпалата на светилището към зрителите*): Помнете Мириам, гъщерята на Йефтай! Никога Йехова не е виждал по-чист и невинен агнец на жертвения престол!

1922. Груинци

ЕМАНУИЛ ПОПДИМИТРОВ
ИОВ

Драматическа поема

Действащи лица:

ИОВ

ТРИМА ВЛАДЕТЕЛИ

ЕЛИУС

УЧЕНИЦИ НА ЕЛИУС

ДВАМА РАБИ

ДВАМА КОЗАРИ

ТЪЛПА

ГЛАС ОТГОРЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Предградие и развалини на източен град. От пустинята към града води кервански път. Изсъхнало дърво протяга клони като безпомощни ръце към хоризонтите. Върху гнило купище лежи Иов, облечен у втретище, цял покрит с рани и струпеи. Над него прелитат пустинни гарвани; той ги пъди с безсилно движение на ръката; един каца върху бял конски череп. Минават двама раби с лопати на рамо.

ПЪРВИЯТ РАБ: Ужасна жега! Дај ми стомната, Нахим!

ВТОРИЯТ РАБ: Чакай, ще ти наля. *(Налива му вода в глинената чашка.)*

ПЪРВИЯТ: Виждаш ли как подхвъркват гарваните с раззинали от задуха клъвки? Как жадно го обикалят!

ВТОРИЯТ: Кого?

ПЪРВИЯТ: Иов. Надяват се скоро да се докопат до трупа му.

ВТОРИЯТ: Наистина той!

ПЪРВИЯТ: Не го доближавай, Нахим. Когато умира тачкива, трябва да се заравят много дълбоко, защото, казват, заразата живее още дълги години подир смъртта им.

ВТОРИЯТ: И аз съм слушал такова нещо.

ПЪРВИЯТ: Налей ми още една чашка, Нахим.

ВТОРИЯТ (налива): Я, гледай! Той сякаш ни прави някакъв знак.

ПЪРВИЯТ: Приблужи се малко, Нахим. *(Вторият приближава, налива чашка вода на лежащия Иов, но извързва назад глава от отвращение. Иов говори нещо, след което рабът покрива краката му със слама.)* Къде е чашката? С нея не бива да пият здравите хора. *(Счупва я.)* Виж какво! Дај му сега тия черепки.

ВТОРИЯТ: Защо?

ПЪРВИЯТ (хвърля парчетата до Иов): Нека да има с какво да стърже гнойта от раните си.

(Отминават.

Трима владетели с назъбени корони. Идват и отдалече падат на колене.)

ИОВ *(се вслушва и бавно приповдига, завивката пада от гърдите му, дето се откриват страшните рани, съглежда смутените владетели и след малка пауза, започва да говори):* Седем гена вече поред вие идете на това място. Видяхте язвите ми. Раздрахте мантиите си, и се побояхте да приближите до мене. Усетихте гръха на раните ми, и още отдалече побледняха лицата ви. *(Те приближават още, коленичат и закриват очите си.)* Вилгаде, Вилгаде! Припомни си деня, когато аз със слугите си, опасани с мечове, защитих твоите владения от неприятеля. Тогава ти ме повика в чертога си и от благодарност ме целуна в белите коси. Но тия коси вече се смесиха с калта. Одеждите ми изгубиха цвета си, среброто окапа от тях, а златото им отпориха нощем разбойници. През нощта с ножове в зъби, те не се побояха от заразата, настъпиха тялото ми и отпориха златните украшения.

ПЪРВИЯТ ВЛАДЕТЕЛ: Ние се боим, Иов.

ВТОРИЯТ: Прости ни, Иов.

ТРЕТИЯТ: Съжали ни, Иов.

ПЪРВИЯТ: Твоят поглед ни пронизва.

ВТОРИЯТ: Той смразява кръвта в сърцата ни.

ТРЕТИЯТ: Ние видяхме твоето велико страдание.

ПЪРВИЯТ: И вече не можем да бъдем щастливи.

ВТОРИЯТ: Прости ни, Иов.

ТРЕТИЯТ: Съжали ни, Иов. *(Искат да се отдалечат.)*

ИОВ *(подава знак да се спрат, ридает):* Да! В оня ден вратите на ада се разтвориха за мене. Моите съкровища са в земята. Аз съм княз, чиито одежди облякоха слугите и после пиха от златните му съдове, а него гол и в окови хвърлиха в трап, изпълнен със змии... Чухте ли седемте ветрове, които духат в пустинята? Връв да беше стиснала гърлото им и да ги задавеше! Да пресекне свиренето им, кашлица

да пресече злата им песен! Дано не подкарат платно на кораб и не сведат житен клас по полята! Светкавиците, които се плетяха в небето, да се скъсат като вериги, да станат змии огнени, да паднат на земята и да се укрият в подземни дупки...

ПЪРВИЯТ ВЛАДЕТЕЛ: Иов!

ВТОРИЯТ: Иов!

ИОВ: Аз спях под шатъра и сънувах, че вървя сам по безкрайни пустини. Пламтеше слънце над мене, и аз горях от непоносима жажда. Дълго вървях така загледан в знойната галечина. И стори ми се, че стоя на едно място, защото хоризонтите все още се губеха в безкрайността. И паднах сред пустинята от изтощение и умора. Но паднах в голямо гнездо от змии и скорпиони... Събудих се ужасен, взех светилника и дълго търсих в шатъра, но не намерих нито змия, нито скорпион... След няколко гена тялото ми се изпъстри с внезапни рани, от които потече гноя. Кръвта се засия в жилите ми; слюнките ми станаха горчиви. От мене идеше вонящ дъх, като да бях направен от гнилото. Изсъхнах, изгубих образа на човек, превърнах се на леш! А после се почна отбращението ми от самия себе... И стана така, че всички мои близки затваряха очи пред раните ми и казваха: „Какво чакаш още? Прокълни Бога и умри!“ А после изчезваха, като оставяха пустиня около мене. Аз се изплаших да не заразя живите с тлетворното си дихание. Тогава положих изранените си сухи ръце върху земята и като целувах пясъка, молих за смърт.

ПЪРВИЯТ: Млъкни, Иов.

ВТОРИЯТ: Моли се, Иов.

ТРЕТИЯТ: Моли се, дано Господ не забави милостта си над тебе.

ИОВ: Всичко е свършено вече. Няма на кого да се моля и няма за какво да се моля.

ПЪРВИЯТ: Но ако ти всичко пренасяш, ще разгневеш Бога. Защото кой си ти, че можеш всичко да понесеш?

ВТОРИЯТ: Но ако роптаеш, ти пак ще разсърдиш Бога.

ТРЕТИЯТ: Моли се, Иов. (*Мълчание.*)

ПЪРВИЯТ: Ето ние дойдохме да ти покажем пътеката, която води към Него.

ВТОРИЯТ: Ето ние дойдохме да облекчим твоята участ.

ИОВ: Вие ли? Но защо треперите така? Страхът ви доведе при мене, а не милостта. Дойдохте да видите ужаса и безкрайното страдание. Наистина, примамливо нещо е ужасът! Аз виждам как тръпнат телата ви, и мантиите не могат да скрият това. Аз зная тайната ви радост, че не сте на моето място. С вашите лъстиви речи вие искате да подкупите Бога, казвайки: „Господи, нали виждаш, че ние не сме като него!“

ВТОРИЯТ: Какво говориш, Иов?

ТРЕТИЯТ: Ти си злобен, Иов.

ПЪРВИЯТ: Страданието е помрачило разума ти.

ВТОРИЯТ: Какво сме виновни ние, че ти си толкова нещастен? Нека бъде волята на Оня, от когото всичко зависи!

ИОВ: И ето, Него аз викам днеска на съд!

ТРИМАТА (*ужасени, изведнъж*): Какво си намислил, Иов? Кой ти даде това право? Как смееш да говориш такива богохулни слова?

ВТОРИЯТ: Какво си намислил, Иов?

ПЪРВИЯТ: Кой, роден от майка и с тяло от месо и кръв, ще дръзне да вика Бога на съд?

ТРЕТИЯТ: Какво говориш?

ВТОРИЯТ: Кой ти даде това право?

ИОВ: Страданието... Моето велико страдание.

ПЪРВИЯТ: Но кой син на тая грешна земя може да каже, че е достатъчно страдал?

ВТОРИЯТ: Наистина, кой смее да каже това?

ВТОРА СЦЕНА

Пустиня. Залязване на слънцето.

Иов е седнал върху един камък; около него тълпа от болни; те прииждат от всички страни на пустинята, падат на колене и несмело шепнат своите молби към Прокажения. Чуват се вой и ридания.

ГЛАСОВЕ: Ние идем да ти се поклоним, Иов. Ние идем да ти се поклоним. Приеми ни, Иов. Чуй молитвите ни, Иов. Нашите страдания са безкрайни. Нашите души са натежали от дълбоки рани. Греховете ни нарастват като нашите вечерни сенки в пустинята! Чуй молитвите ни, праведниче, за да ги чуе и Господ. Чуй това, което не смеем да кажем на гругите. Чуй това, за което не смеем даже да молим и Бога.

ИОВ: Отде надойдохте толкова много? Нима земята се е превърнала в дом на немощни?

ГЛАСОВЕ: Ние идем да ти се поклоним, Иов. Приеми ни, праведниче. Не ни отказвай милостта си!

ИОВ: Но защо идете при мене? Над моите рани ли се покланяте? Прег моя срам ли коленичите? Какъв съм аз, та дурите утеха в моето име?

СЛЯП СТАРЕЦ (воден от малко дете): Изслушай ни и ще ни разбереш, Иов. Ние чухме, че ти си обсипан с даровете на страданието. И казахме: Господ няма да допусне, щото праведник като тебе да бъде предаден безпричинно на велики изпитания. Това е милост Господня, паднала над тебе и над нас. И ето ние дойдохме да приемем изцеление от тебе.

ДРУГ: Аз съм болен и негоден раб, изгонен от дома на господаря. Аз се хранех при неговите кучета, защото той ме биеше с камшик по лицето. Но те ме обикнаха и приеха на своето корито. Аз съм болен и негоден раб.

(Разнася се отново ропот, като успивателно бръмчене на пчели, а после постепенно се превръща в ридание и вой.)

ГЛАС: Подари ни здраве, Иов. Тебе те осени милостта Господна. Подари ни здраве.

ДРУГ: Враговете гождоха в Аустидия, в нашата родна земя, в твоето отечество, Иов. Избиха мъжете, а жените отвлякоха в робство. И нямаше кой да защити децата.

ИОВ: Аустидия ли? *(Като събуден от сън.)* Какво име! Къде съм го чувал? А, името на моята родна земя! Защо ми спомняте гибелта и отчаянието? Какво искате от мене?

СТАРЕЦЪТ: Ти не желаеш да ни утетиши, нито да повярваш в своята сила.

ГЛАС: Подари ни здраве, Иов.

ИОВ: Махнете се, казвам ви. Какъв съм аз, та гождохте да гириете облекчение от мене? Безобразни символи на човешкото страдание! Не ви ли изпраца Сатаната, за да ме измъчи с вашия вид? Нима не ми е достатъчно моето собствено проклятие? Не наказва ли ви същата ръка, която порази и мене? Махнете се от лицето ми, за да не виждам сълзите и скръбта ви. *(Риданието се усилва и постепенно затихва. Тълпата се раздвижва, отстранява се и, като сенки на вечерта, се губи по всички посоки; сякаш върволица от чудовища на всички грехове и страдания, те вървят и потъват в пустинята. Болни в носилки, куци, покачени върху гърбати, безоки, увити в дрипи, паралицици, които пълзят и плюят в пясъка, те се движат бавно, спъват се и падат, а пустинни гарвани се стрелват край тях със зловещо грачене.)*

ИОВ: Ето ги! Ето ги: те бягат от мене, опити от своята болка, от своя сън и безумие. И ще се явят някъде отново, за да обезсилят изнемогващия дух. Страданието привлича страдание. И земята е натежала от немощни. Аз бягах от хората, за да укрия скръбта си. Но когато видях, че и те са нещастни, започнах двойно повече да страдам. Аз не мога да понасям чуждото страдание... Ето какво открих

в безсънните нощи на моите мъчения. Аз познах чуждото страдание, което не виждах по-рано, когато бях самичък и щастлив? Да! Стори ми се тогава, че оживяват стоновете и сълзите на човека, откакто той съществува на земята. Наистина, къде изчезват скръбта, сълзите и воплите? Оная нощ, когато ветровете свиреха в пустинята и покриваха раните ми с пясък, аз чух нестихващите гласове и ридания от някаква безпределна дълбочина... От толкова стари векове до мене достигнаха немлъкващите вопли на скръбта. Всеки миг от Вечността ги приема и препраща в наследие на бъдните времена. Като гъжг капят човешките сълзи, и парите от пролятата кръв, и сълзите, попити от земята, ухалят и отравят звездите. Всеки век приема дар от миналото време, един плащ, напоен със сълзи и кръв, плащ, покрит с гъмжащи червеи и скорпиони, и като го намята на плещите си, костите му се разтреперват. Стоновете оживяват и сълзите просят отмъщение. *(Мълчание. Стъмва се. Чува се виенето на пустинния вятър.)* Болестта ме обхваща отново. Вятърът вие като бездомно куче. Вятърът плъве пясък върху раните ми. Господи! Създанията викат против тебе. Ето пак нестихващите ридания. Ето ги гласовете на скръбта. Спасете ме! *(Пада в изнемога.)*

ТРЕТА СЦЕНА

Предградие. Нощ. Иов, заобиколен от тъпна народ, държи светилник в ръката си. Монотонен и приспивателен хор от гласове.

ЕДИН ГЛАС: Ти идеш отново към нас.

ВТОРИ: Ти си изходил надлъж и напряко всички пустини.

ТРЕТИ: Твоята слава се разнесе по всички земи.

ЧЕТВЪРТИ: Странниците от всички пътища говорят за чудесата, що си направил.

ПЕТИ: Ето сега и твоят роден край има нужда от тебе.

ШЕСТИ: Но ти си страшен, Иов.

ПЕТИ: Ние всички излязохме да те посрещнем, когато чухме от керваните, че си се доближил до нашата земя.

СЕДМИ: Само твоите приятели не можаха да дойдат.

ОСМИ: Само твоята жена беше много заета днес.

ДЕВЕТИ: Аз съм болен, Иов.

ДЕСЕТИ: Глад и мор и язви покриха страната.

ПЪРВИ: Дали си спомняш, Иов, нашия пир след голямата победа? Това беше преди толкова години.

ВТОРИ: Дали си спомняш, Иов? Аз те заварих веднъж пред колоните на чертога. Синът ти седеше на коленете ти и си играеше с твоята златна брада. Ти го галеше и казваше: „Сине мой, оттук се вижда реката, дето белеят варките; ето моравите, лозята и палмите. Всичко това един ден ще бъде твое. Ти ще владееш над народите и крепка ще бъде твоята власт“.

ТРЕТИ: Дали си спомняш, Иов?

ЧЕТВЪРТИ: Ти имаше храм, дето самичък отправяше молитви към Бога.

ТРЕТИ: Дали си спомняш, Иов?

ПЕТИ: Цар на немощните! Цар на забравените!

ВТОРИ: Ние те избрахме за цар.

ДЕВЕТИ: Аз съм болен, Иов.

ДЕСЕТИ: Глад и мор и язви покриха страната.

СЕДМИ: Кажу ни какво да правим? Ние те чакахме толкова време, Иов. Кажу ни какво да правим сега?

ИОВ (след дълго мълчание): Запалете лампи и светилници с елей, за да влезем в града!

МЛАД МОМЪК: Помогни ми, Рави!

ИОВ: Какво искаш?

МОМЪКЪТ: Моята избраница, която заведох под ръка пред олтара, не е вече между нас. Тя изгасна като кандило, когато забелее зората.

ИОВ: Коя е тя?

МОМЪКЪТ: О, коя е! Тя носеше златни обеци, предеше лен и танцуваше под звън на цимбали. Тя наливаше сутрин в глинена стомна вода от кладенеца. Сбираше житни класове в полето и пригласяше вечер на младите жътварки. Тя четеше от папируса молитви пред нощна лампадка... Ти имаш власт над смъртта и живота... Рави!

ИОВ: Не ридай.

ШЕСТИ ГЛАС: Боже! Та той е безумен!

СЕДМИ: Кой е безумен?

ШЕСТИ: Не виждаш ли? Син пламък гори в очите му.

СЕДМИ: Наистина, той е безумен...

ОСМИ: Синият огън на дух нечестив гори в очите ти, Иов.

ИОВ: Огън Господен гори в светилника ми. Запалете лампите от него. Възпламенете всички олтари! Господ се смили над нас. Огън свещен гори в жилите ми и по тялото ми се разцъфтява в рози. Господ ме обсипа с рози!

МОМЪКЪТ: Помогни ми, Рави!

ИОВ: Но защо сега се увличаш от греха на красотата! Развей пепелта на сърцето и бягай от суетите. Сега сме длъжни да творим дело Господне.

МОМЪКЪТ: Помогни ми, Рави!

ИОВ: Е, добре! Аз я зная вече. Аз я видях веднъж в полята между житните класове. Не приличат ли косите ѝ на златни пламъци? Не приличат ли на ветровете, що идат от Аустидия? На позлатените утрени пари, що се вият над езерата в Темания? Моли се денонощно за нея... Не ухаят ли дланите ѝ на мед, който са сбирали пчели? Моли се за нея, и тя ще те посети като дихание на утринен ветрец...

ЕДИН ГЛАС: Нечестивците не смеят да се доближат до него.

ВТОРИ: Той съди и всекому въздава според делата му.

ТРЕТИ: Той пронизва с погледа си.

СЕДМИ: Ето и блудницата се приближава.

ЕДНА ЖЕНА (*тихо*): Смили се и наг мене, Рави!

ИОВ: Коя си ти?

ТЯ (*тихо*): Аз не смея да кажа.

ИОВ: От какво страдаш?

ТЯ (*тихо*): Аз не смея да кажа.

ИОВ: Но какво искаш?

ТЯ (*тихо*): Аз не смея да кажа.

ИОВ: Не плачи! Дай да те осветля с моя светилник. Това е огън Господен. Аз го намерих в стъблото на една гниеца палма, снощи, когато се скитах в пустинята. Бъди спасена! (*Въодушевено.*) Бъди спасена! (*Мълчание.*)

ШЕСТИ: Но защо са такива ръцете ти, Иов? Те като че са потапяни в кръв.

СЕДМИ: Те са покрити с отвратителни рани. Твоята плът е изядена от болест.

ОСМИ: Та той не се е още изцерил!

ШЕСТИ: Но ти още не си се излекувал от проказата си!

СЕДМИ: Той е болен!

ОСМИ: Той е прокажен!

ГЛАСОВЕ ОТ ТЪЛПАТА: Болен ли? Прокажен! Чувате ли? Та той е още болен. Нечестивец! Да бягаме от него! Богохулник прокажен! (*Разнася се глух ропот и шум в тълпата.*) Не го доближавайте, не го доближавайте! Проклятие на прокажения! И ние му повярвахме! Богохулниче! Изцери себе си по-напред! Нечестивец! Да бягаме от него. Не го доближавайте!... Не го доближавайте! Да бягаме!

(*Като по знака на някакъв жезъл тълпата се разпръсва и бяга в различни посоки към предградията.*)

ИОВ (*дълго време стои неподвижен*): Никой ли няма да останане с мене? (*Светилникът трепери в ръката му. Бавно и с неуверени стъпки Иов се отправя отново към пустинята.*)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Пустиня. Застинали вълни от пясъци. В низината изворче, над него палма и наоколо пламенни тропически цветя, между които се чува сладостното звънтене на пчели. Слънцето залязва. Иов е паднал наблизо до извора и в полусън е потопил в него изранените си ръце. Тишина. Като блянове, възникнали под упоителната жега, далечно в треперливия хоризонт се показват човешки фигури. Жадните приближават задъхани към извора, а като забелязват Иов, моментално се отдръпват назад. Елиус, снажен тридесетгодишен мъж, се взира в Иов, сякаш го познава. Иов се пробужда и изтръпва, като забелязва около себе си хора. Другарите на Елиус бързо се отстраняват. Само един юноша безгрижно къса цветя около извора.

ЕДИН (*към Елиус*): Учителю, това трябва да е някакъв прокажен, изоставен от керваните, за да умре в пустинята.

ДРУГ: Аз го забелязах още по-рано. Той беше легнал до цветята и бе потопил ръцете си в самия извор.

ТРЕТИ: Но той така е заразил водата в самия ѝ източник!

ЧЕТВЪРТИ: Господи! А аз умирам от жажда!

ПЕТИ: Не го доближавайте! Отстранете се от него!

ЧЕТВЪРТИ: Учителю! Какво да правим сега?

ЕЛИУС (*навеща се над Иов и му помага да стане*): Позна ли ме?... Но аз те познавам. Ти си ме държал на ръце, когато дохождаше някога на пир у баща ми. Аз съм Елиус, син Варахиилев. Веднъж се връщах от дълго пътешествие. Напоих камилите на баща си от твоите кладенци. Ти ме спря и дълго ме разпитва за далечните страни, през които бях преминал. И тъй ти хареса моят разказ за народите, които бях посетил, и опасностите, що бях преодолял, че се обърна към мене и каза: „Благословена да бъде тая, която те е родила!“ Моят баща те наричаше винаги светлия Иов.

ИОВ (след дълго мълчание): Не! Нищо подобно не е имало. Ти не ме познаваш. Аз съм Иов. Аз съм прокажен. Моето име е било винаги Иов прокажения. И така ще остане името ми за поколенията... Как смееш да се приближаваш до мене? Погледай, Господ е снел месата от костите ми, и четирикрили ветрове свирят с бедрата ми. Ветровете душат зараза и язви. Ветровете свиват като ъгли на папирус четирите краища на пустинята, а аз съм още жив! Чухте ли нощес рикание на лъвове? Кой от тях ще ме нападне и няма да ме презре? (*Шум и роптание в присъстващите.*) На морския бряг рибарите ми дадоха лодка, за да отпътувам до острова на палмите и маковете. „Легни и засни там упоен от благоуханията, които захождащото слънце изтръгва от цветята“, ми казаха те. „И дано в съня те посети смъртта“. Но аз останах в пустинята; лежах в ямите, и раните ми се облепваха с пясък. И горях там под жаркото слънце, подобен на скорпион, който туря в устата си жилото на опашката, за да умре, и не умира. Аз гризях пясъка и слюнките ми се слепваха с пръстта...

ГЛАСОВЕ: Не го доближавайте!

ИОВ: Когато Бог порази близките ми, а после и мене самия, аз легнах на купището вън от града. Дневното светило само страдаше от собствения си пламък, изтръгваше от гниещата смет отвратителни пари, които задушват грълото и карат да треперят вътрешностите на човека. Но аз с наслада, радостно и дълбоко ги поемах и казвах Нему: „Нека види, нека знае“...

ЕЛИУС: Ти си достатъчно страдал, Иов... Искаш ли да оздравееш и отново да станеш светъл? Искаш ли да упокоиш душата си и да наидеш спасение?

ИОВ: Не мене! Спасете страдащите, които още не са изгубили надежда. Или по-добре, спасете земята! Бедната земя! Червеният на скръбта я е проял като ябълка. Спасете земята! (*Трепери и пада. Тълпата се раздвижва. И все повече и повече се разширява пустинята.*)

ЕДИН УЧЕНИК (*приближава към Елиус и му шепне на ухото*): Учителю, да бягаме от това проклето място! (*Отдалечава се.*)

ЕЛИУС (*повдига с ръце Иов, после го прегръща и целува*): Светлият Иов! Ти сега си още по-светъл под венеца на страданията. (*Иов го гледа с мрачен поглед. Изведнъж обхваща с ръце главата си, опира чело върху земята и глухо риде. Учениците на Елиус си правят неми знакове и бягат към далечината. Остават само Елиус, Юношата с цветята и лежащият Иов. Елиус стои замислен над Иов. Момъкът приближава към Елиус.*) Къде са твоите другари? Защо избягахте, маловерци? Но ти не се ли боиш от мене? Нито от него?

ЮНОШАТА: Не! (*Нощта обгръща пустинята. Мълчание. Иов, изтощен от умора и от това, което се случи, лека заспива.*)

ЕЛИУС: Каква тишина!

ЮНОШАТА: Колко ярки са звездите над нас!

ЕЛИУС: За какво се замисли? Не ме ли чуваш? Иди при другарите си и им кажи да не се плашат.

ЮНОШАТА: Учителю! Когато съм близко до тебе, струва ми се, че потъвам в някаква безбрежност. Струва ми се, че ние сме далече, далече от света, изгубени в безкрайни пустини. И не остава никой друг на земята, а само ти и аз. И ето че аз те изгубвам от поглед, търся те и не те намирам. И тъгувам по тебе, но тъгата ми е тъй приятна, че бих искал това да се продължава цяла вечност. (*Обляга се върху рамото на Елиус. Мълчание.*) Не, аз не искам да се отделям от тебе...

ЕЛИУС: Добре! Нека тогава да вървим заедно... Бедният! Как дълбоко е заспал! (*Покрива Иов с плаща си. С предпазливи стъпки се отстраняват от извора.*)

ПЕТА СЦЕНА

Нощ в планината. Иов седи пред огъня до една скала. Тука е спрял той след дълги странствания.

ИОВ: Бурята приближава. Да, бурята приближава. *(Грее ръцете си на огъня.)* Нека Елцус върви сам. Аз не ще го последвам. Да, нека върви сам. Той тъгува за хората. И те имат нужда от него. Неговото сърце е нежно като ласкаво слънце. Той сам е непорочен пламък... Моето сърце е твърдо, със зелени рани; то прилича на съд, в който е стояло дълго време вино, и вече е покрит с твърд винен камък. Виното на скръбта ме опи, зеленият камък на скръбта се отложи в сърцето ми. *(Буйно запламтява огънят. Вятърът разнася от него искри. Нощна буря. Далечни светкавици. Вдълбочен в своите мисли, Прокаженият дълго се взира в огъня и дълго стои неподвижен, озарен от пламъците.)* Аз съм сам. Да, сам съм! Но къде съм аз? Не залетях ли в някакви дълбочини? Не съм ли сега зад вековете и времената? Скръбта ме гони като с бич над пустините и планините, и няма място по земята, гето моята стъпка да не е оставила печат. *(Бързо се спускат низ планината козари със стада. Чува се глас на звънци.)*

ЕДИН КОЗАР *(в скалите):* Хей! Къде си? Чуваш ли? Кой е там? Хей! *(Запъхтян минава под скалата. Камъни се събарят подир стъпките му.)*

ДРУГ КОЗАР *(из дълбочината):* По-скоро! По-скоро! Какво става с тебе, дяволе! Слизай по-скоро! *(Изчезват в клисурата. Чува се само вик и продължително ехо. Изведнъж пламват светкавици, които озаряват островърхите скали, и всичко отново потъва в тъмнина. Гръм.)*

ИОВ *(моментално събуден от своето вцепенение, с очи, взрени в дълбоката тъма):* Ето бурята диша пламък в лицето ми. Господи, аз не те познавах досега! Аз не те виждах. *(Продължителен гръм. Скалите се тресат от основи-*

те си, светлината блесва като внезапно откровение и потъва в бездните.) Колко могъщ е твоят лик под кърри от буйни светкавици! Колко силно е диханието ти! Аз чувам в нощните бури гласа на страданието. Страданието иде из първоизточника, то извира из дълбините на твоите гърди! (Пауза.) Къде се загълбочих в неизмеримата пропаст? Аз видях световното страдание. И понесох страданието на цялото човечество. (Светкавиците изведнъж се разбиват в обилен дъжд. Иов, цял измокрен, търси подслон под скалата. Дъждът не престава. Тъмнина. Иов трепери от студ.) Аз треперя. Да, треперя... Аз госта се борих със съдбата. Аз яко се притиснах в борбата си до нейните гърди, и забравих гали се борим или се презгръщаме, врагове ли сме или приятели. (Зъзне като в треска.) В какъв мрак съм потънал! Като в някаква пещера, като в пропаст. Аз не чувам живота. (Като в сън.) Но тихо... Ето бученето! Ето животът! Светлината, цветята, хората... (Допира чело до скалата. Сякаш в забвение.) Кой е видял такава тъмна дълбина?... Аз трябва да се боря със скръбта. А за да воювам против страданието, трябва още повече да страдам! Аз видях вечността на страданието. И благослових моето страдание... Но как да приема страданието на другите? На тия, които страдат невинно, на невежите и незлобните?... Аз се принасям жертва за тях. Аз доброволно приемам върху себе си техните страдания... И отсега вече започвам нов живот. (Стои дълго време неподвижен, втрепен, изпълнен сякаш от безумие, и трепери.) О, Тоя, който намира грешка на ангелите, и който носи мъките на творчеството! Как да постигна пътищата на правдата Му? (Непроницаема тъмнина.)

ШЕСТА СЦЕНА

Среднощ в скалите. Прокаженият облегнат до скалата. Бурята е престанала.

ИОВ: Бурята утихна. Да, струва ми се, утихна. Спах ли аз? Навярно съм заспивал... Косите ми са мокри от гъжда. Косите ми окапват. Аз треперя. Влагата проникна до костите ми. От раните ми тече кръв. А! Ето пак гъжд. *(Полека се изкачва върху скалата.)* Дъжд, гъжд... И пак облаци... облаци... Няма ли вече да видя звездите? Ах, ето светлина! *(Свива се и трепери от ужас.)*

ТИХ ГЛАС ОТГОРЕ: Аз ще те изцера, Иов...

ИОВ: Господи... Господи!

ГЛАСЪТ: Аз ще те облека в светлина. Аз ще те изцера с мълниците си. С мълници ще изгоря раните ти.

ИОВ: Не е ли време да умра, Господи? Аз не мога да понеса моето щастие...

ГЛАСЪТ: Обичаш ли ризница от мълници? Изкачи се на най-високата скала!

(Бурята се усилва отново. Обилен гъжд. Иов застава на върха на скалата. Светкавици оплитат тялото му.)

1908. Montpellier

КОНСТАНТИН САГАЕВ
ПРОСЯКЪТ ЙОНАТАН

Пиеса – мистерия в три действия (седем картини)
с пролог и епилог

„...Да вярвяи в Богочеловека,
на Истината предан да си ти,
то значи – от нине и до века –
да стигнеш модри висоти!...“

Действащи лица:

ПРОСЯКЪТ ЙОНАТАН

ЛАЗАР

МАРТА

МАРИЯ

} сестри на Лазар

ПЕТЪР (СИМОН)

АНДРЕЙ, брат на Петър

ИАКОВ ЗАВЕДЕЕВ

ИОН, брат на Иаков

ВАРТОЛОМЕЙ

ТОМА

МАТЕЙ, митар

ИАКОВ АЛФЕЕВ

ТАДЕЙ (ЛЕВЕЙ)

СИМОН (КАНАНИТ)

ИУДА (ИСКАРИОТСКИ)

КАЯФА

АНА, тъст на Каяфа

ПИЛАТ ПОНТИЙСКИ

КЛАВДИЯ, жена на Пилат

МАРИА ОТ МАГДАЛА

ВЕРНИКА

САЛОМИЯ, майка на братя Заведееви – Йоан и Иаков

САЛОМ, момче

ВАРАВА, престъпник

ЕДНА МАЙКА С МАЛКО ДЕТЕ

ЙОСИФ ОТ АРИМАТЕЯ

} 12-те Христови ученици

} първосвещеници

**ПУЛИЙ
ЛУКИЯН
ОНИСОФОР
ГАЛАКТИОН** } римски войници

Търговци; левити; фарисеи и садукее; старейшини и книжовници; хром и прокажени; деца, народ, стража; светите сенки. Хор.

Действието се развива преди около 2000 години в светите места.

ПРОЛОГ – *Пред портите на Иерусалим*

I Действие 1. Картина – *Площад в Иерусалим*

2. Картина – *В храма на Иерусалим*

II Действие 3. Картина – *Безлюдна улица в Иерусалим*

4. Картина – *Гетсиманската гора*

5. Картина – *Безлюдна улица*

(съща като в 3. Картина)

III Действие 6. Картина – *Съдът в Преторията на Пилат в Иерусалим (в три сцени)*

7. Картина – *Безлюдна улица*

(също като в 3. и 5. картини)

ЕПИЛОГ – *Пред портите на Иерусалим*

Може да се постави в условна обстановка – само с проспекти.

ПРОЛОГ

Пред портите на крепостната стена. Мрачно пролетно утро. Гръмотевици и светкавици в тон на страхотна музика. При появата на Лазар се прояснява.

ЯВЛЕНИЕ 1.

ЙОНАТАН и САЛОМ

ЙОНАТАН (*стои като каменна статуя, косата и брадата му се развяват, погледът му открит и втрепен, устата свити*).

САЛОМ (*малко момче, свива се до Йонатан, сподавено*):
Чичо Йонатан! Чичо Йонатан! Не ме чува! Не вижда... О, Иехова! Небето се раздира, а той не чува и не вижда! (Дърпа ръката на Йонатан, за да го поведе.) – Да вървим, страх ме е!

ЙОНАТАН (*стои безучастен, като че слуша и вижда нещо странно, в унес*).

ЯВЛЕНИЕ 2.

Същите, ЛАЗАР, МАРТА и МАРИЯ

ЛАЗАР (*влиза отляво, облечен в светла тога, окръжен от сияние; музиката затихва мистично и се превръща в далечно херувимско пеене; времето се изяснява*): Стигнахме най-подир Йерусалим!

МАРИЯ: Портите са още затворени.

ЛАЗАР: Хм! Ние не сме първите! (*Поглежда Йонатан.*)

Очакват Го и други...

МАРТА: Братко Лазаре, не се ли измори?

ЛАЗАР: Никаква умора. Та, който върви подир него, може ли да се измори? Аз чувствам на плещите си криле... А от Витания са само петнадесет стаии до портите на Йерусалим.

МАРИЯ: Ето вече слънцето наднича, а портите са все още затворени!

ЛАЗАР (*като пред видение*): О, те ще се отворят, за да приемат най-великия Гост на земята... Той идва възсегнал на ослица, тъй както е предречено... Народът ще го посрещне с цветя и песни-славословия... (*Чуват се тежки скрибуцания. Портите се отварят.*)

ЯВЛЕНИЕ 3.

Същите, стража, деца и народ с миртови и палмови клонки навлизат от портите и се нареждат; пеят в хор; после
МАРИЯ МАГДАЛИНА и ВАРТОЛОМЕЙ.

МАРТА: Ето, народът излиза да Го посрещне!

ЛАЗАР: Да приеме върховния гар за людеге – Божественото слово. (*Застава в унес.*) Той идва възсегнал на ослица, за да пробуди човека в човека и му повери Божията Истина!

МАРИЯ: Погледнете! Към нас се отправя Мария от Магдала, с нея е и Неговият ученик Вартоломей!

МАРТА: Братко, не зная ти що мислиш за нея, но тя има добро сърце, изпълнено с милост...

МАРИЯ: Братко Лазаре, тя отиде и повика Учителя за твоего възкресение... за наше щастие и радост!

ЛАЗАР: Не мисля нищо лошо, щом той благоволи да спре погледа си и на нея... Аз чух Неговата притча за блудния син и я проумях... Ние не можем да съгдим без Божия промисъл!

МАРИЯ-МАГДАЛИНА: Ах, ето ви и Вас, навреме! Щастливи сте, нали? Лазар, нима не ще ме удостоиш да ми подадеш ръка?!

ЛАЗАР (*със снизходителна усмивка, подава ѝ ръка*): Ето, Мария от Магдала... Ние с теб сме възкръснали за нов живот...

МАГДАЛИНА (*свенливо*): Наистина и аз бях мъртва, робиня на плътта си...

ЛАЗАР (*ръкува се с Вартоломей*): А ти, Вартоломей, щастлив приятел на Сина Божий?

ВАРТОЛОМЕЙ: Благодаря, щастлив съм, Лазаре, че мога да следя стъпките на най-великия Учител на земята!

МАГДАЛИНА: Вартоломей, кажи им ти как се готви Иерусалим да Го посрещне...

ВАРТОЛОМЕЙ: Сами ще видят те.

ЛАЗАР (*съгледва Йонатан, който трепери от някакви предусети*): А този там с момчето, кой ли е?

ВАРТОЛОМЕЙ: Просякът Йонатан. Той е спял и глухоням...

МАГДАЛИНА: Да го отправим към пътя, по който ще мине Спасителят!

МАРТА: Да!

ЛАЗАР: Наистина, наистина!

МАРТА (*повежда със себе си Магдалина и приближават Салом и Йонатан*): Как е твоето име?

САЛОМ: Аз се казвам Салом, а той е моят глухоням и спял чичо.

МАГДАЛИНА: Защо идвате в Иерусалим?

ЙОНАТАН (*с прояснено лице, все още безучастен, нищо не вижда и не слуша*).

САЛОМ: Не зная.

МАРТА: Та нали ти го водиш?

САЛОМ (*смутен*): Този път не е така... Цялата нощ той ме водеше насам... И часове вече стоим тука, а той не

мръдва... Бурята ни догони и все пак чичо Йонатан остана неподвижен...

МАГДАЛИНА (*прави знак на Марта*): Да се опитаме?!

МАРТА (*кима утвърдително*): Иехова е милостив!

МАГДАЛИНА (*хваща едната ръка на Йонатан, а другата подава на Марта*): Да го водим!

ЙОНАТАН (*потреперва и бързо тръгва с нескрита радост*).

ЛАЗАР: Къде сте го повели?

МАГДАЛИНА: Да посрещнем Оногова, който носи спасение за человетецете...

(Хорът се засилва. Народът се раздвижва в очакване. На изток блясва ослепително сияние.)

ЗАВЕСА

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА КАРТИНА

Иерусалим. Площад пред храма, чийто вход не се вижда. Край на шествието, което следва бляскавото сияние към дъното и по прозорците на храма. Хорът продължава славословието: „Осанна Сину Давидову... Осанна Во Вишних...“ По земята пръснати миртови и палмови клонки. По всичко личи, че е минало голямо множество хора.

ЯВЛЕНИЕ 1.

НАРОД, един ПРОКАЖЕН, един ХРОМ с патерици в ръце.

ГЛАСОВЕ ОТ НАРОДА: Пазете се! Пазете се! Какво има! Прокажен между нас! Прокажен!

ЕДИН ПРОКАЖЕН: Не, аз съм изцелен! На, погледнете ме! Нямам вече рани!

ГЛАСОВЕ: Пазете се, той е луд! Ще ви зарази!

ЕДИН ХРОМ (*влиза с патерици, вдигнати нагоре*): Той е истинският Бог! Той ме погледна с дълбокия Си поглед и ме благослови с ръката Си. Ето ме, аз вече мога да ходя! (*Троши патериците си на коляно.*) – Вижте ме! Аз бях хром, а Той ми даде здраве и сила!

ГЛАСОВЕ ОТ НАРОДА: Истина, истина!

ХРОМИЯТ (*към прокажения*): А ти, братко, беше прокажен?!

ПРОКАЖЕНИЯТ: Истина! Той ме погладу по челото и аз...

ХРОМИЯТ (*хвърля се и прегръща прокажения*): Ние сме здрави! (*Към народа*) Не бойте се! (*Сочи прокажения, като му запретва ръкавите и го разгърдва.*) На, погледнете! По неговото тяло няма вече никаква проказа... Той е чист и неговата кожа е гладка като на младенец... (*Отминава под ръка с прокажения.*)

ГЛАСОВЕ: Осанна! Осанна! Велика е благодатта Божия! (*Хорът продължава.*)

ЯВЛЕНИЕ 2.

Народ, ЙОНАТАН, САЛОМ, една МАЙКА с дете

ГЛАСОВЕ: Вижте! Просякът Йонатан, просякът Йонатан! Той и гледа, и чува, и говори!

ЙОНАТАН (*влиза ликуващ*): Ти бе моят водач, Салом!? Хубаво име!

САЛОМ: Чичо Йонатан, аз съм син на твоя брат.

ЙОНАТАН (*оглежда го*): О, сине на моя брат, когото не съм виждал, не съм чул да ми говори!... Ти си Салом! (*Изди-га момчето и го целува.*) Погледни ме в очите!... Ето, аз се оглеждам в твоите! (*Оставя го на земята и хваща ръката му.*) Това е твоята топла ръчица, познавам я, по нея аз те чувствах... Салом! Твоето име звучи така хубаво! Салом! (*Поглежда народа и оглежда своето и на Салом облекла.*) Ние сме в групи, Салом! Но ние сме изпълнени с радост... (*В екстаз*) – Аз видях Неговия образ! Аз чух Неговия глас, той звучи в ушите ми, тъй мил и близък... Неговият образ е тук! (*Хваща се за сърцето.*) – Той е тук!

ЕДНА МАЙКА (*влиза сияюща с дете в ръцете си*): О, чудо! То умираше, а Той го съживи! (*Целува детето си с неугържима радост*) – Ти си пак мое!... Ти си мое! Сладка моя рожба!... Смисъл на моя живот.

ГЛАСОВЕ: Тя е луда от радост!

ЙОНАТАН: Ти си майка?

МАЙКАТА: Аз съм майката на това едничко мое дете... То ми е всичко на света... Баща му загина... Но то е живо!

ЙОНАТАН (*със страст*): Аз не съм видял своята майка... Аз не съм видял своя баща, но аз видях Него! Аз видях Него... Той е за мене всичко, макар и да не Го зная Кои е!..

САЛОМ: Да вървим при него, чичо Йонатан! Той ме погали и ми каза, че ме обича... Да вървим, чичо Йонатан!..

МАЙКАТА: Вървете! Вървете, всички да вървим след Него!

(*Народът се изнизва; площадът за малко остава съвсем обезлюден, но се чува отдалеч хорово пение със затворени уста.*)

ЙОНАТАН (*удивен*): Божи Син! Той не е ли Самият Йехова, пресъздаден, преобразен?!

СИМОН (*приближава*): Той е син Господен, дошъл на земята за спасението на човеците!..

ЙОНАТАН (*в унес*): Аз бях глух и прослушах, за да чуя Неговия глас! Аз бях сляп и прогледнах, за да видя Истината! Аз бях ням и проговорих, за да славя името Му!

СИМОН: Върви след Него!

ЙОНАТАН: Само подир Него!

ИОАН (*към Симон*): Видял ли си Иуда?

СИМОН: Сега отмина, натам!

ИОАН (*клати замислено глава*): Аз исках да бъда с него.

СИМОН: И аз почувствах, че трябва да не се отделям от Иуда. Той е нещо недоволен и сърдит, напусна ме.

ИОАН: Предчувствам, че той се откъсва, отделя се от нас!..

ЙОНАТАН: А твоето име (*към Иоан*) – как е ?

ИОАН: Аз се казвам Иоан, по род – Заведеев...

ЙОНАТАН: А ти ?

СИМОН: Казвам се Симон от рода Кананит.

ЙОНАТАН: А Той, Той Божественият?

ИОАН: В началото бе Слово; и Слово бе у Бога... И Слово стана плът и всели се между нас...

ЙОНАТАН (*слуша съсредоточено*): Не разбирам речите ти, Йоане! Поясни ми ги.

ЯВЛЕНИЕ 3.

Същите, ПЕТЪР, АНДРЕЙ И МАТЕЙ Митарят

ПЕТЪР (*влиза от дъното*): Матей, ти видя Исуса Христа, Сина Божий и Го възлюби. Ти искаш да следваш Неговия път за спасение на душата си?...

АНДРЕЙ: Матей, това, което чуваш от устата на моя рожден брат Симон, назован от учителя ни Кифа, добре го запомни!

МАТЕЙ (*млад момък, възторжено*): Аз съм преизпълнен от най-великата благодат, защото сам чух и проумях Не-

говото слово... И моля, моля ви приемете ме да следвам вашия път, аз, недостойният Матей, митар в този град Йерусалим, но, родом от Витлеем...

ПЕТЪР: Познавам те, Матей. Готви се да постигнеш това свое желание!... Отхвърли от себе си всяка злоба и всяка мъст и лицемерие и завист и всяко одумване... Желанието ти да бъде като на новородени младенци – чисто словесно мляко, с което да порастеш, понеже вече вкуси „че Господ е благ“. При Него идват, като при камък жив, от човеците отхвърлен, а от Бога избран и грагоценен. И ти, като и всички други като тебе, живи камъни, зидайте дом духовен и принесете жертви духовни, благоприятни Богу, чрез Иисуса Христа... Затова е казано и в писанието...

АНДРЕЙ: Братко, да вървим! Матей знае много добре Писанието. Ето там Симон Кананит и Иоан Заведеев!

ПЕТЪР (*тръзва*): Да вървим!

СИМОН (*посреща двамата братя*): И вие ли сте изпратени да търсите Иуда?

АНДРЕЙ: Учителят ни проводи да го намерим...

ИОАН (*към Йонатан*): Йонатан, тръгни с Матей и той ще ти поясни... (*Приближава Петър, Андрей и Симон и всички тръгват по направлението, откъдето е излязъл Иуда.*)

ЙОНАТАН: Ти си Матей? И ще ме просветиш, както казва Иоан, нали?

МАТЕЙ: Какво искаш да знаеш, Йонатан?

ЙОНАТАН: Всичко, защото нищо не зная...

МАТЕЙ (*замислено*): Той пророк Исай казва: „С уши ще чуете и няма да разумеете; с очи ще гледате и няма да видите... Твоите очи са блажени, защото прогледнаха и ушите ти, защото чуха Словото от неговите уста...“

ЙОНАТАН: Истината!

МАТЕЙ: Да можеш да слушаш! Да слушаш, за да знаеш. Да знаеш, за да гледаш! Да гледаш и да виждаш, за да разбираш. Да разбираш и да проумяваш! Да проумяваш, за да по-

вярваш. Да вярваш, за да можеш да говориш и да разнасяш Неговото Слово...

ЙОНАТАН (*радостно*): Аз мога да слушам, защото чух Неговия глас. Аз мога да гледам, защото Го видях... Но, аз още не мога да проумея...

МАТЕЙ: Ти скоро ще проумееш.

ЙОНАТАН: Чух да казват, че Той е син Человечески... Това не разбирам... (*Мистична музика.*)

МАТЕЙ: Роден от майка девица Мария, гогеница на Йосиф, непразна от Духа Светаго... Така, по Божие повеление, Иисус се появи на земята като син на Йосиф, който бе син на Иаков, а Иаков – Матанов, а Матан – Елеазаров, а Елеазар Елиугов син, а Елиуг Ахимов син... И така всичките родове от Авраама до Давида са четирнадесет и от Давида до преселението Вавилонско, родове четирнадесет и от преселението Вавилонско до Иисуса Христа четирнадесет... Неговото родословие на Сина Давидов, Иисуса Христа, започва от Адама Божий. Ела, ще ти поясня... Авраам роди Исаака, Исаак роди Иакова; а Иаков роди Иуда и братята му; Иуда роди Фареса и Зара от Тамар; а Фарес роди Есрома... (*Излизат към дъното, но биват блъснати от тълпа търговци.*)

ЯВЛЕНИЕ 4.

Същите и група ТЪРГОВЦИ

I ТЪРГОВЕЦ (*влиза тичешком, в ужас*): Неговият бич ме засегна... Това беше пламък...

II ТЪРГОВЕЦ (*влиза тичешком*): Отиге ми стоката... Той я изхвърли и разпиля, като ураган...

III ТЪРГОВЕЦ: Изгорях от Неговото дихание... О, това не бе човешка сила!...

ЙОНАТАН (*спира група бягащи търговци*): Какво има? Защо бягате?

МАТЕЙ: Остави ги да си вървят! Той ги прогони от храма... Да вървим при Него...!

ЙОНАТАН: Защо ви прогони от храма?

IV ТЪРГОВЕЦ: И ти, гримпльо, питаеш!?... Върви да просиш!... Той тачи вас просяците, нищите, а нас, почетните търговци ни прогонва от храма... (*Отминава*).

ЙОНАТАН (*в недоумение гледа Матей*): Защо?

II ТЪРГОВЕЦ: Това не ще Му бъде простено! (*Вдига заканително ръка*.) – Елате, всички да се оплачем на фарисеите!

I ТЪРГОВЕЦ: При старейшините!

III ТЪРГОВЕЦ: При садукеите, при Каяфа!

МАТЕЙ: Той има право! Храмът е място за молитва, а вие го превърнахте на тържище... Там носите да продавате прогнилите си стоки!

III ТЪРГОВЕЦ: А-а! Ти си митарът Матей!? И ти си с Него? Ще кажем на Садукеите и Първенците? Ти отсега не ще можеш вече да събираш даждия... Ще видиш! (*Излиза*.)

ЙОНАТАН: Аз пак не проумявам!

МАТЕЙ: Гледай и слушай! (*Излиза последван от Йонатан*.)

II ТЪРГОВЕЦ: Да си отмъстим! Да си отмъстим! (*Всички тръгват негодуващи. Малка пауза – сцената обезлюдена*.)

ЯВЛЕНИЕ 5.

АНА, КАЯФА и няколко СТАРЕЙШИНИ, ЙОНАТАН *влиза от страни и следи, винаги безмълвен и невиджан от действащите лица на сцената, после ИУДА*.

АНА (*побелял старец с дълга брада*): Хм! Не бивало!

I СТАРЕЙШИНА: Трябва да се предприеме нещо! Първосвещенико Ана, трябва да се каже на твоя зет Каяфа...

АНА: Моят зет Каяфът ще дойде скоро тук.

I СТАРЕЙШИНА: Каяфът е водач на садукеите и председател на Синедриона... Той е върховният съдник...

АНА: На неговата вярност към законите ще можем да разчитаме... Но, все пак, трябва да се намерят някакви простъпки...

II СТАРЕЙШИНА: О, само днес, което направи Иисус...

АНА: Днес той нищо лошо не е направил. Народът е с Него.

I СТАРЕЙШИНА: Не целият йерусалимски народ е с Него. Търговците негодуват, искат правосъдие... Фарисеите Го ненавиждат, защото Той бичува тяхната неискреност и „лицемерие“... А простият народ... Хм! Какво е той? Шена сребро и всички, които вървят подире Му ще се отвърнат и започнат да го замерват с камъни...

АНА (*клати замислено глава*): И все пак, за да извърнеш вярата в презрение, нужни са изобличение и разочарование.

II СТАРЕЙШИНА: Народът не бива да вярва в Неговия Божествен произход! (*С възторжено хрумване.*) – Открих! Открих!

АНА: Какво?

I СТАРЕЙШИНА: Той е хитър, първосвещенико Ана! Нека ни каже своето откритие! Кажу ни!

II СТАРЕЙШИНА: Ха! Аз имам вече най-силното оръжие в ръка. (*Ехидно*) – Е, Иисусе Христе, Цар на Иудеите, Син Божий, Ти си в ръцете ми!

АНА: Много си се разпалил!

I СТАРЕЙШИНА (*нетърпеливо*): Как? Та говори най-после, да те разберем!

ЙОНАТАН (*приближава се и слуша*).

II СТАРЕЙШИНА (*тържествено*): Той е син на нечистата сила... Той изгонва бесовете из людеите, защото той е господар на тези бесове...

АНА (*в удивление*): Каква коварна мисъл те споходи!

I СТАРЕЙШИНА: Как, първосвещенико Ана?! И аз мисля, че това, което той каза е много близко до истината... Ко-

варен е Той, който с благи думи примамва нашите пасоми, за да Го следват в нечистивия Му път...

II СТАРЕЙШИНА (с увлечение): Той е син на Сатаната.

АНА (клати одобрително глава): Но, все пак. Той е борец в полза на цудейската свобода...

ЙОНАТАН (с вдигнати пестници, но невидим, глухо със стон): О, Господи, каква мерзост! (Светкавици и гръмотевици.)

АНА (в уплаха): Странно! При безоблачно небе?!

II СТАРЕЙШИНА (решително): Това е знамение за правотата на моето откриване на истината. (По-силни светкавици и гръмотевици.) – Ето!

ЙОНАТАН: Небето негодува срещу безумните ви козни! (Излиза.)

АНА: Кои проговори така?!

I СТАРЕЙШИНА: Аз нищо не чух...

АНА: Стори ми се проклятие...

ИУДА (влиза).

АНА (на първия старейшина): Този е от неговите ученици... Проследете го! Ако очите не ме лъжат, мисля, че той е податлив...

I СТАРЕЙШИНА (притворено): Сине израилев, не си ли ти от блажените ученици на Исуса?

ИУДА (спира се): Хм. Познавам те, че не си такъв, за какъвто искаш да ми се покажеш!

АНА (приближава): Защо си озлобен?! Ние искаме да бъдем... Ние не сме против тебе?...

ИУДА (остро): Кажете, какво искате, направо!

II СТАРЕЙШИНА (ласкаво): Да поговорим с тебе...(Находчиво.) – В твоя полза би било това!

ИУДА (изглежда ги подозрително и внезапно се усмихва): Предугаждам...

АНА: Явно, ти си мъдър цудей, нали? Как се казваш и отгде си?

ЙОНАТАН (влиза и сяда).

ИУДА: Аз се казвам Иуда Искарюотски.

II СТАРЕЙШИНА: Би ли дошъл с нас да поговорим и негли, да се разберем?!

ИУДА (*с многозначителна усмивка*): Защо пък не?! От „ползата“ никои не се отказва!

АНА: Отлично! (*Ласкателно*) – Израилев достоен син си ти, Иуда! Спогодбата е благословена от Иехова.

ИУДА: Хм! Съгласен... Ще дойда. Къде и кога?

I СТАРЕЙШИНА: Ето и Каяфът идва насам!

КАЯФА (*влиза тържествено*): Да не би да ме очаквахте?

АНА: Не очаквахме, а те дирим!

КАЯФА: Навярно за същото, за което търговците ме молят!?

АНА: И за това, но ...

II СТАРЕЙШИНА: И друго много важно...

ИУДА (*понечва да си върви*).

АНА: Не, Иуда, остани! Това е моят зет Каяфът, председател на Синедриона.

ИУДА: Водач на садукеите.

КАЯФА: Значи ме познаваш? А ти?

АНА: Иуда Искарюотски. Ученик на Иисуса и наш приятел, може би... (*Трети път светкавици и гръмотевици; извива буря.*) – Да вървим!

I СТАРЕЙШИНА: Да бързае!

II СТАРЕЙШИНА (*хваща под ръка Иуда и го повежда*): Да бързае, да се подслоним!... (*Всички излизат, освен Йонатан, който гледа подире им в недоумение. След малка пауза излиза бързо по тях.*)

ЗАВЕСА

ВТОРА КАРТИНА

В храма на Йерусалим малък ъгъл с пищна украса от злато, слонова кост и разноцветен мрамор. Отстрани се дочува напевен шепот – израилска молитва. Малка пауза.

ЯВЛЕНИЕ 1.

АНА И КАЯФЪТ влизат разговаряйки.

КАЯФА: Разбрах много добре твоето становище, татко.

АНА: Иехова ми е свидетел, че аз искам да запазя Моусеевите откровения. Струва ми се, че този Назарянин руши вратата у народа към единствения Бог на небето... Той сам се обявява за угол Божий на земята, като Син и Цар, чрез когото людеите трябва да търсят Бога!

КАЯФА: Той нарушава първите заповеди на Мойсей. Това е едно силно основание, за да искаме наказанието Му. Той внася смут в нашите религиозни традиции... А, може би, и против властта на императора...!

АНА (*в раздвоение*): Не зная, може би, той е прав!.. Между нас се появиха секти... Ломи се нашата права вяра... А Той възвестява някои истини, които са осветени от старото писание...

КАЯФА: Не, татко, той е от ония лъжепророци, които подмамват простия народ и го приканват към дела, що са само във вреда на държавата... Това ще съобщим на Четверогържеца Цар и на римските господари... Те трябва да знаят, че държавната власт се крепи на веролюбие и подчинението на верските канони... Обезвереният народ ще посегне на властта, тъй както хищният звяр на стръв...

АНА (*примирено*): Ние трябва да браним нашата вяра... Свещените права...

КАЯФА: И нашите облаги, татко Ана!... Нима може да се очаква от назарянин добро?!

АНА: Каяфа, ти си мъдър. Който пази своето, пази и гържавата.

КАЯФА: Сагок е моят учител по каноноведение.

ЯВЛЕНИЕ 2.

Същите и I СТАРЕЙШИНА

I СТАРЕЙШИНА (*влиза, покланя се и поверително шепне*):

Той е пак тук!

КАЯФА (*с безпокойство*): Иисус?!

I СТАРЕЙШИНА: Не, Иуда.

КАЯФА (*успокоява се*): Невзрачен е този човек...

АНА: Иуда! Щастливо иудейско име! Но, струва ми се чужд...

КАЯФА: Хм! Срецнах го в Заведеевия дом...

АНА (*клати глава*): Ти ми каза вече за предаността на тези иудейски синове Иаков и Иоан Заведееви...

КАЯФА: Те са искрено предани на „учителя“ си Иисуса, ала са почтени хора... Аз ги обичам, особено Иоан... скромен и разумен. Верни са двамата на Израуля... Опитах се чрез тях да привлеча Иисуса... но....

АНА: Сине мой, Иехова към теб е благосклонен, като не ти е дал възможност да се срещнеш с най-поразяващия човешки поглед!

КАЯФА: Може би... (*Внезапно в друго настроение.*) – Не, не! Този самозван Цар на Царете е с нечисти намерения... Той е казал, че ще разруши нашия храм, за да го построи в три дни наново...!

ЯВЛЕНИЕ 3.

Същите, II СТАРЕЙШИНА и ИУДА;
после невиждан за другите ЙОНАТАН

II СТАРЕЙШИНА (*влиза, водейки погръка Иуда*): Каква слукa! Ето, тука са и Ана, и Каяфа.

АНА (*тихо на Каяфа*): Внимателно!

КАЯФА: Хм! Иуда, идваш тук в храма, в нашия храм, навярно за молитва?! (*Язвително.*) – Или, това е временно, докато Вашият Христос издигне в три дни новия – Неговия храм върху развалините на настоящия?!

ИУДА (*със свити вежди*): Може би, това да е така...

АНА (*бавно*): Иуда, в кое Негово Царство вярваш ти? На земното или небесното?

ИУДА (*ловко, с иронична усмивка*): Може би и в двете...

КАЯФА (*засегнат*): Така, „може би“ ще свършим разговора ни накратко...

АНА (*помирително*): Иуда, ние сме твои приятели, а не врагове. Открий ни своята душа! Там негли ще прозрем Оногова и ще го възлюбим повече...

ИУДА: Думи!

КАЯФА (*страстно*): Да, думи! Но такива думи могат да отведат тебе и Него и всички ви на кръста на позора...

ИУДА (*опитва се да излезе*): Хм! Закана?!

КАЯФА: Не закана, а предупреждение. Къде ви води Той? Към земна слава и корона?! На иудеите иска да стане господар тук на земята!?

ИУДА (*стира се*): Какво, ако би било и това!? Не сте ли роби виї сега?! Не гнети ли римската власт иудеите?

КАЯФА: Какво искаш да кажеш?...

ИУДА: Казах.

АНА: Не те разбрахме.

ИУДА (*с иронична усмивка*): Вие, първосвещеници и фарисеи, доволни от властта си, без отговорности, оставяте иудейският народ да робува на тези езичници – римляни! Вам ви е добре. Какво от туй, че народът гине в нищета и несрета!? Вие водите разгулен, пълен с излишества живот!

КАЯФА: А Иисус какво ви обещава? Наверно, да победи Рим и вас, Неговите ученици, да направи властници? Да вземете нашите богатства за себе си и да застанете на нашите места?!

ИУДА (*вдига рамене*): Хм! (*Отривно.*) – Нима не мислите, че бихме могли да бъдем по-добри от вас?!

КАЯФА: Аха! Издадохте се най-после! Значи, Той подмамва народа, за да го заведе на заклание, само и само Той да стане Цар!? (*Ехидно.*) – А ти развърза езика си! И Той ще го развърже... Ще снемем ние маската Му на смирение и благодушие и ще го покажем, че той е коварен бунтар, а и вие, неговите приближени, ще понесете общо участието Му! Не ще избегнете строгостта на закона!

ИУДА (*смутен*): Аз... не казах нищо лошо... Аз отговорих на въпросите ти, Каяфа, така, както ми ги постави, а ти... (*Отстъпва в страх.*) – Ние сме предани синове на Иехова...

КАЯФА (*настъпателно*): Лъжеш! Вие всички, които следвате безбожния Назарянин, сте против нашия Иехова...

ИУДА (*оглежда се плахо*): Аз... аз поне не съм безверник... Но, аз се боях от Него... Той е добър и така мощен! Аз... никога не съм хулил Бога... (*Съвсем неуверено.*) – Аз не съм нарушавал заповедите на Моисей...

КАЯФА: И сега лъжеш! Ти призна Иисуса за Син Божий... Ти разпространяваш Неговото слово... Ти пожела имота и властта на ближния си... Ти прелюбодейства с...

ИУДА (*с молба*): Каяфа!

КАЯФА: Ти лъжеш! Ти крадеш и убиваш ведно с него вярата на людето...

ИУДА (*към Ана*): Моля те, благочестивий Ана, аз съм невинен... Може би, бях заблуден...

II СТАРЕЙШИНА: Ти си бил в съдружие със Сатаната... Защото у Него, в твоя Иисус, се крие изчадието...

АНА (*кимва незабелязано от Иуда на другите и дава знак да мълчат*): Спрете! Аз мисля, че Иуда направи пред нас

едно признание, което трябва да уважим... Той осъзна заблуждението си...

ИУДА (*на колене, трепери: поглежда с надежда Ана*): Да. аз осъзнах заблуждението си...!

АНА: Ти би могъл да се спасиш, ако послушаш съветите ми.

ИУДА: Мигар съм нещо съгрешил!...

АНА: Ти можеш да получиш и блага, големи блага... аз ти обещавам, от името на всички първосвещеници и фарисеи, да те възнаградим богато...

ИУДА: Какво трябва да направя?

АНА: Да се отречеш от Него и да изобличиш Иисуса, че неговата истина е скрита лъжа!

ИУДА (*става*): Хм! (*В борба, мълчи и се измъчва.*)

КАЯФА: Иуда! Не си ли съгласен?! Тамко Ана се показва твърде благосклонен и милостив към тебе... аз бих те изпратил направо на римската власт... на кръста, където свършват всички разбойници и злодеи, гържавни изменници и ...

ИУДА (*свързема се*): Да се отрека, това бих могъл да сторя... Но да изоблича и обвиня Иисуса, не...не е по силите ми... Неговата реч покорява... (*Заплаква.*) Боже мой, какво да сторя?!...

КАЯФА: Добре, Ние ще го изобличим... Но ти ще ни Го предадеш! (*Изважда една кесия от пазвата си и я подхвърля на Иуда.*) – Ето ти цената за един роб...

І СТАРЕЙШИНА: Тридесет сребърника не са малко пари за тебе, Иуда...

ЙОНАТАН (*който досега е следил диалога невидим, говори глухо*): Най-коварното средство за създаване на подлещи и предатели е среброто!

ИУДА (*в двоумение да вземе или не кесията*).

АНА: Вземи ги, Иуда! После богато ще ти се възнагради услугата, която ще направиш на иудейския народ! Ти ще

бъдеш по богатство наравно с най-богатите тук на земята...

ИУДА (*съблазнен*): Наистина ли? (*Навежда се и взема парите. Чува се скърцане и след това земетресение. Всички са в ужас.*) Земетресение!

ЙОНАТАН: Да се разруши храмът, в който се е поселило коварството! (*Излиза.*)

(*Настава пълен мрак; чуват се гласовете на Ана и Каяфа „Земетресение! Земетресение! Иуда, ела с нас! Иуда, ела с нас“.*)

ИУДА: Спасете ме, и аз ще бъда ваш!
Мрак.

ЗАВЕСА

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ТРЕТА КАРТИНА

Безлюдна улица. Привечер. Чува се далечен хор. Пред дома на МАРИЯ от МАГДАЛА: висока ограда и по средата малка старинна врата.

ЯВЛЕНИЕ 1.

ИУДА, *после ЙОНАТАН*

ИУДА (*облечен в дълга, тъмна тога и наметнат с нов, яркоцветен плащ; влиза с неравномерни стъпки; в очакване; много възбуден ходи наляво и надясно; при всеки шум се спира и ослушва*): Хм! Тя ще дойде! (*Отива да отвори вратата, но при шума от стъпки се оттегля и гледа смутен.*)
Пак този просяк по петите ми.

ЙОНАТАН (*влиза хладен; прави се, че не забелязва Иуда и се опитва да влезе в Марииния дом*):

ИУДА (*избухливо*): Почакай! Кого търсиш там?

ЙОНАТАН (*със низходителна усмивка*): Добра ни среща, Иуда! Отбивам се при Мария от Магдала.

ИУДА: Тя не е вкъщи.

ЙОНАТАН: Зная това, Иуда!

ИУДА: Тогава?!

ЙОНАТАН: Ще я почакам. Тя скоро ще гоїде... Нали и ти нея чакаш?!

ИУДА (*ядовито*): Откъде знаеш това? Аз никого не чакам.

ЙОНАТАН: Хм. (*Леко избличително*) Отдавна си търдява... Да. Тя ще гоїде непременно... Сега тя е у Заведееви, заедно с майката на Учителя – Мария...

ИУДА (*неволно*): Заедно с майка Мария? И тук ще гоїдат двете?! ...

ЙОНАТАН: Това не знам!

ИУДА (*приближава и изпитателно изглежда Йонатан*): Кажу ми право, кой те отправя по моите стъпки? Защо ме следиш? Където поглед да извърна, все ти си насреща ми! Какво искаш от мене?!

ЙОНАТАН (*със загадъчна усмивка, вдига рамене*): Нищо. Може би случайно... В храма...

ИУДА (*изненадано, плахо*): Какво в храма?!

ЙОНАТАН (*многозначително*): Ти бе там на молитва, нали?

ИУДА (*съвзема се*): Е да, разбира се...

ЙОНАТАН (*подчертано*): После в дома на Каяфа! Негли да го отведеш тъй изумен от чудното земетресение в храма?!

ИУДА (*присторено*): Не помня...

ЙОНАТАН (*твърдо*): Може тъй да ми се е видяло!...

ИУДА: Ах, да... Съпроводиш стария Ана... Този изнемощял първосвещеник... След нас, навярно, е бил и Каяфът... (*Вне-*

запно, соннато.) – Е, та какво от туй? Ти ме шпионираш?!...
Изпраца те някой мнителен от...

ЙОНАТАН: Иуда, замълчи! Скверна мисъл броди в твоята глава... *(Бързо отминава.)*

ИУДА *(сам):* Хм! *(Разхожда се нервно.)* Всички ще млъкнат... Ах, Мария! Ти гържиш ключа на моето бъдеще?! *(Протрива чело.)* Не полудявам ли? Аз чух само гласа си! Моят глас да изказва потайните ми мисли...

ЯВЛЕНИЕ 2.

ИУДА и МАРИЯ от МАГДАЛА

ИУДА: Най-после, ето те, Мария!

МАГДАЛИНА: Иуда? Случайно ли? Или ме чакаш?!

ИУДА *(неудържимо, с порив):* Мария! Отдавна те чакам да озариш живота ми?!

МАГДАЛИНА: Пак старата си песен! Иуда! Опомни се! Връщане назад от мене не очаквай!

ИУДА: Мария! Приеми ме сега в твоя дом! Аз имам да ти говоря много хубави неща...

МАГДАЛИНА: Иуда, аз обещах прег Бога и Неговия Син тук на земята...

ИУДА: Зная... Но любовта благословена е... Аз искам за последен път да те помоля...

МАГДАЛИНА: Зная твоята молба... Тя е в безумно искрящия ти поглед... Не, Иуда. Аз сломих плътта си и живея с възжеления за опрощение на миналите грехове!... Мечтая...

ИУДА: Аз ще ти създам живота така, по твоите мечти... Аз вече избрах своя път... А той ме води към блага и радости... Ако ти се съгласиш, веднага да ме последваш, там в храма да получим благословение на брака ни... От нас двамата не ще има по-честити...

МАГДАЛИНА: Иуда, замълчи! От твоите уста аз чувам шепота на Сатана... Не искам... Аз ще следвам светлия път на Оногова, който ме издигна от калните низини... Върви си, Иуда! Аз обрекох своя живот на Него!

ИУДА (*озлобен, ревниво*): Мария! Признаваш?!

МАГДАЛИНА: Да. Аз не крия това. Аз възлюбих истината и чистотата чрез Него! Той ми откри великото създание...

ИУДА: Значи... Ти лъжеш, за да скриеш другото... (*Ядно.*) – И...

МАГДАЛИНА (*отгатва мисълта му*): Иуда, ти скверно-слових! Върви си! Махни се от пътя ми! (*Бързо влиза и затваря грубо вратата след себе си.*)

ИУДА: Мария! (*Обляга глава на затворената врата. Пауза.*)

ЯВЛЕНИЕ 3.

ИУДА, няколко ДЕЦА, после ЙОНАТАН

ИУДА (*почти в самозабрава*): Мария! (*Чука.*) – Мария, отвори ми! Прости ми! Аз не исках да те оскърбя! (*Умолително.*) Мария! Мария, отвори ми, после, може би, ще се каеш! В гърдите ми клокочи нещо страшно... нестихващ глас ми шепне да сторя туй, от което се боя...

ЙОНАТАН (*влязъл и слухти прикрито*): Хм!? (*Скрива се.*)

ИУДА (*тропа лудешки по вратата с длани*): Мария! (*Влизат група деца.*)

I ДЕТЕ: Вижте този как блъска вратата! Като пиян, или луд!

II ДЕТЕ: Погледнете какъв яркоцветен плащ е наметнал!

III ДЕТЕ: Не е дочакал Пасхата... Колко е грозен!... Очите му изскочили...

II ДЕТЕ: Брадата му е щръкнала! Хахаха! *(Всички деца подемат общ смях.)*

I ДЕТЕ: Бягайте, той е луд! *(Суматоха; децата се разбягват.)*

ИУДА: Да! Да! *(Тропа по вратата.)* Мария от Магдала, отвори ми!

ЙОНАТАН: *(приближава тихо и слага ръка на рамото на Иуда):* Смири се!... Иуда, децата те помислиха за луд... и се разбягаха...

ИУДА: Да. Наистина аз съм луд! *(Отпада.)*

ЙОНАТАН: Иуда, ти си добър човек... Смири се! Обуздай страстта си!...

ИУДА: Не, не, не! *(Тупа се по гърдите.)* Тук гори! Главата ми ще се пръсне от „да“ и „не“... Не мога...

ЙОНАТАН: Иуда, повярвай... Ела с мене да те заведа при Него. Той ще те спаси от беса, който се мъчи да те сломи...

ИУДА *(нервно скача):* При него! Не, не, не! Само при него, не! *(Хапе си пръстите.)* Не, не, не, не...!

ЙОНАТАН: Повярвай! Учителя...

ИУДА *(опомня се):* Пак ти! Ти!... Махни се! Не искам вече никому да вярвам... Аз дълго чаках... Не! *(Запушва ушите си.)* Не ми говори! Върви да просиш! Аз няма нищо да ти дам... *(Избягва.)*

ЙОНАТАН: Иуда, върни се! Иуда! *(Излиза след Иуда.)*

ЗАВЕСА

ЧЕТВЪРТА КАРТИНА

В Гетсимания, част от гориста местност. Вечер. Мистично настроение; от време на време далечно херувимско пеене.

ЯВЛЕНИЕ 1.

ПЕТЪР, ЯКОВ И ИОАН

ИОАН (*вторачил поглед към гората, встрани откъдето има сияние*): С каква обилна светлина е обкръжен! Той се моли! Каква странна тишина владее наоколо! По очите му сълзи. (*Съзерцава; пауза; към заспалите си другари.*) Вие пак заспахте!

ИАКОВ (*плахо поглежда, след като си протрива очите*): Какво има, брате Иоане? Аз искам да бодърствам, но плътта ме побеждава... (*към заспалия Петър*) Кифа, Кифа, ти пак си заспал! Името, което ти е дал Иисус Учителят, значи – камък, но ти не си така твърд...

ПЕТЪР (*скача плахо*): Пак ли ни завари заспали?! Къде е той?

ИОАН: Петре! Иакове! Не нарушавайте тишината!... Той се моли. Погледнете Го, Той плаче! Лицето му е в тъжно сияние...

ПЕТЪР: Той плаче!? (*Протрива си очите и преглежда малкия си меч.*)

ИАКОВ: Петре, считааш ли се достоен да браниш Словото с меч?!

ПЕТЪР: И ти ли се съмняваш?! Той ми рече, когато аз го уверявах в своята смелост, че ще се отрека три пъти от него, преди петлите да пропеят... Не, аз ще се бия до смърт заради Него.

ИОАН: Мълчете! Слушайте чудната песен! (*Всички съзерцават.*)

ИАКОВ: Братя! (*Скача от мястото си.*) Ставайте! (*Оглежда се.*) Не чухте ли нещо тук да шумоли? Човек потанен!...

ПЕТЪР (*пуца се с изваден меч*).

ИОАН – Петре! Ти забрави думите на Учителя!

ИАКОВ (*хваща ръката на Петър*): „Който вади меч, от меч умира!“

ПЕТЪР (*смутен; прибира меча си в ножницата*): Да се помолим, братя! (*Тримата коленичат и се молят с лица към сиянието. Пауза.*)

ЯВЛЕНИЕ 2.

Същите и ЙОНАТАН

ЙОНАТАН (*влиза, оглежда*): Той се моли! Ето Иоан, Иаков и Петър. (*Приближава тихо и тупа по рамото Иоан.*) Иоан Заведеев, научи ме да се моля! (*При тези думи тримата ученици смутени скачат и се взират в Ионатан.*) Аз съм Ионатан, просякът Ионатан!

ПЕТЪР (*който неволно се хваща за меча си, отпуца ръце*): Ионатан! Откъде знаеш, че Учителят ни е тука?!

ИОАН: Наистина, кой те доведе на това място?!

ЙОНАТАН (*смутен*): Аз сам не знам. Желанието ми да бъда близко до Него направлява моите стъпки... Аз гойдох от Гетсимания, без да съм от някого напътен... Макар че следях някого... Моля, научете ме на вашите молитви!...

ИОАН: Моли се с думи, които ти разбираш; но молитвата ти трябва да изхожда от чисто сърце, изпълнено с преданост и вяра! Така ни научи и Той.

ЙОНАТАН: Иехова! Сърцето ми е пълно с предусещания... Ето, погледнете! Там при Него се приближава вашият събрат Иуда! По него аз вървях насам...

ИАКОВ: Наистина!

ИОАН: Иуда?!

ПЕТЪР: По друг път той е дошъл!

ЙОНАТАН (*неволно*): Да. Той послуша моите думи... По пътя Той летеше... В храма се отби и след миг тръгна насам... Последваха го много хора и аз... Но Той е там сега самичък...

ИОАН (*в предчувствие*): Странно! Иуда е в необичайно яркоцветен плащ?!

ИАКОВ: Какво означава това?!

ЙОНАТАН: Невем за Пасхата нова греха! (*Радостно.*) Той намята със своя плащ учителя!

ПЕТЪР: Какво значи това?!... Той му се усмихва!...

ЙОНАТАН: Той ще Го спаси! Иуда ще бъде изцелен!... Той тъй снизходително му се усмихва! О, народът ще види ново чудо!

ИАКОВ: Какво говориш ти?

ЙОНАТАН: Той е велик! Синът Божий е милостив! Той ще спаси Иуда от беса, що се е поселил в него...

ПЕТЪР: Йонатан! Йонатан, ти загуби разума си?!...

ЙОНАТАН: О, не! Аз виждам и слушам. Ето, погледнете, да, Иуда целува Сина Божия Иисуса Христа!

ПЕТЪР: Иисус Христос се остави да го целуне Иуда! Погледнете братя Заведееви! Иоан и ти Иаков, наречени от учителя Воанергес – синове на гърма, вижте и проумейте, що прави Иуда!?

ИОАН: Иуда целуна Иисуса Христа Сина Божия!

ИАКОВ: Иуда целуна Иисуса Христа Сина Божия!...

ЙОНАТАН: Иуда иде към нас! Лицето му не изразява радост!

ИАКОВ: Лицето му е променено...

ИОАН: По лицето му личи страдание... Да се отстраним от пътя му! (*Тримата: Иаков, Иоан и Петър се скриват.*)

ЯВЛЕНИЕ 3.

ЙОНАТАН, ИУДА, после войници и тълпа с факли

ЙОНАТАН: Иуда!

ИУДА (*без да обръща внимание на Йонатан*): Вземете Го! Аз ви Го посочих!

ЙОНАТАН: Иуда! Не те разбирам!

ИУДА (почти в унес): Той е наметнат с грехата, която вие ми дадохте! Аз го целунах и вие Го видяхте... Повече не искайте от мене! Аз Ви Го предадох... Сега ме оставете...

ЙОНАТАН: Иуда! Иуда! Иуда! Какво направил?!

ИУДА (сепва се): Пак ти!? Просяко, махни се от пътя ми?!

ЙОНАТАН: Иуда! (Огражда му пътя и се взира в него ужасен.) Иуда, ти не... (От всички страни навлизат въоръжени войници и тълпа с факли; суматоха; гласове – „Ето онзи там е Той! Да, с яркоцветния плащ“ – „Хванете Го!“). Тълпата се отправя към сиянието.) Що е това?! Иуда! Ти предаде Учителя си?... Ти гръзна чрез коварство да се опълчиш срещу Бога?!

ИУДА (с луд поглед, блъска на земята Йонатан): Махни се, съвест нежелана! (С неудържим плачевен рев.) Махни се! Какво сторих аз?! Какво? Какво? (Излиза напред с лудешки движения; простира ръце към публиката.) Какво съм аз? Какво исках от Него аз? (Бие се по гърдите.) Аз Го обичах... Аз Му вярвах, но... (Шумът зад сцената се усилюва, чуват се възгласи: „Богочовекът във вериги!“; „Той хулеше Йехова и отричаше Царя!“; „На смърт!“; „На смърт!“) Те Го поускаха и аз им Го дадох!... И когато Го целунах, Той ми рече: „Ще се извърши над Сина Човечески всичко писано чрез пророците!“ Да, така ми рече Той... Тези думи звучат като неземан звон... Музика, която аз не проумях... А Той изрече тези слова, същите слова, когато влизахме в Йерусалим... И никой от нас дванадесетте не Го разбра... Защото... А аз Го считах за бъдещия завоевател, преустроител на Иудея. Аз му се кланях и смирено подчинявах, защото очаквах, че той ще ни доведе към новото, което не разбирах... Той ще създаде нова държава и нова власт... Власт, която ще спаси отечеството от неприятеля... Той ще бъде истинският Цар... Не ме гледайте така?! Ако бяхте вникнали тук! (Бие се в гърдите.) О, Йехова! Аз губя свят! (Плачевно.) Аз Го обичах... Аз Го обичах!

ЙОНАТАН (приближава): Иуда!

ИУДА (*изглежда Йонатан, за миг безразлично, след това избухва*): Е, ти който си бил сляп и глух, и ням, какво видя, какво чу и какво разбра? Ти, който ме следеше?!...

(*Ритва Йонатан; злобно.*) На! Ха-ха-ха-ха! Никой да не застава на пътя ми! Ха-ха-ха ! (*Бързо излиза.*)

ЙОНАТАН: Нещастникът! (*На земята.*) О, Иехова, не би ли било по-добре да бях останал сляп, глух и ням!?... (*Пауза. Шумът стихва.*)

ЯВЛЕНИЕ 4.

ЙОНАТАН, ИОАН, ИАКОВ; после ПЕТЪР
и двама въоръжени войници

ИОАН (*с наведена глава*): Боже!

ИАКОВ (*страхливо*): Иоане, брате, да бързае! Каяфът е наш приятел и роднина, той може да ни помогне... Иисус е невинен...

ЙОНАТАН: И вие ли Го напуснахте...

ИАКОВ: Не. Ние отиваме да търсим справедливост...

ЙОНАТАН: При кого?

ИОАН: При Каяфа?

ЙОНАТАН: Пазете се от него!... Той подкупи Иуда...

ИОАН: Той подкупи Иуда?!

ИАКОВ: Какво говориш ?!

ЙОНАТАН: Това, което видях и чух! Но, вървете! Вървете по пътя си...

ИАКОВ И ИОАН (*излизат сломенни*).

I ВОЙНИК (*влиза*): Хей, ти там!

II ВОЙНИК (*също влиза*): И този ли е от Неговите хора?

ЙОНАТАН: Да. И аз съм от тези, които ще останат верни на Бога и Неговия Син!

II ВОЙНИК: А, това е просякът Йонатан... Остави го!

ПЕТЪР (*влиза от дъното*): Странно!...

I ВОЙНИК: Ето! Този е Негов последовател!

ПЕТЪР (*застава в недоумение*).

II ВОЙНИК: Не си ли ти от Неговите ученици?!

ПЕТЪР (*в борба*): Не-е...

ЙОНАТАН (*изумен*): Петре!

ПЕТЪР: Аз се казвам Симон...

I ВОЙНИК: Ти си въоръжен?

ЙОНАТАН: Кифа! Къде е твоята смелост?

ПЕТЪР: Не познавам нито Оногова, когото откарахте, нито този, който струва ми се, че е просяк. (*Бързо излиза. Чува се кукуригане издалече.*)

ЙОНАТАН (*клати унило глава*): Хм...

ЗАВЕСА

ПЕТА КАРТИНА

Същата обстановка от третата картина. Безлюдна улица пред дома на Мария от Магдала – висока ограда и по средата малка старинна врата. Утро.

ЯВЛЕНИЕ 1.

МАРИЯ МАГДАЛИНА и ИУДА; после идва ЙОНАТАН

МАГДАЛИНА (*навън, нее прочувствено молитвена песен – псалми със съпровод на арфа*).

ИУДА (*седнал ниско на земята, до прага на Магдалинения дом, разчорлен и разгърден, облеклото му е в безпорядък, сякаш се е валял в прахта; гледа вторачено, почти с помрачено съзнание, унесен в песента; след пауза*): Тя, Мария от Магдала нее хвалебствия за Него (*Истерично бие земята.*) А тука (*бие се по гърдите*)... Тя не знае що става... (*Пауза;*

мечтателно.) А как можеше да бъде хубаво! ... Мария! Мария! (Блъска вратата.) Мария, аз съм! Отвори! (Влачи се по земята.) Мария от Магдала!

МАГДАЛИНА (отваря вратата, изглежда учудено Иуда, но след кратко колебание затваря вратата): Ти?

ИУДА (с настървение се изправя и напъва вратата): Мария, отвори, ще ти кажа нещо страшно! (Блъска вратата.) Аааах!

МАГДАЛИНА (отваря вратата): Какво искаш Иуда?! Върви си!...

ИУДА: Ти ме пъдиш!?... Ти не ме искаш?!... Зная... Защото ти... Но ти няма да Го видиш вече и Него! Ха-ха-ха-ха...

МАГДАЛИНА (удивено): Ти си луд!

ИУДА: Аз бях луд, но сега не... (Пипа си ръцете.) Аз си познавам ръцете... Аз съм в пълно съзнание! Аз си отмъстих!...

МАГДАЛИНА (в тревога): Какво говориш, не разбирам?!

ИУДА (ехидно): Ти няма да чуеш вече Неговия глас! Ти няма да видиш Неговия прекрасен поглед... О, аз отмъстих на тебе... Отмъстих и на себе си... Защото аз все пак Го обичах... Но ти...

МАГДАЛИНА (опитва се да затвори вратата): Той е луд!

ИУДА: Не, Мария от Магдала, аз не съм луд, но ти ще полудееш от болка, когато чуеш какво сторих аз...

ЙОНАТАН (влиза и следи): Самопризнание?! Той страда!...

МАГДАЛИНА: Върви си, Иуда!

ИУДА: Не. (Просва се наполовина на прага и се залавя за вратата.) Не. Ти трябва да чуеш вестта направо от мене... Аз искам да те отровя, да отровя и целия свят...

МАГДАЛИНА (плахо): Иуда!

ИУДА (изправя се): Аз унищожих твоя кумир! (Пауза.) Иисус Христос е отведен в затвора и ще бъде съден така, както се съдят престъпниците... (Мъчителна пауза. Иуда отпада и в пароксизма си бие главата.) Аз Го предадох! Аз Го предадох!...

МАГДАЛИНА (съглежда Йонатан): Той е луд, нали?!

ИУДА: Не, не съм луд!

ЙОНАТАН: Той ти каза най-страшната истина... Той с целувка предаде Учителя си...

МАГДАЛИНА (*гледа известно време с широко изумени очи*): Кого и на кого? (*В ужас.*) Иудааа!

ИУДА: Ха-ха-ха! Аз ти казах... Заболя ли те? И мене ме боли... Ха-ха-ха... (*Бързо избягва.*)

ЙОНАТАН: Самана!

МАГДАЛИНА (*в непосилно изживяване, отпуца се на прага*): О, Иисусе Христе!

ЙОНАТАН: Мария от Магдала, повече твърдост!... Той е велик... Той ще се освободи от скверните ръце, които го докосваха... (*Привдига Магдалина и я извежда.*)

МАГДАЛИНА: Защо? Защо? Защо?

ЙОНАТАН (*затваря след себе си вратата. Малка пауза.*)

ЯВЛЕНИЕ 2.

ПЕТЪР, ТАДЕЙ, ФИЛИП И ТОМА; после ЙОНАТАН

ПЕТЪР (*влиза унил*): Слънцето пак изгря...

ТАДЕЙ: Кифа! Ти захвърли оръжието си...

ПЕТЪР: Хм, Петър, Кифа, какво незаслужено прозвище получих!... О, Тадей, аз съм по-ронлив и от пясъка... А вие ме считяхте твърд като скала, камък... Учителят ми предсказа това, което аз сторих... Страхът ме зароби...

ТАДЕЙ: Не, Кифа, изненадата от измяната на Иуда...

ПЕТЪР: Тадей, моля те, моля те, не споменавай вече това име, което ще срами за вечни времена Иудея!... Кой знае?! (*Молитвено.*) Прости ми, Сине Божий, че си позволих да съдя...

ТАДЕЙ: Странно!

ФИЛИП (*влиза от противоположната страна, заедно с Тома*): Ха, ето още двама съученици! Петре, Тадей!

ТОМА (*влиза, смутен*): Добро утро, Петре?

ПЕТЪР (*подава ръка боязливо*).

ТАДЕЙ: Филипе, откъде идвате с Тома?

ФИЛИП: От дома на Заведееви. Там беше и Иаков Алфеев...

ТАДЕЙ: Иаков Алфеев идва след нас... Да, Петре, той се спря да говори с твоя брат Андрей!

ПЕТЪР: Моят брат, Андрей!

ЙОНАТАН (*влиза*): Четирима Негови ученици! Ето още двама!

ЯВЛЕНИЕ 3.

Същите ИАКОВ и АНДРЕЯ

ПЕТЪР (*стражливо*): Невем тук събрание е свикано! Ето Иаков Алфеев и брат ми Андрея!

ИАКОВ (*влиза и се отправя към групата*): По Божия воля ние се срещнахме...

ПЕТЪР: Говорете, що да правим?

ФИЛИП: У Заведееви обмислихме да се опитаме с молба... Първият опит направи майката на Иоан Иаков Саломия. Тя, като роднина на Каяфа, отиде лично и го помоли да се застъпи за Иисуса. Но Каяфът е бил непреклонен. Той я е предупредил роднински, да внуши на Иоан и Иаков, нейните синове, а също и на техните приятели, това се отнася за нас, да не предприемаме нищо, защото щели да вземат строги решения в Синедриона и против нас – неговите ученици... Там дойде и майката Иисусова – Мария. Тя е много твърда; постъпва ни да не предприемаме нищо, докато по някакъв начин не узнаем какво мисли Учителят.

ТАДЕЙ: Ние тук сме шестима – половината от Неговите ученици, а могат да дойдат и другите, ако ги потърсим... Днес, сега, Синедрионът още заседава. Да отидем и да защитим Учителя си... Дори с пристъп, при Божие Благоволение, да се опитаме да Го освободим!

ПЕТЪР: Тогава ще ни обявят за метежници и вместо полза ще принесем вреда...

АНДРЕЙ: Братко, струва ми се, че твоята мъдрост е подвластна на страха ти... Ние можем да отидем!... Аз поне за себе си казвам, че съм решен да отида и сам... и достойно да искам справедливост... Та, най-подир и те са иудеи, както и Той, нашият Учител! Градът е смутен!

ТАДЕЙ: Андрей, и аз ще гойда с тебе!

ФИЛИП (*клати замислено глава*): Да, и те, съдниците, са иудеи. Но нима малко велики люде не са били избивани от сънародниците си?

ПЕТЪР: Да, Филипе, ти пак ще ни разправиш историята със сина на твоя едноименник Филип – най-великият завоевател Александър Македонски, когото убиха във Вавилон, непризнателните му сънародници... и поради това загубиха своята гържава....

ФИЛИП: Не само той, цар Александър е коварно убит от сънародниците си, но и много други. Нима атиняните не осъдиха ли и не отровиха ли най-големия мъдрец на земята по онова време – Сократ?!

ТАДЕЙ: Е, и какво? Трябва ли да се примирим с историята? Нима трябва да оставим да се осъди най-достойният на земята? Божият Син да бъде поруган от злонамерени законоведци – садукеи?! (*Започват шумно да се наговарят, в това време боязливо влиза Иуда и гледа изпитателно.*)

ЯВЛЕНИЕ 4.

Същите и ИУДА

ЙОНАТАН: Иуда! (*Всички се споглеждат, стъписват се и вземат отбранително положение, изглеждат Иуда с боязън, като от прокажен.*)

ИУДА (*отчаяно*): Защо ме гледате така, братя? Аз съм нещастен...

АНДРЕЯ: Махни се, предателю!

ИУДА (*опитва се да умилюва някой, но те го отблъскват и той скача като наранен звяр*): Е, добре! Вие не ме искате! Вие не можете да разберете мъката ми! Добре, аах!... Тогава ще опитате жилото ми! (*Бързо излиза със злобно, заканително вдигнати ръце.*)

ЙОНАТАН (*като на себе си*): Той е в безпътница... Пазете се от развилнелия се звяр!...

ТОМА: Е, и какво решихте?

ФИЛИП: Да отидем всички в Синедриона...

ПЕТЪР: Добре! И аз ще гойда!

ЙОНАТАН (*поглежда настрани, предупредително*): Вървете си по-бързо!... Иуда е повел насам стража...

АНДРЕЙ (*смело*): Какво ще ни направи стражата?! Ние сме свободни хора ?...

ФИЛИП: По-разумно! (*Настъпва суматоха, нервно напрежение.*)

ПЕТЪР: Пръснете се веднага!...

АНДРЕЙ: Сборно място след час при върховния съд ! (*Всички бързо излизат, остава само Йонатан, изправен до един стълб или палма.*)

ЯВЛЕНИЕ 5.

ЙОНАТАН, ИУДА и стража

ИУДА (*влиза*): Тук бяха заговорниците! (*Оглежда.*) Къде изчезнаха? (*Към Йонатан.*) Кажу ми!

ЙОНАТАН (*мълчи и гледа пред себе си*).

І СТРАЖ: Това е немият просяк... Той не може да говори...

ИУДА: Той може да говори! (*Отива и го разтърсва.*)

ЙОНАТАН (*стои като вкаменен*).

ИУДА: Хм! Те се скриха или побягнаха! Говори ти, моя съвест! *(Пауза.)* Ето, те са там! *(Сочи Магдалинената врата.)* Там е домът на една блудница! И тя е заговорница! Тя е, тя е...

II СТРАЖ: Този човек е луг!

ИУДА *(зловещо се засмива):* Ха-ха-ха ! Аз луг! Не, не...! Аз горя! Аз горя! Аз изгарям! О, мъка! Злоба и страдание!

ЗАВЕСА

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ШЕСТА КАРТИНА¹

СЪДЪТ при ПИЛАТ ПОНТИЙСКИ

ПЪРВА СЦЕНА

Пред входна стая; на дъното – широка пурпурна завеса, която закрива съдебната зала; отляво – врата, отдясно – прозорец със замрежение. Чува се гмеж на тълпа и от време на време провиквания със закани – през цялото време на следващия диалог.

ЯВЛЕНИЕ 1.

КЛАВДИЯ, егин РОБ, САЛОМИЯ,
МАРИЯ от МАГДАЛА, ЙОНАТАН

КЛАВДИЯ *(силно разтревожена, гледа през замрежението):* Колко е жестока тълпата! Презряна тълпа! Довчера Го славословеше, а днес!... Роби на страсти!...

¹ Да се илюстрира със съпроводна музика от ораториите „Месия“ и „Саул“ от Хендел.

ГЛАСОВЕ (*извън*): Смърт, смърт! Да се разпне богохулникът!

КЛАВДИЯ (*отива и повдига малко пурпурната завеса в гъното и слуша*).

ГЛАСОВЕ (*отвън*): Пилате, осъди Го! Ирод Го праца при тебе, за да изгадеш присъда!

КЛАВДИЯ: Партията на Ирода!

ЕДИН РОБ (*влиза и застава до вратата*): Господарке!

КЛАВДИЯ (*изненадана, спуща завесата*): Какво има?

РОБЪТ: Достойна съпруга на Пилат Понтийски, наша милостива господарке, Клавдия...

КЛАВДИЯ (*нетърпеливо*): Стига излишни гуми! Кажу ми, какво те гони?!

РОБЪТ: Две жени и един сиромаш настоятелно молят да дойдат при тебе, господарке.

КЛАВДИЯ: Кои са те?

РОБЪТ: Едната е позната, приятелка на господарката – Саломия...

КЛАВДИЯ: Саломия, майката на Заведеевите братя Иоан и Иаков? Да дойде?

РОБЪТ: Само тя ли?

КЛАВДИЯ: А другите?

РОБЪТ: Другата се казва Мария от Магдала, а сиромашът – Йонатан!

КЛАВДИЯ: Заедно ли са дошли?

РОБЪТ: Да, господарке!

КЛАВДИЯ: Пусни ги да дойдат при мене! Въведи ги!

РОБЪТ (*излиза*).

КЛАВДИЯ: Саломия!

ГЛАСОВЕ (*отвън*): Виновен! Виновен!

САЛОМИЯ (*влиза, хвърля се в прегръдките на Клавдия*): Клавдия! Това е непоносимо!

МАГДАЛИНА (*влиза, коленичи*): Господарке!

ЙОНАТАН (*влиза и застава до самата врата почтително, със скръстени ръце на гърдите*).

КЛАВДИЯ: Предугаждам защо идвате при мене! Стани, Мария от Магдала! Аз говорих на моя мъж и го помолих да защити Иисуса!

ЙОНАТАН: Познавате ли Го?

КЛАВДИЯ (*с увлечение*): Аз видях Иисуса такъв, какъвто Саломия описваше своя Бог. Неговият лик блестеше като слънцето... Той летеше над крилете на херувимите, пламенните изпълнители на неговата воля! Като се спря в облаците Той, струваше ми се, беше готов да съди поколенията на народите, събрани до подножието Му... С махване на десницата си, Той отделяше добрите от злите: първите се възнесяха към небето, към Него, грейнали с вечна младост и божествена красота; а злите се спускаха към преизподнята, сред пламъци, пред които огънят на Ереб и Флегетон е нищо... И тогава съдията, посочвайки им раните, които пъстреха неговото тяло, казваше им с гръмовен глас: „Въздайте ми кръвта, която аз пролях за вас!“ Тогава нещастниците молеха планините да ги затрупат и земята да ги погълне в недрата си... Напразно те чувстваха себе си безсмъртни за мъките, безсмъртни за отчаянието...

САЛОМИЯ: Какъв страшен сън!

МАГДАЛИНА: По-право откровение!

КЛАВДИЯ: Щом като Аврора зарумени върховете на храма, аз станах с притиснато от ужас сърце, седнах до прозореца, за да подишам пресен въздух... и дочух от центъра на града да се подема страшен рог от красъци и заклинания... по-ужасни отколкото бученето на развълнуван океан... Аз се вслушах; сърцето ми страшно затуптя, а челото ми се обля с легена пот... Аз чувам все по-близко и по-близко гмежа на безбройната тълпа, отправена към мраморната стълба на Преторията...

ГЛАСОВЕ (*отвън*): Дайте го на нас! Смърт! Смърт за магьосника и хулителя на Иехова!...

МАГДАЛИНА (*затулва си ушите*): О, каква несправедливост!...

САЛОМИЯ: Е, Клавдия, после? Говори ли на мъжа си?

КЛАВДИЯ: По-рано... Той Пилат ми обеща да Го защити... *(Почти в унес.)* Тълпата вървеше с рев и блъскаше прег себе си Иисуса с вързани ръце, в изпокъсана, огърпана одежда... с окървавено чело... По лицето на Иисуса Назаретски цареше невъзмутимо спокойствие... По чертите му нямаше ни гордост, ни страх. Той вървеше тихо като невинността, покорен като агне... Но Неговата кротост ме изпълваше със страх и ужас, защото в ушите ми все още звънтяха моите блънвания: „Въздайте ми кръвта, която аз пролях за вас!“ Презряната тълпа беснуваше... Там личаха левити и фарисеи с гръзки погледи. Лицата им страшни, лъхащи омраза, а по челата им бяха превързани пергаменти с текстове от законите... В очите им светеше адски пламък и струваше ми се, че духовете на Тенара смесваха своите гласове с дивите крясъци на зверското беснуване... Аз бързо се наметнах с мантията си и дойдох тук, да моля Пилат за това, за което сте дошли и вие...

САЛОМИЯ: Клавдия! Ти описа всичко това, което видях, така красноречиво, че ние едва ли бихме могли да го изразим по-трогателно...

МАГДАЛИНА: Помолете Пилат да издаде достойна присъда!... Иисус е невинен...

ЯВЛЕНИЕ 2.

Същите, ИУДА, един СТРАТЕГ, после ПИЛАТ

ИУДА *(отвън)*: Чуйте ме! Чуйте ме!

МАГДАЛИНА: Боже! Това е гласът на Иуда!

ЙОНАТАН: Иуда?!

ИУДА *(отвън)*: Той, Иисус е невинен...

КЛАВДИЯ *(приближава и повдига малко пурпурната завеса)*: Този човек?!

САЛОМИЯ: Той е прегателят на Иисус Назаретски...

ЙОНАТАН: Какво говори, той?! (*Чува се звън на падащи монети.*)

ИУДА (*отвън*): На, вземете си сребърниците! Съдете мене, съдете мене! Но Иисус, Великия Учител, освободете Го!

ГЛАСОВЕ (*отвън*): Той е луг! Той е луг!

ИУДА: Не, не съм луг! Съдете мене!

ГЛАСОВЕ (*отвън*): Прогонете го. (*Чува се боричкане и звън на оръжсие.*)

ИУДА (*влиза през средата на завесата; оглежда смутено всички и търси изхода, за да избяга*): Аз съм бил луг!? Не, не, вие всички сте луги! (*Сблъсква се с Йонатан.*) Пак ти! (*Отвън.*)

ЕДИН СТРАТЕГ (*влиза откъм завесата и се спуска по следите на Иуда*).

КЛАВДИЯ: Спри се!

СТРАТЕГЪТ (*за миг в недоумение, но познава Клавдия*): Господарке!

КЛАВДИЯ: Иди и кажи на моя мъж, че желая да говоря с него, и то веднага...

СТРАТЕГЪТ: Но...

КЛАВДИЯ: Аз моля Пилат Понтийски за един миг да дойде тук!

СТРАТЕГЪТ (*тръгва по същия път през завесата*): Отивам... но... (*Излиза.*)

ЙОНАТАН: И аз имам една молба. Аз искам да говоря на Пилат и на съдиите иудейски... Аз чувам мощен глас, който ми повелява да сторя това!...

КЛАВДИЯ: Искаш да се явиш като защитник в съда?

ЙОНАТАН: О, да бях достоен за това!... Но аз имам да кажа нещо, което ме души... Искам да говоря... Аз дълго време живях като ням, безгласен... (*Лицето му се озарява от сияние.*) Аз искам да говоря!

МАГДАЛИНА: За Него, нали?

ЙОНАТАН (*извън себе си*): За Него! За Богочовека..., когото те унизиха. (*Трите жени се стъписват, като хипнотизирани.*)

ПИЛАТ (*влиза*): Клавдия?! (*Изглежда по ред всички.*) Разбрах. Но що мога аз?!

КЛАВДИЯ (*поривисто*): Ти можеш да Го защитиш... Ти ми обеща, Пилате, в името на нашия син, аз те моля!

МАГДАЛИНА (*пада на колене*): Той е чист и невинен...

ПИЛАТ: Той е чист и невинен... Той е мъдрец въпреки младостта си... Но (*навеща глава и глухо*) Иисус Назаретски е предмет на омразата за фарисеите и садукееите, на Иродовата партия и на горделивите левити на храма...

ЙОНАТАН: Защо ли Го мразят?!

ПИЛАТ: Затова, защото Иисус изобличава техните пороци и тяхното лицемерие... Аз Го чух веднъж да казва: „Варосани гробници, ехидни пораженци... Вие стоварвате върху плещите на братята си тежко бреме, което сами не желаете да докоснете...“ Аз проумях дълбокия смисъл на тези слова... Хоризонтът е мрачен за Назарянина... Аз запитах обвинителите, които искат Неговата плът, защо? „Какво ви е направил?“ А те ме проглушиха с крясъците си: „Той предсказваше разрушението на нашия великолепен храм. Той нарича себе си Цар Иудейски, Христос Син Божий! Той оскърбява светителите на Арона“ – викаха левитите... А разярената тълпа крещеше: „Да бъде разпнат Той! Да бъде разпнат Той!“

КЛАВДИЯ (*пада на колене пред мъжа си със сълзи в очите*): Пилате! Заради всичко, що ти е мило, заради нашия син, този свещен залог на нашето съединение, не бивай участник в смъртта на Този праведник, който е безсмъртен, Богоподобен... Аз Го видях ноцес в чуден сън... Пилате Понтийски, Неговата кръв ще заклеими с петна от позора, не само тебе и мене, но и нашето дете!... Не Го осъждай!

ПИЛАТ (*трогнат*): Всичко, което става сега, ужасява и мен самия, но какво мога да сторя аз? Римската стража

е малобройна, за да обуздае развихрената зложелателна тълпа! Гибел ни заплашва и този съд е подобен на храма на Евменидите, откъдето не се очаква правосъдие, а отмъщение! ... *(Нежно, утешително.)* Успокой се, Клавдия! *(Повдига я.)*... Иди си у дома при детето... *(Поница да излезе.)*

КЛАВДИЯ: Пилате, още една последна дума!

ПИЛАТ: Що?

КЛАВДИЯ *(сочи Йонатан):* Този беден човек иска да говори нещо на тълпата...

ПИЛАТ: Необичайно е за съда... *(Свива вежди.)* Но, щом желае... Нека ме последва. *(Излиза.)*

ЙОНАТАН *(като в унес):* Да... Аз ще говоря... *(Излиза след Пилат.)*

КЛАВДИЯ: Какво ли ще стане?!

(Трите жени се прегръщат. Настава пълен мрак. Без антракт.)

ВТОРА СЦЕНА

Открива се пурпурната завеса; на трон от слонова кост седи Пилат Понтийски – с всичкото великолепие, с каквото Рим е окръжавал своите представители – гърбом към зрителите, в низината, на дъното – колонада, откъдето се чува гмежта на тълпата; виждат се само Ана и Каяфа, обкръжени от няколко фарисеи... Наляво – Йонатан, гърбом към зрителите, говори вдъхновено.

ЯВЛЕНИЕ 1.

ПИЛАТ ПОНТИЙСКИ, ЙОНАТАН, АНА, КАЯФЪТ,
няколко ФАРИСЕИ и САДУКЕИ; СТРАТЕЗИ –
римски войници

ПИЛАТ *(изправен до трона си):* Тълпата да млъкне!

ГЛАСОВЕ *(отвън):* Махнете този просяк!... Не искаме да го слушаме!

ЙОНАТАН (*гръмoglасно*): Не искате да слушате?!

ГЛАСОВЕ: Пилате, робите и просяците не се допускат като свидетели в съда по римските закони...

ПИЛАТ (*изправя се и нервно говори*): Йонатан нито е роб, нито е просяк. Аз го удостоих да говори и вие ще го изслушате. Иначе аз няма да съдя Тогова, Когото вие ми водите... Говори Йонатан! (*Настава тишина.*)

ЙОНАТАН (*почти в унес и към края все повече увлечено говори със страст*): Не съм достоен да вдигна поглед към Тогова, Когото днес доведохте на съд. Аз коленопреклонно моля за Неговата милост: Да просвети ума ми и ме улесни да изкажа това, което гнети душите на всички, повярвали в Истината чрез Неговото слово... Чуйте ме, Иудеи! „Всяко царство разделено, против себе си, запустява. И всеки граг или дом, разделен, против себе си, губи своите устни!“ Тези слова изказа пред учудения народ Синът Божий, когато ме надари с взор, слух и език, защото аз бях сляп, глух и ням.

ГЛАСОВЕ: А преди това ти беше просяк?!... Махнете го! Не искате да го слушате!

ЙОНАТАН (*твърдо*): О! Аз чувам от тези възгласи ропота на съвестта ви! Съвестта ви не е заглъхнала и напразно вие търсите чрез закона да я убиете. Не, не! Законът, щом не намира подкрепа в съвестта, той не е добър закон.

ГЛАСОВЕ: Пилате, той отрича римските закони!

ПИЛАТ (*спокойно*): Хм! Не. Той говори за вашите закони... (*Дава знак с ръка на Йонатан да продължава.*)

ЙОНАТАН: Човекът не е само от плът, той има и дух; и този дух се поддържа от благородните идеи, а те са причинителите на поривите ни тук на земята. Имотният и бедният са равни носители на идеите и еднакво могат да се поддават на възвишените пориви... Но вие искате да унизите бедните, да отречете нищите, защото имотността е вашата цел... Благоденствието тук на земята за вас е по-важно, отколкото блаженството на душата ви там

горе на небето... Вие се ужасявате от небитието, защото сте оковани във веригите на земното благо, благо на плътта. Ето защо за вас е непонятно равенството между хората; непонятни са и искрените чувства на любов и обич между хората. Вие лицемерите пред народа и кощунствате над неговото добродетелност за гърба му.

ГЛАСОВЕ: Какво ни говори той? Той е луд?

ЙОНАТАН: Не се преструвайте! Вие ме разбирате... Освободете се от щенията на плътта и разгулите на земното благосъстояние и вие съвсем иначе ще заживеете. „По-скоро камила ще мине през иглени уши, отколкото богатият да влезе в Царството небесно...“ Тези слова са Негови, на Иисус. Той иска да ви въведе в духовния мир... Но вие не го разбрахте... Защо? Защото вие, богатите, не отделяте време за духа си. Не може да сторите това и тогава, когато се молите! И тогава, когато принасяте жертви, подобни на Каин, молитвите не се възнасят към Бога, а се реят по земята!... Вашите устремии са насочени към земното благуване, и то чрез леност. Затова вие трупате състояния, които превръщате в злато и кумиротворите Бога на златото... Чрез него вие създавате користолюбци и предатели... Мамон е вашият кумир! Презирате магогите, а самите вие сте врагове на Бога!

ГЛАСЪТ на ИУДА (отвън): Вярно!

ГЛАСОВЕ: Това е също един луд... Иуда! *(Малък шум.)*

ИУДА: Чуйте! Чуйте го, той говори истини....

ГЛАСОВЕ: Пилате, той не говори нищо за Иисус Царя Иудейски!...

ЙОНАТАН (високо): Иисус е и ще бъде гордостта на Иудея! Той е Богочовек...

ГЛАСОВЕ: Той е луд!

ЙОНАТАН: Запомнете това, иудеи! Аз бях сляп и прогледнах, за да видя истината и да се убедя, че вие, книжници и фарисеи, левити и садукеи, всички сте слепи или се правите на слепи! Аз бях глух и прослушах Словото на Тогова, за да

проумея Истината: за любовта, за братството и за равенството на хората пред Бога и за тяхната свобода тук на земята! Аз видях, чух и разбрах лъжата, сред която вие тънете.

КАЯФА: Пилате, той обижда не само нас, но и римската власт! Ще го търпите ли още да говори?

ПИЛАТ: Аз разпитах обвиняемия от вас Христос, той не отговори... Този човек говори и, струва ми, се по Негово вдъхновение... Правосъдието трябва да изслуша и другата страна. Йонатане, продължавай!

ЙОНАТАН: Аз бях ням, но проговорих, за да защитя прогласената истина от Исус: за братството и любовта тук на земята... Вие подложихте Исус на три разпита, три съда. Най-напред у Ана, после у Каяфа и трети път пред Синедриона. За четвърти път Го изправихте най-унизително, след като се погаврихте с Него пред Ирод, и най-после пред светския съд... Но Исус не удостои с отговор четверогържеца Ирод...

ПИЛАТ (*предупредително*): Тук е върховният съд на страната. Аз съм императорският наместник!

ЙОНАТАН: Вие, садукеи, прибегнахте до лъжесвидетели, за да прикриете беззаконието или да потушите гласа на съвестта си, като отърсите отговорността върху други... Вие обвинявате Исус в Богохулство, когато Той е прославил името на истинския Бог. Вие позволите на служителите и безличните си роби да изтезават Исус цяла нощ, защото нощ бе и в нощ ще останат душите ви!

ПИЛАТ: Наистина, вие съдихте Исус Назаретски нощем, а това е противно на законите... (*Смут и недоволство у фарисеите.*)

ЙОНАТАН: Вие, членовете на съда, търсихте и определите свидетели, а това е беззаконие! Защото съдът трябва не да търси обвинители, а защитници в името на правдата и истинското правосъдие... Вие, садукеи „законovedци“, нарушавате Талмуда! ... Вие не издирихте сви-

детелски показания в полза на Исуса. А целият иудейски народ би свидетелствал в името на Бога за чистотата и невинността на Исуса Назарянина. Вие вместо да всагнете страх у свидетелите от Божието наказание за несправедливи и лъжовни донесения, вие, ти, председателю на Синедриона – Каяфа, ти насърчи лъжесвидетелството.... Ти не си добър съдия в Името Господне... И защото нямахме основание и право да осъдиме на смърт, а това е желанието ви, сега се отнесохте до съда, наспроти римските закони. Вие погведохте Пилат!

КАЯФА (*нервно*): Ние намерихме, че Исус Назарянски развращава народа и забранява да се плаща данък на Кесаря, наричайки себе си „Христос – Цар“... Защото Той устройвал събрания по цялата страна против властта... Защото и тук в Иерусалим Той намери поддръжници, които му устройха такава шумно посрещане...

ЙОНАТАН (*силно възмутен*): Вие заблуждавате!... И сега, за втори път пред Пилат, твърдите лъжата си, защото се надявате, че Пилат от лицеприватие към Ирод, ще удоволетвори пълкениите ви замисли... Пилат разпита вече Исус...

ПИЛАТ (*прекъсва с жест Йонатан*): И пак повтарям: аз не намирам вина у Исус Христа!

ГЛАСОВЕ: Виновен е! Виновен е! (*Голямо вълнение, чуват се множество гласове; общ смут.*)

ПИЛАТ (*пошушва нещо на един стражар, който бързо излиза и се връща с Варава*).

ЯВЛЕНИЕ 2.

Същите и ВАРАВА

ПИЛАТ: Иудеи! Смирете се! Пред празника ви Пасха, омилостивете сърцата си! Покорете ненавистта и злото,

за да се подготвите честити и радостни да посрещнете най-светлия си празник – Пасха! За възтържествуване на доброто, аз ви предлагам да изберете свободата на един от наказаните престъпници, или на този, погледнете Го, Който най-търпеливо очаква присъдата си... Иисус Назарянина.

КАЯФЪТ: Какво, какво ни предлагате?!

ПИЛАТ: Свободата на един от осъдените вече на смърт... Двамата са вече разпнати и остава третият – Варава! Вие всички познавате деянията на този престъпник.

ВАРАВА (*влиза въведен от стража; окован във вериги*):
Защо пак ме водите тука?!

ПИЛАТ: Изберете си един от двамата, на кого да гаря свободата, в името на Кесаря: на Иисуса Христа или на Варава?

ГЛАСОВЕ: Варава освободи, а Иисуса разпни!

КАЯФА: Ако пуснеш Иисус, ти Пилате, не си приятел на Кесаря. Всеки, който се тъкми за цар и се зове цар, е противник на Кесаря!

ПИЛАТ (*в раздвоение; повиква един прислужник и му поръчва нещо*).

ЙОНАТАН (*избухва в негодувание, вика*): О, samozабравили се цудеи! Вие ще се каете, че се отгадохте всецяло на озлоблението си! Нима разумът ви е отнет? Нима можете да искате освободението на този разбойник Варава, който уби баща си, който оскверни бременна жена и уби дете в утробата? Този, който е неверник и който нееднократно е нарушавал Моисеевия закон! О, вие, садукеи, сте слепи или безвъзвратно сте в плен на порочния гняв! Как можете да предпочетете Варава, който отрече Бога и да отвергнете Тогова, който прослави Бога и се обрече на служба за вашето спасение?! Този, който възвести любовта и мира, осъждате на смърт, а освобождавате разбойника! О, Иехова! Погледни чедата си!

ВАРАВА (*прави някакви гримаси*): Нима има по-зли люде и от мене?!

ПИЛАТ (*изправя се и измива ръцете си в поднесените му прибори от прислугата; бършейки си ръцете*): Не съм виновен аз в проливане на кръвта на Тоя праведник. Вие отговаряйте! Ессе homo!

ГЛАСОВЕ: Неговата кръв да е върху нас и нашите деца!

ПИЛАТ (*много развълнуван*): Ессе homo! Вземете си го! (*Настава суматоха.*)

ГЛАСОВЕ: На кръста! На смърт Назарянинът! (*Затъмнява се. Пурпурната завеса се спуща. Без антракт.*)

ТРЕТА СЦЕНА

Обстановката на първата сцена – предходната стая, пред пурпурната завеса, която закрива съдебната зала.

ЯВЛЕНИЕ 1.

КЛАВДИЯ, САЛОМИЯ и МАРИЯ от МАГДАЛА

КЛАВДИЯ (*спуща пурпурната завеса, през която е надничала в съдебната зала; отпуцайки се на един стол*): Свърши се! Пилат не може да го защити...

МАГДАЛИНА: Пилат Го гаде на свирепата тълпа...

САЛОМИЯ: Велик е Той!

(Чува извън голям гмеж: размесени викове на възторг, които постепенно се превръщат на стенания.)

ЯВЛЕНИЕ 2.

Същите, ПИЛАТ и ЙОНАТАН

ПИЛАТ (*влиза*): Йонатан! Йонатан! Чрез благоразумие не може да се възпре потокът на обезумялата тълпа...

ЙОНАТАН (*влиза, сломен и мълчалив*).

КЛАВДИЯ (*спуска се и коленичи пред Йонатан*): Ти и само ти изпълни своя дълг към Великия Божи Син!

ЙОНАТАН: О, Исусе Христе, защо ми откри зрението? Защо ми подари слуха?!

МАГДАЛИНА: Йонатан! Не бива да роптаем! (*През сълзи.*) Не бива да роптаем! (*Плачевно, неудържимо.*) Не бива да роптаем! (*Бързо излиза.*)

САЛОМИЯ: Той е Велик! Мария! Мария! (*Излиза след Магдалина.*)

ЙОНАТАН (*се изправя и бавно пристъпвайки, като сляп тръгва към изхода*).

КЛАВДИЯ: Йонатан! (*Припада в прегръдките на Пилат.*)

ЙОНАТАН (*без да се обръща, излиза*).

ПИЛАТ (*успокоително*): Клавдию! Клавдию, съвземи се! Помисли за нашия малък и обичан син! (*Пауза. Вън се чува хоров плачевен стон, който се превръща в тъжна мелодия.*) Народът е една загадка!... Днес слави едного, за да го убие утре...

КЛАВДИЯ (*съвзема се*): О, нещастни иудеи! (*Понича да си излезе.*)

ЯВЛЕНИЕ 3.

КЛАВДИЯ, ПИЛАТ и КАЯФЪТ

КАЯФЪТ (*влиза*): Достойний Проконсуле, Императорски Наместнико, ето присъдата. Ти трябва да я подпишеш от името на Императора! (*Подава му пергаментен свитък.*)

КЛАВДИЯ: Присъдата?!

ПИЛАТ (*поема свитъка и с разтреперан глас чете*): „На седемнадесетата година от царуването на Императора

Тибериј 25-тия ден от месец март в свещения град Иерусалим при първосвещениците Ана и Каяфа, Пилат Понтийски, управителите на областта Долна Галилея, заседавайки за съдене и председателствайки преторията си, осъди Исуса от Назарет да умре на кръста между двама разбойници, вземайки под внимание многобройните свидетелски и народни доказателства...“ (*Прекъсва четенето.*)
Аз не намерих никакви доказателства...

КАЯФА: Хм! Те са изброени...

ПИЛАТ (*поглежда ту Каяфа, ту Клавдия*): Но, Исус за мене е невинен!...

КЛАВДИЯ: Не подписвай!

КАЯФА: Пилате! Ти вече Го осъди! Ти ни Го предаде. Нима не ще подпишеш това, което вече направи?! (*Стрелва с поглед Клавдия.*) Императорът Тибериј има за наместник тука мъж, а не жена...

КЛАВДИЯ (*извън себе си*): Дано Божият гняв се изсипе върху вас! (*Излиза бързо.*)

КАЯФА: Чети! Ирод е доволен от тебе, Пилате...

ПИЛАТ (*много смутен*): Ирод? И всички вие... (*Чете.*)

„1. че Исус е измамник;

2. че Той е подбуждал народа за бунт;

3. че Той е враг на законите;

4. че Той се нарича сам Син Божий;

5. че Той твърди, че е Иудейски Цар;

6. че Той, придружен от една тълпа, носеща палми в ръце, влязъл в храма...“ (*Извън себе си.*) Не, не, не! Той не отиде да разруши храма ви... Нито едно от обвиненията не се доказа... Да, Той изгони търговците от храма, но с това Той не го оскверни...

КАЯФА (*смело и находчиво*): Какво значи това, Пилате? Ти за втори път се опитваш да отречеш това, което стори. Нима всяко твое дело не е обмислено?! Ти знаеш какво значи това! (*С друг тон.*) Аз вярвам в твоето милостиво сърце, но Кесарят изисква строгост, разум, а не чувства...

ПИЛАТ (*протрива си челото в мъка*): Ах, ах! (*Чете.*) „Пилат Понтийски заповяда на Корнелий Квирилину, първият центурий, да заведе Иисус на лобното място „Голгота“ в гората Калвари и там, като се разпне и убие, да остане тялото му на кръста за назидание на вси злодейци; и горе на кръста да се положи надпис на три езика: на еврейски „Иису Алип Омилис Йодам“, на гръцки: „О Ййос О Назареос Василевс Иудеон“ и на римски: „Йезус Назареус Рекс Юдеорум“... Каква жестокост!

КАЯФА: Справедливост!

ПИЛАТ (*чете*): Забранява се на всекиго, беден или богат, да се противопостави на смъртното наказание на Иисус. (*Поглежда Каяфа.*) Вие всичко сте предвидили!

КАЯФА: Следват подписите на свидетелите на смъртното наказание!

ПИЛАТ (*чете*): „Даниил Робани, фарисей; Иоханан Зоровавел; Рафаил Робани и Капер, книжовник! Това са свидетелите?!... Защо избрахте тях за свидетели, няма да те питам, Каяфе! Защото у вас няма ясна представа за достойнство...“

КАЯФА (*иронично*): Да кажа ли това на Ирог?!

ПИЛАТ (*въздиша, слага подписа си*): Ето ви исканата присъда!... Вашата „правда“ може да ликува!

КАЯФА (*грабва свитъка и понечва да си излезе*).

ПИЛАТ: Почакай! Присъдата не е подписана от поемните на отговорността лица. Аз заповядвам да се подпише присъдата така: От племето израилево: освен от подписващите още – Рамбинил, Ионакиен, Баниян, Ротам, Ютавил и Перукулам; от римското владичество: Луций, Сикитилий и Максимилиян; от фарисеите: Барбас, Симеон и Бонели и от римските съдници – консули: Манданис и Бакароли.

КАЯФА (*с многозначителна усмивка*): Ще бъде изпълнена волята ти! (*Излиза.*)

ПИЛАТ: О, Юпитере, Ти виждаш, колко са жестоки, колкото се считат правоверни! (*Застава на прозореца, често*

се отдръпва, отвратен от гледката. Пауза. Навън се чува озверената тълпа да вика; плющенето на камшици.) О, съдба! Колко бързо действия озлоблението! Те му навлякоха порфира и му сложиха трънен венец! Горкият праведник едва се движи под тежестта на смъртоносния му кръст... О, нещастнико, ти, който безмилостно стоварваш бича си върху Него! *(Затваря очи и се обляга на стената. Пауза.)*

ЯВЛЕНИЕ 4.

ПИЛАТ, СТРАЖ и ЙОСИФ от АРИМАТЕЯ,
после ВЕРОНИКА

СТРАЖЪТ *(влиза, покланя се с вдигната ръка, по римския обичай):* Господарю!

ПИЛАТ *(трепва):* Какво има?

СТРАЖЪТ: Оня, нареченият Иуда, когото проследих... се самообеси...

ПИЛАТ: Иуда! Беше ли той предателят?! Защо се само-наказа?!

СТРАЖЪТ *(вдига рамене):* Не успяхме да го спасим... Той висеше вече мъртъв и когато прерязахме въжето, той се строполи в пропастта... Плъттта му се разби по камъните...

ПИЛАТ *(махва с ръка):* Това ли идваш да ми съобщиш? По-добре да беше го казал на Каяфа и на Ана...

СТРАЖЪТ: Те посрещнаха с равнодушие новината... Той бил луг!

ПИЛАТ: Иуда!?

СТРАЖЪТ: Господарю, навън чака Йосиф от Ариматейя и моли да го приемеш.

ПИЛАТ *(като пробуден):* Нека влезе!

СТРАЖЪТ *(излиза и въвежда Йосиф Ариматейски).*

ПИЛАТ: Какво ли може да иска този благородник?!

ЙОСИФ (*влиза*): Скъпий Пилате, аз идвам с молба.

ПИЛАТ: Кажу я.

ЙОСИФ: Моля от името на тези, които обичаха и уважаваха осъдения днес Иисус Христос, да ми разрешите след смъртта Му да получа тялото Му и го погребя по обичая иудейски...

ПИЛАТ: Но какво биха казали първосвещениците?!

ЙОСИФ: Това оставете на мене. От мъртвия те няма вече защо да се боят!... (*Изважда свитък и го подава.*) Пилате, подпиши ми това...

ПИЛАТ (*погнусва*): Пак моя подпис!... Йосиф от Ариматея, ти не си като другите... (*Подава му подписания свитък и му стиска ръката.*)

ЙОСИФ: Човекът все още е като дивия звяр; колкото повече се страхува от врага си, толкова е по-жесток към него!...

ПИЛАТ (*клати глава*): Наистина жестокостта е признак на страх... (*Чува се шум.*) Кой е там?!

СТРАЖЪТ (*влиза*): Господарю, родственицата на Ирод – Вероника.

ПИЛАТ: Вероника?! Какво иска тя?

ЙОСИФ: Тя беше „на зрелището“...

СТРАЖЪТ: Тя търси подслон, за да се спаси от тълпата. Тя влезе в преторията и задъхана потърси господарката Клавдия или тебе!

ПИЛАТ: Нека...

СТРАЖЪТ (*излиза и веднага се връща с Вероника*): Ето...

ВЕРОНИКА (*влиза силно разтревожена, с две ръце държи разгънатата кърпа с образа на Иисуса Христа*): О, о, погледнете!

ПИЛАТ: Неговият лик?! Странно!

ЙОСИФ: Образът на Иисуса Христа! (*Пада на колене.*)

ВЕРОНИКА: аз застанах да гледам... Когато страшната процесия доближи към мене, аз Го видях... По лицето му едри капки пот, размесени с кръв... аз се спуснах и с

кърпата си Му избързах лицето... И то се отпечата... Не само тук, но и *(сочи сърцето си)* и тук! Неговият поглед! О, Йехова... Той наистина е Твой Син!

ПИЛАТ *(силно потресен, пада на колене)*: И аз, окаяният, подписах Неговата присъда! Юпитере, Той е по-велик... *(Без да довърши пада ничком. Пауза. Картина.)*

ВЕРОНИКА: Тълпата искаше да ме разкъса!...

ЗАВЕСА

СЕДМА КАРТИНА

Пред залез на слънцето. Безлюдна улица. (Същата обстановка на 3. и 5. картина.) Чува се плачевна хорова песен. Накрая слънчево затъмнение и силно земетресение.

ЯВЛЕНИЕ 1.

ЙОНАТАН, МАТЕЙ и ТУЛИЙ

ЙОНАТАН *(облегнат на една палма или на стълб, озарен от алениите лъчи на залязващото слънце, съзерцава едно глухарче, което държи дълго срещу слънцето. След малка пауза, като че ли не слуша тъжната песен, в съвсем друг строй на мисли, той духва глухарчето, от което полетяват семенцата. Той се усмихва замислено)*: Тъй семето ще се пръсне и разнесе... и гето намери почва, то ще...

МАТЕЙ *(влиза, съглежда Йонатан, тревожно)*: Йонатан! Йонатан! Ти се смееш в този страшен час?! Какво става с тебе?!

ЙОНАТАН: Матей! Нима ти не си се скрил?!... Не оплакваш съдбата на нашия Учител?!

МАТЕЙ: Йонатан! Ти ме укоряваш, че не постъпих и аз като тебе?! Не се показах пред развилнялата тълпа?!

ЙОНАТАН (*спокойно*): Не. Аз не постъпих умно. Аз се погдагох на чувствата си, а не на разума си... Колко наивен се показах! Ха-ха-ха!

МАТЕЙ: Боже, той от скръб е вече луд!!

ЙОНАТАН: О, не, не съм луд! Аз сега изтрезнях от опиенението си и прозрях събитията! Аз съм весел, защото съм уверен в победата на Истината! Тя не се брани с думи, а с дела... Чрез кръста към спасението!

МАТЕЙ: Йонатан?! Нима ти не си потресен?!! Те Го охулиха... Гавриха се Него... Поднесоха Му да пие оцет и жлъчка... Те пронизаха с ръждиви звездеи ръцете и краката Му... Ах, как те се погавриха с Него! – „Този е Иисус Царят Иудейски“. Той безропотно понесе кръста си... Единствените слова Негови: „Ели, Ели, Лама савахтани?!“ Но никои не проумя думите му... Те мислеха, че Той призовава Елия да гоиде и да го спаси...

ЙОНАТАН: Мнозина слушат, но малцина проумяват.

МАТЕЙ: Един нищожен страж насочи копиеето си срещу гърдите Му... Аз не изтряях... Побегнах без да зная как и накъде... А слънцето кърваво, кърваво, защо още грее?!

ЙОНАТАН: Матей! Ти ми поясни много неща в началото, но сега виждам, че и ти не си ги добре разбрал...

МАТЕЙ: Какво искаш да кажеш?

ЙОНАТАН: Борбата трябва да бъде видима...

МАТЕЙ: Каква борба?! Те, samozабравилите се властници, Го убиват, без някой да може да ги възпрепятства...

ЙОНАТАН: Истината не се убива! Той, Божият Син, пролива кръвта си да победи мамона...

МАТЕЙ: Какъв позор за иудеите!

ЙОНАТАН: Хм! Не иудеите, а хората, които носят в гушите си мамона... Не забравяй Матей, че и аз, и ти, и целият народ сме иудеи... Не ние убиваме Иисуса Христа, а онези, които се страхуват от Него... Ето, на слушай народът ридает за тази стена... Той не оплаква Иисуса, а стене от

болките на своите страдания... Народът се разпъва между добро и зло... Той се самооплаква...

ТУЛИЙ (*влиза, държи свитък*): Хей! Вие там!

МАТЕЙ (*уплашен*): А!

ЙОНАТАН (*спокойно с усмивка*): Какво има, римлянино Тулий?!

ТУЛИЙ (*смутен*): Прощавайте! Нищо...

ЙОНАТАН: Този свитък е заповед, навярно.

ТУЛИЙ (*смутен*): Откъде знаеш това?

ЙОНАТАН: Хм! Ти сам не знаеш, дали да я изпълниш?! Ти си уплашен. Свитъкът жари ръката ти!

ТУЛИЙ (*трепери*): Да... Аз идвам от иудейския храм... От там ме пратиха при Каяфа... И той ми даде този свитък... Повеля бил искал от Пилата: Ние, няколко войници да взим зорко гроба на Исуса, защото заговор тъкмяли Неговите ученици... Те щели да откраднат мъртвеца, за да кажат, че той възкръснал бил...

ЙОНАТАН (*твърдо и убедително*): Той ще възкръсне, както е казано вече, без никакъв заговор и въпреки вашата охрана...

МАТЕЙ: Тулий, ти си тръгнал да търсиш заговорници? Такива няма...

ТУЛИЙ: Каяфът ме предупреди... О, той не довърши думите си, защото силен шум пресуши гласа му... Завесата през олтара на храма се раздра нагве от горе до долу... Аз избягах (*сочи свитъка*) с това...

ЙОНАТАН: Иди и изпълни гълга си...

МАТЕЙ: Но, след като...

ЙОНАТАН: Тялото му неземно се сложи в гроба по обичая, както Йосиф от Ариматея пожела...

(*Слънцето потъмнява.*)

МАТЕЙ (*плахо*): Слънцето угасва! Слънцето угасва! Слънцето изчезва... (*Чува се голям трясък. Настава пълен мрак. Навремени възгласи: „Земетресение! Земетресение!“... Светкавици и гръмотевици.*)

ЙОНАТАН (*високо*): Ето борбата! (*Чуват се ужасни стонове; събарянния на стени и адски шум.*) Храмът се разруши, за да се издигне по-строен храм за Бога и Неговия Син!

ЗАВЕСА

При тъмна зала до смяната за епилога се пее погребалното едногласно ектение.

ЕПИЛОГ

Ясно утро. Обстановка на пролога. Пред портите на Иерусалим. Чува се тържествена хорова песен „Христос възкресе“, но без думи.

ЯВЛЕНИЕ 1.

СТРАЖ, ТУЛИЙ, ЛУКИАН и ОНИСОФОР,
римски войници, после КАЯФА и ГАЛАКТИОН

СТРАЖ: Откъде идвате?

ТУЛИЙ (*в отчаяние*): Чака ме смърт! О, нещастний аз, Тулий!

СТРАЖ: Не погobaва на римския войник да се бои от смъртта!

ЛУКИАН: О, Юпитере, спаси ни! Смили се над твоя роб Лукиан!

ОНИСОФОР: Силата беше голяма! Ние бяхме твърде много слаби, за да се противопоставим... Милост за мене, Онисофор!

СТРАЖ: Не се ли борихте? По вас не виждам рани!

ТУЛИЙ: Сила неземна се изправи пред нас. Ослепително сияние... Не светкавица, а нещо друго!... Тежката каменна плоча се издигна...

ОНИСОФОР: Сякаш, Юпитер изскочи из тесния гроб и с блясък, по-силен от слънцето се възнесе към небето...

СТРАЖ: От чий гроб? Ти сквернословии срещу Юпитер!

ЛУКИАН: Това беше мъртвият Христос... Той възкръсна...

ТУЛИЙ: Ние не можахме да изпълним повелята на Пилат... О, Богове! Ако силата на Христа не ви срази и вас, помогнете ни!

КАЯФА (*влиза през портите*): Какво е това? Пилат не ми е дал войници, а страхливци, които се ваят сега в праха...

ГАЛАКТИОН (*влиза*): Не сме страхливи, ние цели три дни пазихме богро и смело гроба... Заклевам се във величието на Рим, аз, Галактион.

КАЯФА: Вие сте заспали, или са ви упоили онези, които искат да всяват заблуда между народа, че мъртвият може да възкръсне! Ха-ха-ха... Вие нима вярвате, че аз ще приема лъжата?!

ТУЛИЙ: И пред смъртта си аз ще твърдя, че Иисус Христос е възкръснал...

ОНИСОФОР: И аз също, защото римският войник не лъже... Готов съм да умра.

КАЯФА (*замисля се*): Не, никой от вас няма да умре.... Аз мога да ви спася, само при едно условие...

ТУЛИЙ: Да ни спасиш от наказанието?!

КАЯФА: Да, и да ви възнаградя богато...

ЛУКИАН: Какво трябва да правим?

КАЯФА: Само да мълчите... (*Вади от пазвата си злато и им го раздава.*) Така... Пред никого не ще признавате, че Иисус е възкръснал... освен вас, нали друг не е видял нищо?!

ЯВЛЕНИЕ 2.

Същите и ЙОНАТАН

ЙОНАТАН (*влиза от страни*): Каяфа! Каяфа! Христос Възкръсна. Той възкръсна и победи мамона, на когото вие служите! Вашето злато може да изгори ръцете на тези повярвали в Истината люде, но никога не ще изтръгне вярата им в Иисус Христос от техните души... Христос възкръсна!

КАЯФА (*към войниците*): Накарайте да онемее този просяк. (*Войниците не мръдват от местата си.*)

ЙОНАТАН: Каяфа, не се бави, а се разкай! Аз и да онемее, все има свидетели, които ще разнасят славата на Христос.

КАЯФА: Убийте го! (*Стражата стои неподвижна.*)

ЯВЛЕНИЕ 3.

Същите, МАРИЯ от МАГДАЛА, САЛОМИЯ
и още две жени; после САЛОМ

ЙОНАТАН: Ето, Каяфа, идват и жените мироносици... Те знаят, че Христос Възкръсна...

КАЯФА (*бързо се извива, като в предсмъртна болка и излиза през портите*): Проклятие!

МАРИЯ от МАГДАЛА (*влиза ликолюща*): Христос Възкресе!

САЛОМИЯ (*влиза с двете жени*): Христос Възкресе!... Сам Ангел Господен ни каза това!

ЙОНАТАН: Христос Възкресе! Цялата природа се съживи за нов живот! Старият храм се разруши, издигна се нов неразрушим храм в душите ни, домът на Иисус Христос!... (*Всички запяват „Христос Възкресе“ – песента се засилва от външния хор; римските войници също запяват.*)

ТУЛИЙ (*хвърля златото*): Не, аз не искам за злато да мълча!... „Христос Възкресе!“

ГАЛИМАТЕЯ: Ана онемя, щом чу от моята уста „Христос Възкресе!“ И аз казвам и ще казвам: „Христос Възкресе!“

ЙОНАТАН: Наистина Възкресе! (*Навежда се и от дъното на стената откъсва едно глухарче, застава на страната и го духва.*) Разнесете Истината!

ХОРЪТ (*постепенно утихва, но продължава и след спускането на завесата*).

САЛОМ (*влиза тичешком*): Чичо Йонатан, Христос Възкресе!

ЙОНАТАН: Воистина Възкресе! (*Като ехо от четири страни разногласно се подема: „Христос Възкресе – Воистина Възкресе!“ Кратък музикален акорд след мистично изпълване на „Христос Възкресе“ безсловно.*)

ЗАВЕСА

КРАЙ

София, Великден, 1939

ИВАН ГРОЗЕВ
СЪДНИЙ ДЕН

Мирова грама в седем картини

ПЪРВА КАРТИНА

Действащи лица:

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР

РАХИЛ, негова гъщеря

РУВИМ, годеник на Рахил

АСМОДЕЙ, учен

АПОЛОНИЙ, поет

БРАТОЛОМЕО, кардинал, папски легат

КНЯЗ НОРЕН, началник на обсадена крепост, фелдмаршал

АДЮТАНТ и **свита**

НАРОД – мъже, жени, деца; офицери и войници с каски, в пълно въоръжение.

ВРЕМЕ – Днешна епоха

МЯСТО – Град в Европа

Подземие под обсаден град – цяла подземна крепост с всички удобства на кабаре и жилище. Чува се глуха бомбардировка. Мъже, жени, деца минават бледи като призраци, изплашени. Войниците ги подканят да вървят по-бързо. Чуват се сепнати гласове, задушен хленч: „До кога, Господи, до кога?“ „Смили се, Боже!“

В един ъгъл – морен и отпаднал – се е проснал Израил-Ахасфер със затворени очи, лицето му медно-червеникаво със зеленикави отсенки, сякаш бронзово антично изваяние – рязък контраст с останалите лица; до него – гъщеря му Рахил и нейният годеник Рувим.

Отнякъде радио съобщава от време на време новини за хода на борбата: „Миналата нощ пет неприятелски аероплана са свалени от оръдията на нашата въздушна отбрана; обхванати от пламъци те са паднали в предградието...“ „Нашите храбри войски са отблъснали неприятелските

танкове...“ „Наша подводница е потопила един неприятелски броненосец“ и т. н. По радиото се предават също и заповеди: „Всички в подземията!“ „Турете си газовите маски!“ и т. н.

През междувремиата се предава и музика.

Настрани, задълбочен в своето научно изобретение, седи Асмодей; той си служи с прикрита лампа и опитва някакъв апарат.

Аполоний ходи насам натам крайно възбуден, извън себе си; той се спира, слухти, с изстъпен поглед и пак подзема своя ход.

АПОЛОНИЙ (като се спира пред Асмодей): Какво правите, за Бога? Как можете?

АСМОДЕЙ (спокойно): Продължавам своята кабинетна работа.

АПОЛОНИЙ: Тук – в моя ая!...

АСМОДЕЙ: И моята работа е аяска.

АПОЛОНИЙ (забавно): При тия трясъци на картечници, при тия тътнежи... земята се тресе... хиляди същества загиват... едва се спасихме из развалините на нашите жилища. О, това е непоносимо! (Прозява се и се обтяга, челюстта му трака.) Яя! – и скърцане със зъби... О, бедно челоуечество!

АСМОДЕЙ: А с моето изобретение всичко това може в миг да престане.

АПОЛОНИЙ: Какво изобретение?

АСМОДЕЙ: С тоя уред ще мога да завладя космичните лъчи, ще мога да ги събирам и разпръсквам по своя воля и така да бъда господар над живота и над смъртта. Ще мога с него да свалям неприятелски аероплани; ще мога да потопявам дори и подводници, като си стоя спокойно в своя кабинет. От сега ние ще работим повече под земята.

АПОЛОНИЙ: Това да се постигне с тази ваша играчка?

АСМОДЕЙ: Всичко е започвало така. Най-великите изобретения на науката...

АПОЛОНИЙ (*прекъсва го*): Ах, науката! Оставете тази ваша наука – ние от нея днес най-много си страдаме. Учените са най-големите злодеи в света.

АСМОДЕЙ: Моля, моля!

АПОЛОНИЙ: Със своите открития учените увеличиха злото в света и станаха съюзници на смъртта, за да се изстреби по-бързо човешкият род. Къде назад остават диваците с техните отровни стрели!... Науката, човешката наука, е атенатат срещу самата природа и срещу самия Творец. Науката учи човека да убива само, но не и да възкресява. И ето – днес вярата е мъртва, надеждата – убита, а любовта сразена в самото сърце.

АСМОДЕЙ: Ние анализираме, ние разнищваме всяка жива форма, за да открием в нея загадката на живота.

АПОЛОНИЙ: Вашият анализ е убиване на живата форма: разнищване, разпокъсване – то значи смърт. А в убитата форма вие искате да откриете тайната на живота? О, науката извършва най-голямо злодеяние – тя убива самия живот.

АСМОДЕЙ (*с горда самонадеяност*): Аз нурвам в дълното на океана, безстрашно залитам към полюса и стратосферата, зорко бдя в гнездото на смъртта, само да доловя нейната тайна... На луната бих литнал дори.

АПОЛОНИЙ: Вие, учените, сте фатални хора. Поради вас загива светът. Народът има непогрешим усет за вас – той казва: „от учените ще загине светът“. И ето – гине, гине цялото човечество... Където са цъфтяли пищни градове, там стърчат днес развалини, грозни пепелища. Какво направихте вие от земята, от Божията земя? Черни маги на черно изкуство, вие развързахте урагана, извикахте бури, катаклизми. Във вашите лаборатории, в името на кой идеал приготвяте чумни бацили?

АСМОДЕЙ: Ами вие, поетите от всички времена, какво правите пък вие? От Омира и до днес вие възпявате гнева на Ахилеса. Така хубаво си седяхте и удобно до трона на тираните и възпявахте техните кървави подвизи.

РУВИМ (*като приближава Рахил*): Заспал?

РАХИЛ: Успокой се, нека го оставим на мира.

РУВИМ: Мисля, че тука не е сигурно – ние сме под кулата, където неприятелят най-много налита със своите аероплани.

РАХИЛ: И да загинем, ние ще загинем заедно... В живота и в смъртта ние ще бъдем заедно.

РУВИМ (*улавя я за ръцете*): Боиш ли се, Рахил?

РАХИЛ: С тебе не се страхувам.

АСМОДЕЙ: Защо се явявахте на всяко пиршество? Да поджегвате човешките страсти? Вие, поетите – пауни на суетата, гъделичкахте долните нагони у човека, в култ въздигнахте измяната, порока превърнахте в добродетел. Разпространители на „идеи“ – по-скоро на духовни епидемии! Ние сме убивали живота, а вие? – вие го отравяте в самия му зачатък! Това е вашето прословуто изкуство, за което днес толкова се крушите. Красотата, за която съжалявате, е смръзнала пяна на нещо нечисто. Аз съдя обективно и преценявам нещата по съвест.

АПОЛОНИЙ: Нима и учените имат съвест? За съвест може да говори само онзи, който вярва във вечен закон и в Бога, а вие учените отхвърляте религията.

АСМОДЕЙ (*хладно*): За нас всички прояви на човешкия мозък са равноценни, и въвн от човешкия мозък и материята нищо не признаваме. И най-после, трябва ли да съжаляваме за някакъв си бог на тълпите, който умира от нашите стрели? (*Продължават да разговарят.*)

(*Явява се началникът на крепостта княз Норен, със своя адютант; той води почиттелно кардинал Бартоломео.*)

КНЯЗ НОРЕН: Тука, монсиньор, тук е по-безопасно, ако може да става дума за някаква безопасност и сигурност в тия времена.

(Радиото свири танго.)

БАРТОЛОМЕО *(усмихнат)*: Тука е весело, има и музика.

КНЯЗ НОРЕН: Така по-лесно се понася трагичното положение. С веселата музика нахлува въздух отвън и се създава радостно настроение. Аз заповядах така – трябва да се научим да умираме с песен.

БАРТОЛОМЕО: Радостта и веселието отварят вратите на рая. Християнинът, вярващ в безсмъртието, трябва да се примирява с всичко и риданието да превърне в песен. Pax Vobiscum. *(Благославя с ръка.)*

(Около кардинала се суеят служители.)

КНЯЗ НОРЕН: Ще позволите. *(Покланя се и се отдалечава с адютанта си.)*

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР *(със затворени очи)*: Рахил, къде сме? Чувам весела музика, а ме облъхва тамян и смирна.

РАХИЛ *(шепне)*: Тук дойде кардиналът... Кардиналът – със своите служители.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР *(отваря очи, сепнат)*: Кардиналът? *(Взира се.)* Злокобна среща! Той... цял в пурпур – сякаш облечен в адски пламъци... *(Подпира глава с ръка – възлегнат.)* Ето, носят му трон... Не е ли той един от кървавите палачи на света? Да не знаех, че е кардинал, бих го взел за някакъв Мефистофел – цар на преизподнята – тоя ад, където – с негова благословия – бушува смъртта...

РАХИЛ: Успокой се, татко! Ти всичко виждаш така преувеличено...

(Дочува се глух трясък на бомби, навън започва канонада.)

АПОЛОНИЙ: Чуйте, бомби избухват... Бучат танкове – трактори разорават земната нива за дяволска сеитба...

АСМОДЕЙ: Цивилизацията върши своето дело – спасява бедния човешки род от страданията на живота и го издига в неznайни небеса към вечен живот... Ха, ха, ха!

(Някои жени с деца, минавайки, се отбиват при кардинала за благословия; целуват му пръстена, а той милва децата и утешава.)

АСМОДЕЙ *(сериозно)*: Впрочем, без тия жертви науката не би се обогатила с нови открития, цивилизацията не би напреднала. И най-после, какво би станало с човечеството без тая вечна борба, която го гържи будно и нащрек? То и без това би изгинало, разяжгано от собствени язви, от леност и порочност – от вашето изкуство красиво да се умира... Прочее, да живее борбата!

АПОЛОНИЙ: Борба, борба! – вечна борба! Преди потопа, и след потопа – борба!

АСМОДЕЙ: Науката ни дава жива картина за това. Тя разкрива земните пластове като листове на грамадна книга и разчита миналото на земята.

АПОЛОНИЙ *(визионерно)*: Да, аз виждам: предпотопни исполински дракони, хвърчащи птеродактили, гигантски ихтиозаври и гущери, тежки мастодонти, покрити с люспеста броня, въоръжени с грамадни челюсти... Посред грохота на стихииите, посред избухването на вулканите, те водят безпощадна борба, и кръв обагрят океаните... едно чудовище поглъща друго чудовище...

АСМОДЕЙ *(тайнствено)*: Това е точно тъй – това са нашите прадеди.

АПОЛОНИЙ: И сега – човекът, техният кекав потомък, се ражда гол, безпомощен; но науката го облича с непроницаема стоманена броня и го снабдява с исполински крила, и му дава в ръка мълнията и гърма, за да поразява своите противници – братята си... Човече, човече, не свети ли разум под твоя череп? Къде отиваш, човече?

АСМОДЕЙ: Излишна поетическа сантименталност – животът е безпощаден.

(Навън избухва трясък.)

АПОЛОНИЙ *(с нарастващо възбуждение)*: Картечници – тракане на грамадни челюсти... На кълбо свити – стомане-

ни исполински змии се търкалят с грохот, повалят лесове и бълват огън... Из въздуха се носят апокалиптични чудовища: дракони – бълващи пламъци, металически птици – сеещи смърт... Цялата земя гори, океаните пламтят... Коварни подводници дебнат грамадни греднаутни – нагълтали в стоманена утроба всички гръмове на земята. О, те биха могли да разрушат Хималаите с тия гръмове, но една торпила им стига, за да избухнат в стихийен пожар чак до облаците и да изчезнат в дъното на океана... О, борба! Страховита борба навсякъде – по суша, по море, във въздуха! Това е царството на Свърхзвяра, където един народ поглъща друг народ...

РАДИО: Всички изходи за навън да бъдат закрити.

(Общ смут и сподавени гласове.)

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР *(става внезапно):* Аз не мога да понасям повече тука, аз трябва да бягам! Къде е Рувим?

РУВИМ: Тук съм. Затворени са вече всички изходи.

РАХИЛ: Ти си между нас, татко. Вън или вътре – не е ли все едно? Ние заедно ще умрем.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: О, да бих могъл да умра! Но аз – не мога да умра! Около мене смъртта коси, но тя бяга от мене...

РАХИЛ *(възодушевена):* Могъщ е Ехова – Той ни огражда. От всякъде се рушеха стени около нас, войници покосени падаха, но нас смъртта не ни засегна. Имай упование, татко, ние и тук ще бъдем запазени. Аз вярвам в силата на Ехова, който е превел някога своя избран народ през пустини и морета.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Да, мощен е бил някога Израил – морето е побягвало пред неговите стъпки, и той е ходил по дъното му като по сухо, но... гълга е историята на Израил. Ти ще видиш, Рахил, смъртта пак ще ме отмине. О, тази вечност, която ме гнети! *(Устремил поглед в пространството, говори на себе си):* Върви! Върви!

РАХИЛ (*към Рувим*): Рувим, пак му става зле, и все едно повтаря...

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Елате, елате, деца мои! Що знаете вие? – Вие нищо не знаете. Какво виждате вие? – Вие нищо не виждате... Аз гледам през вековете. Всичко ще се превърне на пепел – целият тоя свят ще рухне, но Израил няма да загине...! Да бъдеш осъден – всички ужаси на света да изживееш и – за твоят ужас – да останеш пак жив...

(Отвън се чува глух бумтеж.)

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР (*озарен от някакъв спомен, вика изстъплен*): Събаряйте стените! Съсипвайте, съсипвайте! Не трябва да остане ни диря... Всичко – развалини! О, светът – грамаден кинотеатър... Поколения след поколения отдавна са слезли в гроба, а сенките им още витаят и ридаят върху белия екран на времето...

АПОЛОНИЙ: Кой е тоя безумец?

АСМОДЕЙ: Всички, които идват в това подземие, подгледват, всички губят ума си и се въртят онесвесени: едни се молят, други охкат, а някои очакват смъртта с псалми на устата... Аз, обаче, се чувствавам най-удобно в скута на смъртта и тогава правя най-сполучливи открития.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Аз раздирам завесата на миналото, аз вдигам покрова на бъдещето... За мене няма затъмнение и смърт! О, небе, изливай огън и жупел върху главата ми, о, аг, бълвай пламъци под нозете ми! (*пророчески*) Всички вие ще измрете! – кардинали и папи, царе и патриарси, богати и сиромаси, учени и прости... Но аз – аз няма да умра! (*Стенания, хленч, задушени вопли.*)

ГЛАСОВЕ: „Боже Господи, милост!“

ВИКОВЕ НА ЖЕНИ: „Милост над чагата ни!“

БАРТОЛОМЕО (*се изправя и приближава Ахасфер*): Кой си ти, човече? И защо викаш толкова, че всяваш тревога?

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: След малко тук ще има вечен покой. (*с ирония*) Рах Vobiscum... Ха, ха, ха!. Спасявайте се, ако мо-

жете! Наближава краят на този свят, в който свирепства неправдата!

БАРТОЛОМЕО: Съобщете на Началника на крепостта, че тук е попаднал луд човек, който плаши жените и децата!

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Луд? Защото казвам истината, която вие не виждате?

РАХИЛ (*към кардинала*): Монсиньор, баща ми е твърде много преследван и гонен, и мъката говори през устата му, но той е безобиден – никому зло не е сторил.

РУВИМ: Той още не е дошел на себе си от болестта, що го измъчва, и от изтезанията, на които е бил подложен. Всичко, каквото е чел някога, всичко оживява за него, и той смесва фантазия с действителност – поради големите изпитания, той е изгубил различаване между своите собствени преживелици и действителните събития.

АСМОДЕЙ: Странен случай за научно изследване.

АПОЛОНИЙ: Но това е душевна вивисекция...

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Аз – безумецът – гледам в книгата на битието, и косите ми настръхват... Аз не мога да не викам... Сбъдват се словата на пророците – техните кошмарни видения стават действителност! Треперете народи!

ГЛАСОВЕ: О! О! Горко!

АПОЛОНИЙ: Говори като пророк.

БАРТОЛОМЕО (*приближава още повече Израил и го изглежда строго*): Какъв си ти? Някой закъснял пророк? Ние знаем, че всички пророци, вълн от Христа, са лъжливи.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Срещу които вие трябва да обявите кръстоносен поход и да ги изтребите с огън и меч? Знаем ви аз, о, вие, князе на църквата, не веднъж вие сте си служили с ръката на палача и сте благославяли тази престъпнишка ръка. Вие убихте вярата и я привързахте за победната колесница на тираните, вие посяхте омраза и насъскахте народите едни срещу други – навсякъде кръстът предеше-

ства меча... О, лицемери, вижте и възликувайте! – вашето дело е процъфтяло и е дало изобилен плод, че вие посяхте ветрове и сега пожънвате бури... Кардинал Бартоломео, аз те познавам – в твоите очи още пламтят яростните пламъци на запалени клади, от твоята кардиналска мантия още лъха миризмата на изгаряща човешка плът... Повече тамян и смирна, повече тамян и смирна, за да не вони...

БАРТОЛОМЕО (*стъписан*): Какво имаш ти с мене?

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР (*с внушение*): ...защото ти си служител на Княза на този свят – на Оногова, който вечно раздухва раздори и пожари по цялата земя...

БАРТОЛОМЕО (*объркан*): Аз – аз съм смирен служител на Христа.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Не, ти не познаваш Христа, защото Ешуа е бил евреин, а евреин само може да разбере евреина и да го следва.

БАРТОЛОМЕО: А ти защо го не следваш?

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР (*с болка и с ридание*): О, аз го следвам, аз го следвам, въпреки своята воля, дори и тогава, когато го отричам и хуля... Че аз го видях, аз го чух... (*Визионерно.*) Нарамил тежък кръст, Той шестваше към Голгота... Тълпата кряскаше, тълпата го ругаеше... и аз сам го похулих в лицето... „Не тук, не тук“, извиках аз и не го оставих да си отпочине пред моя праг... Тогава Той ме прониза със своя кротък поглед, и аз – като насън – чух гласа му: „И ти върви! – го моето второ пришествие... Върви!“ Оттогава... О, оттогава... аз тръгнах из Неговия трънлив път – по Пътя на страданията... Земята се отваря под нозете ми и не ме поглъща, мълнията удря в челото ми и не ме убива... смъртта бяга от мене.

БЯРТОЛОМЕО (*гледа го със широко разкрити очи – почти със суеверен страх*): Ахасфер, Ахасфер! Ти ли си оня Антихрист – противник на църквата, който разпространява легендата за Вечния Евреин? (*Гледа го предизвикателно.*)

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Аз съм живата легенда на Израил, аз съм живата вековна съвест на света.

РАХИЛ: Успокой се, татко!

РУВИМ (*към кардинала*): Моля ви, недейте го възбужда! Твърде дълбока е неговата трагедия...

БАРТОЛОМЕО: Той всява смут, трябва да се отстрани. Нека се доложи на фелдмаршала!

АСМОДЕЙ: Тоя човек наистина е умопобъркан – смесва история с измислица.

АПОЛОНИЙ: Що ми важи? Войната съвсем не е измислица, приятелю, и ние самите скоро ще станем „история“...

РАДИО: Пригответе си маските! (*Шумът и грохотът от оръдия и от апарати се засилва и заглушава ужасените викове.*)

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР (*се провиква*): Настава началото на края... Кой може да се отърве от праведно възмездие? Око за око, зъб за зъб! О, свят, престъпен свят, заслужена е твоята участ! Днес всички човечески синове са изправени пред съд...

(*Появява се Княз Норен със свитата си.*)

КНЯЗ НОРЕН: Кой е размирникът тука? Кой гръзва да се бунтува?

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Един брат на онзи велик евреин, който преди две хиляди години разбунтува целия свят и даде свещения завет на хората: „Обичайте се един друг!“ О, аз се усъмних в Неговото месуанство – и ето ме наказан... Аз не мога да умра и трябва да свидетелствам през вековете за Неговото разпятие...

КНЯЗ НОРЕН: Все същият евреин! Аз заповядах да бъде затворен – кой го е пунал?

АДЮТАНТЪТ: Ваше превъзходителство, той се промъква незабелязано през стражите и навсякъде се явява като някакъв призрак...

КНЯЗ НОРЕН (*гледа със злокобен блясък в очите Израил и като го доближава*): Не се е родил още оня, който може да се опре на волята ми!

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: А мене никои човек не може да ме убори, че аз съм Израил – Богоборецът!

РАХИЛ (*обгръща с ръце баща си и застава срещу княза*): Милост! Баща ми страда от неизлечима болест – той е изгубил ума си поради големите изтезания и мъки!

КНЯЗ НОРЕН: Ние нямаме време да се занимаваме с обезумели хора, срещу които пагат тежки обвинения: такива като него са подрушвали гържавата, тайно са си устройвали царство в царство... Махнете го от тук, или... (*Неколцина войника се спущат да изпълнят заповедта.*)

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР (*обзет от лудост, той се възпроява – обладан от свръхчовешка сила – и с властен замах образува около себе си кабалистичен кръг*): Не се доближавайте до мене! (*Със страшен внушителен глас.*) Княз Норен, от тебе в моя миг е отнета всяка власт, че ти си злоупотребил с нея! Виж, възкръсват твоите жертви! Виж, и се ужаси! Ти си Князът на моя свят, пред нозете на когото се принасят хиляди хекатомби. Между нас зее пропаст, изпълнена с безброй мъртвешки трупове, където и ти скоро ще се провалиш!...

КНЯЗ НОРЕН (*се дърпа инстинктивно – настръхнал с устремен безумен поглед в пространството. Той иска да каже нещо, но гласът му занемява. Той се залюлява – прибелял като смъртник: близките го поддържат. Блясъци лумват и озаряват страхотни видения*).

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР (*като изглежда всички*): Аз изричам над вас проклятието срещу Каин, чийто печат вие носите... върху челата си! Аз ви приковавам с ужаса на душата си – с ужаса на милионите мъченици, изгорени във вашите пещи! (*Блясва ослепителна мълния, последвана от гръм, писва сирена като архангелска тръба.*) Над вас светва огнен съг – настанал е час на праведна разплата... О, вие, служи-

тели на кръвожадни богове, вие ще загинете от своите собствени оръжия, които издигате срещу човечеството!

(Княз Норен и неговите подчинени са като втрещени, сковани от необясним ужас.)

АСМОДЕЙ: Наистина, тука става нещо необикновено ...

АПОЛОНИЙ: Става нещо страшно... Към кой бог да се обърнем за помощ? Душата ми е запустено езическо капище...

КНЯЗ НОРЕН *(в пристъп на ярост, мъчи се да се приближи към Израил, със зловна закана):* Ти... само ти! Ти си проклятието на света! Аз ще те премахна! Застреляйте го!

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Опитайте се да ме доближите, и нови гръмове ще ви обсипят! Главата ми привлича мълници, които никога не ще ме убият, но тежко на ония, що са около мене! Тази крепост, където се изковават веригите на всички народи, ще рухне! Няма да остане камък върху камък!

(Той прави магични кабалистични знакове, и нови гръмове избухват; духва вихър в подземието.)

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР *(цял извихрен, настръхнал и извън себе си, разперя ръце – бели привидения заиграват по зидовете! Скелети се мяркат...):* Иде, иде страшен съд! Рушат се основите на стария свят, тъмници се отварят, гробовете изхвърлят своите мъртвци... Вижте! Гледайте!!!

АСМОДЕЙ *(говори като на себе си):* Той е цял преобразен... Ето Човекът, проводник на космичните лъчи – на Идеите, що рушат светове и възкресяват мъртви...

БАРТОЛОМЕО *(приближава застрашително, с поглед на средновековен фанатик):* Сега те разбрах – какъв си... Магьосник, кабалист, съобщник на Сатаната! Бяс се е вселил в тебе, и бяс говори през твоята уста! Но аз те заклевам в Името на Оногова, пред Когото треперят архангели и гемони! Срещу църквата и нейното войнство ти си безсилен, че твърдо е нейното основание, и вратата адова не ще

я преодолее! Излез от тук, о, дух нечестив, ако не искаш да те изгоря с огъня на Светия Дух!

АХАСФЕР (*се изправя с всичкия си ръст*): Не, клетвите на вашата църква няма да ме изгорят – безсилни са вашите анатемци, дори и тогава, когато ги изговаряте в името на Бога на Любовта! Че вие избихте някога вашите благодетели – маврите, които ви дадоха цивилизацията; че вие и до днес преследвате най-жестоко вашите учители – евреите, които ви дадоха вярата и закона! Но аз се отървах от трионовите зъби на вашата света инквизиция, аз минах през пламъците на запалените кладци, за да ви обвиня днес, пред лицето на смъртта, и да извикам над вас Божия съд!

БАРТОЛОМЕО: Чрез силата на Разпятото, в името на Христа, аз те заклинам, зъл дух!

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Не поменувайте името му всуе, че Той е – тук! (*с променен глас*) Аз го виждам навъсде – великият Страдалец, който е разпънат за света и страда със страданията на целия човешки род... (*С устремен изстъплен поглед, сякаш проникващ през стените*): Ето Го – Той идва, в най-голямото нещастие Той идва... (*Силен розов блясък облива подземията, прозвучават тържествените акорди на погребалния марш от „Ероика“ на Бетховен...*) И праведни и грешни – всички Той ще покрие със своята огнена мантия... Че той е – самата Милост, която прониква в най-страшния човешки аг...

КАРДИНАЛ БАРТОЛОМЕО (*в борба със себе си пада – на колене*): Исусе Христе, ослепявам...

КНЯЗ НОРЕН (*глухо*): Непозната сила ме вцепенява... О, помощ! Нима тук ще бъде моят край?

РАХИЛ: Някой стои зад вратата... през пролукуите свети неговата греха... Рувим!

РУВИМ: Мила Рахил, това е върховен миг на изпитание...

АПОЛОНИЙ: Става чудо... Благоухание от пламтящи рози ме задушва... Исусе Христе, дай ми просветление на духа!

АСМОДЕЙ: Нима са възможни в днешно време чудеса ?

РАДИО: Турете си маските! *(Обща тревога.)*

АСМОДЕЙ: По-скоро маските... Бързайте! Отровни газове!...

(Чуват се гласове: „О Боже, няма ли край?“)

ГЛАСОВЕ: Станете, мъртви, из своите гробове, да легнем ние – живи!

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: ... Той бди пред всяка тъмнична врата – пред Неговите стъпки се рушат гнили империи, и бетонените укрепления и бункери падат... Ето, слушайте, Той иде... в самия ад... *(Тактовете на „Ероика“ се усилват – сякаш отмерващи стъпките на един бог...)*

(Вън забучава като шум от много бури, вихър разклаща затворената врата към подземие – розови пламъци проникват през пролуките.)

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР *(в страшно безумно изстъпление, с издигнати ръце – като призоваващ нови гръмове, с очи – ослепени от някакво видение):* През смърт и разруха... облечен в пожарните рози на зората – като нов ден... *(С безумен хохот.)* Възликвайте, народи!... Той иде – Спасителят на света...

(Вратата се откъсва с оглушителен трясък. Пожарни отблясъци осветяват подземие.)

Народът вика посред избухващите гръмове и трясъци: Иисусе Христе, спаси ни! Иисусе Христе, спаси ни!

Спуца се мрак посред светолумни разпади на гръмове. Звукете на „Ероика“ заглъхват постепенно.)

ВТОРА КАРТИНА

Действащи лица:

АХАСФЕР, РАХИЛ, РУВИМ, ВАРАВА, ИУДА
Мъже от тълпата
Жени от народа
Римски войници
Двама ученика на Христа
Първосвещениците АНА и КАЯФА,
МАРИЯ МАГДАЛИНА и МАРИЯ КЛЕОПОВА,
Книжникът АРОН,
Свирач на арфа,
Един мъж в бели одежди.

Много от лицата напомнят някои лица от първа картина – както и в последващите картини. Всичко прилича на мираж; лицата се движат и говорят като в съновидение, с омагьосващо внушение.

Един кът от Йерусалим – кръстопът. Заг жилищата се губи на възбог каменист друм към Голгота, откъдето зари светлина. Минава народ. Кръстосват римски воини. Глъч, звек на оръжия, далечни викове. Иуда бяга надолу от хълма като подплашен звяр – ослепен от видението на Голгота. Варава се изкачва нагоре по хълма – привлечан от сиянието на Голгота, като лунатик от луна. Те се сблъскват един в друг.

ИУДА: Кой си ти, човече, що ми се изпречваш на пътя ?

ВАРАВА (взира се в Иуда): Иуда от Искарюот? Защо си тъй потъмнял, брате мой?

ИУДА: Недей ме нарича брат! Аз нямам никакви братя. Аз съм сам, сам! Прегателят е винаги сам...

ВАРАВА (*като го изглежда продължително*): От тебе лъха стуг, Иуда.

ИУДА: Аз не знам, що става с мене... От оня миг, когато Той – Учителят – ми подаде залък хляб, в мене влезе... някой друг... Аз не знам какво върша... Чужда воля движи членовете ми, странен дух говори през устата ми... Не, аз не го предадох – някой друг го предаде – на разпятие...

ВАРАВА (*възторжено*): Иуда, дай да те целуна! Ти предаде на разпятие Оногова, който стана мое спасение.

ИУДА: Не ме доближавай! Не ми припомняй! С целувка го аз предадох...

ВАРАВА: Без да щеш, ти си ми сторил добро – ти ме освободи от разпятие. Моята жена, моите деца и децата на децата ми ще ти бъдат благодарни. Аз – недостойният, аз – презреният – бях спасен от позорна смърт... Виж там, гледай, там аз щях да вися – прикован на кръста... Моята кръв щеше да изтича там... А сега... аз съм облекчен – друг страда вместо мене: един безгрешен, един праведник изкупува моите грехове... Аз мога да плача от радост, мога да лелеча от умиление и да благодаря на Бога... Ето, виж – Неговата невинна кръв се пролива за опрощаване на вси грехове... Един е разпънат за всички. Това направиха нашите първосвещеници. Те са тъй мъдри и учени – истински пастори народни.

ИУДА (*го слуша с нарастващ ужас*): Ти, ти, Варава, ти казваш това! (*Блъска си главата.*) О, Иуда, какво стори ти, Иуда! Ти продаде Богочовека за няколко презряни сребърника – да стане жертва, невинна жертва, за изкупление на нищожния презрян живот на престъпниците... Къде да отида – вдън земя да потъна, да се скрия от света, от себе си, от лицето на Оногова, Който всичко вижда, Който всичко знае, от Когото не мога да се укривя, не мога да избягам... (*С безумен хохот.*) Радвай се, Варава, възликувай, о, тъмен син на земята, един Бог е дошъл на земята да страда и да умира за тебе... С Неговото издигане на кръста

твоите вериги се строшиха и пагнаха... Рагвай се на своята свобода, Варава! Това разпятие за теб е ден на освобождение от Египет – за теб Синът Божий е заклан пасхален агнец... Върви, върви и гледай там, и се опий от мъките му! Да, аз – Иуда, аз ви устрой това празненство, аз ви Го предадох, о, гребни люде, що жадувате за кръвта на Богочеловека! Не каза ли сам Той: „Който яде плътта ми и пие кръвта ми, ще има живот вечен“?

ВАРАВА: Нима аз съм крив, че убиват пророците? Аз съм съвсем неповинен... Защо да се круша? *(В изблик на невъздържана радост.)* Аз съм свободен! Очите ми гледат небесата, гърдите ми се разширяват от свобода и въздух. От сега... О, чудодейно разпятие, благословено разпятие, ти извършваш това, което аз и моите братя не можахме да постигнем – Един е прикован на кръст, а хиляди неволници и роби ще се освободят от своите вериги... Това е начало, аз го чувствам: в кръвта ми възиграват хилядите поколения – синовете на бунта, които ще преобърнат света и ще завладеят земята. От това разпятие ще ни придойде сила, и ние ще изтребим всички наши врагове!

ИУДА: Върви, върви, ти, кърлеж върху снагата на Бога, и умножи се като морски пясък! О, аз чувам около кръста вълчи вой и шум от размахани крила на хищници... Че там, където е трупът, там се трупат орли и зверове... О, гадове от всички земи, елате всички на Голгота, там има за вас пиршество: аз ви приготвих жертва... Разкъсайте тялото на Богочеловека, както раздрахте ризите му, изтръгнете сърцето му и се опийте с Неговата топла кръв, за да заякнете и да извършите своя славен подвиг... Ха-ха-ха! О, проклятие над моята глава! Как ще изкупя своето Богопредателство! От Голгота аз политам стремглаво надолу и само примката около врата ми ще ме издигне над бездънната страхотна бездна, където зее вечността на отчаянието... *(Изгубва се надолу.)*

ВАРАВА (*опит и озарен от блясъка на жертвата, що се излъчва от Голгота, простиращ ръце*): Спасение, спасение! аз съм първият, що отивам към възход и повеждам безбройни множества тълпи след себе си... Към Голгота, към Голгота! Там се извършва тайнство – късам се вериги, отварям се хиляди тъмници! О, чудо на Голгота! Душата ми се опиянява от ново вино, в жилите ми потича нова кръв... (*Въззема се към Голгота, цял опиянен.*)

ЕДИН МЪЖ ОТ ТЪЛПАТА (*минавайки*): Казват, че бил Син Божу.

ДРУГ: Други го наричат Син Человечески. И Син Божу и Син Человечески... Изглежда, че е само Син Человечески. Защо Бог не изпрати своите ангели да спасят сина му от поругание и смърт?

ПЪРВИЯТ МЪЖ: Той не е Месия, когото очаквахме. Месия ще се яви в мощ и слава и ще издигне Израил над вси народи.

ДРУГИЯТ: Той ще бъде Цар на царете и няма да се остави да го влачат по стъгдите и да го бият с бич. Пада му се! Ешуа излъга надеждите на Израил. (*Отминават.*)
(*Две жени. слизащи от Голгота.*)

ПЪРВА ЖЕНА: Какво е на тая майка – да вижда сина си прикован на кръст между разбойници...

ВТОРА ЖЕНА: Нашите свещеници искат да го приравнят с разбойниците. Това е тяхна наредба. А кой обръца храма на търговски дом? Те – свещениците и търговците – не могат да му простят, че ги излъди с бич из храма.

ПЪРВА ЖЕНА: Горката майка, горката майка! Такъв син да рогу и така да го види...

ВТОРА ЖЕНА: Видя ли, как светеше лицето му? Той е праведник, сестро! Голям грях струват, като го убиват – всичко върху нас ще падне.

ПЪРВА ЖЕНА: Ти чу ли какво викаха старейшините на Пилата? „Разни го, разни го! Нека кръвта му падне върху нас и върху нашите деца...“ И Пилат го предаде в ръцете на

първосвещениците – те да го разпънат. Всички добри люде са като попарени – зло ще ни сполети...

ВТОРА ЖЕНА: Как посмяха, сестро, да вдигнат ръка върху него! Той цереше болни, мъртви възкресяваше – големи чудеса правеше. Никой пророк не е вършил такива чудеса като него. Той е от Бога пратен в тези усилни времена да ни покаже пътя на спасението, а ние го убиваме... *(Отминават.)*

(Двама войника. Далечни бойни тръби.)

ПЪРВИ ВОЙНИК: Тези евреи са чуден народ – свой човек убиват – най-добрия, най-кроткия, най-благородния свой син... А както пише на кръста, Той бил иудейски цар.

ВТОРИ ВОЙНИК: Ами Ирод?

ПЪРВИ ВОЙНИК: Неговото царство не било от моя свят, той нямал никаква земна власт... Затова Ирод се подиграл с него и заповядал да го облекат в царска багреница, да го увенчаят с трънен венец и да го бият с бичове... „Рагвай се, царю иудейски!“ Така му викали и го биели с плесници... Така да се издъват над невинния...

ВТОРИ ВОЙНИК: Открай време те са избивали с камъни блудниците и пророците.

ПЪРВИ ВОЙНИК: Виж! Рим високо тачи своите първи хора – гадатели и поети там живеят във великолепни дворци; на Цезарите се строят храмове, че те са боговете на земята... А хетери и блудници са там същински богини, обкичени с бисер и злато, отрупани с драгоценни камъни... Затова Рим владее над света, и неговата власт е несъкрушима, а евреите – избиват праведниците и царете си, затова те ще изгубят своето царство. *(Отминават.)*

(Явяват се двама ученика на Христа. Прозвучават звуци от далечна арфа.)

ПЪРВИ УЧЕНИК: Безверие помрачи душата ми... Той ни казваше: „Аз съм възкресение и живот, и който вярва в мене, ще има живот вечен“. А ето – сега сам Той умира с позорна смърт...

ВТОРИ УЧЕНИК: Сега – къде ще отидем? Как е земята пуста, безрадостна!...

ПЪРВИ УЧЕНИК: Той – Синът Божи – умира като всеки друг човек...

ВТОРИ УЧЕНИК: Не помниш ли, как Той ни казваше, че житното зърно трябва да умре, за да прокълни из него новият живот? Дори и Синът Божи трябва да мине през сянката на смъртта, за да победи смъртта...

ПЪРВИ УЧЕНИК (*с упование*): И ние ще го видим пак – Сина Человечески да се носи над облаците в сияние и слава, обкръжен от своите ангели... (*Отминават, звуците заглъхват.*)

(Първосвещениците Анна и Каяфа, минаващи.)

АННА: Той е магьосник – Той можеше да направи някое чудо и тъй, както е прикован на кръста...

КАЯФА: Той възкреси сина на вдовицата, гъщерята на Джаури и Лазар... Не е за чудо и сам Той да възкръсне... Аз разкъсах грехата си, като чух да се нарича Син Божи, а какво би станало, ако Той наистина възкръснеше? Тогава народът ще се разбунтува и ще ни пребие с камъни.

АННА: Ние искахме да го погубим, за да спасим народа от гибел и от ерес. По-добре един да загине – за спасението на всички, с кръвта си да изкупи нашите грехове, че Ехова да се умилостиви над нас.

КАЯФА: Боя се от неговото възкресение.

АННА: Римските легиони ще го пронизат с копията си... (*Отминават.*)

(Появяват се Мария Магдалина и Мария Клеопова. Изново прозвучават звукове на арфа.)

МАРИЯ КЛЕОПОВА: О, тия нечестиви ръце, които се докоснаха до него, как не изсъхнаха! Те убиват Бога...

МАРИЯ МАГДАЛИНА: Те не могат да Го убият... (*Почти шепне.*) Те не могат да Го убият... Безсмъртният не може да умре. Видя ли как му светеше лицето?

МАРИЯ КЛЕОПОВА: Сестро, сестро, аз съм безумешна...

МАРИЯ МАГДАЛИНА: А аз съм изпълнена с неизказана радост от мига, когато Той ме погледна: небесни двери се отвориха за мене, и аз чух да пеят ангели...

МАРИЯ КЛЕОПОВА: Аз чувах безумешното ридание на майка му, аз виждах да тече кръвта из раните му...

МАРИЯ МАГДАЛИНА: Не кръв – светлина изтичаше из дланите му... О, когато Го гледах, аз бях цяла преобразена – очите ми се отвориха, и аз Го видях в блестяща светлина... Аз видях не човека, а Бога в Неговата слава... Лицето му – светкавица... Ослепяха зениците ми... То блестеше по-ярко от слънце... От Неговата топла усмивка мъката в сърцето ми се стопи, и целият свят се сля в едно светло видение...

МАРИЯ КЛЕОПОВА: А аз чувах плач и вопъл... Аз видях любовта разпъната, правдата поругана...

МАРИЯ МАГДАЛИНА: От сега нататък смъртта изгуби за мене своята сила, защото аз видях Господаря на Живота, който тържествува над смъртта. *(Отминават, звуците заглъхват. Появяват се Книжникът Арон и Свирачът на арфа.)*

КНИЖНИКЪТ АРОН: Никъде в нашите книги не пише, че ще се яви някакъв Месия – Син Божи. Той е обикновен мечтател и измамник – знае как да омагьосва тълпите и да ги заслепява. Той говори за някакво Царство Божие... Лъжа! Къде е това Царство Божие? Пуст съчинител на притчи.

СВИРАЧЪТ НА АРФА: Но Мария, Мария, тя е захласната в Него и загубена за мене... О, Магдалина! Виж, тя се отдалечава – така царствена, цяла богиня! С какво мога да оприлича нейната неземна красота?

КНИЖНИКЪТ АРОН: И ти ли си влюбен в нея? Цял Ерусалим тича подир нея – тя има повече поклонници от Назарянина.

СВИРАЧЪТ НА АРФА: Тя гледаше само в Него... Ревност пламна в сърцето ми, и аз изпитвах злорадство, като го гледах прикован на кръст... О, той ми я отне! Аз я следвах навсякъде из улиците на Ерусалим и възпявах нейната божествена красота. Огнени звуци – звезди се ронеха от струните на арфата... Чрез красотата на жената човек стига до Твореца и става сам творец. И ето, един ден Той – Назарянинът – угва и ми я отнема... Оттогава – стонове се отронват от пръстите ми, когато се помъча да свиря на арфа. Глух ми стана светът... Той отне божеството ми, угола ми, смисъла на живота ми...

КНИЖНИКЪТ АРОН: Ти си тръгнал подир една жена и си загубил ума си. Това е недостойно за един мъж.

СВИРАЧЪТ НА АРФА: Бих бил най-щастливият човек, ако тя ме стъпчеше под краката си.

КНИЖНИКЪТ АРОН: Непонаправен безумец!

СВИРАЧЪТ НА АРФА: Остави ме да бъда щастлив в нещастнието си... *(Отминават.)*

(Появява се Ахасфер, придружен от Рахил и Рувим.)

АХАСФЕР: Вижте, там! *(Сочи върха на Голгота.)* Издига се разпятие! И Той ме гледа от кръста... през зигове и стени, през далечината... Неговият поглед е неотразим – две огнени зеници, навсякъде ме следят...

РАХИЛ: Тамко, успокой се!

РУВИМ: Време е вече да се приберем вкъщи.

АХАСФЕР *(с горчива усмивка):* О, за мене няма да има вече покой! Аз Го похулих, а Той ме погледна само... О, този поглед, този поглед... Меч прониза сърцето ми... Може ли човек така да гледа... И аз чух кроткия му глас: „Върви!“ – Върви, върви! Все моя глас звучи в ушите ми – гръм не може да го заглуши, – по-силен и по-моцнен от ангелска тръба... Той ме разтърси цял. Нима може човек така да говори? Той изговори една думица само, и змия огнена се изправи в душата ми... О, съвест, ти никога не ще заспиш вече, о, мои бедни нозе, вие никога не ще спрете вече, о, моя

окаяна уста, ти никога не ще замлъкнеш вече! Убийство, убийство! Израил уби Бога в човека, Израил проля невинна кръв... До края на света аз ще бягам и ще викам: извършено е най-страшното злодеяние в света...

РАХИЛ: Да си вървим у дома, татко.

АХАСФЕР: Отсега нататък за мене няма дом – аз ще бъда вечен скитник – без дом, без подслон, без утеха... Невинна кръв е пролята – това е начало... Треперете, народи, земята ще простене...

РУВИМ: Черен вихър се подема... Там нещо става – на върха...

РАХИЛ: Слънцето помръква... Нещо страшно става, татко.

(Извиване на буря и трус.)

РИМСКИ ВОИНИ *(бягащи от Голгота):* Той издъхна... Земята се тресе под краката ни... Камъни валят над главите ни... Огнени змии съскат по петите ни – из устата Му блеснаха светкавици... Умиращият Бог ни преследва...

ГЛАСОВЕ ИЗ ТЪЛПАТА: Святка се около кръста... Мълнии – огнени камшици... Где са сега първосвещениците? Разгиря се църковната завеса...

(Прииждат много тълпи.)

УПЛАШЕНИ ГЛАСОВЕ: Мъртвите възкръсват... Мъртвите възкръсват! Бягайте, бягайте, хора! Бягайте!

(Появяват се в бели одежди, като лунни синкави привидения, странни човеци и застават неподвижни. Народът остава втрещен от ужас.)

АХАСФЕР: Елате, елате, мъртви и живи! Вижте! Някога Яков победи Бога и бе наречен Израил; а гнес Израил уби Бога! И няма да има край на това богоубийство!

(Пред Ахасфер застава човек в бели одежди, около главата му сияние.)

АХАСФЕР *(се стъписва):* Кой си ти?

ЧОВЕКЪТ *(с отвъдсветовен глас – посред тихи акорди):* От този ден нататък ти ще бъдеш свидетел на Неговото

разпятие пред всички народи на земята, и смърт няма да склопи твоите очи до края на Века. И лъвът на пустинята ще избегне от лицето ти... През пепелища и развалини ще шестваш до края на земята... И стихии ще се уморят и изтощят, но твоят дух не ще знае умора... Върви! Върви – до Неговото второ пришествие... (*Видението изчезва. Спуска се мрак.*)

ТРЕТА КАРТИНА

Действащи лица:

НЕРОН, АХАСФЕР, ПЪРВОЖРЕЦ, АСТРОЛОГ, ПРИДВОРЕН ПОЕТ, ТИГЕЛИН, ПОПЕЯ, ВЕСТАЛКИ, НАРОД.

Рим. Дворецът на Нерон, с отворен изглед към Форума. Появява се император Нерон, обкръжен от своята свита, посред гърма на литаври и медни тръби. Когато възлиза на своя украсен трон, тръбите и литаврите замлъкват, а остава да звучи тиха музика от арфи и флейти. Появява се Попея, съпругата на Нерон, придружена от своите придворни жени.

ПЪРВОЖРЕЦЪТ (*с дълбок поклон*): О, възплъщение на Юпитера, бог на земята, всесилен и всемогъщ владица! Всеки ден ние принасяме жертви пред твоя олтар в храма – пред твоето светло мраморно изваяние! Днес пламъците на жертвата бяха устремени направо към небесата, и вихърът на Съдбата не ги поколеба. Великий Цезарю, живеј за славата и величието на Рим – вечния град!

НЕРОН: Благодаря на върховния жрец за неговото жертвоприношение и молебствие.

АСТРОЛОГЪТ: Великий повелителю на изтока и на запада! Аз наблюдавах миналата нощ безмълвните планети и ярки съзвездия. На небето не се появи никаква поличба, която да смути твоеето спокойно царуване.

НЕРОН: Благодаря от сърце на астролога за неговите успокоителни вестии.

ПРИДВОРНИЯТ ПОЕТ: О, повелителю на вселената, цар на царете със своята божествена власт и владика над умовете и душите със своето светло изкуство. Заслужаваше да изгори един голям град, за да се прояви един велик артист през оная нощ! Ти бе Аполон в своята безсмъртна слава... Със златна лира в ръка, наяднат с пурпурна мантия... То бе неузказано зрелище... Стихийните пожарни пламъци озариха лицето на един бог, в неговото величие и слава...

НЕРОН (*затрогнат*): Ела, ела, поете! Да те прегърна... Само поет може да разбере поета, само артист може да разбере артиста. Цял свят може да загине, но поезията никога не ще загине. О, красотата е мощна владичица, на която всички Музи служат, пред която целият Олимп се прекланя... Сам Юпитер не приема ли всички образи и форми, само и само да се доближи до нея, да ѝ се преклони? Пред Леда Той се преобразява на белоснежен лебед, пред Европа – на бик. Чрез светлото божествено изкуство светът се преобразява, стонът се превръща на песен, а скръбта в ликуване... Нека направим от живота вечен празник, нека никой не тъжи... По-красиви жилища, по-величествени храмове ще се издигнат... Че за Рим работят милиони роби... Нека се разтворят всички царски съкровищници, нека народът се весели до насита!

ТИГЕЛИН (*пристъпва*): Велики Цезарю, народът чака възмездие. По твоя заповед погналвачите са хванати.

НЕРОН: Аз оставих на тебе тая работа, Тигелине, че ти си твърде изкусен да уреждаш за народа зрелища и да го отклоняваш от бунтовни мисли.

ТИГЕЛИН: Аз издигнах вече кръстове.

НЕРОН (*със смях*): Ха, ха, кръстове... чудесно хрумване. Те, християните, се прекланят на някакъв Бог, умрял на кръст... За тях ще бъде голяма чест да умрат като своя Бог... Ха, ха, ха! Доколкото разбирам, техният Бог бил бунтовник – погналвач на души, и бил разпънат на кръст между разбойници... За погналвачите – кръстове и огън! Пламнали разпятия... Какво красиво зрелище!

ТИГЕЛИН: Между тях има много евреи.

НЕРОН: Евреи или християни – не са ли все едно? Християнството е еврейска религия – от Палестина ни иде тая напаст – религия на робите! За които не достигат кръстове, хвърлете ги на зверовете!

ТИГЕЛИН: Великий Цезарю, народът се събира по стъгите и чака знак – да мине пред твоя трон и да се преклони пред тебе – пред своето божество.

НЕРОН (*вдига ръка*): Обявявам народните тържества открити. (*Гръмват тръби и литаври. Идва народ от всички страни и приветствува Нерона с вдигната ръка: Ave Caesar! За миг тълпата се смълчава – превеждат християните. Чуват се гласове: „Ето ги погналвачите... Приличат на праведници... Лицемери!“*)

ПОПЕЯ (*закрива лице с ръце*): О, да не гледам!

НЕРОН: Защо се смущаваш, Попея? Нима трябва да жалим враговете на царството? Рим е могъщ и той ще премахне своите врагове – вечна е славата на Рим.

ПОПЕЯ: Доказано ли е, че те са истинските погналвачи?

НЕРОН (*с укор*): Попея, Попея, бих помислил, че и ти си от тях. О, аз не бих желал да те видя в устата на лъвовете... Аз те обичам, Попея!

ПОПЕЯ: Ако ти наистина ме обичаш, бих желала да ме освободиш от това страшно зрелище! О, аз усещам, че аз самата жива ще горя – разпъната от мъка... Че в мене самата ще се забият ноктите на зверовете... О, мои братя и сестри!

НЕРОН (*гали я по косата*): О, Попея, дете мое! Зеница на околото ми!

ПОПЕЯ: Твоята зеница не иска да гледа ужаси... Стига, Нерон!

НЕРОН (*завладян от суеверен страх*): Млъкни, Попея! Ти виждаш – боговете са с нас: нищо лошо не ни се предрича.

ПОПЕЯ: Парките никога не забравят, Нерон. От тях и самите богове треперят – дори и Юпитер всемогъщият.

НЕРОН (*гордо превъзнесен*): Не, Нерон не ще загине така лесно... Аз съм готов да се боря срещу съдбата си и срещу неверна смърт. Ние двама с моя астролог ще завладеем чрез магията стихииите, ще победим своите най-върли врагове. Ние ще открием тайната на боговете за вечен живот и ще се опием с нектар – жизненият елексир, що дарува безсмъртие... Но кой е този странен човек, който минава така гордо през тълпите? Всички навеждат глави пред него като житни класове, разклатени от вихър... И стражата не му се опира...? Тигелин, Тигелин! Какъв е този човек, който така стремително се приближава към мене?

АХАСФЕР (*като възлиза на терасата*): Нерон! Нерон!!!

НЕРОН (*става изплашено*): Кой си ти?

АХАСФЕР: Този, от когото смъртта бяга... Аз не мога да умра, но сам безкрайно страдам, когато умират други. Спри, Нерон, своето кърваво дело! О, моите деца! Моите деца!

НЕРОН (*лукаво*): Ти си пил от виното на безсмъртието? Ти знаеш тайната на вечния живот? Ела, приятелю!

АХАСФЕР: О, Богозвяр, ти мислиш – като се опиваш с кръвта на мъчениците, че се опиваш с вино на безсмъртие?

ТИГЕЛИН (*приближава застрашително Ахасфер*): Как се осмеляваш така да говориш на Цезаря!

АХАСФЕР: Човече, ако жалиш себе си, недей се изпречва между мене и Императора! Няма човешка сила, която да ми попречи...

НЕРОН: Хвърлете го на лъвовете!

АХАСФЕР: Ха, лъвът на пустинята бяга от моя поглед, свирепият тигър със сключени челюсти скимти пред нозете ми като послушно псе... О, аз минах през огън и вода и останах невредим... Гробът ме изхвърля, и Етна ме изригна назад... О, Цезарю, безсилна е твоята власт над мене! Аз съм живата съвест на света, и оттогава, когато видях да отива на разпятие Оня, Когото наричат Спасител на света, аз блуждая по цялата земя и не намирам никъде покой... Тогава се издигаше само едно разпятие, а днес – хиляди разпятия се издигат... Аз вървя върху пепелища и развалини... Ще загине Рим, и заедно с него Цезар! *(Като сочи към народа.)* Ето ги, ето ги – мъчениците! – там са и моите чада... Не, те не страдат – блаженство, екстаз свети в очите им... О, сладка смърт, от твоя потир прелива опияняващото огнено вино на истинското безсмъртие! О, да можех да ви последвам, да можех да споделя вашата съдба! *(Отива като замаян след шествието на християните.)*

НЕРОН *(към астролога):* Само луд може така да говори – че той няма страх пред нищо.

АСТРОЛОГЪТ: Като да се е опил от огнения нектар на боговете – това е върховно безумие...

НЕРОН: Някакъв призрак, или човек от плът и кости? Той помрачи нашето тържество. Дайте вино да се опием, че да забравим... Нека красотата ни ослепи, и музика ни опияни! Девствени весталки нека се извият в кръшен хороход пред нас! Аз, Нерон, господарят на света, повелявам!

(Под звуковете на арфи и флейти се появяват весталки, в ефирни облекла, и подземат танец. В привечерния здрач, по околните хълмове и на форума, светват огньовете – пламнали разпятия.)

ЧЕТВЪРТА КАРТИНА

Същата сцена в дълбока полунощ. От терасата се вижда една част от звездното небе; надалеч в дъното се съзира част от града – блещукащ с колебливи светлини. Чувства се във въздуха натежала умора и душевна угнетеност от преживените събития, които още витаят като неясни мъгливи видения във въздуха... Възпламват страхотни картини и угасват – придружени с резки дисонанси.

Нерон и Попея се промъкват боязливо.

НЕРОН: Попея, помогни ми, Попея! Ужас изпълва душата ми... О, нощта е непоносима – в нощта оживяват всички страхотии, и сънят бяга от очите ми...

ПОПЕЯ: Нерон!

НЕРОН: Не ме назовавай по име! Аз се плаша от сянката си, настръхвам от името си... О, името ми – през вековете – ще се изговаря с проклятие. Аз се чувствам тъй безпомощен нощем...

ПОПЕЯ: Ти си същинско гете, Нерон.

НЕРОН: Да, аз съм безпомощен – като гете... Бих искал в скутите на майка си... Но аз убих майка си... И от тогава змия гризе сърцето ми!... Аз не намирам мир... И само когато виждам да се пролива кръв пред очите ми, само тогава... И после... после... Аз чувствам – змията, след като се напие с кръв, нараства и с по-люта остървененост захваща сърцето ми...

ПОПЕЯ: Откажи се, Нерон, от кръвници. За мене стори това.

НЕРОН: Нощем аз се заричам и се отказвам, но сутрин, щом блесне слънцето, аз чувствам пак своята сигурност, и наново възпламва ярост в душата ми – един свиреп бог влиза в мене, и аз нямам вече своя воля, сърцето ми става камък.

ПОПЕЯ (шепне): О, Христe! Милост!

НЕРОН: Какво казваш, Попея? Аз видях – от твоята уста светна розов пламък... Говори, Попея! Това смекчава мъката ми.

ПОПЕЯ: Аз изговорих гумата милост.

НЕРОН: Милост! Милост!! Хиляди ръце се простираха към мене... Хиляди уста крещяха, викаха, шепнеха в предсмъртна агония: Милост! Милост!!! А слънцето се усмихваше, народът ликуваше с диво веселие, като гледеше проливането на кръвта... И аз, Нерон – новият бог на Рим – аз също гледах безчувствен – като мраморното изваяние на Юпитер в Капитолий... А къде беше живият бог на християните да ги отърве от устата на лъвовете? Защо дори и Богът на милостта не се смили и остана незатрогнат? Ти си приятелка на християните, Попея, кажи ми – защо? Смътно очаквах в душата си да стане някакво чудо – и бях готов, и аз дори, да повярвам...

ПОПЕЯ: Той беше между страдалците... Той гледаше през очите на мъчениците, разпънати на кръст...

НЕРОН (*извън себе си*): Не говори това! О, тези очи, тези страшни очи! О, о! Аз не мога да гледам вече звездите – те сега по-ярко блестят, като очи на мъченици – мъченици, които изгъхват върху пламтящи кръстове...

ПОПЕЯ (*като преди, унесена в своето съзерцание*): Той се носеше като бяло видение между лъвовете и тигрите и с бялата си ръка закриваше очите на страдалците, за да не виждат ужаса – и те умираха с песен на уста...

НЕРОН: А аз виждах... Косите ми настръхват!... Аз виждах Един, който укротяваше лъвовете и закриляше своите деца... И въпреки това, те бяха разкъсани пред очите му... Той беше Ахасфер – същият този, който ме предупреждаваше и молеше... Неговият глас и до сега гърми в ушите ми...

ГЛАСЪТ НА АХАСФЕР (*прозвучава в нощта*): Нерон! Нерон!

НЕРОН: Чуваш ли, Попея? Той! Или... Може би... Тъй ми се струва...

ГЛАСЪТ НА АХАСФЕР (*ясно и отчетливо*): След кървавия ден можеш ли да почиваш, Нерон? Безбройните сенки на твоите жертви не прокуждат ли съня ти?

НЕРОН: Накъде да бягам, Попея? Ето го, Той иде... Де са стражите? Да го прогонят! Той иде... Приближава се... Той не е човек като другите – Той е като някакво привидение, дошло от друг свят...

(Появява се тъмната фигура на Ахасфер, която изглежда в нощта по-огромна.)

АХАСФЕР (*настръхващо*): Нерон! Аз похулих Пратеника на небето, а ти похули самото небе! Треперци, Нерон!

НЕРОН: Какво искаш от мене, Ахасфер?

АХАСФЕР: Чедата си! Те ми бяха едничката утеха – ти ги хвърли на дивите зверове да ги разкъсат... Аз забравих своето проклятие, че те, моите деца, ми бяха надежда и радост в живота. И ето, те станаха християни – те тръгнаха по стъпките на Назарянина, когото аз отрекох. О, цял свят е обезумял – милиони вървят по Неговите стъпки, опити от Неговата жертва, и умират, с радост умират – презряли всички световни блага... Той – Пастирят на света – след Него тичат родовете земни като стада овци, а Той се носи като облачно видение пред тях и ги примамва в пропаст... И те падат в лъвски ями, те падат в огън, те попадат в ръцете на палача... О, Исусе, така ли спасяваш ти човешкия род?

НЕРОН: Казват, че Той дарувал чрез смъртта вечен живот и възкресение на душите. Възможно ли е това? След като човек умре... Нима има живот след смъртта?

АХАСФЕР: Аз знам какво е да бъдеш безсмъртен... О, вечност, о, ужас! Може ли човек с нерви и мозък да понесе това страшно напрежение на живота, век след век? Не искам безсмъртие, не искам да бъда бог! То значи да понеса бремето на целия свят върху плещите си... Сега чувствам,

о великий Назарянино, колко е бил тежък кръстът, който ти бе понесъл към Голгота, когато аз те похулих...

НЕРОН: Ти го видя?

АХАСФЕР: По-добре черна смърт да бе заметнала погледа ми! Оттогава Неговото видение ме преследва... Чувате ли? *(С особен глас.)* Неговите стъпки звучат в тъмнината, и тишината плаче, нощта риде... Върви! Върви! Докога?

НЕРОН *(извън себе си):* Попея, Попея! Да си вървим, Попея! Страх ме е от привидения...

ПОПЕЯ: Успокой се, Нерон!

АХАСФЕР: Ти никога няма да се избавиш от привидения – твоите жертви витаят около тебе... Те са въздухът, що вдъхваш...

НЕРОН: Млъкни!

АХАСФЕР: Аз съм глас на богоубиец, и смъртта дори се бои да затвори устата ми... Пред моите очи Ерусалим се превърна на пепелище, под стъпките ми се тресе земята, империи и царства се клатят... О, бойте се, тираните! Че аз гледам в бъдещето – навсякъде ще избухнат пожари... Временните земни царства ще бъдат сметени... Че иде Оня, Който, според писанието, ще основе Царство Божие на земята. Аз Го виждам – Той нараства през вековете чак до облаците и изпълня всички небеса... Той е Цар на царете. Що си ти, Нерон? Ти си смъртна сянка пред величието на Неговата слава, и твоята кървава власт няма да възпре Неговото победно шествие... Скрий се в своите пищни чертози, Нерон, и дочакай там своето възмездие! *(Отдалечава се.)*

НЕРОН *(гледа след Ахасфер):* Неговата реч е по-остра от меч. *(Изстъплен.)* Гледай, Попея, и слушай! О, о! Моите жертви... Аз ги виждам, аз ги чувам... Тишината плаче, нощта риде...

(В нощта минават неясни мъгливи видения; чуват се жаловити стенания, които се преливат в ритмичен напев със страхотна внушителност.)

НЕРОН (*извън себе си*): Световната мъка се втурва като вихър в душата ми и поваля там кумира на красотата... Милост! Милост!!!

ПОПЕЯ: О, Христe, ти си самата Любов, която всичко прощава, обгърни го със своята светлина!

ПЕТА КАРТИНА

Действащи лица:

ТОРКВЕМАДА, велик инквизитор

РАЙНЕР САКОНИ и **ОТЕЦ ФРАНЦИСК**, инквизитори-заседатели

ГЛАВЕН ОБВИНИТЕЛ

ФИЛИП II, испански крал

КРАЛИЦАТА и **ПРИДВОРНИ ДАМИ**

ИСПАНСКИ ГРАНДОВЕ

АХАСФЕР

ДВАМА ПАЛАЧИ, ЕДИН ШУТ, МОНАСИ, НАРОД...

Средновековна зала в готически стил. Червено драпиран съдийски престол. Встрани писци. В дъното на залата двама палачи, облечени с червени дрехи и с гугли с отвори за очите. Звуци на мощен орган. Появяват се воители, последвани от Главния Обвинител, който заема своето място срещу съдийския престол. Следват в процесия монаси със скръстени ръце на гърди, пеещи Miserere, пригласяни от органа: те са облечени в черни дълги раса, забулени с гугли, също с отвори за очите. Появяват се тримата заседатели на светата инквизиция: Торквемада, цял в пурпур и с кардиналска шапка, той бавно заема председателското място на съдийския престол, от двете му страни застават два-

мата заседатели – Райнер Сакони и Отец Франциск, също в пурпур.

ТОРКВЕМАДА (благославя): Рах Vobiscum. В името на нашия Спасител Господа Нашего Иисуса Христа светата инквизиция действа. Нека въведат обвиняемия! (Двама войника въвеждат Ахасфер, който застава смирено пред инквизиторите.)

ТОРКВЕМАДА: Има думата главният обвинител.

ГЛАВНИЯТ ОБВИНИТЕЛ: Свети отци, днес ни предстои да разгледаме особен случай. Верните служители на светата инквизиция са могли да разкрият тъмните дела на един магьосник, съобщник на Сатана. Последовател на нечестивите еретици Авицена и Авероес, той е един от опасната секта на алумбрадите, които са огън за страната, че те са синове на ада, и техният огън ще изгори цяла Испания. Същите тези алумбради проповядват, под прикритието на светата католическа църква, някаква свободна религия, която щяла да завладее целия свят. Много доказателства могат да се приведат за това, че те са предвестници на Антихриста. Верните служители на светата инквизиция са могли да вземат някои техни оръдия, с които те си служат да извикват тъмните сили за погубването на човешкия род. Ето, вижте – тия сатанински оръдия са пред вас. (Сочи накуп струпани реторти, ламбици, пожълтели пергаменти и книги с тайни знакове. Вълнение и суеверен страх у монасите.)

ГЛАВНИЯТ ОБВИНИТЕЛ: Впрочем, светите отци познават вече добре тяхното нечестиво учение; нам са известни също и дяволските им козни, с които си служат, за да ловят човешки души. Всички еретици, по цялата земя, си приличат, макар да се назовават с различни имена, но тоя еретик е особен: никой от живите люде не може да каже, откога той живее в своя замък и откъде е дошъл... Прегледайте, свети отци, тия ръкописи и книги, както и

тия магьоснически вещи. Аз направих някои бележки и указания върху някои странни образи и аркани със загадъчни заклинания. Магьосникът, изглежда, че има връзка с мощните демони на четирите стихии. Там, в тези дяволски писания, се говори за централния огън на земята – пъкъла, и за Луцифер... (*Съдебните заседатели и монасите извикват смаяни: „Я-а-а...!“*)

ТОРКВЕМАДА (*като разглежда книгите и ги предава на другите заседатели, чете*): De Occulta Philosophia... Вижте това нечестиво изображение на Сатана... (*Чете.*) Christos veros Luciferos. (*Повишава глас.*) Ето, под името на Христа те разпространяват учението за Луцифер – Христос бил истински Луцифер.

МОНАСИТЕ: Бог да ни пази от козните на лукавия!

ТОРКВЕМАДА: Тука е писано сяр... Цялата тая книга мирише на сяр... Пъклено кадене! Не ще никакво съмнение, че ние сме попаднали в дирите на Сатана.

ГЛАВНИЯТ ОБВИНИТЕЛ (*с тайнственост и внушение*): Но онова, което се пише в тия пергаменти, свети отци, прави човека да обезумее... Там се казва, че човекът щял да стане един бог – съперник на Превъзвизшия – че щял да се носи като светкавица от изток към запад, и за него нямало да има смърт – че той щял да завладее Elixir Vitae – огненият нектар на боговете...

РАЙНЕР САКОНИ (*ужасен*): И ще бъдете богове. Е! Et eritis sicut dei... Думите на Змията, обвита около Дървото за познание добро и зло...

ГЛАВНИЯТ ОБВИНИТЕЛ: Затова човекът трябвало да слезе в центъра на земята, да получи огнено кръщение от Сатана и тъй да завладее Огнения Дракон...

ЗАСЕДАТЕЛИТЕ: Огненият Дракон... Изконната Змия... Луцифер...!?

ГЛАВНИЯТ ОБВИНИТЕЛ (*продължава с тайнственост в гласа*): Там, в центъра на земята, се издига престолът на Сатана – огнен куб – Lapis Philosophorum, из подножие-

то на който изтича огнена река... И този, който пие и се потопи в тази огнена река, става неуязвим за смъртта... Защото Адам – човекът е бил изгонен от рая в долината на смъртта, и той трябва да възкръсне из своето. Огън трябва да изгори човешкия недръг – из огъня човекът щял да възкръсне като някаква си птица – „Феникс“ – Новият Адам – цял пламък и мълния... И тогава гласът му ще се носи от единия край на земята до другия, и човешкото око ще гледа през звездните пространства чак до трона на Бога... Човекът на бъдещето ще се носи като птица във въздуха и безстрашно ще се гмурка в дълбините на океана... Така Новият Адам, Човекът, ще бъде господар на Живота и на Смъртта – сам равен на Бога.

ЗАСЕДАТЕЛИТЕ И МОНАСИТЕ (*в един глас*): Богохулство! Богохулство!! Кощунство!!!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК: Магьосниците еретици прекрояват и преиначават свещенното писание... В Апокалипсиса се казва, че огнената река извира от престола на Всевишния.

РАЙНЕР САКОНИ: Не остава никакво съмнение – пред нас стои един служител на Велзевул.

ТОРКВЕМАДА (*с висок гръмовен глас*): Нечестивий, ти си обвинен в магьосничество и в явно съобщничество със Сатаната. Какво ще възразиш на това?

АХАСФЕР (*мълчи*).

ТОРКВЕМАДА: Защо не отговаряш? Защо мълчиш? Или това не е истина? Как те зоват?

АХАСФЕР (*мълчи*).

ТОРКВЕМАДА: Палачи, предавам го на вас. Отворете му устата и му изтръгнете тайната! С вашите оръдия изпитайте и вижте къде са дяволските печати по тялото му...

(Двамата палачи отвеждат Ахасфер в една странична стая – наставка миг на напрегнато очакване... След известно време, чува се скърцане на колела, трясък от строшени метали... Двамата палачи се втурват изплашени.)

ПЪРВИ ПАЛАЧ: Свети отци, нещо небивало...

ВТОРИ ПАЛАЧ: Никога не съм се плашил, но това, което стана пред очите ми...

ТОРКВЕМАДА (*нетърпеливо*): Казвайте! Изгърхна? Да не сте го убили преждевременно? Ще отговаряте! Този човек е необикновен еретик – рядък случай...

ПЪРВИ ПАЛАЧ: Не, свети отче, но той...

ВТОРИ ПАЛАЧ: Той не е човек...

ВСИЧКИ (*в един глас*): Не е човек?

ПЪРВИ ПАЛАЧ: Неговото тяло е от желязо по-яко, мускулите му са по-твърди от мед...

ВТОРИ ПАЛАЧ: До него човек не може да се доближи – из него излиза вихър, и железните трионови зъби на колелото отхвъркват като перца, преди още да засегнат плътта му...

РАЙНЕР САКОНИ: А можяхте ли да откриете дяволския печат по снагата му?

ПЪРВИ ПАЛАЧ: Ние взехме най-голямата игла и можахме само на две места да опитаме... изглежда, че цялото му тяло е покрито с дяволски печати като риба с люспи – той нищо не усеща...

МОНАСИТЕ: Господи Боже, помилуй нас! Пази ни, Господи, от нечестивата сила!

ТОРКВЕМАДА: Въведете го! (*Палачите отиват и въвеждат Ахасфер.*)

ТОРКВЕМАДА (*към Ахасфер*): Нечестивецо, ти си разобличен и няма защо да се криеш повече. След тези изпитания, на които бе подложен, за нас е ясно, че ти си съобщник на Сатаната. Ти си покрит цял с дяволски печати, както прокажен с проказа... И ето, тези книги с тайни магични знакове и тези загадъчни ръкописи ни разкриват твоите тайни пътища...

АХАСФЕР (*със загадъчен тъмен глас*): Аз жагувам за смърт, а вашите смъртоносни оръдия излязоха безсилни пред мен... Аз жагувам за смърт – дайте ми най-силната

отрова на света, че отровата на Борджииите не можа да ме премахне... О, проклятие?

ТОРКВЕМАДА: Ти си враг на църквата!

АХАСФЕР: Аз бих могъл да бъда приятел на църквата, ако тя можеше да ми даде целебния балсам на смъртта – както на толкова други еретици... Чрез тайната наука аз исках да се потопя в черните води на небитието, а открих живите огнени води, що възкресяват мъртви...

ОТЕЦ ФРАНЦИСК: Странен еретик!

АХАСФЕР: Аз искам забрава!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК: Ти си уморен от своето дяволско занятие – да погубваш човешки души и сега искаш отгих? За тебе – вечните пламъци на ада, където няма почивка!

АХАСФЕР: Аз погледнах в лицето на Оногова, Когото вие наричате Господар на Любовта, и в името на Когото погубвате Неговите най-добри служители... маври, евреи, еретици – вие разкъсвате с жезла плътта им, вие ги горите... О, демони, о, изчадия, вие подпалвате ад тука на земята... О, в името на Бога на Любовта вие убивате бога в човека – вие продължавате делото на Голгота... *(С нечовешки глас.)* Вие разкъсвате тялото на Богочеловека, вие го горите на огнени клади! Някога аз го похулих, и ето върху мене тежи клетвата на Неговата милост – аз станях съучастник в Неговата мъка за света и като Него нарамих кръста на живота, прегъвам се под бремето на вековете, и не мога да се освободя – до края на Века, когато Той ще дойде да ме освободи... О, о! Аз не мога повече да гледам тия мъки, аз не мога повече да понасям страданията на другите...

(През това време, докато Ахасфер говори, монасите падат в истерика и повишават глас в молитва: „Господи Боже, помилуй нас!“ „Miserere novis Domine“. „Господи Боже, помилуй нас!“ – „Бог да ни пази от ухищренията на Сатаната...“ – „С изкусни и примамливи слова той иска да ни заблуди... „Miserere novis Domine“!)

ТОРКВЕМАДА: Нечестивецо, замлъкни! Не съблазнявай благочестивия народ! Не си туряй маска на мъченик и светец! Всички еретици се представят като невинни жертви – овци на заколение, праведници... Един праведник е имало само на света. Какво ще възразиш, ако ти прочета твоите собствени гуми? Не са ли те едно неопровержимо обвинение срещу тебе? (*Чете из един пергамент.*) Scias enim sumum artis secretum in ignis consistere: Знай, че най-великата тайна на нашето изкуство се крие в огъня. За какъв огън се говори тук?

АХАСФЕР: Съвсем не за моя огън, в който вие горите праведниците, а за оня божествен огън, който гори в душата на праведника.

ТОРКВЕМАДА: Ти сам ще изгориш в моя огън, за да се преселиш във вечните пламъци на ада. (*Той прави знак — тежки удари на камбана прозвучават. Всички стават на крака.*)

ТОРКВЕМАДА (*като издига ръка*): По непогрешимото внушение на Светия дух, аз изричам присъдата на Светата Инквизиция: АУТОДАФЕ!

РАЙНЕР САКОНИ (*с издигната ръка повтаря*): Аутодафе!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК (*издига ръка, с глух глас*): Аутодафе!

МОНАСИТЕ: Ad maiorem gloriam Dei! Ad maiorem gloriam Dei!

АХАСФЕР: Безсмъртният дух никои никога не може да изгори, защото сам той е огън всеизгарящ.

(*Потъмнява. Гръмва мощен орган. Извиват се вихром крилати съзвучия към небесна твърд, заиграват огнени езици, светва катедрала от пламъци – пламтящи клади хвърлят своите кърваво-червени отблясъци върху картината, що се откроява...)*

ШЕСТА КАРТИНА

Под разкошен балдахин, застанал кралят Филип II, обкръжен от своите грандове; отляво кралицата със своите придворни дами. Отстрани, върху едно възвишение, седят на тронове: великият инквизитор Торквемада, Райнер Сакони и Отец Франциск. До тях Главният обвинител, заобиколен от монаси. Органът свири Te Deum laudamus. Монасите пеят. Народът – в отдалечена перспектива – подема пението.

ЕДИН ОТ ГРАНДОВЕТЕ: Ваше Величество, Ваше Величество, на кралицата прилошава...

ФИЛИП (*студено*): Изведете я оттука! Това зрелище не е за жени.

ЕДИН ОТ ГРАНДОВЕТЕ (*с дълбок поклон*): Няма ли да има край, Ваше Величество? Страната се обезлюдва.

ФИЛИП: Предпочитам да царувам в пустиня, нежели над земя, населена с еретици.

ЕДИН ОТ ГРАНДОВЕТЕ: А Вашия син Дон Карлос? Нима няма да го пожалите?

ФИЛИП (*подир малко помълчаване, с глух глас*): Сам Бог Отец пожертва своя син за спасението на човешкия род...

ТОРКВЕМАДА (*към Райнер Сакони*): Що казва Негово Величество?

РАЙНЕР САКОНИ: Негово Величество казва, че и сина си няма да пожали за прослава на Бога.

ТОРКВЕМАДА: In gloria Dei! Никого църквата не е била тъй силна и по-неуязвима: тя е основана върху камък – върху Крайъгълния Камък – нашия Спасител, и адът не ще я преодолее. Но... какво виждам?

РАЙНЕР САКОНИ: Народът се вълнува...

ОТЕЦ ФРАНЦИСК: Там става нещо небивало...

ГЛАВНИЯТ ОБВИНИТЕЛ: Гледайте, гледайте – някакъв чер агски призрак...

ГРАНДОВЕТЕ: Вижте, вижте! Това е чудо...

– Един човек слиза от кладата...

– Въжетата, с които е завързан, изгарят, а него пламъците не са го и засегнали...

– Той минава през всички кладу...

(Ужасен, народът се дърпа настрана...)

ТОРКВЕМАДА *(залита):* Това е той! Служител на Сатаната!...

РАЙНЕР САКОНИ и ОТЕЦ ФРАНЦИСК: Необикновено явление... Страшно знамение!

(Правят кръстно заклинание по посока на кладите.)

ФИЛИП: Какъв е тоя човек? Той си играе с огъня... Като че ли иде из самия ад...

ПРОВЛЕЧЕНИ ГЛАСОВЕ: Това е Антихрист! Това е Сатана! Това е Луцифер!

ГЛАСЪТ НА АХАСФЕР: Нероне, Нероне! Къде си, Нероне?

ФИЛИП *(в ужас):* Свети Отци, излезте със свещените хоругви срещу него! Прогонете го със светия тамян! Или мощта на Божието слово е безсилна?

МОНАСИТЕ: Горко ни! Vae nobis! Miserere nobis Domine!

ЕДИН ШУТ *(изскача иззад грандовете, покланя се многозначително пред краля и изговаря с насмешлив тон):* Ваше Величество, дяволът е по-силен от Бога. Вижте, служителите на Бога треперят от ужас пред сянката на Сатаната...

ФИЛИП: Ето го, той иде... *(С неестествен глас.)* Спрете го! Спрете го! Войници, обърнете срещу него своите мечове!

АХАСФЕР: Нищо не може да ме спре! Че Той – Господарят на светове – ми каза: „Върви!“ И ето, аз тичам през вековете – през пожарища и кърви, заставам пред твоето лице и те призовавам на съд!

ФИЛИП: Кой си ти? Човек или някакъв зъл дух, съобщник на Сатаната? Аз ще се опълча срещу тебе с цялото си войнство и ще те преследвам, ще те преследвам!

АХАСФЕР: О, Нероне, ти пак се явяваш в света, облечен в християнско благочестие, и отново убиваш, убиваш – без милост! – чрез ръцете на тия Божии служители и чрез хилядите ръце на твоите слуги...

ФИЛИП: Махнете го, махнете го! Нима Светата Инквизиция е безсилна срещу демона на преизподнята?

МОНАСИТЕ и ИНКВИЗИТОРИТЕ (*в голяма възбуда*): Помилуй нас, Госпогу!! Miserere nobis Domines!

АХАСФЕР: Вие мислите, че служба служите Богу, като запалвате аг на земята? Но пламъците на вашия аг не могат да ме изгорят – моето тяло се закалява в огъня, и гласът ми прозвучава като тръба на страшен съд. Бойте се от това, което аз мога да ви кажа: вие сте богоубийци!

СМУТЕНИ ГЛАСОВЕ: Богоубийци!...

АХАСФЕР: Вие рушите Божието Царство на земята, и проклятието ще ви стигне – самата природа ще се разбунтува и ще се опълчи срещу вас... Срещу урагани ще воювател... Ето, великата армада потъва... Крал Филипе, ти сам подгрушваш своята империя, сам погубваш царството си... Кръвта на праведниците винаги ще тежи над тази земя... Маври, евреи, еретици – те са плът от Божията Плът... Богоубийци, богоубийци! Заг всеки мъченик стои Той – Великият Страстотерпец, и когато плътта на праведниците се изнепелява, Той въстава още по-моцнен във всичката си небесна слава... Ето, вижте Го, из пожарището възсиява Неговият огнен лик като ново слънце...

ФИЛИП: Той ме шиба с мълнии по лицето... Къде да се скрия?

ШУТЪТ (*изтичва напред*): Народе, народе, смирено стаго божи овчици, гледай, църквата, вярна служителка и последовница на Спасителя, запалена на земята спасителен аг...

КРАЛИЦАТА (*се изтързва от ръцете на своите придворници*): Не мога повече... Задушavam се!

ШУТЪТ (*се спуща към Кралицата и я подкрепя*): О, бедно, бедно дете! То не е тъй страшно... Извършива се спасение-

то на света... Може ли без жертви? Но, гледай, гледай – там в небесата!

(Из дима и пламъците на кладите светва в небето грамадно разпятие. В следващите мигове исполинската фигура на Христа се отделя от кръста с разперени ръце – да прегърне целия свят в своите обятия.)

ШУТЪТ *(с нарастващо въздушевление – вперил поглед във видението. Прозвучават мощните акорди на „Ероика“...):* Ето, Той иде... Спасителят на света. Той слиза, слиза в човешкия аг – сред пламъците... Черни дяволи го бият с пламтящи рози, а Той се усмихва, царете на преизподнята го увенчават с трънен венец, и Неговото лице сияе от блаженство и кротост... Той – самата Любов...

КРАЛИЦАТА *(замаяна):* Ослепяват ме белите крила на херувимите – едвам мога да гледам в лицето Му...

ШУТЪТ: Ирод го облича в багреница – световни пожари пламтят върху плещите му... По снагата му плющят бичове – мълнии избликват. Той приема върху себе всички удари на Съдбата – за да запази света... Той иде... Из устата Му излиза меч – милост пронизва сърцата...

(Кралят и инквизиторите се гърчат от болки – като пронизани от невидим меч...)

ШУТЪТ: Той иде... да ни обгърне в своите пламенни обятия...

КРАЛИЦАТА *(коленичила):* Исусе Христе, аз припадам на Твоето сърце, приема всички страдалци в Твоето вечно царство!

(Музиката продължава посред звънтежа на камбаните. Сякаш светове се събарят с грохот. Картините се сменят – неясно се очертават тълпи – чуват се смесени гласове от бойни викове, тръби, гърмежи. Ясно прозвучава Марсилезата и химните на воюващите народи. Над хаотичния шум лека-полека изпъква Девета симфония от Бетовен – гръмва мощен оркестър, придружен от грамаден хор. Заехтяват камбани и в обичая тътнеж прозвучават

последните акорди от симфонията, и загърмяват топове – чувства се всеобщо тържество. Откроява се последната сцена.)

СЕДМА КАРТИНА

В болнична стая на смъртен одър лежи Израил Ахасфер – над него бдят загрижени Рахил и Рувим. Пролетен въздух нахлува отвън, майско слънце изгрява. Камбаните и топовните гърмежи по-мощно звучат.

РАХИЛ: Тамко, тамко, чуваш ли, тамко?

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР (*събуден от тежък кошмарен сън*):
Къде съм аз?

РУВИМ: Ние сме при тебе, тамко. Благослови ни!

АХАСФЕР (*простира радостно ръце*): Деца мои!

РАХИЛ: В този час се подписва мир, всеобщ мир по цялата земя. Няма вече гонитби и убийства. Всички народи се съгласяват да сложат оръжие и да образуват едно голямо семейство – чрез един всеобщ съюз.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Нине отпущаеши раба твоего, Владико!

РУВИМ: Откогато ни спасиха из развалините на оная крепост, ти изпадна в безсъзнание. Войната продължаваше със страшно ожесточение, но тук стана нещо невидяно и нечуто в историята: дори и самата природа се опълчи срещу човека... Земята се разтърси, океани и морета заляха бреговете, Европа едва що не загина... Стихиите се разбунтуваха, появиха се епидемии, смъртта косеше безпощадно... Тогава човечеството биде озарено от разум...

РАХИЛ: Но сега, тамко, мир, мир! Рагвай се, тамко, твоят блян се изпълни.

ИЗРАИЛ-АХАСФЕР: Край на тежките изпитания и борби! (*Вдълбочен в себе си.*) Най-после аз снемат бремето на

вековете... *(С пророческо прозрение.)* И пустинята ще разцъфти като крин за благо на всички... Край на Века... *(Като се възпламенява постепенно – все още под влиянието на своите халюцинации.)* Аз Го похулих в лицето и чух Неговия глас: „Върви!“ Проклятие или милост ме тласна в мрачната долина на смъртта, и аз се съразпгнах в общото разпятие на света и станах съучастник в Неговата непрекъсната смърт, без да умирам... И сега пак чувам същия глас из висините: „Ела!“... Той ме зове да стана съучастник в Неговото светло възкресение... Моят дух израсна през вековете, за да мога да Го съзерцавам в Неговото неизказано величие – изпълнил всички небеса... Чрез Него умира и възкръсва целият човешки род. Той умира на хилядите кръстове, Той възкръсва из хилядите гробове, и ние ставаме съпричастници на Неговия живот... *(Цял в екстаз, облян от слънчев блясък, той се възправя.)* Ето, вижте, Той носи пламения потир на Слънцето и призовава всички народи да пият огнен еликсир, огнено вино – безсмъртие... Той е Един за всички – Той свети еднакво на праведни и на грешни. Няма вече елин, няма юдеи, няма самарянин... *(С устрем към Слънцето, с просветлено лице.)* Аз уда... аз уда... *(Отпуца се назад, умира.)*

РАХИЛ: Тамко!

РУВИМ: Той преминава във вечен покой...

Н. В. Настоящата драма „Съдний ден“ е започната в края на 1939 година, непосредствено след избухването на световната война, и завършена в началото на 1940 година.

Палимпсест и модернизъм. Библейската грама в България между двете световни войни

Както посочихме в Том I на „Българската грама извън канона. Библейската грама. Пиеси“, обособяването на корпус от драматургични текстове, които тематизират събития от Стария и Новия завет, ни дава основание да използваме понятието „библейска грама“ не само като тематичен, но и като концептуален маркер, зареден с идейни послания, алюзии и препратки към библейските текстове и старинни легенди.

В настоящия том са събрани пет пиеси на библейска тематика, непознати за широкия читател и зрител. Това са драмите „Мойсей“ на Григор Чешмеджиев, „Дъщерята на Йефтай“ и „Иов“ на Емануил Попдимитров, „Просякът Йонатан“ на Константин Сагаев и „Съдний ген“ на Иван Грозев. Посочените пиеси са отпечатани между двете световни войни и носят всички белези на синкретичния подход в модерната литература. Конвергенцията на естетически похвати и театрални техники разгледахме обстойно в студията си към Том I на „Библейската грама“¹. Събраните тук драматически текстове предлагат многообразие от естетически кодове на модернизма в разработката на библейските образи и сюжети. Тези творби доказват тезата ни, че библейската грама е значимо, но за съжаление все още непознато поле от историята на българската драматургия и литература. Някои от авторите на събраните в тома пиеси като Емануил Попдимитров и Иван Грозев са утвърдени имена в символистико-мистичната поезия,

¹ Вж. Иванова-Гиргинова, М., Рускова, Е. Библейската драма – модернистични трансформации. – В: Българската драма извън канона. Т. 1. Библейската драма. Пиеси, София: ИЦ „Боян Пенев“, 2021, с. 219–276.

но граматическото им творчество остава в сянката на постиженията им в лириката, теоретико-есеистичните им и програмни статии и студии. Специално внимание върху творческия почерк на драматурга Грозев обърнахме в анализа си на трагедията „Йов“, публикувана в предишния том – едно от най-високите постижения в развитието на алегорично-символистичната поетика и на театралния експресионизъм у нас. С мировата си драма „Съдний ден“, единствена по рода си в българската драматургия, авторът доказва не случайната си номинация за Нобелова награда с граматическото си творчество². Другите автори в сборника с пиеси са Григор Чешмеджиев и Константин Сагаев. Първият е познат повече като политик и общественик, социалдемократ, депутат и юрист. Той е слабо известен като автор на художествена литература. Докато Константин Сагаев е известна фигура, директор на Народния театър в периода 1931 - 1933, театрал, критик и педагог, автор на адаптирани и оригинални пиеси за деца. Публикуваната тук мистерия „Просякът Йонатан“ доказва безспорния му талант и на драматург.

Предложените пиеси се придържат към хронологията на библейските събития от Стария и Новия завет. Анализът ни се интересува от ролята на библейския архетип в процеса на изграждането на граматическия образ. Отделянето на събитията в пиесите от библейската матрица винаги носи белезите на модернистичната обработка, но запазва връзката си с оригинала. Авторите интерпретират библейските образи и сюжети през културния интертекст на своето време, в което водещи са философско-естетическите течения на символизма, мистицизма и авангардите. И в този смисъл палимпсестното писане става основна тяхна стратегия.

Драматурзите превръщат библейските сюжети и образи в трансформативна система за преработка на актуал-

² Вж. пак там, с. 261.

ни за своето съвремие теми и събития. Библейският пласт запазва връзката със своя първоизточник, с юдео-християнската концепция, но се зарежда със съвременни философско-естетически идеи и внася нова линия в националната традиция. Модерната чувствителност на творците включва визуални и акустични знаци – природа, танц, музика, цветова символика като съществен елемент в конструирането на представата за земното и отвъдното, за рая и ада, за богопознанието и богоборството, за страданието и саможертвата. Визуалните и акустични образи стават изразител на драматически конфликти, предават взаимоотношенията между човека и Бога, функционират като среда и символ на изпитанията и прозренията на Аза, на богопознание и трансформиране на модерния герой. В анализа на посочените пиеси от корпуса на библейската грама се спираме на въпроси, свързани с обработката на библейския архетип, разглеждаме знаковия характер на танца и музиката като смислоконструиращи съставки на драматическия наратив. Те са част от визуалните и акустични внушения на пиесите в търсене на по-модерна и въздействаща сценична визия. И ако мистериите и виденията в „Сатанаил“ на Вл. Мусаков възсъздават образи и мотиви в духа на едно пищно бароково светоусещане за отвъдния свят, то в „Просякът Йонатан“ К. Сагаев прибегва до елементи от музикалния барок, за да предаде по-цялостно и въздействащо трагизма на Страстите Христови. Цветовата символика отстъпва място на едно по-компактно действие, в центъра на което са преживяванията на персонажите и промените, които настъпват с тях като в „Мойсей“ на Гр. Чешмеджиев и в „Дъщерята на Йефтай“ на Е. Пондимитров. Следите от сецесионна орнаменталност в „Далила“ и „Иуда“ се подчиняват на по-авангардна естетика. Визуалните картини са израз на поетиката на синтеза, с която се характеризира новата грама. Природните феномени – бурята с целия арсенал от съпътстващи явления – светкавици, гръмоте-

вици, вихри, земетресения, най-често са знак на душевни катаклизми и проява на ключови събития или кулминация в действието. Например три пъти се разтърсва земята в сцените на предателството на Иисус от Иуда в „Съдний ден“. Гръмотевичен тътен задава звуковата рамка на разговора на Мойсей и фараона. Природата е част от устойчив комплекс от знаци, свързани с основни характеристики на старозаветните герои. Бог-Отец се появява като пламтяща къпина в „Мойсей“, като гръмовен глас от небесата, придружен със светкавици и гръмотевици. Художествените картини стават част от визуализацията на света на земното и на отвъдното. Най-често тези картини са разработени в духа на една сценична символика и се придружат към познати сцени и декори от старозаветните предания, от сюжетите на Мойсей, Йефта и Йов. В тях действията на героите и природата със своите феномени, флорален и вегетативен код конструират различна тропи: сравнения, метафори, метонимии, фантастични картини. Те са декор и алегоричен пласт в разгръщане/визуализиране на душевните терзания и преживявания на протагонистите. За разлика от другите жанрове, драмата разчита на визуалния и акустичен код в предаване на конфликтите на сцената. Една семиотична нагласа в четенето разпознава различните техники на вписване на картини на библейски образи и сюжети в драматургичния текст. В студията си от сборника „Семиотика и литература“ Робърт Скоулз развива тезата, че съществуват многобройни начини за откриване на значения в художествената творба³. Защото за всяка картина, особено когато се реконструират библейски образи и сюжети, се крие паметта за друга картина и така се изгражда един лабиринт от значения, една асоциативна верига, която обогатява процеса на четенето и е изключи-

³ Скоулз, Р. Семиотика и интерпретация. – В: Семиотика: между нещата и думите. Сборник (съст. Иван Младенов), София: Наука и изкуство, фондация „Отворено общество“, 1991, с. 275.

телно полезна в работата на режисьорите и актьорите. М. Дачев нарича този процес *усещане за семиотичност* в книгата си „Слово и образ“⁴. Старозаветните картини и образи неизменно се заплитат в сюжета на пиесите имплицитно или експлицитно, задават своите проекции и значения. От друга страна, самите автори ги интерпретират и наслагват върху тях своите съвременни идеи и размисли. Съществува и една допълнителна, културна призма в четенето на библейския архетип – културният интертекст.

Библейската грама се явява сложен палимпсест, изтъкан от други текстове на изобразителното изкуство, музиката и литературата, текст, съграден от множество знаци. И в тази естетическа игра значима е ролята на визуалните и акустични образи, инкрустирани в словесния разказ на текста – интересен обект за изследване и много богат материал в сценичните прочити и театрален живот на тези пиеси. Театърът предлага голям набор от средства, неограничени възможности за визуални и слухови канали на възприятие, които най-напред са вградени в словесната тъкан на драмата.

Боговидецът и социалният водач Мойсей

От големия библейски сюжет за Мойсей, разгърнат в няколко книги от Стария завет, Гр. Чешмеджиев избира няколко съществени момента, свързани с израстването на водача Мойсей и с осъзнаване на отговорността му пред еврейския народ и историята. Известен социалдемократ, политик и общественик, Григор Чешмеджиев⁵ е слабо по-

⁴ Дачев, М. Слово и образ. Български балади. Теодор Траянов, Сирак Скитник, София: Нов български университет, 2003, с. 288.

⁵ Григор Чешмеджиев е един от изявените дейци на СДП, правист, общественик и политик – депутат в пет народни събрания от 1919 до 1934 г. (от 18-то до 23-то НС), журналист, участник в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война, един от основателите на СБП – 1913 г. министър на социалната политика в правителството на Кимон Георгиев.

знат със своето литературно творчество. Той неслучайно се обръща към фигурата на старозаветния пророк и религиозен водач Мойсей, „баща на всички пророци“, получил от Бога скрижалите, за да покаже обратите в драматичния път на героя, в осъзнаване и реализиране на революционата и духовната му мисия на водач. Интересува го образа на персонажа – Божи избраник, заг който стои предначертан свише героичен път. За да поеме по него, се изисква сила на характера и воля за саможертвено посвещаване на идеала за свобода. И в този смисъл образът на Мойсей е стилизиран в духа на романтико-патриотичната и героико-епическа традиция в литературата ни. Водачът на еврейското племе е митологичен герой, белязан с харизмата на родения водач, но и осъзнаващ жертвите, които трябва да отплати по пътя на своя подвиг – освобождаване на израилското племе от фараоновия гнет. Авторът се интересува не толкова от религиозно-библейската проблематика, а от консолидирането на еврейската общност в борбата ѝ срещу робството на фараона. Пиесата фиксира ограничен отрязък – времето, в което Мойсей съзрява като осъзнат политически и религиозен водач и поема с помощта на Яхве историческата мисия да изведе еврейския народ към Обетованата земя. Неслучайно авторът нарича пиесата си драматически епюг, което значи откъс, част от история. В основата на този митологически сюжет стои драматургически разказ, изпълнен с трагически обрати. Пиесата е структурирана в 4 действия и епюг. По-голяма част от действащите лица са познати от библейския прототип. Ключовите сцени в действието са концентрирани около израстването на Мойсей като водач в обединяването на 12-те израилски племена, които да поемат рисковия исторически път към Обетованата земя. Но преди да поемат по пътя, трябва да извоюват от Фараона възможността да направят своята молитва в пустинята. Авторът следва изцяло библейския сюжет, като акцентира върху различните етапи от бого-

избраническия път на Мойсей в общуването му с Бога и народа, чрез въвеждане на образа на горящата къпина, символ на богопознание и непозволен за смъртните диалог с Яхве, както и образа на Обетованата земя, царството на свободата и новия живот за освободения еврейски народ. Мойсей изпълнява сакралната мисия на посредник между Божията воля и народа и неговата мисия е двойно натоварена с отговорност пред Бог-Отец и пред еврейските племена. За да стане готов за великото и епохално историческо дело, героят трябва да скъса връзките, които го свързват със стария живот – семейството му в магуамската езическа общност, приятелството с неговия зет – жреца Йотор. В пиесата този образ е близо до архетипа на мъдрия старец, чиито наставления-притчи разкриват най-вече характера и психологията на масата. Диалозите между бъдещия еврейски водач Мойсей и езическия жрец Йотор повдигат ключовия въпрос за отношенията водач – народ. Магуамският жрец добре познава психиката на колектива и става изразител на философията на масите, които в кризисни моменти са способни да се обърнат срещу своя водач и да го обвинят за понесените страдания. Григор Чешмеджиев има богат военен и политически опит като участник в три войни и познава жестоката реалност на колективния живот по време на изпитания, увлеченията по високите каузи и разочарованията, умората от битките, манипулациите и властолюбието на водачите, осеяния с парадокси исторически път на народа за по-добър и мирен живот. Авторът не скрива страховете, илюзиите, несигурността, предателствата – символи на тях са двамата племенни водачи Ямврий и Янний, които са отстранени насилствено по пътя за общото благо. Така изкрystalлизират механизмите на осъществяването на всяко колективно дело, което предполага жертви на своите и смърт за предателите.

Взаимоотношенията Бог – водач – народ са ключов мотив в пиесата. След петвековното египетско робство

еврейският народ сякаш още не е готов за свободата си, инертен, колеблив и раздвоен. И само силната воля и твърда ръка на Мойсей, подкрепян от своите помощници – брат си Арон и военачалника Асир, както и поличбите свише могат да го обединят и извадят от летаргията на робското живеене. Аналогията с петвековното робство на българския народ, изправил се пред своята Голгота по време на Априлското въстание, е осезаема. Темата за робството, за революционния бунт и саможертвата на народ и водачи Чешмеджиев интерпретира в пиесите си „Великата пролет“ (посветена на Априлското въстание) и „Руският гроб“ (посветена на Руско-турската освободителна за България война).

В епилога на пиесата авторът разгръща идеята за предаването на властта от Мойсей на по-младите еврейски водачи – Иисус Навин и Асир. Получил скрижалите от Бог, героят разбира за своята по-нататъшна съдба и очакваща го смърт. Той няма да влезе в Обетованата земя, само ще я види отдалече, но ще се оттегли от властта с ясното съзнание за изпълнен дълг пред Бога и народа си. От библейския разказ е известно, че именно Иисус Навин въвежда евреите в Обетованата земя, Мойсей и брат му Аарон виждат земите на новата държава, но не влизат в тях, защото умират преди това. Всъщност в центъра на пиесата е и предаването на властта – от Бог към избраната за водач личност и от нея към нейните наследници и израсналия за своя подвиг народ.

Природата като действащо лице

Анализът на пиесата показва значимата роля на природата като метафоричен и метафизичен знак в предаване на основните послания на текста. Художествената функция на природата се открива в конструирането на едно

онирично театрално пространство, част от сценичната стратегия на библейската грама.

Още в началната ремарка на „Мойсей“ се представя картина, която загадва хронотопа в пиесата и отключва верига от асоциации в културната памет:

Близки очертания на планинския хребет Хорив. Към дясно се забелязва една къпина, която свети, като да гори. Без да се виждат, в подножието на планината, пасат стада овци и от време на време тих вятър донся звуци от звънчетата им. Мойсей, седнал на камък, гледа къпината дълбоко замислен. До дясното му коляно лежи овчарският кривак. Чува се лаене на кучета. Мойсей се надига, поглежда да небето. Привечер.

Авторът уплътнява познатата ни картина от библията с повече факти – стагата овце, които пасат в подножието на планината, тихият вятър с лаенето на кучета и звуците от звънчетата на стагото, с указване на времето „привечер“. Природната картина въвежда в реалното битие на библейския човек. Мойсей е представен като овчар – до дясното му коляно лежи овчарски кривак. По-нататък в протежение на цялото първо действие като действащо лице ще функционира образът на горящата къпина, която е знак за Божие присъствие в старозаветния разказ. Известно е, че едно от най-важните проявления на Яхве в Стария завет пред Мойсей, в планината Хорив, е именно образът на тази горяща, но неизгаряща къпина (Изход 3:1-12). Тук ще припомним, че в посочените драматически текстове като представители на Бог се явяват ангелите, а Той присъства невидимо и дава своите знаци чрез светкавици и гръмотевици – визуално и акустично и видимо чрез своите посланици – ангелите, които предават Божия промисъл на човешките. Бог е и светлина, най-често слънце или непоносим за човешките очи блясък. Той се проявява в пиесата и като „гръмо-

вен глас“ в явление трето и усмирява природата: „Аз съм оня, който съм и те изпращам да кажеш на своите братя, че чрез тебе ще бъде моята воля“.

Водец, както се посочи по-горе, в творбата е мотивът за израстването на религиозния и социален водач. Това е не само Мойсей като върховен водач и богоизбраник, но и брат му Арон – неговото слово и Асир – неговият меч. Не само водачите се преобразяват, но и евреите от покорен народ от роби се превръщат в свободни хора. Тези процеси са представени чрез въздействащи образни комплекси посредством зооморфния и вегетативен код: „всички ще станат като орли и литнат в небесата“, а пламтящата къпина „няма да угасне, додето целият народ не хвърли робските вериги“.

От съществуващите в пиесата образи знаци, централен е този на Обетованата земя. Визията за нея се появява няколко пъти в първо действие – „земята дето мед и мляко тече за всички и дето вечно слънце е благодат за бедни и богати“ в контраст със земята на мрака и робството, където живеят юдеите под гнета на Фараона – „тъмно царство на насилие и въздишки, в което липсва светлина“. Архетипната опозиция светлина – мрак става водеща в живописните картини, представящи гвубоя на доброто и злото. Мойсей вижда Обетованата земя като Locus amoenus, като земен рай. „Аз я видях. Реките там са бистри и изворите клокочат буйноструйни. Полетата са ширни и хлябът сам се ражда“. Камо богоизбраник, героят притежава свръхестествена сила и мощ. „Със змиите си играе, а лъвовете, укротени, ближат ръцете му... когато той се моли, птиците престават да пеят, земята се разтърсва, а Йехова величествено горд застава пред неговия поглед и го обсипва с благодатна сила“. Силата и величието на Израил и неговия водач намират израз в серия от въздействащи метафорично-образни комплекси, в които ролята на природата е ключова. Диалогът на Мойсей с езическия жрец Йотор е изпълнен с притчи – за

овчаря и стадото и за силата на човешкото тщеславие и амбиция. „Щом на хората откриеш първата завеса и видят малко светлина, те искат слънцето да завоюват.“ От друга страна, дългото робство е развило търпението на юдеите – „...робското търпение е безкрайно като пустинята и велико като небесата“. Бурята като символ на надигащото се недоволство се появява често в размислите на Мойсей: „Бурята ще върлува и ще помете всички следи на робството и лъжата“. Част от прозренията на героя и израстването му на водач са свързани отново с природата: „Аз трябва да бъда твърд като скала и с воля от желязо“. Този съблимен момент от завръзката на действието в пиесата е част от изпитанието на героя/преминаването му покрай горящата къпина и финал на разговора му с Бога. Божествената сила на водача Мойсей се предава чрез сравнението „в очите му гори силата на пустинята“. Според пророчеството на мадиамския жрец той е „син на звездите и го очаква стръмен път в живота“.

Героят ще преведе народа си през много изпитания, символизирани чрез образи на природата и трудно преодолими географски местности⁶ в пътя към спасението. В края на първо действие, чрез диалозите между тримата пратеници Асир, Мойсей и Арон, се предават много поличби, в които природата участва като израз и носител на Божията воля. Бурята, виенето на псета, бученето на вятъра: „Погледнете как се цепят небесата и звездите опашати как пробягват и се губят из безкрая... нещо страшно става“ „стори ми се, че земята се разтърсва“. Изброените природни явления, усетени и разтълкувани по различен начин от наблюдаващите ги, са знаци знамения за случващото се. Впечатлява-

⁶ Мойсей на Гр. Чешмеджиев следва предначертанияте от Стария завет топоси в пътуването на героя към Обетованата земя. Маршрутите на Мойсей следват стриктно библейския маршрут, което създава усещането за автентичност и сакралност на драматургичния сюжет и утвърждава идеята за свещената мисия на героя- водач.

ща в това отношение е последната картина от пиесата в четвърто действие, в която Мойсей предсказва апокалипсиса, който ще постигне Египет, ако фараонът не освободи народа му за избрания молитвен ден. В нея откриваме синтезирана визия на редица картини от Стария завет, в които различни напасти сполетяват египетския народ, заради първоначалното упорството на Фараона да изпълни молбата на двамата братя да изведат еврейските племена на спасителната молитва:

В оня час, когато Мойсей загине, всичките води ще се превърнат в кръв и живите ще се отвратят и погнусят от извършеното злодеяние... тъмни облаци от скакалци и други гадове ще налетят земята, и страшно бедствие ще се понесе като стихия да опустоши плодните нивя и да предвещава чума, глад и мор... Ще да се разтърсят планините от основи и из мрачните недра на земята ще бликне огнена река и всичко ще залее... Ето ме, вземете ме и сторете с мене, каквото най-злата воля пожелае.

Пасторални картини и социална призивност създават малко противоречлива стилистика в пиесата. Живописните природни картини се допълват от акустични като призивното звучене на медния рог на Мойсей и двете сребърни тръби, които призовават еврейския народ към единение и вяра в мисията на Богоизбраника. Важна част от идейните послания и носител на сетивната образност в текста е пророчицата Мириам, сестрата на Мойсей, която танцува в очакване на Обетованата земя, описвайки я в ярки цветове – земен рай и земя на спасението. Тя изпълнява възхвална песен на Бог Яхве. Мириам е значима фигура в библейския сюжет като една от първите старозаветни пророчици, която заедно с братята си Мойсей и Арон има своята роля в ръководството и укрепването на духа и вярата на еврейските племена в пътя им през Червено море и пустинята. Тя притежава божия дар на ясновидството, който я отделя

от останалите персонажи, формира авторитета и властта ѝ в общността. Мириам е и лирическият глас в драмата, тя изпълнява известната от Библията хвалебствена песен към Бога, спасил еврейския народ от фараоновото иго. Героинята укрепва и вдъхновява еврейските жени в трудните преходи. Тя е символ на духовното зрение и мъдрост. А в мирното затишие представя ритуален танц – символ на освободения израилски народ под съпровода на гайрета и тълпани. Ритуалният танц на еврейските девойки, водени от Мириам има ключово място в сценичната поетика на пиесата. Той е свещен, изпълнен с екстаз и мистика – излаз от профанното житейско време и знак за издигане на танцуващите до магията на надвременното и отвъдното. Както природата, така и танцът в библейската драма имат магически функции, свързват видимото с невидимото. Танцът най-често преминава в транс и екстаз, в трансформиране на личността и в докосването ѝ до абсолюта. Еврейският народ трябва със свободна душа и мисъл да влезе в Обетованата земя, с радост в сърцето и с готовност за нов живот.

Пиесата завършва с епилог, който ни представя преобраз на Обетованата земя – малко възвишение, в подножието на което се виждат палмови дървета и са разположени 12-те племена на Израил. Исус Навин нарича местността Елим, в която *„70 палмови дървета дълбоки сенки палят, а изворите тъкмо са 12 – за всяко племе по един“*. Тази картина буквално повтаря описанието на топоса в библейския текст. Тя е светъл лъч за еврейския народ след десетките прежеждия по пътя към свободата и новия живот. Тук народът се весели, Мойсей произнася паметна реч, в която припомня стъпките и изпитанията, през които преминава народът му, и чертае неговото бъдеще. Речта му е синтез на преживяното, в която се съдържа философията на водача, изстрадал и провидял събобността на Пътя към Спасението. Боговидецът Мойсей разбира, че само изпитанията и страданията укрепват вярата в Бога и новото утре, че

всяка почивка е временна, важен е пътят към Обетованата земя, към земята Ханаанска, която от утопия става реалност:

От хълма на Спасението, след дома на робството, ние сме тук, в дома на почивката и радостта. Виждате, свечерява, далечно слънцето клони към земята и последните му трепетни лъчи чезнат. Нощта на пустинята ще хвърли върху нас своите сенки, но не за дълго, но не за дълго. Утрото, чисто и благословено ще вдигне златния си пръст и ще открие завесата на дневния цар. Това се повтаря от първия ден на мирозданието. И при все това каква сладост и омая всеки ден носи за сърцето на човека.

Тази приказно-магична картина е символен декор на житейската равностметка, както на отделната личност, така и на общността. Тя отразява философията на вярващия човек, който посреща всяко утро като чудо и проява на Божията милост и промисъл. Философският смисъл в последната картина визира кръговрата в природата като естествен път на човешкия живот, в който узреват и залезът са символични точки на раждането и смъртта, като пътят между тях е път на всеки към Обетованата земя и Богопознанието.

Жертвеният агнец Мириам

Жертвеният образ на Мириам, дъщерята на старозаветния полководец Йефтай от пиесата „Дъщерята на Йефтай“ на Ем. Попдимитров, със своята невинна саможертва, изкупваща греховете на колектива, задава трагическата дълбочина на драматическия сюжет. Силният характер, чистотата, мъдростта, смирението, простотата и жертвената любов на Мириам я сродяват със страдащите монолитни образи на античните герои. Магическият ѝ образ е разполовен между този на достойната дъщеря,

пророчицата и Божията невеста. В пиесата значимо място заема символно-мистичната образност – видения, пророчески сънища и знаци, които с помощта на музиката и танца конструират приказно-онирична феерия. Жанрът на пиесата е трагедия, разгърната в 7 картини, написана през 1922 година. Творбата на Ем. Пондумитров е интригуваща с идеята си да интерпретира нееднозначния образ на княз Йефтай от Стария завет чрез темата за трагедията на героя – успешен пълководец и нещастен баща. Този образ откриваме в главата „Съди“, според която Йефтай е незаконно роден син, който е избягал от дома си и отива в земята „Тов“ (прогонен от своите братя), където се подвизава като разбойник, но когато настъпват изпитания за израилтянския народ и той е поробен от амонитите, юдеите се обръщат към опитния в битките Йефтай да поведе мъжете на война срещу нашествениците. Йефтай приема да оглави гагската войска, като дава обет пред Йехова „каквото излезе насреща ми от вратата на дома ми, ще бъде за Господа и ще го принесе всесъжение“ (Съди 11:31). Героят печели битката с амонитите и освобождава народа си от игото. Но радостта от тази победа се помрачава изцяло от факта, че неговата единствена дъщеря го посреща първа след битката, начело на група от танцуващи девойки и той трябва да изпълни своя обет и да я принесе в жертва на Йехова.

Ем. Пондумитров се придържа изцяло към библейския сюжет, който разработва и надгражда с нова трагедия. Едната трагедия е на военачалника и бащата Йефтай, а другата е трагедията на неговата единствена дъщеря Мириам. И ако в библейския разказ безименната дъщеря има твърде ограничена роля, то в сюжета на пиесата интересът на автора е изцяло свързан с драмата на Мириам. Мотивът за жертвоприношението на собственото дете неизбежно се асоциира с един друг сюжет, този на Авраам и Исак, който вдъхновява редица художници и философи, докато тежката

съгба на Йефтай си остава не толкова популярна в живописта. В пиесата законодателят Йефтай, безстрашният водач, проявил чудеса от храброст на бойното поле, страда, като дете се разколебава, окайва се, защото съзнава, че в момент на тщеславие и гордост е поел непосилно обещание пред Яхве и няма сила да го изпълни в настоящето. Но крехката и покорна Мириам застава твърдо зад обета на баща си и му дава сили и кураж да приеме Божия избор. Тя е готова да се принесе в жертва срещу условието да ѝ оставят още два месеца, които ще прекара в планината, докато мине лятото на нейния живот. Напуска социалния свят и се отдалечава в гората, за да се укрепи душевно и да стане угодна пред Бога.

В центъра на пиесата е трансформацията в образа на Мириам, израстването ѝ от обикновено еврейско момиче до достойна за своя богоизбран народ гъщеря. Тази графическа линия е представена чрез серия от знакови картини. Мириам познава Бог през трудния път към съзнателната саможертва и излаз от профанното време, чрез медитативно потапяне на душата в природата и метафизично отделяне от реалното, чрез връщане към света на детството в компанията на най-близките ѝ приятелки. Поведението ѝ на приказна героиня с целия арсенал от приказномитични трансформации е част от визуалната стратегия на пиесата. В нея Мириам има три пророчески съновидения и изпълнява три танца – израз на жертвената символика, заложена в образа ѝ на обещана / пожертвана Христова невеста. Мистична светлина съпътства навсякъде появата на героинята, пълна със злокобни знаци атмосфера на предстоящо нещастие. Чиста приказно-символистична образност, съчетана с декоративно-сецесионни орнаменти се разчита в стиловата обработка на картините. Например, ритуалното обличане на девойката в бяло, с бяло венче на главата, прозрачен воал и девичи пояс, с обици и гривни, сякаш се подготвя не за среща с победилния в битката ѝ баща,

а за жертвен агнец, за Божия невеста. Във вихъра на своя танц тя възкликва в пророчески унес: *„Искам да бъда красива като агнец, като жертвен агнец, защото ще танцувам пред лицето на Израил“*. Неслучайно в пиесата Мириам е наречена пророчица. А танцът ѝ се придружава от живописна сихемска песен, песента на изоставената. Парадоксално е и изпълнението на песента, не на победата, а на изоставената от живота Мириам, в която доминира декагентският образ на повехналите цветя, на горестта и тъгата.

Танците на Мириам са озвучени от тамбурин и флейти. Когато посреща своя баща, победителя цар Йефтай, девойката предвожда танцуващите девизи еврейки, а преди да бъде принесена в жертва, тя е част от една идеална природа *locus amoenus*, в която танците, песните и веселието са знакови елементи – *„студените извори, млякото, което ни дават овчарите, тичането боси по росната трева, ягодите, игрите под открито небе, танцът под лунните нощи“*. В тези пасторални картини, символ на медитативно разтваряне на душата в лоното на природата, Мириам укрепва духовно и се ражда за нов живот на себепожертването. Танцът на Мириам в този природен рай се вписва в танца на пастури и пастирки, придружаван от музиката на флейти, от закачките и подсвиркванията на овчарите и блеенето на стадата. Този свят е съставен не само от пасторални, но и от метафизични картини, които се съгъстват с изтъчане на житейското време на героинята, пъстротата на цветовете угасва, за да доминира безцветната прозрачност, белият цвят, с приближаването на часа на саможертвата. Богрите и пълни с жизнерадост картини отстъпват място на символистично-мистичните визи за отвъдното, което придърпва към себе героинята, която се превръща в Божия невеста. Жизнерадостната княгиня се променя, превръща се в призрачен силует, в бяло привидение, в сянка, която се откроява на черния фон на клоните на гърветата. Трансформацията ѝ е в посока на стопяване на телестността и

в засилване на духовното и излъчване, символично представени чрез отделяне от земното и устремяване на цялото и съществуване към небесното в молитвена тишина и мир. „*Мирриам бавно приближава към средата на сцената, коленичи с очи, обърнати към небето, устните и шепнат молитва*“ – описанието поражда богата асоциативност с творбите на Иван Милев и Сирак Скитник. Ярките визуални картини са част от трансформативните промени, които настъпват с персонажа. По подобен начин сестрата на Мойсей танцува в очакване на Обетованата земя. Комбинацията от визуални и звукови ефекти е характерна и за края на пиесата „Йов“ от Иван Грозев с победата над Сатаната и прераждането на новия човек. Звукът, визията и танцът са ефективни театрални средства, които предават мистериозното, необяснимото в човешкия живот, защото макар пиесите да са обозначени с различни жанрови номинации като поеми, трагедии, епюди или драми, във всяка българска библейска драма има вяра в мистерията, в мистичното, отзвук от православие като водеща религия у нас.

Декагентският Йов на Емануил Попдимитров

Оказва се, че темата за страданията на библейския Йов показва известна честота в българската драма. 23-годишният студент Ем. Попдимитров пише драматичната поема „Йов“ през 1908 година, но я публикува по-късно през 1924, след разгрома на страната ни по време на Първата световна война. Дали през 1908, годината, в която се обявява независимостта на България, младият творец е имал предчувствие за по-нататъшната тъжна съдба на държавата ни, дали темата е предизвикана от семейната среда на православни проповедници или това е мотив, свързан с декагентския символизъм, остават само предположения или хипотези. Най-вероятно става въпрос за преплитане

на теологичен казус, който може да се облече в символистични одежди и преобладаващ декоративизъм.

Шестте сцени на бавното пътуване на Иов към Богопознанието представляват градация от гнева до всеопрощаващата обич. Докато библейският Иов и за миг не се поколебава в Божията правда на изпитанията чрез страданието, персонажът на Ем. Пондимитров започва пътуването към себе си и Вседържителя като богоборец, който извиква Бог на съд, заради чрезмерното страдание, в което е потопен. Иов е прокаженият, будещ отвлечение с гнойните си рани и сам отвратен от себе си. Декагентският код е четим в мотивите на тлението, гнилотата, разложението, лешта сред пейзажа на пустинята, пустинните гарвани, които кълват човешките мяса, и на белия конски череп, символ на смъртта. Младият творец създава визуална и акустична картина, облягаща се на контраста. Описаната среда е плод на виденията и халюцинациите на персонажа. В тъмнината на нощта призрачните сенки на хората напомнят чудовища, страдащите са куци, безоки, парализирани, които пълзят по земята, стават, падат, в съпровод на зловецото грачене на пустинните гарвани и дивия рев на лъвовете. Персонажът провижда наличието на чуждото страдание и напуска одаянието на собствения егоизъм, за да се вгледа в него и да концепира извода, че страданието е основата на човешкия живот, както в миналото, така и в настоящето и бъдещето.

Третият етап в духовното израстване на героя е освобождаването от суетата на високото самомнение за собствената си личност и приемането на човека с неговите рани и болки. Той разбира, че съществуват немоцните, забравените от Бога. Тогава небето му изпраща ново изпитание – син пламък се разгорява в очите му, а тялото му разцъфтява в рози. Вместо да бъде оценен като божи избранник, гласовете на тълпата го отхвърлят отново, защото разпознават в него обсебен от болест и лудост герой. Дори

и в появата на идилична картина – палми, изворче, цветя, пчели, фигурата на Иов е покрита с гнойни рани и язви, той е самотен страдалец, който излиза извън себе си, за да открие всепроникващото страдание чрез възгласа „Спасете земята!“. Едва тогава, когато Иов е осъзнал световното страдание на цялото човечество, той може да разговаря с Бог и да признае, че най-после го е познал. Макар писателят да избира старозаветен персонаж за своята граматическа поема, той му придава някои новозаветни черти както в сцената, когато Иов приема доброволно да страда за всички и така напомня за новозаветния Иисус Христос, Богочовека, който увенчава земния си път по подобен начин. Ем. Пондумитров като философ отхвърля ролята на съдбата и не отговаря на поставения от него въпрос дали тя е враг или приятел на човека, защото съдбата, това е случайността, ирационалното в човешкия живот. Авторът избира доброволното страдание като най-висше проявление на човека и създава екстатичен финал за Иов, открил Бога в себе си. След две сцени на апокалиптични бури, мълнии, светкавици, гръмотевици, Бог разговаря с Иов и му дава изцеление – изкачен на най-високата скала, той е оплетен в ризница от мълнии. Младият драматург въвежда нов сценичен език, непосилен за реалностите на българския театър по онова време, за да защити визията си за човека, разбрал в дълбочина човешкото страдание и проникнал се от него.

Дух и материя в „Просякът Йонатан“

Константин Сагаев избира жанра мистерия за пиесата си с библейски мотиви и сюжет, защото този жанр, който има дълга история в западноевропейския театър, но не и у нас, най-добре може да изрази темата за чудото – възкресението на Иисус и връщането на сетивата на Йонатан, зрение, слух и говор, който по рождение е сляп, глух и нем. Българският писател свързва темата за чудото, която

се разгръща във фабулата на пиесата, с фундаменталния философски въпрос, който вълнува хората още от Античността за отношението между дух и материя. Може би българският автор синтезира Аристотеловото схващане за душата с християнското разбиране. Душата е същността на човека и благодарение на нея той живее и чувства. Душата усеща, вижда, говори. Според християнството душата също е същността на човека, но при това учение противопоставянето е между душа и плът. Материята е плътското, земното в човека, докато душата е невидима за обикновените човешки създания и видима за Бог. С нея човек се представя пред Бога, заради нея бива възнаграден за праведния си живот и отива в рая, или е наказан за лошите деяния и тогава се отправя към ада. От душата зависи поведението на човека, неговите действия, мисли, емоции. Тя е двигателят на живота му.

Българският писател прави един необичаен ход, когато си поставя за цел да облече в драматургична форма един добре познат и централен за Новия завет епизод като Страстната седмица и Възкресението на Христос. Той избира като протагонист на пиесата лице, което не е засвидетелствано като герой в описвания отрязък от време. Йонатан, чиято етимология на името означава „Йахве е дал“, съществува като старозаветен персонаж в Библията, например това е най-големият син на Саул (I Цар.), който като способен и храбър воин сам напада филистимски гарнизон, сключва с Давид завет, което го противопоставя на баща му, но пък го превръща в пример за вярност към истината и най-накрая загиба в една и съща битка с баща си. Една от хипотезите за включването на персонаж с име Йонатан, който не е засвидетелстван в Новия завет, е свързана със смисъла на името му. Тук вместо Йахве, Иисус Христос е този, който е дал, защото той, съзрял виждащата му душа, го обдарява със сетивата, с които ще наблюдава земния свят, а именно зрение, слух и говор, чрез

който публично да изрази своя интелект. Така, чрез избора на нетипичен персонаж, К. Сагаев подсилва идеята за чудото, което носи Иисус Христос и християнството като цяло в един езически свят, в който чудото е съпроводено от плашещи свръхестествени явления.

В тази посока е интересно да се отбележи плавно и постепенна промяна, която се извършва с просяка Йонатан. Той е просяк във фабулната част на пиесата, но в рамките на сюжета той преминава през значителни трансформации, които го превръщат в говорител на християните и свидетел на чудото. В Пролога на пиесата величието на неговата душа е изразено чрез неподвижната поза на каменна статуя в очакването на необикновения Богочовек, след това, когато душата му провижда Бога, лицето му се прояснява, после вижда Неговия образ и глас, за да стигне до заключението, че Иисус е неговият баща и майка, той е роден физически от своите родители, но откриването на душата му е извършено от Бога и в този смисъл Той е негов родител. Върху социалното семейство се наслагва друго, което е голямото духовно семейство, което обединява множество души, подчинени на една вяра в доброто, справедливостта, равенството между хората и любовта. Йонатан е образцов персонаж, чиято функция е тристепенна. Първо, той е фикционален герой, който взаимодейства с библейските лица на сцената, второ, той е епически персонаж, който съпътства като сянка основните действащи лица, за да свидетелства за техните промени и да разказва за събития, на които те не са били нито свидетели, нито участници. Трето, той е персонажът, с който може да се идентифицира публиката, тъй като влиза в общение с Иисус със самото си появяване на сцената.

Свръхзадачата на образа на Йонатан се състои в славославление името на спасителя Христос. Той осъзнава, че е бил изправен пред човешко изпитание, което лесно преодолява чрез душата си, а то е да „проумее“ и да „повярва“ на

Иисус, като лишено му от три сетива тяло проглежда Иисус с душата си. Пътищата на душата чрез интелекта и вярата са преки към сакамото му тяло, но тъкмо поради това познанието е непосредствено и по-дълбоко и по-истинско. Оттук вече пряката задача на Йонатан е да разнася Неговото слово и непряко да го славослави. Той е свидетел на предателството на Иуда и чрез познатия от античната грама похват тейхоскопия, наблюдаване и разказване пред зрителя на това, което се случва в прилежащото извънсценично пространство, осведомява и насочва възприятията на зрителя със съответната емоционална и интелектуална оценка на случващото се. Кулминационен момент в ролята на Йонатан е свидетелството в полза на Иисус пред съда. Той чува мощен глас, който му повелява да говори. В духа на правилото на Дигро за четвъртата стена персонажът е с гръб към публиката, което, от една страна, избягва гизактизма и нравоучителността, а от друга, принуждава зрителите да фокусират вниманието си върху актьора, който може да им въздейства само чрез гласа си. Сцената е забележителна с аргументацията на явлението Божий син, която Йонатан предоставя не като юридическо лице, а като човек, който изяснява същността на Иисусовото учение и личен пример и ползата му за човешкия род, надхвърлил границите на отделното семейство, град или държава. Като юрист по образование, К. Сагаев има уменията да градира идеите и да ги представи като истински интелектуален дебат, който Йонатан води с времето, в което обитава. Той свидетелства за чудотворната дарба на Богочовека да изцерява немощната плът, но още по-важно е уменията да насочва мислите на хората към усъвършенстването на организацията на техния живот тук на земята. В областта на правото, чрез което се регулират човешките отношения, Иисус предлага взаимната връзка между закон и морал, закон и съвест, за да станат отношенията между хората по-съвършени и човечни. Вторият

постулат, синтезиран от Йонатан, е за противопоставянето на плът и дух и доминирането на духа над плътта, което прави света по-съвършен, защото духовният мир побеждава користолюбието и егоизма. Третият аргумент в тази градационна линия е, че врагове на Бога и божествено-то са всички, които подчиняват себе си, живота и мечтите си на златния Мамон. Смесът на новото общение между хората е равенство и братство пред Бога и любов между човеците. Словото на Йонатан, изречено пред предубедената тълпа, излиза извън рамките на традиционния съдебен процес, който си служи с описани казуси от взаимоотношенията между хората. Тук става въпрос за нещо съвсем различно, а то е свързано с обединението на хората в нова религия, което излиза извън познатата светска власт, и налага нова, по-съвършена ценностна система, която разрушава стари традиции, за да изгради нови. В подобно преломно време Йонатан е гласът на Исус на сцената, негово метонимично продължение, едновременно негов говорител и изразител на възжеланията на хората извън съдебната зала.

Друга трудна задача за пресъздаване е изобразяването на самия Богочовек. В тази посока драматургът разгръща серия от визуални и акустични ефекти, с които да се пресъздаде мистичното присъствие и влияние на Христос върху съподвижниците му и самия народ, което изисква нов сценичен език, предизвикателство към сценографията и режисурата. Визуалните и акустичните образи често пъти действат в синхрон, за да засият мистичното пресъздаване на Божието присъствие и преобразяваща сила. Още в първата картина на Пролога, предусещането за появата на метафизичното начало в човешкия живот е представено чрез мрак на сцената, на чийто фон контрастно отзвучават светкавици и гръмотевици, подсилени от „страхотна музика“. Носител на Исусовата идея като персонажът на възкръсналия Лазар е оръжен от сияние и херувимско

пеене, самият народ, посрещащ Иисус пред вратите на Йерусалим в Лазарова събота, пее в хор. Смесът на тази уплътнена с музика и визуална картина е да посочи силата на Божията истина, да овладее душите на присъстващите актьори и публика и да ги убеди, че висшето знание за човека във възвестеното от Иисус ново време е пробуждането на човешкото в човека.

Общ знак за всички персонажи, които пряко кореспондират с харизмата и аура на Богочовека, е присъствието на визуални и звукови образи в ключови моменти от развитието на сюжета. Мистична музика, хорово пеене със затворена уста, съпровожда всички откровения на персонажа на Йонатан. В бурните конфликтни сцени действията на Йонатан са подсилени от въздействащите като специални ефекти светкавици и гръмотевици. Слабоволните и необмислени решения на Иуда също така са оцветени от природни явления като светкавици, гръмотевици, звуков шум от скърцане, провокиран от земетресение, когато героят се продава за нарицателните тридесет сребърника. Катаклизмите на природата свидетелстват за катаклизмите на човешката душа на Иуда, чийто взор е замъглен от плътските желания и не е в състояние да разбере неземната любов, която Иисус Христос събужда в сърцата на своите последователи.

Драматургът е изключително впечатляващ в избора си на различни звукови ефекти, чрез които не само възпроизвежда тогавашната епоха, като например молитвената песен на Мария Магдалина на псалми под съпровод на арфа, но и хвърля мост към модерните времена с избора на бароквата музика на Хендел, особено с прочутите му оратории „Месия“ и „Саул“ (защо да не предположим, че тъкмо от увлечението по Хендел с ораторията му „Саул“ се заражда идеята за Йонатан, прехвърлен в новозаветните времена?). И двете оратории са на библейска и религиозна тематика и вероятно драматургът е съпреживял мистичното от-

кровение, което тази музика предполага, за да го сподели със своите бъдещи читатели и зрители. Изборът на тези музикални мотиви също функционира в рамките на кулминационните сцени, свързани с присъствието, описанието и въздействието на Иисус Христос. Подобен момент е провиденческият сън на съпругата на Пилат Понтийски Клавдия, в който Иисус блести като слънце и лети на крилете на херувими, добрите хора запазват вечна младост и божествена красота, докато другите след неговия съд се озовават в прецподнята. Картината функционира в режим на контраст. От една страна е чудодейната светлина и мощ на Иисус Христос, провидяна от една жена в изцяло патриархално време, от друга страна е колективният образ на тълпата, фон на неприемането на Иисус, представена от гневни гласове, обхванати от бесове, затова и нейното изображение е чрез изразителни характеристики като „беснуване“, „адски пламък“. От една страна, жените стоят като хипнотизирани пред могъществото на Богочовека, а от друга, наблюдаваме гмеж, загубила човешкия си лик, с гневните ѝ виковете и стенания. Примитивността на озвезялата като диво животно тълпа превръща съда над Иисус не в правен, юридически издържан процес, а в стародавния съд на Евменидите, от които не се очаква правосъдие, а отмъщение. Законът за мъстта е древен, но Иисус вече е посочил новите пътища в човешките отношения, които ретроградната и манипулируема от ръководителите си тълпа не може да приеме.

Интересен персонаж, свидетелстващ за мощта на Иисус, е рядко появяващата се в художествени произведения света Вероника, която избърсва раненото с кръв и пот лице на Иисус, а на нейния убрус се отпечатва ликът на Богочовека. Вниманието към този образ свидетелства за повлияването на драматурга в посока към женското присъствие в пиесата, с персонажите на Клавдия и Мария

Магдалина, интуитивно приемащи Иисус и безусловно вярващи в неговото благотворно влияние върху света.

Визия и акустика съпътстват цялата пиеса и стават още по-активни след разпването на Иисус поради необходимостта да подготвят чудото на възкресението. Описанието на този тежък за всички християни етап от Христовите мъки синтезира използваните досега зрителни и звукови похвати. Драматургът комбинира за описанието на разпването на Христос хор от ораторията „Месия“ на Хендел, слънчево затъмнение и земетресение, в което кръвавото слънце изчезва, а хорът е заменен от православна едногласна погребална ектения. Още по-силна е картината на възкресението с появата на сияние, на силата неземна, която повдига тежката каменна плоча, и с по-силния от този на ослепителното слънце блясък, с който Христос се възнася. Всичко в света се възражда благодарение на Христовите мъки и свидетелства за човека, и природата, и построяването на неръкомворен храм и дом на Иисус в душите на хората. Пиесата завършва като могъща оратория, в която всички, дори римските войници езичници, но покорени от Христовата сила, пеят „Христос Възкресе!“. Пиесата е замислена като мощно колективно преживяване на актьори и публика в слава на Светото Възкресение. Трудно е да се посочи друга пиеса в българската драматургия, която да има подобен катартичен ефект. Библейската история е опростена, защото сценичното време на една театрална постановка не може да съвпадне с реалното време на събитията, но е предадена с всички акценти на библейския текст, аргументирано представен и коментиран от К. Сагаев. Пиесата е новаторска тъкмо в разностранното използване на визията и акустиката за постигане на могъщ ефект на единение на театралната зала.

Пророческото откровение на Иван Грозев

През 30-те години на XX век интересът на българските драматурзи е към трайното, вечното в историческия живот на нацията и човечеството. Модерната пиеса „Съдний ден“ на Ив. Грозев пресъздава серия от апокалиптични картини от човешката история, които асоциират с Деня на Страшния съд и Второто пришествие. Пиесата е обозначена като „мирова грама“, т. е. световна грама в съвременен контекст, непознат със своите мащабни платна жанр в българската драматургия. Творческият замисъл на пиесата съответства на библейското значение на понятието Страшният съд. Християнството учи, че в края на вековете ще настане последният ден или Страшен съд. „Защото ще дойде Син Човеческий в славата на Отца Си със Своите Ангели, и тогава ще въздаде всекому според делата му“ (Мат. 16:27). Според Библията Съдният ден е онзи велик ден след свършека на света и времето, когато Христос ще седне на Съдийския престол като Съдия на вселената, и когато всяко човешко същество ще застане пред Него, за да бъде съдено и възмездено според делата си, добри или зли. Грозев използва този архетипен модел на правосъдие свише, за да развива идеята за периодичните катаклизми в историята, през които преминава човечеството като израз на отдалечаване на човека от Бога и неговите постулати. Разрушаването на моралния закон в света активира вечното противоборство между Доброто и Злото, изостря политическите и социални конфликти и изправя съвременния човек пред метафизическия въпрос за самопознанието, за Богопознанието и отговорността на човека пред заобикалящия го свят. Философският въпрос Аз – Другите става особено актуален във времето на военни катаклизми, а необходимостта от защита и помощ свише активира мисълта за Бога и Божиите истини.

За тази цел авторът избира няколко кризисни епохи в световната история, в които политическата и духовната власт се обединяват в унищожаване на християнската идея и преследване на християните. Разказаната история е универсална, развива се във всеки град на разкъсаната от война Европа. В края на пиесата авторът конкретизира, че текстът възниква в началото на Втората световна война. Историческите епизоди в действието са споени от фигурата на фикционалния библейски персонаж Израил-Ахасфер. В центъра са събитията от Втората световна война, която се представя чрез картини от библейския Апокалипсис. Те извикват представите за Ада, за Луцифер, за Страшния съд. През цялата пиеса преминава лейтмотивът за необходимостта от наказание на тези авторитарни водачи, предизвикали социални и политически трусове в светската власт и църквата и поставили на изпитание вярата в доброто и справедливостта. Тук, както и в драмата „Йов“ на Грозев, можем да открием потресаващи образи, включващи природни бедствия и катаклизми, фантастични и алегорични картини, много близки по стилистика и дух с „Откровението“ на св. Йоан Богослов. В творбата се извършва интересно движение по вертикала – сливането в Ада, символизиран от подземие/бункер/бомбоубежище на човечеството и движението му нагоре към една утопия за Новото време, за новораждането, преображението свише на старата същност на човека и Богопознанието. Авторът се придържа към юдео-християнската доктрина за Апокалипсиса и Второто пришествие, Страшния съд и започването на Новото лятоброене. Музикални мотиви от „Ероика“ и Девета симфония на Бетовен символизират борбата на Европа срещу нацизма и фашизма, придавайки универсалност на авторския замисъл.

В пиесата се разпознават различни исторически периоди – Съдът над Христос и Възкресението, управлението на римския император Нерон с преследването на христия-

ните, Средновековието с господството на Инквизицията, царуването на испанския крал Филип II. Действието се съсредоточава около чудесата, които се случват при несправедливите изтезания и наказания на християните, респективно на свободомислещите и вярващи в Христа. В центъра е унищожаването на моралния закон, който внася Христос с новата ера в световната история. Извършващите наказания ще бъдат убити от собствените им грехове. Известно е, че в християнската доктрина човек бива наказван не толкова от Бога, а от греховете, които сам е извършил. Самите смъртни деяния парализират волята и ума му, защото в Страшния съд делата на всеки се разкриват с изключителна яснота и виденията на извършеното зло погубват душите и телата на извършилите го. Затова във всички картини, които показват наказанието за извършените престъпления, се появяват страховтни видения – сенки на убитите, които носят възмездието. Виденията на призраци са под формата на контури на гигантски марионетки – исполински фигури, бели, почти ефирни. Тази много прецизно промислена театралност е характерна за сценичния почерк на Иван Грозев. Откриваме я в цялостната сценична оркестрация на текста. Отделните сцени са кратки, синтезиращи авторовото послание в символно-мистични и експериментални картини, пълни с видения и злокобни предсказания, с чудеса, визуални и акустични театрални ефекти. В този смисъл „Съдний ден“ продължава естетическата линия на драмата „Йов“, която публикувахме в том първи на „Библейската драма. Пьеси“. Драматургът доразвива и усъвършенства своята модерностична синкретична поетика, в която влиянието на театралната естетика на Е. Г. Крейг и авангардите е особено силно и отчетливо. И ако някои изследователи свързват „Съдний ден“ със символно-мистичната и религиозна линия в развитието на българската драма, то авторът стъпва върху този пласт, за да го наградя и да развие модерните си сценични

идеи за един тотален театър на отвъдния свят, наситен с библейски, с културни алюзии и препратки към краха на цивилизационния модел през Втората световна война.

Модерната му техника проличава в конструиране на действието в отделните картини. Структурните повторения под формата на кратки интермедии, свързани с трансформации на персонажите, имат мистичен и фантастично-алегоричен характер. Фантазият елемент и чудесата са гротесково снизени за изобличаване на зловещите дела на samozабравилите се диктатори. Всеки получава своята присъда в потресаващи сцени на Страшния съд, които извикват постоянни асоциации с библейски картини и събития. Разгърнат анализ на заложените библейски интертекст в пиесата прави Велислава Донева⁷. Пиесата пресъздава страданията на еврейския народ, които метонимично представят страданията на цялото човечество в пътя му към богопознанието и спасението.

Творбата се състои от седем картини, които асоцират със старобиблейския мит за Сътворението на света в шест дни (Битие 1:2), а на седмия ден Бог си почива, като този ден се превръща в Божи знак. При Иван Грозев се случва обратното – разрушаването на човешката цивилизация става за шест дни, чрез въвеждане на основната рамка на действието – ужасите на Втората световна война. Пиесата може да се разглежда и като утопия, защото в 7-ма картина, респективно в седмия ден настъпва така желаният мир. Централен персонаж в текста на Грозев е Израил-Ахасфер, магическа фигура от средновековно предание. Според Библейския речник името Израил има сложна символика. Това е име, дадено на Яков, защото надвил на Божия ангел във Фануил - Битие 32:1,2,28,30; Осия 12:3. Виж Яков I. Името Израил понякога обозначава цялото Израилево по-

⁷ Донева, В. Иван Грозев и литературните проекции на библейския текст. Драматургът мистик. – В: © Електронно списание LiterNet, 11.10.2014, No 10 (179).

текло, семето Яковово - 1Коринтяни 10:18; понякога всичките истински вярващи, духовното му семе - Римляни 9:6; и понякога Израилевото царство, десетте племена, отделени от двете племена на Юдовото царство. Героят е сложно конструиран образ, който има различни самоличности в пиесата. От една страна, това е Израил, фикционален драматически герой, който със своето семейство – гъщеря си Рахил и зет си Рувим, се крие в бомбоубежище при поредната военна тревога. В резултат от преживените стресове и нещастия изпада в особени психически състояния, като раздвоение на личността, приемайки самоличността на героя Ахасфер, известна фигура от средновековната легенда за Скитника евреин, позната от XIII век. В нея се разказва за човека, който не позволил на Христос по пътя му към Голгота да си почине в неговия дом. Оттогава Ахасфер е прокълнат да се скита до Второто пришествие, когато Христос ще го освободи от мъките и страданията му. Името му е станало символ на скиталчество, на пилигримство, на наказание и страдание. Така двете части в името му Израил-Ахасфер задействат различна кодова знаковост и разполовяват поведението на героя между реалното и нереалното. Към библейските значения в името се добавя и препратка към друга фигура от Новия завет, тази на Симеон Богоприемец, столетник, починал, след като поел Христос след раждането му. С него се свързва прочутата фраза „Нине отпуцаеши раба твоего, Владико!“. С тази молитва в последната седма картина на пиесата героят се освобождава от земното си битие, изпълнил и небесното си предназначение да свидетелства за Второто пришествие и идването на Христос. Оригинална и неразработвана е идеята на Грозев да свърже в едно съдбата на еврейския народ Израил с прокълнатия на вечно странстване Ахасфер. Образът на Скитника евреин навлиза в българската литература, в символизма и модернизма в началото на XX век и символизира вечно страдащия, търсец и неспокоен дух на обречения

на самота. В пиесата на Грозев образът се явява посредник между човека и Бога. Той е реален и свръхестествен персонаж. Най-често се гържи като пророк, който вижда в миналото, за разлика от библейските пророци, провиждащи в бъдното. Ахасфер открива в миналото апокалиптични събития, чете в книгата на човечеството греховете му и извиква на екрана на световната история драматични картини – от прегателството на Богочовека и Страстите Христови до военния апокалипсис през Втората световна война. Авторът прилага механизма на ретроспекцията. Библейски сюжети и исторически събития, реалност и фантазия се сплитат в един катастрофичен образ на света, отражение на интуициите на автора за разпада на Стара Европа в ада на Втората световна война. С наслагването на няколко значения в името и поведението на главния герой пиесата задвижва богат интертекст – събития от Стария и Новия завет, исторически личности и препратки към световната литература и култура.

Ахасфер става носител на висшата правда, съдник на човешките престъпления и грехове, пророк, близък до образа на Йоан Кръстител, но и различен от него. Във всички кульминационни сцени той се проявява като пратеник на Иисус Христос, и в същото време като свидетел на неговата поява в живота на страдащите, който им дава своята благодат и спасение.

Още в първа картина чрез ремарките се въвежда представата за подземие, в което хората търсят спасение от ужаса на войната. Същото това подземие има удобствата и на кабаре, и на жилище, в което на огромен екран сякаш се прожектират най-ужасни събития от човешката история, свързани с преследванията и гоненията на евреите и убиване на вярата в Бога. В този театър Ахасфер се явява виртуален режисьор и сценарист на събитията, които ще се развият в следващите картини. В пророческите визици на героя – „*Аз гледам през вековете, всичко ще се превърне*

на пепел, целият свят ще рухне, но Израил няма да загине“, персонажът е осъден да види и изстрада всички ужаси на света и пак да остане жив като зловец символ на паметта, която не може да бъде изтрита и унищожена. За Ахасфер светът в пиесата е „грамаден кинотеатър. Поколения след поколения отдавна са слезли в гроба, а сенките им витаят и ридаят върху белия екран на времето“. Тези сенки авторът ще превърне в главни действащи лица. И по този начин ще въведе като основен драматургичен похват кинематографичния разказ. На огромен киноекран се прожектират монументални апокалиптични картини, в които визия и звук се допълват и извикват мащабни художествени платна. Чудото в първа картина се проявява във видението на еврейската девойка Рахил, която във военния аг усеща присъствието на Иисус Христос. Тя вижда ослепяването на кардинал Бартоломео, вцепеняването и смъртта на княз Норен и през пролуките на вратата – светлата греха на Спасителя. Поетът Аполоний обявява чудото: „Става чудо.... Благоухание от пламтящи рози ме задушава... Иисусе Христе, дай ми просветление на духа“, а ученият Асмодей се пита с невярващ глас: „Нима са възможни в днешно време чудеса?“. Така се очертава основният философски диспут, който ще озвучава всяка една картина: за научното и метафизичното познание, за вярата и неверието, за невидимото присъствие на Бога в живота на човека. В насладването на събития и душевни преживявания, сякаш на границата на двата свята – видимото и невидимото, се усеща една ръка, която премества камерата плътно към лицата на персонажите, запечатва техните емоции, страсти и размисли, конструира далечни и близки планове. В изобразението на събитията се разкрива театралният почерк на Грозев, който въвежда една модерна кинематографична техника в пиесата, забавя и ускорява действието, разбива го на множество кадри, сменя плановете, смесва реалност и фантазия. Визуални и акустични картини гради-

рат напрежението в това странно подземие – дом, кабаре, кинотеатър, в което символично се е побрало страдащото човечество и сред ужаса от падащи снаряди и бомби всеки изживява своя апокалипсис. Съдният ден идва с поличби, с усещането за невидимото присъствие на Княза на Тъмната и Спасителя. Както след Възкресението си Иисус слиза в ада, за да освободи праведниците, така и сега той слиза в ада на войната, на човешката мъка и страдания, за да спаси вярващите и накаже грешниците. Княз Норен е злоупотребил с политическата си власт. Многобройните трупове оживяват, превръщат се в страховити видения, „гласът му занемаява, той се залюлява и прибелява като смъртник“. В подобна ситуация изпада и кардинал Бартоломео, който ослепява. Израил пророкува: „Той иде в самия Ад“. Първа картина завършва със звука на гръмове и трясъци от бомбардировките, с възгласи „...по-бързо маските! Отровни газове!“, с пожарища, с тактовете на Бетовеновата „Ероика“, „сякаш отмерващи стъпките на един Бог“. Военният катаклизъм е съпроводен с природен катаклизъм, с шум от бури, вихри, които разклащат вратата към подземието, и с розови пламъци, които проникват през пролуците. А в безумно изстъпление, като старозаветен пророк, с издигнати нагоре ръце, Израил-Ахасфер обявява идването на Спасителя на света – „През смърт и разруха... облечен в пожарните рози на зората, като нов ден...“. Ключов в пиесата е мотивът за новия ден, респективно за новия свят, който ще настъпи след Второто пришествие. Това е лайтмотивът, който се съдържа във всички текстове от корпуса на библейската грама. Той налага идеята за новораждането на всеки един човек, който ще съблече старата си същност и ще се прероди за нов живот. И този процес минава през серия от символно-мистични трансформации, в които водещи образи са тези на изгарянето на старата същност на личността, на прераждането ѝ и освобождаването на духа от оковите на материалното и земното битие. Във воен-

ния апокалипсис, в мигове на върховно изпитание, народът търси опора в Бога. Възгласите „Иисусе Христе, спаси ни“ са част от молитвите на народа в първа картина, в кулминацията на военното нападение сводът се разпада, настъпва мрак. Анализирахме по-подробно един епизод, който показва трансформацията на персонажите в духа на Последният ден.

Още в началото на пиесата се появяват две знакови фигури, които символизират науката и изкуствата и вечния конфликт между тях – коя от тях движи човешкия прогрес – изкуствата, поезията, духовността, или науката и материалният свят. Асмодей е откривател, изобретател, а Аполоний е поет. Имената са алегорични. Поетът обвинява учените, че вместо да работят за напредъка на цивилизацията, създават оръжия за масово унищожение. И двамата герои се обвиняват за случващата се война, обзети от неестествени психични състояния – изпадат често в превъзбуда, халюцинации и видения, за да се превърнат в гротескови образи:

АПОЛОНИЙ (визионерно): *Да, аз виждам: предпотопни исполински дракони, хвърчащи птеродактили, гигантски ихтиозаври и гущери, тежки мастодонти, покрити с люспеста броня, въоръжени с грамадни челюсти... Посред грохота на стихииите, посред избухването на вулканите, те водят безпощадна борба, и кръв обагрят океаните... едно чудовище поглъща друго чудовище...*

Изобретателят Асмодей е нищоеанец, безразличен към съдбата на масата, която за него е опитен материал в изпробване на новите постижения. Той работи върху силата на космическите лъчи, интересува се от науката сама за себе си, без да се замисля за ефекта на откритията си върху човечеството. Героят е Богоборец, който иска да владее над живота и смъртта – „С тоя уред ще мога да завладее кос-

мичните лъчи, ще мога да ги събирам и разпръсквам по своя воля и така да бъда господар над живота и над смъртта“. Поведението му асоциира с фигурата на друг учен в българската драматургия, д-р Дино Рилски от пиесата „Откривател“ на Кирил Христов. Писана в годините на самоизгнание в чужбина и по-точно в Прага, в навечерието на Втората световна война, пиесата на К. Христов има утопичен и прогностичен характер. Фантастичният пласт я сродява с пиесата на Ив. Грозев. Текстът на К. Христов се характеризира с патриотичните, крайно националистически и дори шовинистични тези на учения, който влиза в ролята на трибун за защита на малките и онеправдани народи от Източна Европа от военната заплаха и агресията на Запада, визира завоевателните политики на великите сили за колонизиране на малките държави, както и прави редица намеци за прогажни правителства и политики в икономически ущърб на народа. К.–Христовата пиеса представя интересна и утопична визия за страната ни като световно значима величина в навечерието на Втората световна война, която с помощта на едно българско откритие може да промени съдбата на човечеството: *„Така, както е настръхнал днес светът и както някои големи народи са се въоръжили, една бъдеща война – най-страшната, каквато човечеството знае – ще затрие най-даровитите малки народи... аз намерих средство да не допусна това“.* Творбата излиза през 1938 година в списание „Демократически преглед“ и макар да няма податки, че Ив. Грозев е познавал този текст, нашето предположение е, че е чел пиесата и съзнателно влиза в диалог със своя колега К. Христов, за да покаже, че войната е вече факт и цялото човечество страда в нея. И двамата автори разбиват митовете за високата мисия на науката и изкуството, на разума и духовността като двигатели на прогреса в развитието на цивилизацията.

Ив. Грозев представя в гротескова визия поета и учения – поетите са *„пауни на суетата“*, които гъделичкат

„долните нагони на човека“, издигат в култ измяната, „порока превръщат в добродетел“, а идеите в „духовни епидемии“. Поетите се явяват своеобразни убийци – отправят живота в самия му зачатък. В същия негативен план са показани и учените, които нямат съвест, отхвърлят Бога и откриват все нови и нови форми, които унищожават света, „науката учи човека да убива само, но не и да възкресява. И ето – днес вярата е мъртва, надеждата – убита, а любовта, сразена в самото сърце“. Така науката е далеч от мъдростта, а изкуството от своето висше предназначение – хуманността, и затова троицата на благоденствието – вярата, надеждата и любовта са мъртви в съвременния свят. Деградацията е обхванала всички сфери на живота – светска и религиозна власт, наука и изкуство, опорите на цивилизацията лежат в руини. Този разпад е виден особено силно във време на войни и изпитания, на катастрофи, в които човечество най-силно се нуждае от спасителната сила на вярата в Бога. Военният апокалипсис асоциира с картини от библейския Апокалипсис, като хтоничният свят оживява, библейски чудовища и съвременна техника контаминират в образите на уродливи и фантазни същества, предвещаващи края на цивилизацията. Техните визии съдържат силен сценичен потенциал и демонстрират мощта на театъра на отвъдното.

АПОЛОНИЙ (с нарастващо възбуждение): *Картечници – тракане на грамадни челюсти... На кълбо свити – стоманени исполински змии се търкалят с грохот, повалят лесове и бълват огън... Из въздуха се носят апокалиптични чудовища: дракони – бълващи пламъци, металически птици – сеещи смърт... Цялата земя гори, океаните пламтят... Коварни подводници дебнат грамадни греднаути – нагълтали в стоманена утроба всички гръмове на земята. О, те биха могли да разрушат Хималаите с тия гръмове, но една торпила им стига, за да избухнат в стихийен пожар чак*

*до облаците и да изчезнат в дъното на океана... О, борба!
Страховита борба навсякъде – по суша, по море, във въз-
духа! Това е царството на Свърхзвяра, където един народ
поглъща друг народ...*

Обединяващ мотив в пиесата са кладите по целия свят, преследването на вярващите, периодичното разпъване на Христос, защото с всеки разпънат се разпъва отново и отново Христовото тяло. Историята е пълна с примери на жестоки гонения и смърти, през вековете се повтаря Каиновият комплекс. Въпреки новия морален кодекс, който донася Христос, човечеството живее сякаш в предхристи-янските времена и сблъсква Мoiseвия закон „Око за око, зъб за зъб“.

Както посочихме по-горе, водещ мотив във всяка една картина от пиесата е преобразението на героите, проглеждането им свише за делата, които са извършили, Богопознанието. Втора картина представя Кръстните мъки на Богочовека. Действието в нея се движи по новозаветното предание и сблъсква различни гледни точки към смъртта на Иисус Христос, които се представят от библейските герои Иуда и Варава, Анна и Каяфа, Мария Магдалина и Мария Клеопова, ученици на Иисус, мъже и жени, римски войници. Повтаря се моделът на противопоставяне между вярата и безверието, предателството и състраданието, гибелта и спасението. Всеки от героите по различен начин преживява кръстната смърт на Спасителя. Иуда осъзнава греха си и изпада в състояние на раздвоение на личността, познато ни от поведението на Иуда Искариотски от едноименната пиеса на Константин Мутафов. Грозевият Иуда се изповядва пред Варава, че е станал проводник на някаква друга мистична сила, тласнала го към предателството. *„От оня миг, когато Той – Учителят – ми подаде залък хляб, в мене влезе... някой друг... аз не знам, какво върши... Чужда воля движи членовете ми, странен дух говори през устата*

ми... *Не, аз не го предадох – някой друг го предаде – на разпятие...*“ Идеята за героя марionетка, воден от тъмни сили, продължава в сомнамбулния експресионистичен екстаз на Иуда: „*О, гадове от всички земи, елате всички на Голгота, там има за вас пиришество: аз ви приготвих жертва... Разкъсайте тялото на Богочеловека, както раздрахте ризите му, изтръгнете сърцето му и се опийте с Неговата топла кръв, за да заякнете и да извършите своя славен подвиг... Ха-ха-ха! О, проклетие над моята глава! Как ще изкупя своето Богопредателство! От Голгота аз политам стремглаво надолу и само примката около врата ми ще ме издигне над бездънната страхотна бездна, където зее вечността на отчаянието...*“ Интересен би бил паралелът между двата драматургични образа, въпреки че в пиесата на Грозев Иуда се появява в малък епизод, за да осъзнае Христовото послание на Тайната вечеря и да изпита ужаса от предателството, извършено в момент на раздвоение на личността. Разбойникът Варава предлага свое социално тълкуване на Христовата саможертва, като сигнал за революционното преобразяване на света, респективно и като знак за трансформацията на героя, за новораждането му. „*Към Голгота, към Голгота! Там се извършва тайнство – късат се вериги, отварят се хиляди тъмници! О, чудо на Голгота! Душата ми се опиянява от ново вино, в жилите ми потича нова кръв...*“

В драмата на Грозев се дискутира и историческият въпрос за колективното предателство на еврейския народ, на Израил, осъдил на смърт своя Спасител. Сред новозаветните герои в пиесата се появяват жените мироносици: Мария Клеопова и Мария Магдалина. Първата вижда земното стардание и мъки на Спасителя, вижда човека в Бога и мисли за майчиното страдание и безумешност. Докато втората вижда Бога в човека Иисус, усеща неговата божествена сила, която я преобразява в нова духовно просветлена личност. Книжникът Арон, който се придържа към мъдростта на староеврейските книги, смята Христос за „съчинител на

притчи“, а Свирачът на арфа, влюбен в Мария Магдалина, възприема Спасителя като съперник, който отнема музата на творчеството му и смисъла на живота му. Странен е този образ на поет и мечтател, отглас на средновековните трубадури с тяхното боготворене на женската красота, който остава сляп за духовното преображение на Мария Магдалина и подобно на Иуда от пиесата на Мутафов страда по красотата на жената Мария и изгубения смисъл на живота си. В това отношение може да се открият явни препратки към пиесата на Пол Хайзе „Мария Магдалина“, чието влияние върху българските автори разгледахме в Том 1. И тази част завършва с апоетеозен финал, в който градацията се движи по познатите от Библията сцени на Иисусовата смърт, съпроводжана от земен трус, светкавици и гръмотевици, раздиране на църковната завеса, отварянето на гробовете и възкресението на мъртвите. И сред този страховит митологичен декор се появяват в бели одежди, като лунни синкави привидения, странни човеци и застават неподвижни... Фантазната картина се допълва от появата на ангел небесен, който също в бели одежди и със светъл ореол около главата изрича проклятието върху Ахасфер да не намери никъде покой до идването на Второто пришествие.

Следващите картини на пиесата ще покажат съдбата на Израил-Ахасфер в ролята му на древен пророк, който вещае истината и разобличава кървавите дела на световните тираны, обожествили себе си и подложили на гонение Христовите последователи. Трета и четвърта картина пренасят действието в Древния Рим, по време на царуването на Нерон, един от най-жестоките гонители на ранните християни, известен с разпятията, кладите и хвърлянето на вярващите на лъвовете. За да се засили гротесково-алегоричното внушение, в действието са въведени образите на Първожреца, Астролога, Придворния поет и Военачалника Тигелин, всеки зает с ролята да величае римския император.

Тази картина е много близка до видението на Боян Дановски „Сърцето на шута“, в която царят се обръща към Жреца и Астролога в разгадаване на странен сън и предсказване на бъдещето. Пиесата представя Нерон в неговата маниакална раздвоеност по божествена власт и господство, влюбен в поезията, безсърдечен убиец, чиито нощни сънища са изпълнени с привидения, страхове и ужаси. Срещата му с Ахасфер е съдбовна, защото задейства съвестта му, злите дела разрушават кумирите му, рухва спасителният култ към красотата. Разобличен е първерзният вкус към изтънченост на сетивата и ума и жестокостта на сърцето. Подобно на Иуда Нерон ще признае своето психично раздвоение – *„...един свиреп бог влиза в мене, и аз нямам вече своя воля, сърцето ми става камък.“* Любител на антиподните двойки персонажи, авторът противопоставя на Нерон Попея. Съпругата на императора познава със сърцето си Христос и се преобразява, а Нерон попада под ударите на Страшния съд и губи съзнание сред сенките на убитите от него праведници. Жените в текстовете на библейската драма притежават онзи усет свише, който ги отделя от останалите персонажи и ги води към новораждане и трансформиране на старата им същност в нова. При тях просветлението идва като светлина, благодат и спасение.

В пета и шеста картина се повтаря разгледаният вече драматически ход на автора в представяне на поредните примери от световната история в преследване на християните и извършване на чудеса. Средновековният религиозен фанатизъм в лицето на Инквизицията и изгарянето на еретиците прогължват разказа за ненаситната жажда на човека към власт и господство, за невинните жертви и Божието възмездие. В пета картина се извършва съд над идеолозите и извършителите на инквизицията. Главни действащи лица отново са исторически фигури – великият инквизитор Торквемада и авторът на най-подробното описание на учението на катарите Райнер Сакони. Действието

се съсредоточава около чудото, което става при наказанието на необикновения еретик Израил-Ахасфер.

Лайтмотивът за димящите клади и разпътнати тела на еретиците е разгърнат с особена визуална мощ. В дълбочината са димящите разпятия, а на преден план са испанският крал Филип II, кралицата и целият двор. Кралят е известен със своята набожност и жестокост в гоненията си срещу християните, обявени за еретици. Той е готов да убие дори собствения си син, да обезлюдя страната, воден от фанатичния си страх от събарянето на режима. Споменаването на сюжета за Дон Карлос, сина на Филип II, препраща към различни произведения на изкуството, към литературата и музиката, за да докаже за пореден път, че библейската грама работи с техниката на палимпсеста. И в тази част от пиесата се разиграва съдебен процес, който е срещу Израил-Ахасфер, обявен за еретик и магьосник, в съобщничество със Сатаната. Цялата средновековна машина на Инквизицията е гротесково деформирана и театрално разиграна с арсенала от техники за изтезания на тялото. Средновековната схоластика и теологическа мисъл са погложени на комико-сатирическо изобличение с помощта на фантазно-магическите действия на безсмъртния Ахасфер. Разказът за тайните книги, дяволски печати, магични знаци и загадъчни ръкописи, с които е изпълнена средновековната магия, се разпада пред истината, която носи Спасителят. Апокалиптичният финал е отново в стила на огледалните повторения. Кралският шут и кралицата са тези, на които се отварят духовните очи и виждат апокалиптично знамение в небесата, знак за спасението на света. Из дима и пламъците на кладите светва в небето грамадно разпятие. В следващите мигове исполинската фигура на Христа се отделя от кръста с разперени ръце – да прегърне целия свят в своите обятия. А самата му поява на финала на пиесата е кулминация на чудодейното присъствие на Бога в

живота на отделния човек, знак, че земният човек никога не осиротява метафизически.

Звукопис и смисъл

Оказва се, че Иван Грозев проявява невероятно силно музикално въображение, така че музиката се превръща в един от основополагащите компоненти, които превръщат пиесата му „Съдний ден“ във величествена оратория в прослава на християнството и Иисус Христос. Музикалните възприятия, с които той въздейства върху публиката, показват широк диапазон: от произведенията на класическата музика, основно Бетовен, с творбите му – „Ероика“ и Девета симфония, през свиренето на орган, загължителен музикален елемент при католическите литургии и песнопения, до характерните за съответната епоха музикални инструменти като флейти и арфи, литаври и медни тръби, до метафоричните измерения на гласа на Бог, сравнени с непозната нам ангелска тръба. Музиката в концепцията на драматурга Иван Грозев не е само фон, който подсилва емоционалния ефект върху зрителите, тя се превръща в самостоятелно действащо лице, което свидетелства за християнския Бог Иисус Христос, спасител на християните и човечеството. Тя е метонимичен заместител на християнския Бог, но и семиотичен знак за времето – модерна, смислена и създаваща могъщ синкретичен ефект, така че зрителите да изпадат под влиянието на мощното въздействие на слово, звук и картина, което превръща тази пиеса на Грозев в една от най-необичайните модерни синтези въобще в българската драматургия.

Терминът звукопис, с който избрахме да характеризираме звуковия фон в пиесата „Съдний ден“, намира своите основания в особената комбинация от неподдаващи се на хармония звуци от природен и неприроден характер, съчетани с избрани от автора музикални фрагменти, включ-

ващи инструментална музика, но и красотата на човешкия глас. Всички тези хармонични или нехармонични звуци имат определен характер и символика в драматургичния текст. Иван Грозев е автор с фини сетива, настроени към променящия се звуков фон на съвременността, и затова той предоставя музикален фон, който е модерен, адекватен и заедно с това успява да възпроизведе модерността във всичките ѝ измерения.

В звуков аспект пиесата започва с представяне на новото време като комбинация от радиозвуци, кабаретна музика, кинотеатър с акомпанимент, изпълняван на пиано. Авторът събира на едно място съвременния звуков фон, в който зрителят може да се почувства естествено, удобно, и първа да тръгне по гългия път на осмисляне на връзката си с Иисус Христос. Животът на цивилизацията обаче е нарушаван от актуалната война, съпътствана с канонади, избухвания на бомби, трясъци, бумтежи, стенания и вопли на ранени или уплашени хора. И тук авторът изтъква присъствието на Бог, а именно звукът на военната сирена като архангелска тръба, която трябва да спаси молещите си и застрашени от смърт хора.

Много трудно е метонимично да се изрази идеята за присъствието на Бога в човешкия живот. От гледна точка на визията, Грозев избира розовия блясък, но от страна на звука, за него най-правдоподобно е олицетворението с втора част от Бетовеновата симфония „Ероика“, а именно траурният марш. Историята на тази творба отразява Френската революция, чийто симпатизант Бетовен е, и още по-точно замисълът ѝ се свързва с противоречивата фигура на Наполеон Бонапарт като продукт на тази революция. Известно е, че Немското просвещение получава силен идеологически тласък от Френската революция и симфонията на Бетовен е замислена в този контекст. Авторът се фокусира върху тържествените акорди на погребалния марш като олицетворение на присъствието на

Спасителя в живота на човечеството и в тактовете и разчита стъпките на Бога.

Целият звукопис на пиесата е изграден на принципа на контраста: присъствие и отсъствие на Бог, неговата поява и изчезване, като кулминационните моменти винаги са увенчани с Божиите знаци и са оцветени в ценностната система на победата на доброто над злото. Когато доброто губи, както в епизода с разпъването на Христос, Иван Грозев създава зловеща картина на неправдата, в която кръстът е обграден с вълчи вой и злокобния звук на размаханите крила на хищните птици. Една от метонимите на Христос са звуковете на арфа, древен музикален инструмент, чрез който Платон в диалога си „Федон“ символизира душата. В българския текст звуците от арфа означават благотворното присъствие на Бог. Те съпровождат неговите ученици и жените мирноносици. Ето защо в драмата се появява на пръв поглед странната фигура на Свирача на арфа. Но неговата поява е свързана именно с този божествен контекст, и когато той не успява да почувства и разбере Божието величие, изгубва слух за точните звуци и музиката вместо тонове за него възпроизвежда човешки тонове.

Българският автор си поставя грандиозната задача да изобрази слухово божественото, което той разделя в образа на Светъл ангел. Богочовекът има глас по-моцнен от ангелска тръба, докато Божият пратеник се появява в бели одежди, обкръжен от сияние, говорейки с отбърсвателен глас посред тихи акорди. Българският драматург поставя много сложна задача към бъдещия режисьор на този текст, изисквайки от него свръхчувствително слухово въображение, което трябва да пресъздаде метафизичния свят, обитаван от божественото. Глас и музика са знаците на откъсването, традиция, подхваната от Античността, която Иван Грозев продължава, за да внуши непреходното, онова,

което надминава човешкия разум, но предоставя вечните ориентири за неизменното, доброто, моралното.

Музикалните елементи са характеристики на водещите персонажи. Ако те са императори като Нерон, звукът идва от литаври и медни тръби, ако се отнася до празненства, тогава са арфи и флейти. Но особено интересна е ролята на музиката по време на мъченията на християните при Нерон, когато те са разкъсвани от диви зверове или разпъвани на клади. Тогава Иисус като видение преминава през обречените християни и закрива с длан взора им, скрива от тях страшната действителност и преобръща човешките им стенания в песен, с която напускат този грешен свят.

Звуковият фон, който авторът избира за Испания от времето на могъщата Инквизиция с кладите за тъй наречените „еретици“, е характерната за католическата литургия музика от орган, допълнена от песнопенията на латински език от монасите, съчетани с тежките удари на камбана. Звуковият фон е внушителен, оглушителен, той трябва да създаде респект и коленопреклонение към религиозната институция, затова от една страна, той е свързан неизменно с епохата, от друга страна, той е хиперболизиран, така че институционалната тежест на Църквата да заглуши отделното човешко съществуване.

Принципът на градацията също се употребява активно от Иван Грозев. Неслучайно при него трета и четвъртата картина са в идентична среда, царстването на Нерон, а пета и шеста разгръщат времето при управлението на крал Филип Втори. Втората картина винаги е по-богата откъм звукови ефекти. В шеста картина авторът включва мощните акорди на „Ероика“, които възвестяват Иисус Христос, Спасителя на света, съчетани със звуците на Марсилезата, израз на спонтанния гений на френския народ, вдигнал се в защита на Френската революция, в допълнение с химните на всички останали воюващи народи и откъси от Девета симфония на Бетовен, първата хорална симфония в

света, ориентирана към романтизма и съдържаща текст от „Ода на радостта“ на Шилер – мощен оркестър, грамаден хор, звук на камбани и топовни гърмежи, озадачавачи всеобщия мир. В провиденческата си визия Иван Грозев вижда обединението на Европа и дори провижда общия химн на обединените европейски държави. Пиесата завършва с апофеоз на Христовата вяра, която побеждава през вековете и води до мир и спасение разтерзаното човечество.

Могъщият синтез на различните звукови елементи, техният контраст и постепенна градация превръща театъра на Иван Грозев в театър на откъсването и на авангарда, съзнавайки, че зрителят трябва да бъде завладян от интелектуални дебати, визуални и звукови картини, за да усети в дълбочина всеобхватността на проблема, и да намери верния извод. Подобен мащабен синкретичен театър е уникално явление в българския театър.

БЕЛЕЖКИ ЗА ПИЕСИТЕ

Пиесата **„Мойсей“ на Григор Чешмеджиев** се печата по първо издание: Мойсей. Драматически епюг в четири действия и епюлог, публикуван в Чешмеджиев, Григор. Събрани съчинения. Т. 3. Драми: Руският гроб. Мойсей. Под облак – София: Всемирна библиотека, 1938, с. 1–56. Всяка една от пиесите в цитирания Т. 3 е отпечатана като отделна кола и с отделна номерация на страниците, затова в книгата няма единна номерация на пиесите.

Пиесата не е преиздавана и не е поставена на българска сцена. Излиза в навечерието на Втората световна война и има утопичен и прогностичен характер.

Пиесата **„Дъщерята на Йефтай“ на Емануил Понгимитров** се печата по второто издание: Понгимитров, Емануил. Събрани съчинения. Т. 1–15 / Емануил Понгимитров. – София: печ. Гладстон, 1931–1938. Т. 7. Драми. Дъщерята на Йефтая. Трагедия, с. 83–139. Драмата „Дъщерята на Йефтая“ в Събраните съчинения се печата по първото издание на текста: Емануил Понгимитров, Дъщерята на Йефтая. Трагедия. София: Библиотека „Денница“, № 15, издателство „Франклин“, 1924, 44 с. Приемаме, че пиесата е написана в периода, когато Ем. Понгимитров живее и твори в Кюстендил (1917–1923). Доц. г-р Ангел Джонев дава сведения, че пиесите „Дъщерята на Йефтай“ и „Цар Самуил“ се играят на сцената на театъра в Кюстендил (вж. Джонев, А. 80 години от края на жизнения път на твореца и водача на българите от Западните покрайнини Емануил Понгимитров. – Глас Пресс от 23 май 2023, <https://glaspress.rs/80-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%BE%D1%82-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B6%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BF%D1%8A%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80/>

Пиесата е анализирана от Юлия Йорданова в статията ѝ „Раждането на бащата

(Размишление върху „Дъщерята на Йефтая“ от Е. Пондимитров)“, публикувана в ел. списание Литернет, 2003, © Издателство LiterNet, 14.11.2003 – <https://litenet.bg/publish5/iuiordanova/epordimitrov.htm>

Текстът е част от спецкурс „Конструиране на рогови идентичности в библейския текст“ на проф. д-рфн Милена Кирова в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Пиесата **„Иов“ на Емануил Пондимитров** се печата по второто издание: Иов. Драматична поема, отпечатана в Пондимитров, Емануил. Събрани съчинения. Т. 1–15 / Емануил Пондимитров – София: печ. Гладстон, 1931–1938. Т. 7. Драми : Драматични поеми : Чатертон; Соломея; Фавни; Звездоброец; Прометей; Маска; Смъртта на човека; Йов. – 2. изд. – София: печ. Венера, 1933, с. 62–80. 1. изд. Иов. Драматична поема, публикувана в Пондимитров, Емануил. Драматични поеми : Иов : Смъртта на човека : Маска : Соломея : Фавни, Кюстендил, 1923 (Кюстендил: печ. Пилев), с. 16.

В края на драматичната поема авторът отбелязва времето и мястото на нейното написване: 1908. Montpellier. През 1908 г. Ем. Пондимитров е студент по земеделие в Монпелие, Франция.

Символистично-мистичният код в пиесата е анализиран от Цв. Георгиева в „Unio Mystica и българският символизъм“, София: За буквите – О песменехъ, 2008, с. 436.

Пиесата **„Просякът Йонатан“ на Константин Сагаев** се печата по първо издание: Сагаев, Константин. Просякът Йонатан. Пиеса-мистерия в 3 действия и 7 картини с пролог и епизод, София: Просвещение, 1942.

Пиесата не е преиздавана и не е поставяна на българска сцена.

Пиесата **„Съдний ден“ на Иван Грозев** се печата по

първо издание: Грозев, Иван. Съдний ген. Мирова грама в седем картини, София, 1945, изд. Боян Ст. Попов, с. 65.

В края на пиесата авторът посочва, че творбата е започната в края на 1939 г., непосредно след избухването на Световната война, и е завършена в началото на 1940 г. Пиесата излиза от печат едва през 1945 г., след приключването на войната. Частии от текста (трета и четвърта картина) са публикувани във в. „Родно изкуство“, 1940, бр. 3–4.

Подробно представяне на историята за поставяне на пиесата след 1945 г. дава Елена Азманова-Рударска в книгата си „Иван Грозев в българската литература“ (Азманова-Рударска, Е. Иван Грозев в българската литература. Социални, политически, исторически и религиозно-мистически концепции, полемии и диалози, София: изд. Рива, 2018, с. 310–311). Тук публикуваме рецензията за пиесата „Съдний ген“. Тя е отговор на писмото на Иван Грозев до неговия ученик от Трета софийска мъжка гимназия Вълко Червенков, министър-председател по това време и председател на Комитета за наука, изкуство и култура. Рецензията е показателна за налагането на соцреалистическия метод и идеологическата чистка на литературата от мистично религиозните текстове след 9 септември 1944 г. Така пиесата „Съдний ген“ изпада от историята на българската литература и остава непозната за широката читателска аудитория.

КАБИНЕТ НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ на МИНИСТЕРСКИЯ
СЪВЕТ

№ К 47-53 от 3.IV.1951 г.

ДО ИВАН ГРОЗЕВ, ул. „ЦАР СИМЕОН“ № 100

ТУК

При проверката, която направихме във връзка с Вашата молба до Председателя на Министерския съвет др. Вълко Червенков, Комитетът за наука, изкуство и култура дава следната рецензия за драмата Ви „Съдний ген“: „Пиесата „Съдний ген“, мирова грама в седем картини от Иван Грозев, е типично произведение на

символизма, мистицизма и безродния космополитизъм. Авторът използва библейския сюжет за скитника-евреин и се опитва да напише драма, в която, в съдбата на Израил Ахасфер, да отрази мъката и неволята на народите в течение на вековете и копнежа им за „всеобщ мир по цялата земя“. В драмата се редуват картини от „безумното“ съвремие, от апокалиптичната смърт на Христос на Голгота, от престъпната съвест на Нерона и нечовечната жестокост на Великия инквизитор – картини, пълни с много мистика и ужас, картини, в които авторът с езика на символите, замъглява не само събитията и постъпките на героите, доколкото ги има, но увива идеята на произведението в паяжината на мрака, мистиката и религиозното блънуване. От друга страна, авторът открито застава на ретроградни позиции. Без да прави разлика между буржоазна и прогресивна наука, той открито ругае постиженията на научната мисъл и чрез устата на своя герой Аполоний изрича такива думи: „Учените увеличиха злото в света и станаха съюзници на смъртта, за да се изстреби по-бърже човешкия род“. Характерът на произведението, неговата основна идея добре се дават във финалните думи на героя на пиесата Израил-Ахасфер: „Той (слънцето, истината), свети на праведни и грешни. Няма вече елин, няма юдеин, няма самарянин“. Езикът на пиесата е съчинен, излишен и на места антиреалистичен. Изобщо пиесата „Съдний ден“ е не само ненужно произведение, но дори и вредно.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ: (погпис) (С. Сербезова)
(ЦДА, ф. № 525К, оп. 1, а.е. 80, л. 8)

Драмата е изследвана от Велислава Донева от гледна точка на религиозния мистицизъм и теософията на Иван Грозев: Донева, В. Иван Грозев и литературните проекции на библейския текст. Драматургът мистик. – В: © Електронно списание LiterNet, 11.10.2014, № 10 (179).

Елена Азманова-Рударска изследва контекстите, в които възниква творбата: Азманова-Рударска, Е. Иван Грозев в българската литература. Социални, политически, исторически и религиозно-мистически концепции, полемки и диалози. София: изд. Рива, 2018, с. 297–299.

РЕЧНИК

РЕДКИ И ОСТАРЕЛИ ДУМИ И ИЗРАЗИ

Авероес (1126-1198) – името, с което е известен в Европа Абдул Уалид Мохамед ибн Ахмед ибн Мохамед ибн Ахмед ибн Ахмед, наричан още ибн Рушд, арабски философ, лекар, юрист и математик. През 1160 г. е назначен за кадия в Севиля и през цялата си кариера заема различни съдебни постове в Андалусия и Мароко. Впоследствие става кралски лекар на мястото на Ибн Туфайл. Със засилването на религиозния фанатизъм в Андалусия в края на XII век Авероес е отстранен от постовете си и е заточен и поставен под наблюдение в околностите на Кордоба. През следващите години много неговите трудове в областта на логиката и метафизиката са унищожени от цензурата. Неговите философски възгледи оказват силно влияние върху европейската философия.

Авицена (980-1037) – латинизираната форма на Абу Али ал-Хусайн ибн Абдалах ибн ал-Хасан ибн Али ибн Сина. Той е согдийски лекар, философ, естествоизпитател, поет и музикант, сред най-значимите фигури на Ислямския златен век. Пише на персийски и арабски език, последовател е на Аристотел и на неоплатонизма.

Аврора – Аврора е древноримска богиня на зората в римската митология. В древногръцката митология съответства на богинята Еос. Тя е дъщеря на Хиперион и Тея, сестра на Хелиос и Селена и жена на Астрей. Обикновено е изобразявана в колесница, водена от бели коне или с крила. Облечена е в червени и жълти тонове, понякога със слънчев диск над главата или с факел в дясната ръка. Тя лети по небето всяка сутрин, като обявява появата на слънцето.

аламбук – от *арабски, остар. техн.* съдина, особен вид затворен котел за добиване на течност, съществена есенция с пре-варяване, гестилационен казан за добиване на ракия, розово масло и гр.; гестилатор.

алумбради – секта на илюминати, които вярват, че владеят голямо духовно и интелектуално просветление.

амонити – *палеонт.* Подклас морски главоноги мекотели, живели през Юрския и кредния период. Притежавали спираловидно завити черупки, наподобяващи рог на овен. Носят името на египетския бог Амон (представян като човек с глава на овен със завити рога) заради спираловидната си форма.

Амон-Ра – върховното древноегипетско божество, създадено от сливането на древноегипетския бог Амон, покровител на град Тива, и бога на слънцето Ра. Първоначално Амон (Амун) бил бог на въздуха и вятъра. По-късно бил почитан като бог на плодородието и създател на целия свят. От времето на Новото царство (XVII в. пр. Хр.) се отъждествява с бога на слънцето Ра и се трансформира в събирателното божество Амон-Ра.

аутогафе – *исп., португал.*, чинодействие на католическата църква (испанската инквизиция) за изпълнение на присъда против обвинени в неверие или безбожие; осъдените са бивали изгаряни.

безсловно – прил. мълчаливо, безмълвно, безгласно.

беснува – беснея, обзет съм от бяс, от страст, вълнувам, извилнея, изпаднал съм в безумие.

благуване – живея благо, честит съм, добрувам, благоденствам, блаженствам.

блескавична светлина – от *диал.* блескавица – светкавица; светлина, предизвикана от светкавица, мълния.

барчина – *диал.* умалително от баир, хълмче, ридче, бърдо.

божек – *диал.* просяк

буна – *нар.* смут, размирица, въстание.

важа – имам значение, струвам.

варка – *остар.* лодка.

вгнездявам – слагам нещо някъде като в гнездо.

вестник – *остар., стб.*, вестител, човек, който носи вест, вестносец.

вивисекция – операция, проведена с експериментални цели върху жив организъм (обикновено животни с централна нервна

система), за да бъде видяно функционирането му на живо. Терминът често се използва в по-широко значение, за да опише експериментирането върху живи животни. Човешката вивисекция се извършва като форма на изтезание.

вретиче – голяма торба, чувал.

всуе – напразно, напусто, залудо.

възбог – *остар.* нависоко.

възиграя – заиграя, разиграя се, възтрептя, подскоча от радост.

змеж – 1. Голямо множество от хора, животни, струпани в тясно пространство, които обикновено се движат хаотично, безредно; гъмжило. 2. Хаотично, безредно, обикновено шумно движение, блъскане на много хора, превозни средства, предмети, които са струпани на ограничено по размери място. 3. Шум от едновременно високо говорене, виковете на много хора, събрани на едно място; глъчка, глъч.

зеена – *остар.* пъкъл, аг, преизподня.

градиво – вещество, материя за градеж, строителен материал.

гажуге – *остар.* данък, налог.

гоган – *диал.* вид сокол.

гохак – от *турски*, да излезе наглава с него.

гораствам – пораствам.

греднаут – категория военни кораби, възникнала в началото на ХХ в. по идея на адмирал сър Джеки Фишър, по онова време Първи лорд на Адмиралтейството. Техни характерни особености са наличие на броня, голям брой оръдия със стандартен голям калибър и бързина, за разлика от предшествениците им, наричани пред-греднаути. При тях различните калибри артилерийски системи, монтирани на един и същ кораб, правят изключително трудно прицелването и воденето на артилерийски огън. За сметка на това въвеждането на артилерийски оръдия от един стандарт позволява намаляването на броя на основните цеви за сметка на по-доброто брониране на артилерийските кули, по-добри системи за подвоз на боеприпасите и използването на стандартни за всички основни батареи. Скорострелни оръдия с по-малък калибър са запазени за борба с високоподвижни малоразмерни цели, като новите торпедни катери, канонерки и разрушители.

Евмениди – грц. „благосклонните“, „милостивите“, евфемистичен епитет за богините на отмъщението еринии (лат. фурии).

ектения – *църк.* при християнското богослужение – вид молитва, произнасяна гладко и напевно от духовно лице.

Ереб – (*мит., от стар.* мрак) 1. Гръцки бог на отвъдния свят, син на Хаос, владетел на царството на мрака под земята. През неговата тъмна пещера преминавали душите на умрелите, за да отидат при Хагес. Участвал във войната на титаните и бил хвърлен от Зевс в Тартара. Олицетворява мрачното пространство, което според вярването на грехните гърци се намирало под земята, над Ада, и там душите изкупвали земните си грехове.

жертвен бик – жертвоприношенията са за възхвала на Бога и изразяват благодарност за Неговата доброта. Принасяното животно или птица трябва да бъде от ритуално „чистите“ (годни за ядене) и може да е млад бик (телец), овца, коза, гургулица или гълъб, но не и камила или магаре. Дивите животни не бива да се принасят в жертва, защото в известен смисъл те вече „принадлежат“ на Бога, докато домашните животни са станали собственост на човека благодарение на неговия труд. Основният принцип е, че най-доброто трябва да се посвещава на Бога.

жетва – дублетна форма на жътва.

жумишката – нар. мижешком.

забвение – *старин. и поет.* забрава.

звек – звън, звон, звук.

извихрен – получен в резултат на действието на вихър, вихрушка.

издявам се – *книж.* рядко присмивам се, подигравам се, гавря се.

изживявам – живея, доживея, изкарвам живот до краен предел, прекарвам живота си.

изпреде – *предл.* пред, отпред.

източник – *остар.* извор.

кабалист – *книж.* човек, който се занимава с кабалистика; магьосник, гадател.

кабалистичен кръг – кръг, вписан в квадрат, кабалистичен символ, олицетворяващ божествената огнена искра, скрита в материята, разпалваща в нея огъня на живота.

кагенуе – *стар.* опушване на помещение, храна, гроб и др. с дим от тамян или друго благовоние с религиозна или обредна цел.

камен – *стар.* камък.

канерване – *рядко* пригласяне с тих монотонен глас.

капище – *истор.* през периода на езичеството – храм или светилище, в които са били поставяни различни идоли или са се извършвали култови обреди (старин.).

катадневно – ежедневно, всекидневно, което става всеки ден.

коляно – *ср., само ед., разг.* потекло, род.

кротувам – стоя кротко, спокойно.

кумиротворя – превръщам в кумир, идол, изваян образ, на който някой се кланя, обожава.

левит – еврейски свещеник.

лелеча – *диал.* плача и се вайкам.

литавра – вид тъпан от метално полукълбо; обреден и церемониален инструмент.

ломя се – 1. Чупя се, руша се, кърша се. 2. *Прен.* Пречупвам характер, преодолявам съпротива и др.

маг – *книж.* 1. В древноста и Средновековието – жрец, който се занимава с гадаене и правене на магии; магьосник, вълхва. 2. *прен. поет.* Вълшебник.

мисца – вариант на мишци.

навсъде – *остар. и диал., понякога поет.* навсякъде, наврег; всъде.

надзвезден – *книж. поет.* който се намира над звездите.

надявам – 1. Обличам, обикн. горна дреха; нахлузвам, навличам. 2. Обувам нещо на краката (обувки, ботуши, чорапи и под.); нахлузвам, навличам. 3. Напъхвам, втъквам обикн. нещо по-широко в нещо по-тясно, по-малко; намъквам, нахлузвам.

най-подир – *остар. и диал.* най-после, най-късно; всъщност, в крайна сметка, в края на краищата.

напокон – *нар.* после, най-после.

на ранина – в ранни зори, в много ранна утрин.

наспроти – съобразно със, като се има предвид, в зависимост от, според; в сравнение със, спрямо; срещу; в навечерието на.

неведа – *поет.* незнание.

невем – *нар. диал.* като че ли, сякаш че, може би.

негли – *стар. и диал.* 1. За подчертаване на факт, за чиято достоверност има известни основания за съмнение; може би, вероятно, навярно, възможно, невям, белки, белким. 2. Като съюз. а) Като че ли, като че, може би. б) Отколкото; нежелци, неже, нели. 3. За изразяване на съпоставяне, сравнение, оприличаване на някого или нещо с друг или с друго нещо; като, сякаш. 4. Обикн. при въпрос — за изразяване на изненада, учудване от нещо неочаквано, непредвидено или нелогично; нима.

неповинен – *остар., книж.* невинен.

низ – *остар. и нар.-поет.* 1. За означаване на определено пространство, в границите на което се извършва някакво движение без определена посока; из, по, през.

низвержен – *от рус.* низвергнат.

онесвесен – човек, лишен от разум, неразумен.

оплувам – *диал.* от дълго стоене на едно място почвам да се разлагам, да се развалям, да гния; оплувам се, сплувам се, скапвам се, изгнивам.

ослица – *остар.* женски осел, магарича.

остървеност – *остар. и диал.* отвл. същ. от остървен; настървеност, ожесточеност, озлобеност.

отвъдсветовен – който се отнася към отвъдния свят, отвъдното.

отзарана – *разг.* тази сутрин, днес сутринта; сутринта.

от нине и до века – *старин.* 1. Завинаги, за вечни времена. 2. Вечно, непрекъснато

парки – латинското съответствие на мойрите, трите сестри старици, гъщери на Нощта, богини на съдбата.

пасом – *църк.* християнин по отношение на духовника.

писец – *остар. и диал.* 1. Писар; 2. Писач, писарин, писмар.

повиновение – *книж. остар.* послушание, подчинени; повинение, повиновение, повинуване.

подземам танец – *разг.* подхващам танц

подкачам – *разг.* 1. Подхвърлям закачки, шеги някому, говоря шеговито, закачливо или присмехулно на някого; закачам, задявам. 2. Подхвърлям някому въпрос или намек за нещо, подпитвам някого за нещо; закачам, подхващам.

подрушвац – 1. Ровец под нещо; подравящ, подкопаващ; 2. Действащ подмолно, за да разруши нещо.

поничам – *диал.* 1. Навеждам наголу глава, поглед. 2. *диал.* Почвам.

поприще – *книж.* 1. Област, сфера на действие, изява; занятие, професия. 2. *остар.* Място, където се извършва, става нещо; поле. 3. *остар.* Широко равно място, където се устройват състезания, празненства и пог. 4. *остар.* Път. 5. *остар.* Назване на стара мярка за дължина, равна приблизително на около 200 м.

порфир – твърд тъмночервен минерал, употребяван в строителството.

предугаждам – схващам, разбирам предварително; предугавам, предчувствам.

притворено – което съдържа притворство, притворен; позитворен, прикрехнат; прикрит, скрит, таен, потаен, спотаен; престорен, коварен, лицемерен, неискрен; мазен, угодили; привиден, подправен, лъжлив.

прикрасявам се – правя се да изглеждам красив. Синоними: крася, украсявам, разхубавявам, кича, накичвам, гиздя, нагиздям.

прокуждам – принуждавам или ставам причина някой да напусне родината си или родния си край, да живее извън техните предели, далече от тях; прогонвам, пропъждам, изгонвам.

Промислявам зарад всички – обмислям, обсъждам, разсъждавам, размишлявам, умувам, мъдрувам заради всички.

пронасяше се някакъв вихър – изви се някакъв вихър.

простъпка – простъпката е виновно правонарушение по формата на действие или бездействие, имащо характера на тежко провинение. По степента си на обществена опасност се намира между категориите на обикновеното правонарушение и престъплението, като пеналистиката го извежда и обособява в самостоятелен правен институт поради по-лекия характер на правонарушението спрямо престъплението, т.е. поради сравнително ниската степен на обществена опасност на деянията, разглеждани като простъпки. По принцип, простъпките са самостоятелна категория относително леки престъпления.

пруст – 1. Широко помещение в къща между другите стаи; трем. 2. Открита част от къща пред стаята; трем. 3. Коридор, антре.

пурпур – 1. Яркочервено багрило, боя, добивана в древността от пурпурната мида. 2. *Рази.* Яркочервен цвят. 3. Скъпа

яркочервена тъкан или греха у богатите като признак на разкош или на величие.

пустинник – човек, който по религиозни побуди се е уединил и живее в пусто, ненаселено място; отшелник, аскет.

пъквам се – *разг.* внезапно, изведнъж се появявам.

пъстрия – 1. Придавам на нещо (обикн. площ, повърхност) пъстри вид; изпъстриям. 2. Покривам нещо с шарки; шаря.

раб - 1. *църк.* Обикн. в съчет. с прил. божи или с притеж. местомим. твоя. Предан на Бога и зависим от него човек. 2. *разш. остар.* човек (мъж или жена). 3. остар. роб.

развърщам – *диал.* върщам обратно нещо или някого; повръщам.

разправя – 1. Предавам с думи нещо видяно, чуто, преживяно или измислено; разказвам.

разтление – *остар. книж.* разложение, разтляване, разтлейване.

Райнер Сакони - инквизитор. Роден в Пиаченца, град в Ломбардия в началото на XIII в. Водач на катарската организация в града. През 1245 г. се отрекъл от ереста и влиза в редовете на доминиканския орден. От 1254-1259 е начело на инквизицията в Ломбардия със седалище град Милано. Последното известие за него датира от 1262 г. Автор е на съчинението „Изложението на брата Райнер, от ордена на братята проповедници, за катарите и бедняците от Лион“ от 1250 г. Книгата служи за справочник и ръководство на инквизиторите. Произведението му е един от най-ценните извори за цялото еретическо движение на катарите в Западна Европа.

ратувам – *книж. с предл.* за. Боря се, воювам за нещо, защитавам, застъпвам идея с обществена значимост, кауза или под., и остар. бия се, водя война.

ратуване – *книж. отгл. същ.* от ратувам.

реторта – лабораторен стъклен съд с кълбовидно тяло и дълго, извито встрани гърло, който се използва за химически опити, протичащи при силно нагриване.

рикание – рев на лъв.

самарянин – човек, който според морала си е склонен да помага на другите, без да търси изгода.

самообеси – извършване на самоубийство чрез обесване.

сбера – *остар. и диал.* събирам.

светоломен – който пречупва, лопи светлината.

сгода – *разг.* 1. Удобна обстановка; удобство. 2. Удобен момент. скудни източниците скудни пресушават – от скуден – *прил. ост.* недостатъчен, беден, оскъден.

слука – късмет, случай.

смирна – *остар.* благовонно масло или вид доброкачествен таян.

смоковница – *старин.* смокиново дърво.

спуща – *остар., разг.* спуска.

стадий – древногръцка мярка за дължина. Според Херодот, един стадий се равнява на 600 стъпки или приблизително 157 метра.

стъгга – *остар.* площад на село.

тамбурина – музикален инструмент, гайрето е музикален инструмент от семейството на ударните, състоящ се от рамка, често от дърво или пластмаса, с двойки малки метални звънци, наречени „цили“. Класически терминът тамбурина означава инструмент с глава на барабан, въпреки че някои варианти може да нямат глава.

плетворен – *книж.* *рядко.* който причинява гниене, разложение; разложителен.

тоже – също.

топор – *перс.* 1. *диал.* Брадва, секира. 2. истор. старинна брадва.

томува – на този.

Торквемага – Томас де Торквемага е испански духовник и пръв велик инквизитор на Испанската инквизиция. Роден е през 1420 г. в Торкемага или Валядолид в Кралство Кастилия и Леон и е племенник на кардинал Хуан де Торкемага, който бил потомък на покръстени евреи. От ранна възраст се присъединява към Доминиканския орден. На 11 февруари 1482 г. е назначен от папа Сикст IV за инквизитор, заедно с още няколко католически духовници. Предходно Томас е бил личен изповедник на кралската фамилия на Кастилия и известен като най-решителния привърженик на изкореняването на юдействащата ерес. На 2 август 1483 г. папа Сикст IV издал декрет, с който се създавал Свещен трибунал, начело с велик инквизитор. В края на 1483 г. Фердинанд II Арагонски създава института Върховен съвет на инквизицията (прераснал в Генерална асамблея на испанските инквизитори) под председателството на велик инквизитор. Всички поданици на испанската корона, под страх от отлъчване от

Светата църква по-късно и считано от началото на 1481 г., били задължени в 30-дневен срок да донесат на органите на Светата инквизиция за всички подозирани в изповядването на юдаизъм. Томас де Торквемада е основен теоретик на Испанската инквизиция. Под негово непосредствено ръководство е съставен Кодекс на инквизицията, съдържащ 28 раздела с инструкции по инквизиционен процес. Делото на живота на Торквемада се увенчава с успех, след като монарсите Фердинанд Арагонски и Изабела Кастилска подписват на 31 март 1492 г. Алхамбрайския декрет за изгонването на всички евреи от Испания. Томас де Торквемада умира на 16 септември 1498 г. в Авила.

триж – разг. три пъти.

тръст – тръстика.

тучен – 1. Плодороден. 2. За зеленина, трева – буен, сочен. || За ливада, пасище – покрит с буйна, сочна трева.

(т)щение – *остар.* желание, искане.

тъдява – *диал.* по тези места; тук, наоколо.

ухищрение – *от рус.* хитрост, хитрина, трик.

Флегетон (от *старогр.* „пламенен“) – една от петте реки в подземния свят, чиито пламтящи води обикаляли Тартара и се вливали в Ахеронт.

харно – *диал. остар.* добре, хубаво, тъй да е, бива.

хекатомба (*гр.*) *книж 1. истор.* у древните елини – голямо жертвоприношение, обикновено от 100 вола. 2. *прен.* гибел на много хора, които се жертват за нещо.

черепка – *диал.* чирепче, части от строшена керамика.

чини ти се – струва ти се.

цъкам – ходя, движа се насам-натам, върша целенасочено нещо (без да се вижда какво).

юница – *нар.* млада крава, която още не се е телила.

яг – отрова.

БИБЛЕЙСКИ ГЕРОИ, ТОПОСИ И РЕАЛИИ

авив – първият месец от религиозната еврейска година, наречен и Нисан. Той съответства с последните дни на март и първите дни на април. Авив значи „зелени житни класове“. Той бил наречен така, защото житата и особено ечемикът бил на класове по това време. На 10-ия ден от този месец агнето за пасхата бивало отделяно. Заколвано е на 14-ия ден, когато слънцето залязва, и изядено в същата нощ в началото на 15-ия. През седемте дни от 15 - 21 на месец Нисан (авив) се празнува „празникът на безквасните хлябове“, който напомня за бягството на евреите от Египет и завършва с тържествено събрание - Изход 12 и 13 гл.

Авраамовият рог – на Израил се гледа като на „Авраамово потомство“, а на много места в Стария Завет Бог е наречен „Бог на Авраам“.

Авраам (на иврит: אַבְרָם; на арабски: إبراهيم Ибрахим) е легендарният общ родоначалник на трите авраамически религии. В юдаизма той е основоположникът на Завета, специалната връзка между еврейския народ и Бог, в християнството е първообразът на всички вярващи евреи.

Историята на Авраам е описана в библейската книга Битие (Бит. 11:26) и е развита около темите за потомството и земята. Според историята в Битие Тара е потомък от девето поколение на Ной чрез неговия син Сим, легендарния прародител на семитите (Бит. 11:1 – 24). Тара става баща на трима синове – Аврам, Нахор и Аран (Бит. 11:26). Първоначално те живеят в Ур Халдейски (Бит. 11:28), град, който повечето съвременни изследователи идентифицират като Ур в Шумер (11). Там Аврам се жени за Сара, която е негова полусестра – гъщеря на баща му от друга жена (Бит. 20:12), но двамата нямат деца (Бит. 11:29). В един момент Тара решава да напусне града и да замине за Ханаан, взимайки със себе си Авраам и Сара, както и Лот, син на Аран, който по това време вече е починал (Бит. 11:28 – 31). Те не стигат до

Ханаан, а се установяват в Харан, където остават дълго време, до смъртта на Тара (Бит. 11:31 – 32).

След смъртта на Тара Бог казва на Авраам да напусне Харан с целта си род и да отиде в страната, която ще му покаже, като му обещава, че от него ще произлезе голям народ и Бог винаги ще го подкрепя срещу противниците му (Бит. 12:1 – 3). Седемдесет и пет годишният Авраам тръгва от Харан със Сара, Лот и цялото си имущество и стига до местността Сихем в Ханаан, където изгражда жертвеник на Бог, а той отново му се явява (Бит. 12:4 – 6). След това той се премества между градовете Ветил и Гай, където изгражда нов жертвеник, но след известно време продължава пътя си на юг (Бит. 12:7 – 9).

Заради започнал масов глад в Ханаан, Авраам тръгва със семейството си за Египет. Там той представя съпругата си Сара за своя сестра, опасявайки се, че тя ще привлече внимание с красотата си и той може да бъде убит. В Египет фараоновите велможи виждат Сара, похвалват я на фараона и той я взима в дома си (Бит. 12:10 – 15). Владетелят обсъпва Авраам с благодеяния и той забогатява и живее добре. След време Бог наказва владетеля за това, че живее със Сара, той разбира, че тя е омъжена, и я прогонва, заедно с Авраам, от страната си (Бит. 12:16 – 20).

Широко възприета сред учените хипотеза е, че историята за Авраам е създадена през ранния персийски период в края на VI век пр. Хр. в резултат на напрежение между еврейските земеделци, останали в Юдея по време на Вавилонския плен и обосноваващи своето право над земята чрез Авраам и връщащите се изгнаници, основаващи претенцията си на легендата за Моисей и Изхода.

Агма – Един от четирите града в полето Сигим, изгорен с огън от небето и вероятно покрит от Мъртво море - Битие (14:2), Битие (19:24, 25; Осия 11:8).

Според Тората, царствата Содом и Гомора били съюзени с градовете Агма, Зебоим (Цевоим) и Вала (Зоара или Сигор). Според Библията, петте града са известни като „градове в равнината“. В Битие 10:19 това е един от градовете, споменати като граничещи с територията на Ханаан; в Битие 14 е обяснено, че Агма и другите четири града на петополиса са били под контрола на царете Шинар, Еласар, Елам и Гоим в продължение на дванадесет години и се бунтували срещу тях.

Анна – Анна бен Сет или Анна, син на Сет (22 г. пр.н.е. – 66 г.) – първосвещеник на Юдея в Йерусалимския храм – (Лука 3:2, Йоан 18:13-24; Деяния 4:6). За него евангелист Лука споменава, че е архиерей заедно с Каяфа, зет му. Отначало е определен на тази служба от Квириний, управителя на Сирия (около 7 или 8 г. след Р.Х.), но след това е лишен от нея. След различни промени службата е дадена на Йосиф, наречен още Каяфа, зет на Анна (около 25 г. след Р.Х.), който я извършва до 35 или 36 година след Р.Хр. Съгласно евангелското повествование, след ареста на Исус Христос в Гетсиманската градина, той е изправен първо пред Анна, който бил безспорен авторитет с голям престиж и влияние пред еврейския народ, но той го препраща на своя зет и първосвещеник – Каяфа (Йоан 18:13-24). Според някои богослови, именно Анна решава съдбата на Исус като бунтар, или по-точно като „един от онези пророци“, с които Юдея е била наводена към онзи момент – борци срещу Рим и прогнозиращи идването на Месията, посредством който ще се установи нов космогеничен ред на земята. Всичко това много плаши юдейските първосвещеници и директно представлява заплаха не само за властта им, но и за живота им. Анна бил член на Синедриона, и по-късно участва в процесите срещу апостолите Петър и Йоан Богослов – възлюбения ученик Исусов (Деян 4:6).

В някои български преводи и издания на книги с библейско съдържание името му се среща в превод на български и като Анани.

Антихрист – означава противник на Христос. В този смисъл Йоан казва, че е имало още в неговото време много антихристи, които имали антихристов дух, т.е. неверници, еретици и гонители – 1Йн. 2:18, 4:3. Те се познавали по това, че отричали Отца и Сина, а също отричали и Христовото идване в плът – 1Йн. 2:22, 4:3. Явно е, че апостолите и първите християни са очаквали някой голям антихрист, който ще предшества второто идване на нашия Господ, и когото Павел нарича: „Човекът на греха, син на погибелта“ (2 Сол 2:3). Йоан се основава на този стих в 1Йн. 2:18. Някои тълкуватели са на мнение, че антихрист означава една група хора, която се подновява от време на време, с цел да се противи на Христос, която Той ще погуби (Откровение 11, Откровение 13, Откровение 17 гл.).

А(а)рон – (на иврит: אהרן – „осенен“, висок, планина, свещена планина, учител, просветен) В старозаветните предания – пророк, първосвещеник на еврейския народ, родоначалник на свещеническа каста. По-голям брат и сподвижник на Моисей по време на Изхода на евреите от Египет.

Според общата хронология Аарон е роден 1574 г. пр. Хр. по време на пребиваването на евреите в Египет. Син на Амрам и Йохаведа от коляното на Левий (Изх. 6:20), (Чис. 26:59). Средно дете в семейството – по-малък от сестра си Мариама Пророчицата и с три години по-голям от брат си Моисей (Изх. 7:7). Библейските сведения за Аарон са оскъдни до призоваването му от Бог. Споменава се, че Аарон е бил женен за Елисавета, дъщеря на Аминадав и сестра на Наасон, от племето Юда (Чис. 1:7). От нея има четирима сина – Надав, Авууд, Елеазар и Итамар (Изх. 6:23). Като един от еврейските племенни вождове той вероятно заема положението на „надзорник“ над „Синовете Израилеви“. Аарон има специалното право да извършва ритуалните жертвоприношения пред Яхве. След смъртта му свещениците в Израел са наричани „Ааронови синове“. „Синовете на Сагок“, служили като свещеници в Соломоновия храм в Ерусалим до разрушаването му, също са потомци на Аарон.

Асир – Осмият син на Яков и вторият на Зелфа (Битие 30:13, Битие 35:26). Когато израилтяните влезли в Ханаан, племето на Асир било пето по ред и имало 53 400 души. Асировото наследство било покрай Примориеето, като обхващало Ливан и Сидон на Север, Кармил и племето на Исахар на юг и Завулоновото и Нефталимовото на изток. То изобилствало с жито, вино, гървено масло и руди (Битие 49:20), (Второзаконие 33:24, 25). Асир означава „щастлив“, „благословен“.

Асмодей – според книгата на Енох е предводителят на разбунтувалите се ангели, създали потомство със смъртни жени, за което били изгонени впоследствие от Рая. Отъждествен е като демона на похотта, разврата и гнева. На него се приписват необяснимата ярост, в която изпадат хората, и нечовешките дела, извършени от тях. Изобразяван е като яздец дракон, с три глави (на бик, на овен и на човек) и с крака на петел. Отговорен е за разпространяването на единия от седемте смъртни гряха – сластолюбието.

Астарта – ханаанска богиня-майка, свързвана в Стария завет с Ваал, „небесна царица“ (Царе 11:5).

Ахасфер – оцѣ от XIII век в много западно- и средноевропейски страни е станала известна легендата за Вечния евреин, според която, носейки Своя кръст към Голгота, Христос минал покрай гюкяна на един йерусалимски обуцар. Обуцарят не разрешил на изтерзания Христос да седне на прага на гюкяна му, за да си почине, и затова бил прокълнат никога да не намери покой, докато Спасителят не дойде пак. Оттогава Вечният евреин непрекъснато скита по света, за да свидетелства за Христос. Ахасфер е едно от имената, дадени през вековете на „Скитника евреин“.

Богочеловек – Иисус Христос, който е в едно и също време бог и човек.

Ваал – старозаветното име на Хагад, езически бог на бурята. За Ваал се казва, че е син на Дагон и негови съпруги са Астарта и Ашера. В Библията се среща като Ваал или Ванаан, „Син на скръбта“ (II Царе 4:9).

Велзевул – библи. Зъл демон, смятан за втората фигура в Ада, най-близкият спътник на Сатаната. В Новия завет – „началникът на бесовете“ („бесовският княз“), отъждествяван със Сатаната.

Велзевул – „Господар на въздушната власт“ (Мат. 12:24).

Велзевул (Ваал-Зевул) е бил почитан от филистимците и ханаанците. Ваал-зевул – „Господар на летенето“, име на филистимски идол (IV Царе 1:2). В превод името му означава „Повелителят на мухите“ – вероятно алюзия за способността му да властва над роящите се насекоми и да ги прогонва. Притежава способността да лети (обикновено е изобразяван с огромни крила на муха), управлява собствена армия, известна като Ред на мухата. Свързван е с пороците гордост и чревоугодничество.

Вероника – със св. Вероника се свързва историята за Неръководения образ на страдащия Спасител. На Разпети петък, докато Иисус Христос влачел огромния гървен кръст и бил на ръба на своите сили, млада жена на име Вероника се приближила към Божия син и попила с ленена кърпа потта и кръвта от лицето му. Тогава се случило истинско чудо – ликът на Иисус Христос останал отпечатан върху ленената кърпа. Смята се, че това е първото изображение на Христовия образ, т.е. първообразът на иконните изображения.

Воанергес (Синове на гърма) (Марк. 3:17) – Име, дадено от Христос на Яков и Йоан (Заведеевите синове). Двамата, подобно на баща си, били рибари. Те са сред първите, които

Исус избрал за свои последователи. Получили прозвището си вероятно поради силата им като проповедници. Според друга версия то им е дадено по времето, когато помолили Христос да направи така, че да слезе огън от небето и да изтреби едно самарянско село, което отказало да ги приеме (Лк. 9:53-54).

Галаад – 1. Букв. „свидетелска грамага“ (Бит. 31:45-48), така е наречена грамагата, издигната от Яков и Лаван като спомен за техния завет. 2. Област: название на земята, източно от река Йордан, населена от племената на Рувим, Гаг и половината от Манасия. В географско отношение Галаад е хълмиста, гориста земя, разположена на север от линията между Хесбон и северния край на Мъртво море, разделена на две (северна и южна част) от река Явок. Балсамът от Галаад е пословичен. Богатата растителност тук е символ на изобилие и дава убежище на бегълците.

Гетсимания – *арам.* „преса за маслини“. Градина на изток от Йерусалим, зад Кедронската долина, в подножието на Елеонската планина. Любимо място за усамотение на Исус Христос. Тук го арестуват след предаването на Юда (Мт. 26:36-57). Неговата молитвена поза – на колене, потиква по-късно християните да се молят по същия начин. Спасителят претърпял неопикуема мъка и от лицето му закапали капки пот „като капки кръв“, когато видял, че приближава часът, в който трябва да бъде предаден на смърт, за да извърши спасителното си дело. На това място той завършва молбата си към Отец с думите „Отче, ако желаеш, махни тази чаша от мен! Но нека бъде твоята воля, а не моята“ (Лука 22:42).

Мястото сега е заградено със зид и е само част от Гетсиманската градина. Има 8 стари маслини, за които се приема, че са съществували по време на евангелските събития.

Голгота (*арам.* череп; *библ.* – гол като череп) – хълм извън стените на Йерусалим, където е разпнат Исус Христос (Мт. 27:33; Мк. 15:22). На същото място е имало една частна градина и гроб, в който тялото на Христос е лежало до Възкресението му (Йн. 19:41,42); *прен.* – 1. Лобно място, място на мъки и гибел; 2. Поредица от тежки изпитания и мъки (алюзия за кръстния път на Христос).

„Ели, Ели, Лама савахтани?“ – предсмъртните думи на Исус Христос на арамейски език. Св. ап. Матей 27:46 ни разказва за деветия час от кръстните мъки на Спасителя, когато

Исус извикал високо: „Ели, Ели, (или Елои) лама савахтани?“; сиреч: „Боже Мой, Боже Мой, защо си Ме оставил?“.

Елим – евр. „терпентинови гървета“ или „гърбове“. Второто място, на което израилтяните спират, след като пресичат Червено море (Из. 15:27, 16:1; Чис. 33:9). Оазис с 12 извора и 70 палмови гървета. Вероятно гн. Вади Джарангел, добре известен център с минерални извори на 60 км. югоизточно от Суецкия канал, откъм западната страна на планината Синай.

Елиус – Елиу – „Той е мой Бог“ (I Царе 1:1).

Ефраим – град в Юдея, основан на един хълм срещу Йорданската долина на пет мили (8 км) североизточно от Ветил, вероятно гн. гр. Тайбе.

Иаков Алфеев – Св. апостол Иаков Алфеев – един от Дванадесетте апостоли, брат на апостол и евангелист Матей. Проповядвал в Иудея, Егеса, Газа и Египет, където в гр. Острацин го разпнали на кръст.

Израил – букв. „борец с Бога“. Първоначално това е новото име, дадено на Яков при борбата му с Божия ангел във Фануил (Бит. 32:1, 2, 28, 30; Ос. 12:3). Името се използва най-често, за да означа неговите потомци и народа, чиито прародители са 12-те синове на Яков.

Исус Навин – младеж по време на Изхода, който става личен помощник на Мойсей. Отначало името му е Осия – Чис. 13:8, 16. Той пръв се споменава като предводител на Израил, срещу амалчаните в Рафидим (Из. 17:8-16). Виж и Чис. 14:6. В равнините около река Йордан Исус Навин официално е благословен като Мойсеев наследник във военното ръководство, когато е на около 70 години. Той води успешни военни походи срещу ханаанците и предоставя земята им на 12-те племена в Силом. Бил очевидец на много чудеса, описани в Книгата на Исус Навин, която съдържа историята на всичките тези събития, и е написана вероятно от Исус Навин, или под негово ръководство (1427 г. преди Р.Х.).

Иудея – В широк смисъл с това название се обозначава цяла Палестина. В по-тесен смисъл Юдея е южната част на Палестина, носеща името си от племето юдеи, „Царството на Юдовото племе“ (Езд. 5:8.). Царство Иудея се обособило след смъртта на Соломон със столица Йерусалим. По време на новозаветните събития Иудея е васално царство на Рим. Около времето на Исус Христос Обетованата земя се разделяла на четири главни части: Иудея, Самария и Галилея,

и към тях била присъединявана четвърта част – Перея заг р. Йордан. Границите на Иудея били: на север Ефремовите планини и Самария, на юг – Арабия и пустинята Цин (Вади-Мурез), на запад – Средиземно море, на изток – Мъртво море и р. Йордан

Йосиф Ариматейски – според четирите канонични евангелия човекът, поел отговорността за погребението на Исус след неговото Разпятие. Той бил член на Синедриона, ученик на Христос, богат и влиятелен гражданин, който не взел участие в осъждането на своя Учител. След разпъването и смъртта на Спасителя Йосиф измолил от Пилат Понтийски тялото му, увил го в чисто ленено платно и го положил в собствената си гробница, подобна на пещера.

Йефтай – един от късните еврейски съдии (Съд. 11:1-12:7 – ок. 1100 г. пр. Хр.). Син на Галаад от проститутка, той избягва в Тов и събира група безделници, с които нападат селища и кервани, но и вероятно защитава околните селища. Когато Израил е заплашен от нападение на амонитците, Йефтай е поканен за началник на израилските войски. Той се съгласява, при условие че ще остане на този пост и след войната. Йефтай обещава на Бога човешка жертва във време, когато езическият ритуал включвал подобни действия, докато Мойсеевият закон ги отхвърля. Той изживява дълбока мъка, когато жертвата се оказва единственото му дете.

Йехова – Името на Бог-Отец в Библията. При един тържествен случай Бог сам изговорил своето име, повтаряйки го в присъствието на Мойсей. Мойсей написал разказ за това събитие, който е запазен в Библията до наши дни (Изход 34:5). Бог дори написал своето име със собствения си „пръст“. Когато дал на Мойсей онова, което е известно днес като Десетте божии заповеди, Бог ги записал по чудотен начин. Повествованието казва: „И като свърши говоренето си с Моисея на Синайската планина, Господ му даде двете плочи на свидетелството, каменни плочи, написани с божия пръст“ (Изход 20:1-17). По този начин Бог лично разкрил името си на хората – устно и писмено. И така, кое е това име? На еврейски език то се пише така: יהוה. Тези четири букви, наричани „тетраграматон“, на еврейски се четат от дясно на ляво и могат да бъдат представени на много съвременни езици като YHWH, JHVH или ЙХВХ. Божието име, представено с тези четири съгласни, се появява почти 7000 пъти в оригиналния Стар завет. Името е форма на

еврейския глагол хавах (חָוַח), със значение „става“, „случва се“ и всъщност означава „той прави (нещата) да се случат“. Следователно името на Бога го идентифицира като Този, който последователно изпълнява своите обещания и неизменно осъществява намеренията си. Само истинският Бог може да носи таква съгържателно име.

Изговарянето и изписването на името на Бога е строго забранено за евреите (в съответствие с третата божя заповед: Не изговаряй напразно името на Господа, твоя Бог).

Йов – герой от Книгата на Йов от Стария Завет. Името му означава на арабски човек, който се обръща, покаява, а на еврейски – омразният, преследваният (Йов 1:3). Още преди Книга на Йов името Йов се появява в Книгата на Езекиел в 6. в. пр. н. е., като човек от гревността, благословен заради своята праведност. Авторът на Книгата на Йов явно е избрал него като централен герой на своята история. Тя принадлежи към жанра на религиозно-поучителната литература. В нея се изследва проблемът за божествената справедливост, известен с термина „теодицея“, изразяваща се във въпроса защо праведните страдат.

Калвари (*лат. Calvaria*) – Латинското наименование на хълма Голгота.

Каяфа – Йосиф Каяфа, първосвещеник на храма в Йерусалим от 18 до 37 г., член на една от управляващите еврейски секти, садукеите. Садукеите често били богати мъже с висок пост и тъй като се стремели да успокоят своите римски владетели, били активно ангажирани в политиката. Каяфа играе ключова роля в процеса и екзекуцията на Исус Христос. Той обвинява Исус в богохулство – престъпление, наказуемо със смърт по еврейския закон. Но Синедрионът – върховният еврейски съвет, който контролира гражданските и религиозните закони, на който Каяфа бил начело, нямал властта да издава смъртни присъди. Затова той се обърнал към римския управител Понтий Пилат, който можел да разреши изпълнението на смъртна присъда. Каяфа успял да убеди Пилат, че Исус е заплаха за римската стабилност и трябва да умре, за да се предотвратят бунтове.

Левит – третата книга от Петокнижието. Книга, описваща правилата, засягащи еврейските свещеници, които са от Левиевото коляно, както и останалите евреи. Според теорията за четирите източника на петокнижието Левит е създадена изцяло от преданието на свещениците. Спо-

рег Левит богослужението и свещеничеството са важни посредничества между Бог и хората, докато в други книги от Стария завет като посредници са представени царят и пророкът. Книга Левит се състои от 27 глави, в които Бог предава на своя народ закони и заповеди, които „ако човек ги изпълнява, ще живее“ (18:5). Каноничният текст на Левит възниква по време на вавилонския плен (VI век пр.н.е.) и обединява в добре свързано цяло текстове от различни епохи, доста отдалечени във времето. Левит представя само някои от аспектите на еврейското богослужение и всекидневни практики. Голяма част от молитвите и песните, които съпровождат обредите, се откриват в Псалтира.

Луцифер – от лат. Lucifer – „носител на светлина, светлоносещ, светъл като звезда“ – наименование на Сатана преди падението му. В Стария завет Луцифер е падналият ангел, наказан от Бог за своето непокорство (Книга на пророк Исаия, 14:12).

Магог – Гог от Магог е цар на страната, която се намира в далечния север на Израел, вероятно в Европа и Северна Азия (Езекиил 38: 2). Изглежда, че Магог е използван за означаване на „северните варвари“ като цяло, а хората от Магог са описани като опитни воители (Езекиил 38:15, 39: 3-9). Дублиращото използване на имената Гог и Магог в Библията, в Откровение 20: 8-9, означава, че тези хора демонстрират същия бунт срещу Бога и антагонизъм към Бога, както в Езекиил 38-39. Според някои тълкуватели под названието Магог се имат предвид скитите, готите, персите или други някои народи, но най-вероятно е, че под името Магог гревните са разбирали северните европейски и азиатски народи, или земята на север от Кавказ. В последните пророчества на Йоан, Гог и Магог са показани като врагове на Божия народ, които ще бъдат победени в Армагедон (Отк. 16:14-16, 20:7-9).

магуамци – пустинни номади, които се състоят от пет рода, свързани с Аврам чрез Магуан, син на наложницата му Хетура, който заедно със синовете от други наложници, е изпратен далеч на изток. Жената на пророк Мойсей и нейният баща са магуамци. По-късно магуамците заедно с моавците карат Валаам да прокълне Израил и да въвлече Израил в грях, за което са наказани. В Съд. 6-9 гл. се говори за техните камили и това е едно от най-старите свидетелства за използването на тези животни при военни действия. Ма-

гуамците са били идолопоклонници и често са въвеждали Израил в идолослужение. При това те често подчинявали израилтяните и ги угнетявали (виж Числ. 22, 25, 31 гл.).

мамон – думата се среща само в Мат. 6:24; Лука 16:9, 11, 13 и предава по букви, а не звуково арамейска дума, означаваща „богатство“ или „полза“. Иисус Христос казва: „Не можете да служувате на Бога и на Мамона“ (Мт. 6:24), изразявайки с това понятие алчността, която изпълва човешките сърца и ги отдалечава от Бога. Когато човек „притежава“ нещо, в действителност той е негов роб.

Мариам – сестра на Моисей и Арон. Тя придружава братята си в бягството им от робството в Египет. Името ѝ на иврит означава „горчивина“. Мариам е първата жена в Библията, която получава титлата „пророчица“. Ръководи жените, които хвалят Господа след Изхода, но по-късно се бунтува срещу Мойсей и за известно време е поразена от проказа. Според църковното предание тя е съпруга на Халев и майка на Ор. Когато вече приближавало да се свършат Израилевите скитания, тя се поминала в Кадис, където и я погребали (Чис. 20:1).

Мария Клеопова – жена на св. апостол Клеопа от Седемдесетте апостоли, повярвала рано в Спасителя, придружавала го в много от пътуванията му. На Голгота тя застанала редом с Богородица до разпятието. Мария Клеопова е една от жените мироносици, отишли при гроба да помажат тялото на Исус с благоуханно миро съгласно юдейската традиция. Според Евангелието на Марк в душата на тези жени любовта и почитта към Христос е била по-силна от страха, те са имали изключителен кураж, какъвто липсвал у неговите ученици в утрото на Възкресението.

Масфа – името означава „стражарница“, „наблюдателна кула“ или „място за наблюдение“. Масфа се свързва с две места, които имат специално значение в Библията. Първо е град в Галаад. Лаван нарича така мястото, където той и Яков сключват договор и издигат грамада от камъни, за да се помни това. Бог е техен свидетел (Бит. 31:49). Мнозина мислят, че този град е същият, който се споменава в историята на Йефтай – Съд. 10:17, 11:11, 29, 34.

Второто място е град във Вениамин, близо до Гава и Рама. Той е важен сборен пункт в цялата история на Израил. Израилтяните се събират тук, за да отмъстят за наложницата на левита, след връщането на Ковчега на Завета, как-

то и обявяването на Саул за цар. По времето на царете Масфа е процъфтяващ град. Тук има богати гробници, масивни порти, водоеми, работилници за багрила. При разкопки са открити много предачни и тъкачни приспособления, преси за вино и зехтин, както и полускъпоценни камъни.

Мера (горчилка) – Първият наименуван лагер на израилтяните, след като преминават Червено море. Наречен е така, защото тук те намират кладенец само от горчива вода. Мойсей променя вкуса на водата с клончета от гърво, които хвърля в него (Из. 15:23-25). Арабите сега наричат Амара сухото корито на един зимен поток, малко на юг, от който има един кладенец, наричан Хавара, който съвпада с горното описание. Често се отъждествява с Аин Хавара, на 75 км югоизточно от Суец. И сега арабите не пият тази вода, но камилите им я пият.

Мирта – вечнозелено гърво или храст с бели благоуханни цветове, което символизира славата или любовта; расте в средиземноморските области. Ароматното масло се използва главно за ароматизиране на мъжка козметика. В Средновековието от листа и цветовете на мирта се е приготвяла ароматна тоалетна вода, наричана „ангелска вода“, с която дамките се грижели за кожата си. Тя имала стягащ и тонизиращ ефект. И днес миртата се използва от много реномирани козметични марки като съставка при приготвянето на тоалетни води и лосиони за почистване на склонна към възпаления кожа. Има сведения, че тръненият венец на Исус е бил направен от мирта.

Митар – Митар е старобългарското означение на фискалните чиновници в Римската империя, които събирали данъците в пари. Терминът се употребява на български език в библейски контекст във връзка с превода на книгите от Светото писание по времето на Първата българска държава през втората половина на 9. век.

Еврейците много мразели римските публикани (или събирачи на налози към фиска), наричани още простонародному царници или порезници. Те гледали с отвращение на тези публични служители, които събирали данъците и налозите, наложени им от чуждите им и омразни римляни. Еврейските митарци били считани от сънародниците си за езичници (Мат. 18:17). Еврейските писания разказват, че даже не им се позволявало да влизат в Йерусалимския храм и синагогите, за да участват във всенародните молитви, както и да

заемат други служби или да свидетелстват в еврейските съдилища.

Евреите укорявали Иисус, защото бил „приятел на митарите и грешниците, и ял с тях“ (Лук. 7:34), но Спасителят отвърнал на обвинителите си, че „митарите и блудниците ви изпреварват в царството Божие“ (Мат. 21:32).

Терминът „митар“ се употребява в българския, а посредством него заради църковнославянските преводи на Светото писание и в останалите източнославянски езици – руски, украински и беларуски.

Мойсей – големият водач и законодател, чрез когото Бог извежда израилтяните от Египет, превръща ги в народ и ги завежда в Обетованата земя, обещана на предците им. Роден от потомци на Левий, Мойсей е укриван за известно време от родителите си заради египетския закон мъжките деца на евреите да се убиват. След три месеца го слагат в „тръстено кошче“ и го скриват в тръстиката край брега на река Нил. Една от фараоновите дъщери го намира и го взема като свой син в двора. Мойсей съчувства на своите поробени съотечественици и убива египетския надзирател, който бие един евреин. За да се спаси, Мойсей избягва в Мадямската земя, където се жени за Сепфора, дъщерята на жреца. Той е призван да служи на Бога много години по-късно край една горяща къпина, която не изгаря. След известно колебание той приема призива.

След като се среща със своя брат и със старейшините на Израил, Мойсей отива заедно с Аарон при фараона и го моли да пусне евреите да принесат жертва на Яхве в пустинята. Фараонът обаче им отказва, като изразява презрението си към тях. Поредица от десет напасти показва на фараона силата на израилския Бог. Непосредствено преди последната напасть, когато са поразени всички първородни от мъжки пол – от животното до човека – във всеки египетски дом, евреите заколват по едно агне и с неговата кръв намазват двата стълба и горния праг на вратите си – като белег, който да ги предпази от възмездието. Оттук води началото си Пасхата. Фараонът е уплашен и разрешава на Мойсей да изведе сънародниците си от Египет. Те като че ли попадат в капан между морето, към което са тръгнали, и войската на фараона, изпратил 600 колесници, за да ги върне. Но Бог извежда своя народ през Червено море. Тогава Мойсей отива на планината Синай, за да приеме Божиите заповеди за нацио-

налния, социалния и религиозния живот на Израил, които формират основата на Завета между Бога и Неговия народ. Мойсей контролира изграждането на скинията и Ковчеза на Завета, които трябва да бъдат център на израилския религиозен живот поколения наред.

На втората година след излизането от Египет Мойсей изпраща 12 съгледвачи в Ханаан, „Обетованата (обещаната) земя“. Вестите на повечето от тях карат израилтяните да тръпнат от страх – те се възпротивяват на Бога и Той ги осъжда на 40-годишно странстване в пустинята, вместо да ги изведе направо в земята, която им е предопределил. Следват бунтове, които поставят общността на границата на пълното отхвърляне на Мойсеевото водачество. Изпаднал в отчаяние и безсилие, Мойсей престъпва границите на своята власт като Божи служител при Каис и е наказан от Яхве да не влезе в Ханаан. При един по-късен бунт Мойсей още веднъж се озовава в ролята на ходатай за сънародниците си. Към края на живота си той води своя народ в победни битки – след едно с нищо непредизвикано нападение на амонитците и срещу мадиамците. Той подготвя Израил за влизането в Ханаан, вижда Завета с Бога обновен и успява отдалече да зърне Ханаан, преди да умре.

В заключение той е изтъкнат водач, особено като се има предвид фактът, че е изправен постоянно пред отрицанието на своя народ. Само неговата непоколебима вяра в невидимия Бог може да обясни постиженията му. Като учител и законодател той е пример за всички следващи пророци – до идването на Христос. Неговото конкретно призвание е да известява пред хората Божията воля. Бог говори на Мойсей, а Мойсей – на хората. Той е човек на молитвата и посредник при сключването на Завета, към който по-късно пророците призовават хората да се върнат, както и да очакват неговото обновяване. Законите, които Мойсей провъзгласява, не са просто сборник от граждански закони, а се базират на нравствената система, залегнала в основата на Десетте Божии заповеди. Животът на Израил трябва да се отличава със святост и праведност във всяка област.

Назарянин – с това понятие се характеризира Иисус, а чрез него – и християнската църква. Същата дума в Евангелията често се превежда „от Назарет“, родния град на Иисус Христос. За евреите е обичайно да определят човека чрез неговото

родно място. В първите векове сл. Хр. някои юдейско-християнски групи все още се наричат „назаряни“.

Нине отпущаеши раба твоего, Владику! – Песен на Симеон Богоприемец (на латински: *Nunc dimittis* „Нине отпущаеши...“), името ѝ идва от съдържащите се в Евангелието от Лука думи на Симеон Богоприемец, които той е произнесъл в Йерусалимския храм в деня Сретение Господне (Лк. 2:29-32). Песента е влязла в състава на богослужебните песнопения в християнските църкви. Песента на Симеон Богоприемец има благодарствен характер. На Свети Симеон „било предсказано от Дух Свети, че няма да види смъртта, докато не види спасителя Христос“ (Лк. 2:26) и познавайки в младенца Исус обещания Месия, той произнася своите благодарствени думи към Бога. На вечернята се чете или пее вдъхновената молитва на стареца Симеон Богоприемец „Нине отпущаеши раба твоего, Владико...“ „Сега отпусках Твоя раб, Владико...“.

Обетована земя – обещаната земя, Ханаан. Изразът е свързан с обещанието, дадено на Авраам, че неговите потомци ще бъдат народ на Бога и ще живеят в Ханаан. Цялата земя принадлежи на Бога Творец и Той е дал определена част от нея на Израил. Но тя не е дадена на израелтяните, за да правят с нея каквото си искат. Тя си остава Божия и пророците осъждат Израил, защото я е осквернил.

Ханаанската земя се е делила различно в различните времена. При Исус Навин тя се разделя между дванадесетте племена и в царуването на Ровоам, се разделя на двете царства Израилево и Юдово. По-късно Ханаанската земя преминава последователно в ръцете на вавилонците, гърците, сирийците и римляните. Във времето на Исус Христос тя е римска провинция и е разделена на пет области: Галилея, Самария, Юдея, Перея и Едом. Ханаанската земя е естествено украсена с гори и планини, с поляни, реки и долини. Някога тя е била много плодородна. Тя е изобилвала с маслини, смокини, лозя, нарове, и за нея се говори в Писанието като за земя, „където тече мляко и мед“.

Осанна сину Давидову! – „Спаси ни, Сине Давидов!“ Възгласите, с които народът, виждайки в Христос очаквания Спасител, го посрещнал при влизането му в Йерусалим.

Осанна во вишних! – Призив към небесата да се присъединят към земята в хвалението на Месията.

Осанна – Дума за радостно възклицание, на еврейски значи „Спаси, моля се“. Народът вика Осанна, когато Исус влиза тържествено в Ерусалим; с други думи, хората призовават небесна благодат върху него като Месия (Мт. 21:9). Евреите също са имали обичай да възкликват с този радостен вик на празника на шатрите (Суком) (Пс. 118:25, 26).

Пасха – най-старият юдейски празник, с който се чества избавлението на еврейския народ от египетско робство (Изх. 12:23-27). С думата „песах“ било означено „отминаването“ на ангела покрай еврейските домове, чиито врати били белязани с жертвената кръв на агне (Изх. 12:7). Това е най-големият юдейски празник, празнуван от 15 до 21 ден на месец нисан (по лунния календар), който при известната си подвижност съвпада с месеците март и април. В новозаветната епоха празникът Пасха е свързан с Възкресението на Исус Христос от мъртвите. В древната църква под „Пасха“ разбирали седмицата преди Възкресението, наричана „кръстна Пасха“, и седмицата след него, наричана „възкресна Пасха“.

Петър (Кифа – от *арам.* кифа „камък, скала“) – еквивалент на гр. *petros*. Името, с което Исус назовава апостол Петър (с първоначално име Симон). Сравняването му със скала насочва към здравите устои, на които трябва да се гради християнската вяра.

Потоп – според библейския разказ повсевместно наводнение, изпратено на земята от Господ поради греховността на човечите (Битие 6–8). В Библията за Потопа се говори като за едно огромно проявление на Божията сила. Бог избира измежду всички хора Ной, поръчва му да приготви ковчег (кораб), в който да спаси себе си, семейството си и избрани двойки земни животни. Повечето тълкуватели на Св. Писание вярват, че потопът, за който става въпрос, е станал през 1656 г. от сътворението на света, или 2348 г. преди Р.Х. Когато вратите на ковчега с пожалените от Бога в него се затворили, потопът започнал: цели четиридесет дни наред дъждът падал от небето като из ведро. Всичките човеци и всичките твари, живущи на земята, погинали, освен Ной и неговата челяд. Те оцеляват в ковчега една година след започването на потопа и поставят ново начало за човешкия рог.

Превишния – който е над всичко и всички, обикн. в съчетание Превишния Бог, Превишния Отец, превишния престол.

претория – първоначално означава палатка на римски военачалник, а после щаб на римската войска. Думата се използва за седище на Империята – казарма, щаб, съд и жилище на управител (Мат. 27:27). Преторията е великолепно здание с обширен двор (Мт. 27:27; Мк. 15:16; Йн. 18:28, 33). Тук римските прокуратори се установяват да живеят, когато идват в Ерусалим (Д. А. 25:1). Павел говори за преторията в Рим, в която той свидетелствува за Христа (Фил. 1:13).

рави – *книж. остар.* Еврейски духовник, законоучител. Рави, буквално „мой учителю“, е почтителна форма на обръщение, която се използва и като звание за упълномощените учители по еврейския Закон. В новозаветните времена тя си остава почетна титла, а не толкова длъжност. Равините са тълкуватели на Тората и Талмуда, които и днес продължават работата си във всяка еврейска общност.

Рафигим – мястото, където израилтяните спират за последен път, преди да стигнат до Синайската планина. Стан на израилтяните между пустинята Син и Синайската планина, където евреите роптаят и Бог им дава вода от канарата. Тук те се сражават с Амалик (амаликитците), който е разбит от Иисус Навин. Мойсей определя помощник-съдии. Вероятно дн. Вади Рефайид в Югозападен Синай.

садукеи – произходът им е спорен: политическа партия, религиозна секта, провинциална аристократическа организация или група от държавни чиновници – това са някои от предположенията. Много от садукеите са свещеници и изглеждат почти всички свещеници са садукеи. При Ирод и по време на римската окупация на Юдея те са преобладаващата част в Синедриона, но изчезват след разрушаването на Храма през 70 г. след Хр. Религията им е консервативна. Те приемат като постоянно валидни само писаните закони в Петокнижието. Отхвърлят учението за възкресението, ангелите и гемоните и вярват, че единственият резултат от човешките постъпки е благополучие или бедствие.

По същество мненията им не се съгласуват с разбиранията на фарисеите, но се съюзават с тях, когато се противопоставят на Иисус, и го преследват, за да го убият (Мт. 16:1-12; Лк. 20:27).

самарянин – жител на областта Самария в древна Палестина. В Новия завет това име се дава на едно племе, което произлязло от смесването на десетте племена с езичниците. Когато жителите на Самария и на околната страна са от-

ведени в плен от Асирийският цар, той изпраща на мястото им поселения от Вавилон, от Хута, от Ава, от Емат, и от Сефаруим, с които останалите израилтяни се смесват, и накрая се претопяват в един народ (4 Цар. 17:24-41). Този им произход прави племето мразено от Юдеите. Виж обаче притчата за Добрия самарянин (Лука 10:25-37), където етническият произход е поставен по-ниско от етичната норма на любовта към ближния.

Сатана – „враг“, „противник“ – князът на злото, враждебен спрямо Бога, личностен причинител на всяко зло. Сатана се отказал да бъде „помазан Херувим“ (Иез. 28), станал падналият „вдън преизподнята“ (Из. 14) Луцифер. Той е началникът на падналите ангели. Неговата главна цел е да разруши всичко, което е добро в света. Сатана, заедно с ангелите си, се старее с всичките си сили да заблуди човешките души, за да не прегърнат спасението чрез Исус Христос. Дявол означава клеветник или лъжеобвинител, но на еврейски Сатана значи враг. Навсякъде в Библията е показано, че Сатаната е пълен със злоба, ожесточение и лъст, и че мрази и Бога, и човека. Той непрестанно и неуморно работи, за да разрушава човешките души, и употребява всякакви хитрости, като се старее да приспособява изкушенията си към характеристиките и обстоятелствата на хората. Той изкушава не само нечестивите, но и добрите хора, и постоянно поощрява ангелите си да му помагат в разрушителната му дейност.

Светая Светих – *библ.* Най-святото място в Скинията на Моисей, което според Библията обитава Бог. Пространството му е ограничено от четири стълба, поддържащи завеса, като в него е разположен Кивотът. След изграждането на Соломоновия храм Светая Светих е пренесено в него. През тази епоха вътре е можел да влиза само първосвещеникът на Израил на празника Йом Кипур след специална церемония за очистване. Прен. – Нещо най-свято, най-скъпо и съкровено за някого и недостъпно за другите.

Сило – прочут библейски Ефремски град, разположен на около десет мили на юг от Сихем и двадесет и четири на север от Ерусалим. Тук Исус Навин събира людеите, за да направи второто раздаване на Обетованата земя. Тук били поставени и останали в продължение на векове скинията и ковчегът на завета, до времето, когато градът бил превзет от филистимците.

Симон Кананит – другото име на апостол Симон Зилот (ревинител), наричан още Кананит, понеже произхождал от град Кана Галилейска.

Син – област между Елим и планината Синай, през която преминават израилтяните. Вероятно дн. Дебет ер-Рамлех – пясъчна местност в югозападната част на Синайския полуостров. Една пустиня в камениста Арабия, близо до Египет, и при западния приток на Червено море (Из. 16:1, 17:1; Чис. 33:12).

Синай – Планина в Камениста Арабия, на полуострова, образуван от двата притока на Червено море, достопамятна като мястото, където Законът (т.е. скрижалите с Десетте Божии заповеди) е даден на Израил чрез Мойсей (Из. 19:4 до Чис. 10:33). В Стария завет Синай се нарича и планината Хорив. Израилтяните я достигат на третия месец след Изхода от Египет и стануват в котловина, от която се вижда Синайският връх. На тази планина Бог сключва Завет с Израил, който трябва да сплоти народа и да го приобщи към Него.

Синедрион – Събор, или Бетдин (съден дом), е съвет от седемдесет еврейски старейшини и един първосвещеник председател, които са решавали най-важните обществени въпроси, т.е. върховното събрание и съдилище на евреите, което се свиква в Йерусалим. По времето на Иисус Христос според еврейския Закон Синедрионът има право на гражданско управление и правораздаване, а също така и известна власт в сферата на наказателното право. За оправдателна присъда се изисква просто мнозинство; за осъждане – мнозинство от две трети. Винаги се дава предимство на обвиняемия. В съда над Иисус някои моменти свидетелстват за нарушаване на обичайното правораздаване.

Сихем – град в среден Ханаан, между планините Гаризин и Гевал, тридесет и четири мила на север от Ерусалим. След опустошението на Самария от асирийците станал столица на самаряните; според Йосиф Флавий, той бил такъв и през времето на Александър Велики. И днес той е местопребивание на неколцина останали самаряни. Римляните го наричали Неапол, откъдето е произлязло арабското му име Набулус.

скрижали – 1. В Библията – каменни плочи с десетте Божии заповеди, дадени от Господ на Мойсей. 2. (прен.) Непоклатима основа, завет.

Согом и Гомор – библи. градове в Палестина (при устието на р. Йордан или на западното крайбрежие на Мъртво море), които Бог унищожава с огнен гъжг и земетресение заради греховете на жителите им, живееци в разврат и пороци. Разорението на Согом и Гомор се счита за най-забележителното Божие наказание, което трябва да служи за нагледен пример какво чака онези, които не живеят по Божиите предписания, а се отдават на нравствена разпуснатост, поквара и разврат. Прен. – 1. Безреגיע, хаос, неразбория; 2. Краен упадък на нравите, разврат, разпуснатост.

Сур – пустинна област на северозапад от Синайския провлак, между Вади ел-Ариш на изток и днешния Суецки канал на запад. Намира се на прекия път от Египет за южна Палестина.

Съдиите (на евр. Шофетим) – Съдиите са народоначалниците, главатарите, водачите на Израил, от Исус Навин до Саул. Те много се различават от обикновените раздаватели на правосъдие. В библейската „Книга на Съдиите“ се съдържат летописите на времето, през което Израил е бил управляван от Съдици, представени като способни водачи и избавители, които властват в периода преди Царете. Те са изпратени от Бог, за да избавят израилтяните и да им покажат правия път, следван от техните предци. Цитати от тази книга се срещат често в Новия завет и в други части на Светото Писание.

Съдний ден – Християнството учи, че в края на вековете ще настане последният ден или Страшен съд. „Защото ще дойде Син Човеческий в славата на Отца Си със Своите Ангели, и тогава ще въздаде всекому според делата му“ (Мат. 16:27). Според Библията Съдният ден (или Съдът) е онзи велик ден, след свършека на света и времето, когато Христос ще седне на Съдийския престол като Съдия на вселената, и когато всяко човешко същество ще застане пред Него, за да бъде съдено и възмездено според делата си, добри или зли. Кога ще дойде Съдникът и колко време ще продължи съдът му, това само Господ знае. Ще дойде ненадейно, когато може би светът най-малко се надява, с едно славно и страшно величие. Правосъдието му ще изпълни вселената с ужас и удивление и добротата му ще го увенчае с една слава, която никои език не може да изрече. Избавителят, повече от всеки друг, ще приеме тогава наградата си и ще се прослави от светите си, които ще възкръснат от мъртвите по Негово

подобие. Той ще раздели цялото човечество на два разреда – всичките праведни ще бъдат в единия, а всичките нечестиви в другия; всички, които любят Бога, в единия, а всички, които го ненавиждат, в другия; всички, които приживе са се покаяли и са повярвали в Христа в единия, а всички, които непокаяни и неповярвали са умрели, в другия. И тази раздяла ще бъде вечна; първите ще възкръснат в святост и радост, вторите ще потънат в грях и окаянство во веки веков. Страшният съд (или Денят на страшния съд) е основна концепция в есхатологията на християнството и на другите авраамически религии. В християнството това събитие се нарича още последни дни и Второ пришествие на Исус Христос. Това е Последният съд – когато най-сетне Господ ще въздаде справедливост на хората: праведниците ще бъдат възнаградени, а грешниците – наказани. За първите е отреден рай, а за вторите – ад. Денят на Страшния съд е свършек на този свят и край на историята.

Талмуг – Предание – Кол. 2:8 е източникът, който съдържва юдаистичния закон (земерелски закони, празници, брак, развод, глоби, свещеноедействия и очиствания) и който и днес е задължителен за ортодоксалните евреи. Състои се от няколко части: Мишна, Гемара, Халаха и Хагада. Той е важен с информацията относно това как евреите тълкуват Стария завет и светлината, която хвърля върху Новия завет.

Теман – име на град, произлязъл от името Теман, първия син на Елифаз. Градът е споменаван не веднъж при пророците (Иер. 49:7; 20; Иез 25:13; Авд. 9). Жителите му били известни със своята мъдрост. Един от потомците на Теман, синът Елифазов – най-големият от приятелите на Йов, бил теманец (Йов 2:11).

Тибериј – римският император Тибериј Юлий Цезар Август, управлявал от 14 до 37 година. В годините на неговото управление в Юдея, която по това време е под римска власт, се разиграват събитията около смъртта на Христос, отразени в Библията.

Тов – територия, място оттатък р. Йордан, където прибъгва Йефтай, когато е изпъден от Галаад (Съд. 11:3, 5). Местоположението на това място е неизвестно.

Фарисеи – Името „фарисей“ идва от еврейското Фараш, „деля“. В древна Юдея фарисеите са членове на религиозно-политическата партия на богатите слоеве на градското население, отличаващи се с фанатизъм и лицемерие. Те почи-

мали написаните Старозаветни книги като източници на еврейската религия, но отдавали голяма и равна важност на преданията, които се отнасяли главно до външните обреди, като: миене, постене, молитва, раздаване на милостиня, отбягване всяко сношение с езичници и митаря и др. (виж Мт. 6:5, 9:11, 23:5; Mk. 7:4; Лк. 18:12). Те били строги тълкуватели на буквата на Мойсеевия закон, но често нарушители на духа му чрез тези предания и философските си тълкувания (виж Мт. 5:31, 43, 12:2, 19:3, 23:23). С мнимата си святост и лицемерната си показност на всяко външно благочестие, те си спечелвали благоволение и влияние сред простолудите, особено сред жените. Много пъти Христос осъжда фарисеите за гордостта и сребролюбие то им, за тщеславието им в молитва, милостиня, десетъци, и постене (Мт. 6:2, 5; Лк. 18:9), за лицемерието им в покриване беззаконното си поведение под булото на религията (Мт. 23 гл.; Лк. 16:14; Йн. 7:48, 49, 8:9). С верните си изобличения Той още отрано си навлича гнева им (Мт. 12:14) и те усърдно се стараят да го погубят. Но между тях е имало хора праведни и благочестиви, като Йосиф от Ариматей, претарелия Симон, Никодим и др. (Мт. 27:57; Лк. 2:25; Йн. 3:1).

Ханаан – В Свещеното Писание Ханаан обикновено се наричат крайбрежните райони на Сирия и Палестина, и особено самата Финикия – земята, населявана от ханаанците. Споменава се също за долината на река Йордан и равнините и долините като ханаански, докато хълмистите земи се определят като аморейски. Но думата може да означава и Сиро-Палестина по принцип, от Сидон на север до Газа на юг и Мъртво море на изток.

Хорив – друго име за планината Синай в Египет. Планината (хребетът) Хорив има голямо значение в Библията, тъй като е мястото на няколко значими събития, които са оформили хода на израелската история и разгръщането на Божия план за Неговия избран народ. От първата среща на Мойсей с Бог при горящия храст до даването на Десетте заповеди планината Хорив представлява Божието присъствие, напътствие и завет към Неговия народ.

Центурия – (*лат.* центурио – стотник) най-малкото погразделение на римския легион от 100 души. Погразделението се командва от центурион.

Четверодържеца Ирод (също и четверовластник, т.е. владетел на четвърт) е бълг. превод на титлата тетрарх (от гр.

тетράρχης), превеждана и като „управител“. Титла, носена от Ирод Антипа (ок. 20 г. пр. Хр. – ок. 39 г. сл. Хр.) – владетел от 1. в. на Галилея и Переея. В Новия завет той се споменава като „Ирод тетрархът“ и „цар Ирод“ и е широко известен с библейските разкази за ролята му в събитията, довели до гибелта на Йоан Кръстител и на Иисус от Назарет (Матей 14:1-12).

Яир

- I. Военачалник в завоеванието на Васан, вероятно преди евреите да бяха преминали Йордан (1451 г. преди Р.Х.). Двадесет и три града при Аргов били наречени на негово име Авот-Яир.
- II. Осмият Израилев съдия, в Галаад Манасиин (1210 г. преди Р.Х.). Вероятно е бил потомък и наследник на предишния (Съд. 10:3-5).
- III. Един от началниците на синагогата в Капернаум, гостопаметен с вярата си в Христос. Заради тази си вяра, Христос съживи и въздигна от смъртен одър дъщеря му, дванадесетгодишно момиче (Мк. 5:22; Лк. 8:41).

Трите надписа на Кръста Господен

На Кръста Господен е написано на три езика: „Иисус Христос Цар Юдейски“:

На латински език: „Йезус Назареус Рекс Юдеорум“

На гръцки език: „Ο Ιησος Ο Ναζαρεος Βασιλεβς Ιουδεον“

На еврейски: „Иису Алин Омилус Иогам“

ЛАТИНСКИ ИЗРАЗИ

Pax vobiscum – Да бъде с вас мир [от Бога] – официално приветствие, с което отслужващият света литургия духовник приветства паството преди първата обща молитва; съкратена форма „Мир вам“.

De Occulta Philosophia – За окултната философия. Тритомно изследване по темата с такова заглавие е написано през XV в. от германския философ и богослов Хайнрих Корнелий Агрипа фон Нетесхайм (на немски: Heinrich (или Henricus) Cornelius Agrippa von Nettesheim).

Christos veros Luciferos – [тези] Христосовци са истински Луциферовци (имената са в множествено число, за да се внуши вероятно, че това е откъс от текста на споменатото в оригинала еретическо съчинение, сравняващо Христос с Луцифер).

Elixir vitae – Еликсир на живота (или Еликсир на безсмъртието / младостта) – понятие, което се среща в митологиите на много народи; алхимиците са се стремили да го открият.

Et eritis sicut dei – и ще станете като боговете (т.е. ще станете безсмъртни, след като вкусите от еликсира на живота).

Lapis Philosophorum – философският камък; магическа субстанция, търсена от алхимиците; всички метали, които се докоснели в нея, ставали злато; можела да лекува всякакви болести и дори да дарява безсмъртие.

Miserere nobis, Domine! Помилуй нас, Господи! – израз, често използван в християнските молитви, както и в края на четене на откъси от Библията по време на литургия.

Scias enim summum artis secretum in ignis consistere – Знай, че най-великата тайна на нашето изкуство се крие в огъня. (В оригинала се съдържа буквален превод на изречението!) Изразът е приблизителен цитат, взет от окулистката литература. Вж. напр. „Компас на мъдрия“ от германския лекар, философ и алхимик Адам Михаел Биркхолц (Adam Michael Birkholz), живял и работил в края на XVIII и началото на XIX в. В това съчинение (което може да се види в интернет на адрес <https://dokumen.pub/compass-of-the-wise-1st-ed-9780912057576-0912057572.html#Birkholz>) е цитиран английски алхимически труд от XVIII в. пог заглавие Hermetical Triumph, където съвсем конкретно се говори за значението на огъня за алхимиците.

Ad maiorem gloriam Dei! (по-добре е maiorem да се изпише с i вместо с j) – За по-голяма слава на Бога! (мото на Обществото на Исус, т.е. Оргена на йезуитите).

In gloria Dei! За слава на Бога! – популярен мотив в християнската молитва Gloria in excelsis Deo (Слава във висините Богу...).

Vae nobis! Горко ни! – първите думи от християнския химн „Горко ни, заедно грешихме...“ Вж. кантата по този латински текст, написана от Якоб Хангъл Галус (на словенски вероятно Якоб Петелин) през XVI в.

Ave Caesar – Здравей, Цезаре е първа част на изречението, прогължаващо с думите: morituri te salutant (приветстват те тези, които ще умрат). Според Салустий („Животът на дванадесетте цезари“) с този възглас гладиаторите приветствали императора преди началото на битките на арената. Изразът се използва в преносен смисъл, когато някой, който скоро ще се раздели с този свят, пожелава нещо на тези, които остават.

Ecce homo! (Това е човекът) – са думи на Пилат Понтийски, който с тези думи посочил на събралите се в Йерусалим множество юдеи измъчвания и облечен за поругание в трънен венец, червена мантия и тръстиков жезъл (алюзия за царски одежди във връзка с неговото твърдение, че е цар

на Иудея) Исус Христос, нагявайки се, че те ще се смилят над измъчения му вид, но тълпата настоява Исус да бъде разпънат на кръст, както и става в крайна сметка. Това е разказано в глава 19 на Йоановото евангелие. Сцената Есесото е обезсмъртена в множество картини от старите и от по-нови майстори на четката. Изразът се употребява за човек, който заслужава състрадание.

БЕЛЕЖКА НА СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Работата ни по драматургическите текстове включи: нормализация на езика с оглед на съвременната правописна норма – падежни форми, членуване, пунктуация, слято, полуслято и разделно писане, съкращения и др.; изготвяне на речник на редки и остарели думи и изрази; информацията за библейски реалии, герои и събития от Стария и Новия завет, латински думи и словосъчетания, както и бележки за исторически събития.

**БЪЛГАРСКАТА ДРАМА
ИЗВЪН КАНОНА**

ТОМ II

**Библейската грама
Пьесу**

българска, първо издание

Съставители, редактори, следговор, бележки
Мариета Иванова-Гиргинова, Елизария Рускова

Речник на редки и остарели думи и изрази

Аделина Германова, Елизария Рускова

Речник на библейски герои, топоси и реалии

Мариета Иванова-Гиргинова, Елизария Рускова

Преводач на „Латински изрази“, библейския речник

Илия Илиев

Научни рецензенти:

проф. Михаил Неделчев, доц. д-р Мария Огойска

Коректор Лора Султанова

Дизайн на корицата Георги Иванов

Дизайн на книжното тяло и предпечат Стела Славова

Формат 60×90/16

Печатни коли 21,25

Издателски център „Боян Пенев“ – Институт за литература

e-mail: director@ilit.bas.bg

<http://www.ilit.bas.bg>

www.ilitizda.com

Печат „СИМОЛИНИ 94“ ООД